

Volume 3, Number 2, Summer 2014

(General Issue: 6)

Malatya- TÜRKİYE

www.inonuijoss.com

İnönü University

INIJOSS

İnönü University International Journal of Social Sciences

IT IS AN INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL PUBLISHED TWO TIMES A YEAR
BY İNÖNÜ UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi

ADVISORY BOARD/ DANIŞMANLAR

Dr. Abdülkadir Baharççek	Inonu University/ TÜRKİYE
Dr. Abdullah Korkmaz	Inonu University/ TÜRKİYE
Dr. Ahmet İncekara	Istanbul University/ TÜRKİYE
Dr. Ahmet Karadağ	Inonu University/ TÜRKİYE
Dr. Alhagi Drammeh	Al-Maktoum College of Higher Education-Scotland/ UK
Dr. Ali Kaya	Erciyes University/ TÜRKİYE
Dr. Ali Şen	Inonu University/ TÜRKİYE
Dr. Amjad Hussain	Trinity Saint David, Wales/ UK
Dr. Bülent Güloğlu	Pamukkale University/ TÜRKİYE
Dr. Cafer Mum	Inonu University/ TÜRKİYE
Dr. Durmuş Acar	Suleyman Demirel University/ TÜRKİYE
Dr. Ejaz Ahmed	Windsor University/CANADA
Dr. Hakan Erkuş	Inonu University/ TÜRKİYE
Dr. Hakan Kahyaoglu	Dokuz Eylul University/ TÜRKİYE
Dr. Hasan Ağan Karaduman	Yildiz Technical University/ TÜRKİYE
Dr. Hasan İbicioğlu	Suleyman Demirel University/ TÜRKİYE
Dr. Hasan Kaval	Gazi University/ TÜRKİYE
Dr. Hatice Esedova,	Azerbaijan National Museum of Fine Arts/ AZERBAIJAN
Dr. Hüseyin Subhi Erdem	Inonu University/ TÜRKİYE
Dr. Işıl Akgül	Marmara University/ TÜRKİYE
Dr. Jan Zygmunt	Wroclaw University, Wroclaw/ POLONYA
Dr. Kemal Yıldırım	Anadolu University/ TÜRKİYE
Dr. Levent Gökdemir	Inonu University/ TÜRKİYE
Dr. Mahmut Atay	Firat University/ TÜRKİYE
Dr. Mavil Izzi Dien	University of Wales-Lampeter, Wales/ UK
Dr. Mehmet Balcılar	Eastern Mediterranean University/ KKTC
Dr. Mehmet Güngör	Inonu University/ TÜRKİYE
Dr. Mehmet Karagöz	Inonu University/ TÜRKİYE
Dr. Mezhahir Avşar	Selcuk University/ TÜRKİYE
Dr. Murat Karagöz	Fatih University/ TÜRKİYE
Dr. Mustafa Arslan	Inonu University/ TÜRKİYE
Dr. Mustafa ÇOLAK	Kamu İhale Kurumu/ TÜRKİYE
Dr. Mustafa Koç	Ryerson University/UAS
Dr. Mustafa Özer	Anadolu University/ TÜRKİYE
Dr. Muzaffer Demirbaş	Inonu University/ TÜRKİYE
Dr. Namık Kemal Öztürk	Muğla University/ TÜRKİYE
Dr. Nevzat Şimşek	Dokuz Eylul University/ TÜRKİYE
Dr. Nihat Akbıyık	Inonu University/ TÜRKİYE
Dr. Ömer Eroğlu	Suleyman Demirel University/ TÜRKİYE
Dr. Osman Zekai Orhan	Marmara University/ TÜRKİYE
Dr. Özlem Gökteş	Istanbul University/ TÜRKİYE
Dr. Philip Wilson	University of East Anglia/UK
Dr. Ramazan Korkmaz	Firat University/ TÜRKİYE
Dr. Recep Güneş	Inonu University/ TÜRKİYE
Dr. Şaban Nazlıoğlu	Pamukkale University/ TÜRKİYE
Dr. Salim Çönce	Inonu University/ TÜRKİYE
Dr. Selma Karatepe	Inonu University/ TÜRKİYE
Dr. Serap Buyurgan	Gazi University/ TÜRKİYE
Dr. Taner Akçacı	Kilis 7 Aralık University/ TÜRKİYE
Dr. Veli Kayhan	Erciyes University/ TÜRKİYE
Dr. Veysel Bozkurt	Istanbul University/ TÜRKİYE
Dr. Zehra Çobanlı	Anadolu University/ TÜRKİYE
Dr. Zekai Özdemir	Istanbul University/ TÜRKİYE

ISSN: 2147-0936

Yıl/Year: 2014

Cilt, Sayı/ Volume, Number: 3, 2

Genel sayı/ General issue: 6

Yayın ve Yönetim Yeri / Editorial Office: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
(Elazığ Yolu 15. km.) Kat: 1, 44280, Malatya-TÜRKİYE,
tel. 90 422- 377 30 00, fax. 90422-3410047
e-mail: inonusobilder@gmail.com
www.inonujoss.com

Sahibi/ Owner

Dr. Mehmet KARAGÖZ

Genel Yayın Yönetmeni /Managing Editor

Dr. Mehmet ÖNAL

Yayın Yönetmenleri / Editors

Dr. Abdullah KORKMAZ

Dr. Mehmet TİKİCİ

Dr. Adnan Metin KARKIN

Dr. Hulusi ARSLAN

Yayın Kurulu/ Board of Editors

Dr. Mehmet KARAGÖZ

Dr. Mehmet ÖNAL

Dr. Muzaffer DEMİRBAŞ

Dr. A. Faruk SİNANOĞLU

Dr. Neslihan DURAK

Dr. Ünal İMİK

Editörler/Editors

Dr. Mehmet ÖNAL

Lec. Mustafa YILDIRIM

Dr. Mehmet ULUKÜTÜK

İngilizce Editörleri /Editors of English

Fatih ÖZTÜRK

Musa AZAK

Osman Gazi BİRGÜL

Yazı İşleri /Editorial Secretary

Fadime ERDOĞAN

WEB Sorumlusu / WEB Master

Alper KARAGÖZ

Basım Yeri/ Publisher

İnönü Üniversitesi Matbaası

An International Journal with Referee, and Indexed in ASOS
ASOS INDEX'te Taranan Uluslararası Hakemli Dergi

BU SAYININ HAKEMLERİ/ REFEREES OF THIS ISSUE

Dr. Ali Kemal GÜRBÜZ, Balıkesir University

Dr. Berkan ULU, İnönü University

Dr. Düriye KOZLU, Eskişehir University

Dr. Ertuğrul KOÇ, Çankaya University

Dr. Fatih ÖZDEMİR, İnönü University

Dr. Gülbin Özdamar AKARÇAY, Eskişehir University

Dr. Halis BAŞEL, Cumhuriyet University

Dr. İsmail AYTAÇ, Fırat University

Dr. İsmail Hakkı GERÇEK, Atatürk University

Dr. Kamil Aydın, Atatürk University

Dr. Mehmet ÖNAL, İnönü University

Dr. Metin İNCE, Anadolu University

Dr. Mustafa ÇOLAK, Kamu İhale Kurumu

Dr. Nihat AKBIYI, İnönü University

Dr. Ömer ŞEKERCİ, Süleyman Demirel University

Dr. Recep DÜNDAR, İnönü Üniversitesi

Dr. Sevtap KANAT, İnönü University

Dr. Seyfettin ASLAN, Dicle University

Dr. Süleyman Nihad ŞAD, İnönü Üniversitesi

Dr. Şirin BENUĞUR, Osmangazi University

Dr. Tolga Akalın, Gazi University

Dr. Ünal İMİK, İnönü University

Dr. Zafer AKBAŞ, Dicle University

Dr. Zekai ÖZDEMİR, İstanbul University

Dr. Zuhale ARDA, Selçuk University

CONTENTS

Abdulkadir BAHARÇİÇEK, Gökhan TUNCEL <i>SOCIAL AND POLITICAL RESPONSIBILITY AS A MEANS OF PREVENTING RADICALISM</i>	1-14
İbrahim GÖRÜCÜ, Muzaffer DEMİRBAŞ <i>THE FINE WAGE DEDUCTION IN THE TURKISH LABOR LAW</i>	15-32
Levent AKSU <i>THE ECONOMETRIC ANALYSIS OF THE IMPACTS OF DOMESTIC SAVINGS AND FIXED CAPITAL INVESTMENTS ON ECONOMIC GROWTH IN TURKEY</i>	33-76
Mustafa ŞAHİNER <i>ALAN BLEASDALE'S "BOYS FROM THE BLACKSTUFF": THE IMPACT OF UNEMPLOYMENT ON THE WORKING CLASS</i>	77-88
Yüksel GÖĞEBAKAN <i>FOUR STEPPED CRITICISM TECHNIQUES IN ART IN THE ELEMENTARY SCHOOLS (EXAMPLE: "THE FAMILY OF ARTIST" BY HENRI MATISSE)</i>	89-106
A. Metin KARKIN <i>THE CONTRIBUTIONS OF MALATYA MUSIC ASSOCIATION TO LOCAL MUSIC AND SOCIO-CULTURAL STRUCTURE</i>	107-116
Şirin BENUĞUR <i>POSTER DESIGN OF THE WOMEN IMAGE PLACE IN GENDER CONTEXT MULTIPLE AESTHETICS REFLECTION FOR COLLECTOR</i>	117-140
Necmi KARKIN <i>MULTIPLE AESTHETICS REFLECTION FOR COLLECTOR</i>	141-148
Mustafa ŞAHİNER, Nurten ÇELİK <i>LOVE AS A WAY OUT IN PHILIP RIDLEY'S "THE FASTEST CLOCK IN THE UNIVERSE"</i>	149-164
Nezir KIZILKAYA <i>THE INVESTIGATION OF THE BUILDING PERIOD OF INONU UNIVERSITY BY THE VIA NEWSPAPER NEWS AND WITNESS PEOPLE</i>	165-214

İÇİNDEKİLER

Abdulkadir BAHARÇİÇEK, Gökhan TUNCEL RADİKALİZMİ ÖNLEME ARACI OLARAK SOSYAL VE SİYASAL SORUMLULUK	1-14
İbrahim GÖRÜCÜ, Muzaffer DEMİRBAŞ TÜRK İŞ HUKUKUNDA ÜCRET KESME CEZASI	15-32
Levent AKSU TÜRKİYE'DE YURTIÇİ TASARRUFLARIN VE SABİT SERMAYE YATIRIMLARININ İKTİSADİ BÜYÜMEYE ETKİSİNİN EKONOMETRİK ANALİZİ	33-76
Mustafa ŞAHİNER ALAN BLEASDALE'İN "BOYS FROM THE BLACKSTUFF" ADLI ESERİ: İŞSİZLİĞİN ÇALIŞAN SINIF ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	77-88
Yüksel GÖĞEBAKAN İLKÖĞRETİM OKULLARINDA DÖRT BASAMAKLI RESİM ELEŞTİRİ YÖNTEMİ (HENRI MATISSE'İN "RESSAMIN AİLESİ" ADLI RESMİ ÖRNEĞİ)	89-106
A. Metin KARKIN MALATYA MUSİKİ DERNEĞİNİN YÖRESEL MÜZİĞE VE SOSYO-KÜLTÜREL YAPIYA KATKILARI	107-116
Şirin BENUĞUR AFİŞ TASARIMINDA KADIN İMGESİNİN TOPLUMSAL CİNSİYET BAĞLAMINDA YERİ	117-140
Necmi KARKIN KOLEKSİYONER İÇİN ÇOĞUL ESTETİK YANSIMALAR	141-148
Mustafa ŞAHİNER, Nurten ÇELİK PHILIP RIDLEY'İN "THE FASTEST CLOCK IN THE UNIVERSE" ADLI OYUNUNDA BİR ÇIKIŞ YOLU OLARAK SEVGİ	149-164
Nezir KIZILKAYA İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ KURULUŞ SÜRECİNİN YEREL BASIN HABERLERİ VE KAYNAK KİŞİLER YOLUYLA ARAŞTIRILMASI	165-214

RADİKALİZMİ ÖNLEME ARACI OLARAK SOSYAL VE SİYASAL SORUMLULUK

Abdulkadir BAHARÇİÇEK

Doç. Dr., İnönü Üniversitesi İ.İ.B.F. Kamu Yönetimi Bölümü
abdulkadir.baharcicek@inonu.edu.tr

Gökhan TUNCEL

Yrd. Doç. Dr., İnönü Üniversitesi İ.İ.B.F. Kamu Yönetimi Bölümü
gokhan.tuncel@inonu.edu.tr

ÖZET

Ulus devletin uluslararası sistemin temel belirleyici aktörü olduğu modern dönemde ülke sınırları içerisinde egemenlik hakkını kullanan meşru siyasal iktidar olan devletin yapı ve kurallarına karşı mücadele içerisinde giren grup, sınıf, kesim vb. örgütlenmeler ortaya çıkmıştır. Devlet otoritesine karşı çıkan bu tür örgütlenmeler (terör örgütleri) yasa dışı faaliyetleri ve çoğu zaman da şiddeti amaçlarını gerçekleştirmenin aracı olarak kullanmaya başlamıştır. Devletler de kendi meşru otoritesine karşı çıkan terör örgütleriyle mücadele içerisinde girmiştir. Demokratik kurullarla yönetilen devletlerin, şiddeti siyasal amaçlarını gerçekleştirme yöntemi olarak kullanan, terör örgütleriyle mücadelede izlediği yöntemler güvenlik merkezli klasik mücadele yöntemlerinden farklı özellikler göstermiştir.

Demokratik ülkelerin terör örgütleriyle mücadelesi çok boyutlu ve geniş kapsamlı bir mücadele stratejisi çerçevesinde yürütülmektedir. Bu tür bir mücadele stratejisinde teröristle mücadele kadar belki de ondan daha önemli olanın terörle ve teröre neden olan unsurlarla mücadele etme düşüncesi esas alınmaktadır. Ancak, demokratik yöntemler kullanılarak terörle mücadelenin başarıya ulaşması zor ve bir o kadar da uzun bir süreçtir. Bu çalışmada zor ve bir o kadar da uzun bir zaman alan mücadelede, terör örgütlerine kaynaklık eden radikal düşünce ve hareketlerin yumuşatılması, etkisizleştirilmesi ve ortadan kaldırılması sürecine sosyal ve siyasal sorumluluğun katkısı ele alınmaktadır. Teröre doğrudan veya dolaylı destek olan veya olduğu düşünülen insan ve diğer aktörlerin sosyal ve siyasal alandaki sorumluluk duygusu arttıkça, teröre destek olan aktörlerin radikalleşmesinin önüne geçileceği ve dolayısıyla terör örgütlerinin etkisinin azaltılacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Radikalleşme, sosyal ve siyasal sorumluluk, terör, siyasal yapı.

Abdülkadir Baharççek ve Gökhan Tuncel

**SOCIAL AND POLITICAL RESPONSIBILITY
AS A MEANS OF PREVENTING RADICALISM**

ABSTRACT

Nation state is the main political actor of international system in modern times, and the government has right to use legal authority inside the territory of state. On the other hand, many groups, classes, individuals and organizations that oppose the legal authority of the state have emerged. In most cases they (especially terrorist groups) use violence and illegal activities against the state authority. Naturally, states struggle with the organizations and groups that oppose the legal political establishment. The way the democratic states use to struggle against terror and violence is not based only on the classic struggle method of preventing violence through the security policies and measures.

Democratic states implement their struggle policy with extremist and terrorist groups within a broader context. Democratic states give priority to prevent the cause behind extremism and radicalism rather than only combating with terror and violence. To counter violence in a democratic state is also difficult because the state has to state within the boundaries of law. Therefore it is more difficult to have success against terror in a short time.

In this research it has been tried to explain the impact of social and political responsibility on preventing radicalism. When individuals and groups become a part of social and political responsibility projects their attitude may become more moderate and they may avoid from extremism, radical tendencies and violence. States can use such policies in order to create impact on terrorist organizations to become more moderate. It may be argued that individuals who have direct and indirect relations with terror may stay away from terror when their feeling of social and political responsibility is enhanced. By social and political responsibility they will stay away from radical tendencies and become more tolerable against others.

Key words: Radicalization, Social and Political Responsibility, Terror, Political structure.

GİRİŞ

Siyasal amaçlarına ulaşmada şiddet kullanmaktan kaçınmayan örgütlerin tespiti ve bu örgütlerle mücadele edilmesi terörle mücadelede önemlidir. Ancak terör örgütleriyle mücadele edilirken yapısal ve işlevsel olarak siyasal sistem dışına kayan radikalize

Radikalizmi Önleme Aracı Olarak Sosyal ve Siyasal Sorumluluk

unsurlar ile radikalleşmeye zemin hazırlayan ortamın belirlenmesi ve bunlara yönelik geniş kapsamlı ve uzun vadeli programların hazırlanması daha önemlidir. Siyasal ve sosyal alandaki farklılıkların çoğu zaman olumsuzlandığı ve sistem dışına itildiği ülkeler, bazı toplum kesimlerinin radikalleşmesi ve bu radikalleşmeden beslenen radikal örgütlerin neden olduğu sorunlarla karşılaşmıştır.

Türkiye, farklı kaynaklardan beslenen radikalleşme ve bu radikalleşmeden beslenen radikal örgütlerin siyasal ve sosyal hayatı büyük ölçüde etkilediği ülkelerden biri olmuştur. Ülkedeki radikalleşme eğilimleri ve radikal örgütlerin etkisi ile devletin bunlarla mücadelede öncelik sırası, yer ve zamana göre değişiklik göstermiştir. Ancak, devletin bu tür sorunlarla mücadele de kullandığı dar kapsamlı güvenlik odaklı yöntem çok değişmemiştir. Güvenlik odaklı yaklaşım kapsamında oluşturulan politikalarda radikal unsurlarla mücadele benimsenirken radikalleşmeye neden olan ortam ile radikalleşmeyi ortadan kaldıracak veya azaltacak politikalar çoğunlukla geri plana itilmiştir. Oysa güvenlik merkezli ve dar kapsamlı politikaların radikal unsurlarla mücadelede yetersiz kaldığı tarihsel bir gerçeklik olarak ortadadır.

Radikalleşmenin ve dolayısıyla da radikal unsurların ortadan kaldırılması ve etkisinin azaltılması için öncelikle toplumdaki sorumluluk duygusunun geliştirilmesi gerekmektedir. Bireyin sorumluluk duygusuna sahip olmasını sağlayan birçok aktör ve süreç bulunmaktadır. Bu çalışmada radikalleşme eğilimi bulunan toplumsal kesimler ile bu kesimlerden beslenen radikal unsurların siyasal sistem içine çekilmesi ve sistem içinde eritilmesi sürecinde sosyal ve siyasal sorumluluğun etkisi irdelenmektedir. Radikalleşmiş olan ve özellikle de radikalleşme eğilimi bulunan toplum kesimlerinin sosyal ve siyasal açıdan kendilerini sorumlu hissedecekleri ortamın oluşturulması çabası bir taraftan radikalizm sorununun çözümüne katkı sunarken diğer taraftan siyasal sistemin daha demokratik bir zemin üzerinde işlemesini sağlayacaktır.

1.Radikalizm, Sosyal ve Siyasal Sorumluluk Kavramlarının Tanımı

Sözlük anlamı köktencilğe karşılık gelen radikalizm, toplumda var olan kurulu yapı, kural, değer ve ilişki biçimlerinin köklü değişimini amaçlayan yaklaşımı ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Toplumsal düzen açısından değerlendirildiğinde toplumsal düzeni, toplum içinde yaşayan insanların huzur ve güvenliğini tehdit eden bir süreç olan radikalizm, bir toplumsal kesimin kendi tasavvurlarını, diğerlerinin düşünce ve isteklerine ehemmiyet vermeksizin dayatmasını (Şahin, Türkkahraman, 2010: 183) içermektedir. Ayrıca radikalizm, savunulan düşüncenin yanlışlığı anlaşılabilirse bile, bu düşüncenin ilkelerine bağlı kalınarak bu düşünceden vazgeçmemeyi (Bolay, 1996:235) de içer-

Abdülkadir Baharçiçek ve Gökhan Tuncel

mektedir. Toplumda var olan siyasal yapı, kural ve ilişkilerin köklü bir değişime tabi tutulması, yapısı gereği, radikalizmin öncelikli hedefleri arasındadır.

Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi anlamına gelen sorumluluk kavramı hukuksal açıdan, uyulması gereken bir yargıya, bir kural ya da yetkilinin verdiği buyruğa uyulmaması üzerine suçlu düşme durumunu içermektedir. Sorumluluk kavramının kişinin kullandığı yetkiden dolayı gerektiğinde hesaba çekilme durumunu ifade etmesinin yanında, kişilerin tam bir serbestiyet içinde hareket etmesini sağlayıcı bir yönü de bulunmaktadır. Başkalarının varlığını kabullenmek, onların inanç, düşünce ve değerlerine saygı göstermek de sorumluluk kavramının kapsamı içine girmektedir (Özüpek, 2005: 8).

Sosyal sorumluluk, birey veya örgütün faaliyetleri ile toplumla olan ilişki ve etkileşimini toplumsal etki çerçevesinde değerlendirmesi (Taşlıyan, 2012: 23) ile sosyal anlaşma ve uzlaşmayı (Taşlıyan, 2012: 22) içeren bir kavramdır. Birey ve grubun doğal ve yapay çevresini dikkate alan bir yaklaşım kapsamında hareketini öngören sosyal sorumluluğun ahlaki bir yönü de bulunmaktadır (Balkır, 2006: 583).

Siyasal sorumluluk, siyasal iktidarı kullanan kişi, grup ya da kurumların, siyasal iktidarın egemenlik kaynağına karşı sorumluluğunu ifade eden bir kavramdır. Siyasal iktidarın meşruiyet kaynağının olağanüstü bir güce dayandığı sistemlerde siyasal sorumluluk kavramı pek bir anlam ifade etmezken, meşruiyet kaynağının halka ait olduğu kabülüne dayanan demokratik sistemlerde yöneten yönetilen ilişkisi siyasal sorumluluk üzerine kurulmuş ve işletilmiştir. Temsili demokrasilerde halk (seçmen), siyasal iktidarın kimin tarafından kullanılacağına belirleyicisi olmasının yanında siyasal iktidarı halk adına kullananların sorumlu olduğu bir güçtür. Siyasal iktidarın kimin tarafından kullanılacağı konusunda halkın belirleyici bir güce sahip olması iktidarı kullananların ona karşı sorumluluk duymasını sağlamaktadır.

2.Radikalizmin Ortaya Çıkış Nedenleri ve Yansımaları

İnsanların sürdürülebilir bir şekilde biraradlığını sağlayan inanç, düşünce, çıkar ve değerler ile bunlara dayanan kurum ve kurallar bulunmaktadır. Toplum, insanların benzerlik, dayanışma, işbirliği ve işbölümü aracılığıyla biraradlığını sağlayan kurallar kapsamında ortaya çıkmış bir yapıdır. Toplumu oluşturan, geliştiren, değiştiren, dönüştüren veya çözülmesine ve çöküşüne neden olan unsur ve süreçler bulunmaktadır. Bireyin toplumsal uyumunu ve dolayısıyla da toplumun sürdürülebilirliğini sağlayan toplumsallaşma sürecinin toplumun oluşum ve gelişimine zemin hazırlayan bir yönü vardır. Toplumsal sapma ve yabancılaşma ise toplumun dayandığı düşünce, değer, inanç, kural ve kurumlar aracılığıyla toplumun çözülme ve çöküşüne zemin hazırlamaktadır. Toplumsal

Radikalizmi Önleme Aracı Olarak Sosyal ve Siyasal Sorumluluk

sapma ve yabancılaşma, toplumda var olan ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel yapılar ile bu yapıların dayandığı düşünce, değer ve inançların çözülme sürecini beslemektedir.

Toplumsal sapma ve yabancılaşma toplumsal kural, yapı ve değerlerin tamamen ortadan kalkması veya büyük çaplı bir değişim geçirmesi gerektiği düşüncesini esas alan radikalizme altyapı hazırlamaktadır. Birey ve toplumsal kesimlerin radikalize olması çok boyutlu ilişkiler ağıyla açıklanabilecek bir durumdur. Toplumda radikal eğilimlerin artması öncelik sırası değişmekle beraber kişisel, ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel nedenlerden kaynaklanmaktadır. Toplumda gelir dağılımındaki uçurum ve adaletsizliğin kronikleşmesi, bu durumun olağan koşullarda değişmesinin mümkün olmayacağı düşüncesinin genel kabul görmesi, toplumun alt gelir grubunda radikalleşme eğilimlerinin artmasına neden olmaktadır. Ekonomi kaynaklı bu tür bir radikalleşme eğilimi, sadece ekonomik hayatı değil aynı zamanda toplumun sosyal, kültürel ve siyasal alanlarını da etkilemektedir.

Toplumsal taleplerin kabul görmemesi ve bu taleplerin sahiplerinin dışlanması ve baskı altına alınması toplumdaki radikalleşme eğilimlerini artırıcı bir unsurdur. Birey ve toplumsal kesim veya kesimlerinin yok sayılarak, baskı altına alınarak veya dışlanarak toplumdaki sistemlerin (ekonomik, siyasal ve sosyal) dışına itilmesi veya dışlanmış hissine sahip olması, toplumda radikalizmin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ayrıca toplumsal sorunların üzerinin örtülmesi, görmezden gelinmesi ve yokmuş gibi davranılması, sorunun anlaşılmasının önünde engel olmanın ötesinde toplumdaki radikalleşme eğilimlerini besleyici bir işlev görmektedir. Bu tür olumsuz yaklaşımlar, sistem dışı yapılanmaların ortaya çıkmasına neden olduğu gibi bu yapılanmaların var olan sistem (ler) in tamamen veya büyük çaplı bir değişim geçirmesi çabasına girmesine de zemin hazırlamaktadır. Siyasi bir amacı gerçekleştirmek üzere sistemden kendilerini farklılaştıran toplumsal kesim ve guruplar radikal olarak nitelendirilmektedir (Şahin, Türkkahraman, 2010: 185).

Devlet gücünü kullananların, birey ve guruplara karşı keyfi ve yoğun zor kullanma ve bu zor kullanmanın grup tarafından kendisini veya sahip olduklarını yok etme amacı taşıdığı şeklinde algılanması (Linz, 1975: 65), toplumdaki radikalleşmeyi beslemektedir. Öyle ki, bu tür durumlarda radikal örgütler, çoğu zaman silahlı mücadele biçimini gereklilik veya yararlılık temelinde değil de zorunluluk temelinde açıklamaktadır(Laçiner, 1976: 7).

Sosyal ve ekonomik alanda ortaya çıkan birçok sorunun siyasal yansıması olmaktadır. Siyasal alan veya olan, sosyal ve ekonomik alanda ortaya çıkan bu tür sorunların çözümü konusuna ilgisiz kalır, başarısız olur veya yetersiz kalırsa toplumdaki radikalleşmeye zemin hazırlar. İktidarın gücünü kullananların bireye ve toplumsal kesimlere güven duymaması veya böyle algılanması da toplumdaki radikalleşme eğilimini artırıcı bir etki yapmaktadır. Özellikle, siyasetin amacının insanlara hizmet etmek ve onları mutlu etmek-

Abdülkadir Baharçiçek ve Gökhan Tuncel

ten uzaklaşarak, iktidara sahip olma ve onu kullanmanın amaç olması da toplumdaki radikalleşmenin artmasını beraberinde getirmektedir.

Toplumdaki ani ve köklü (devrimsel) değişim ve dönüşümlere yönelik tepkisellik radikalizmi beslemektedir. Özellikle bu tür değişim ve dönüşümlerin tepeden inme ve baskıcı bir yöntemle topluma kabul ettirilme girişimleri toplumdaki radikalleşme eğiliminin yaygınlaşmasına ve keskinleşmesine neden olmaktadır. Göç olgusu da toplumdaki radikal eğilimleri artırıcı bir unsurdur. Çünkü insan ile yaşadığı mekân arasında oldukça karmaşık ve çok boyutlu bir ilişki bulunmaktadır. Yaşadığı mekâna yabancı kalan veya bu mekâna karşı yabancılaşma hissinde olan insanın gerilim ve kimlik sorunu yaşamaması (Tezcan, 2000), radikal eğilimlere sahip olması beklenen bir durumdur. Siyasi nedenlerle göç edenlerin yaşadığı mekânlar radikal örgütlere insan kaynağı sağlayan depo işlevi görmektedir. Göç aynı zamanda büyük şehirlerde, etki-tepki ilişkisi çerçevesinde, hemen her alanda toplumsal kutuplaşma yaşanmasına neden olmaktadır.

Toplumun sahip olduğu kültüre, milli ve manevi değerlere bağlılığın bir sosyal kontrol mekanizması olması bir taraftan toplumdaki radikalleşme eğilimlerinin azalmasına katkı sunarken diğer taraftan değişime karşı direnç toplumdaki var olan yapı ve işleyişten hoşnut olmayan toplum kesimlerinin radikalize olmasına zemin hazırlamaktadır. Çünkü muhafazakâr bir tavır veya yapı, her türlü radikalizme ve mevcut düzenin değiştirilmesi veya yıpratılmasına karşı çoğu zaman hoşgörüsüdür (Gencer, 2006:155).

İnsan, hem bireysel hem de kolektif kimlikleriyle siyasal alana ve karar alma süreçlerine müdahil olma eğilimindedir. Bu eğilim, siyasal karar alma süreçlerine insanların çeşitli nedenlerle katılımının engellenmesi durumunda farklı bir yöne evrilerek radikalize olmasına neden olmaktadır. Siyasal sistemin kapsayıcı veya dışlayıcı özellik göstermesi, radikalizmin ortaya çıkması ve gelişmesi üzerinde doğrudan etki yapmaktadır.

3.Radikalizmle Mücadele Yöntemleri

Toplum içinde birey ve toplumsal kesimler itaat, özdeşleşme, benimseme ve benzeri uyma davranışları göstermektedir. İtaat, toplum veya sistem tarafından kabul edilmek, ödüllendirilmek ve cezalandırmak üzerinden (başkaları üzerinden yürütülen) bir uyma davranışdır. Özdeşleşme, birey ve toplum kesiminin kendi özünden uzaklaşarak, değer verdiği veya üstün tuttuğu toplumsal yapı ve değerlere yönelme ve onlar gibi olma çabasını içeren bir uyma türüdür. Benimseme ise birey ve toplum kesiminin, doğru gördüğü durumlarda topluma ve sisteme uyma durumunu yansıtan bir davranış türüdür (Kağıtçıbaşı, 2010: 98-101). Radikalizmle mücadelede kullanılan klasik yöntemler güvenlik konsepti çerçevesinde oluşturulan ve itaat türü uyma davranışının topluma dayatılması ve benimsetilmesi üzerinden yürütülmektedir. Bu tür bir yöntemi benimseyen siyasal yapı-

Radikalizmi Önleme Aracı Olarak Sosyal ve Siyasal Sorumluluk

larda, iktidar diğer sorunların üstesinden gelecek bir araç olarak değil, bizzat ulaşılmaması gereken bir amaç olarak görülmeye başlamıştır (Lipson, 2005: 90). Bu tür durumda, hem iktidar sahipleri hem de iktidardan memnun olmayanlar için iktidar bir amaç olarak görülürken, siyasal sistemin karşılaştığı sorunları çözme kapasitesini ifade eden ve sistemin sürdürülebilirliğinde önemli bir rol üstlenen duyarlılık unsuru da (Yücekök, 1987: 139) göz ardı edilmektedir.

Güvenlik konseptini merkeze alan yaklaşımlarda radikalize olan kişi ve kesimlere veya radikalize olduğu varsayılan kişi ve kesimlere güvenlik güçleri doğrudan müdahale etmektedir. Güvenlik güçlerinin müdahalesi, çoğu zaman, olağandışı bir durumun ortaya çıkmasına zemin hazırladığı için geniş boyutlu mücadele yöntemlerinin ortaya konması veya benimsenmesi söz konusu olmamaktadır. İnsanların herhangi bir siyasal sisteme bağlılıklarını karmaşık ve çok yönlü değerlere dayandırarak sürdürüyor olması (Yücekök, 1987: 139), güvenlik ve baskı üzerinden yürütülen mücadelelerin eksik ve çoğu zaman da başarısız olmasını beraberinde getirmiştir. Doğrudan mücadele türü, birey veya bir toplum kesimine karşı olumsuz bir duygu besleme ya da bireyi tanımadan onu bir grubun üyesi olarak yargılamaya dayanan (Cüceloğlu, 1997: 543) ön yargı üzerinden yürütülmektedir.

Radikalizmle mücadelede güvenlik konsepti çerçevesinde yapılan doğrudan mücadeleden farklı bir konsept üzerinden yürütülen geniş kapsamlı ve uzun vadeli dolaylı bir mücadele yöntemi de bulunmaktadır. Güvenlik bürokrasisinin ana unsur olarak kullanıldığı doğrudan mücadele yöntemlerinin radikalizmi ortadan kaldırması bir yana toplumdaki radikalize unsurların daha keskinleşmesine ve etki alanlarının daha da genişlemesine neden olduğu tarihsel bir gerçeklik olarak ortaya çıkmıştır. Doğrudan mücadele yönteminin sorunu daha da derinleştirilmesi, dolaylı mücadele yöntemlerinin ön plana çıkmasını sağlamıştır.

Radikalizmle mücadelede devletin toplumun desteğini alması gerekmektedir. Toplumun, devletin kendisine değer verdiği hissine sahip olması, toplumsal desteğin kazanılmasında önemli bir aşamadır. Toplumun devletin kendisine değer verdiği hissine sahip olmasının yolu ise, devletin yüklediği görevlerden ziyade aktardığı yetki ve sorumluluktan geçmektedir. Toplumsal sorunların ortaya çıkmasına kaynaklık eden toplum kesimlerinin bu sorunların çözüm sürecine aktif katılımının sağlanması sorunun köklü bir çözüme kavuşması açısından oldukça önemlidir. Bu tür çözüm süreçlerinde soruna kaynaklık eden ya da öyle olduğu varsayılan toplum kesim veya kesimlerine sorumluluk devrinin yolları aranmalıdır.

Siyasetin normalleşmesi ve demokratik bir zemine oturtulmasının yolu topluma sosyal ve siyasal sorumluluk yüklemekten geçtiği gibi demokrasinin sürdürülebilirliğinin yolu da yine sosyal ve siyasal açıdan sorumluluk sahibi bir toplumsal yapının varlığından

Abdülkadir Baharçiçek ve Gökhan Tuncel

geçmektedir. Radikalize olmuş veya olma potansiyeli taşıyan kişi ve kesimlerin varlığını kabul etme (muhatap alma), hakkını iade, siyasetin normalleşmesine ve bu kişi ve kesimlerde sorumluluk hissini gelişimine zemin hazırlayacaktır. Devletin etik yanlışları ile yasal olmayan faaliyetlerini kabul etmesi radikalizmin etkisini azaltmada, gerek şart olabilir ancak yeter şart değildir. Unutulmamalıdır ki, muhatap kabul etmenin yapısal bir zeminde sürdürülebilirliği için muhatapın sorumluluk üstlenmesini sağlayacak ortamlar oluşturulması gerekmektedir.

İktidarın paylaşımı ile siyasal sorumluluk ilişkisinin gelişmesi radikalizmle mücadelede önemli bir aşamadır. Ancak radikalizmle mücadelede siyasal sorumluluğun sürdürülebilir bir işlev görmesi sosyal sorumluluğun gelişmesinden geçmektedir. Radikalizmle mücadelede alınan önemli kararların siyasal zeminden daha çok sosyal zeminde (Volkan, 2010: 23-24) yürütülmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir. Sosyal sermayenin genişlemesi, bireylerin topluma, toplumun değerlerine ve hukuk sistemine uyumlarını artırarak, suç oranlarının azalmasını ve radikal hareketlerin güç kaybetmesini sağlamaktadır (Çalışkan ve Meçik, 2010: 43). Çünkü sosyal sermaye gelişimi ile güven ve siyasal katılım arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır (Erdoğan, 2013).

Siyasal sistemin sürdürülebilirliği kendi kural, yapı ve işleyişi konusunda bilgi sahibi olmasına bağlı olduğu kadar, çevresi hakkında sürekli bilgi sahibi olmasına da bağlı (Oktay, 1997: 194) olduğu için siyasal iktidarlar toplumun ve toplumsal kesimlerin talep ve beklentilerinin belirlenmesine azami gayret göstermelidir. Talep ve beklentilerinin bilinmesi ve ona göre politikalar geliştirilmesi toplumda radikalizme yönelimin önüne geçecektir. Siyasal sistem içinde radikalize unsurlar ile radikalize potansiyeli taşıyan kişi veya kesimlere siyasal sorumluluk üstlenecekleri ortamlar oluşturulmaya çalışılması da mücadelenin ileriki aşamalarındandır. Siyasal iktidarın paylaşımını sağlayacak siyasal bir yapı kurulması bir taraftan kaynakların daha etkin kullanımını sağlarken diğer taraftan siyasal sorumluluğun farklı yapılara yayılmasını beraberinde getirecektir. Egemenlik hakkını elinde bulunduran güce karşı siyasal sorumluluk taşıyan kişi ve kesimlerin düşünce, tutum ve davranışları radikal eğilimlerden uzaklaşacaktır. Bu süreçte sivil toplum kuruluşlarının etkisinin artması siyasal sorumluluğa daha farklı bir anlam yükleyecektir.

4.Radikalizmle Mücadelede Sosyal ve Siyasal Sorumluluğun Yeri ve Önemi

İnsan ile içine doğup büyüdüğü ve yaşamını sürdürdüğü çevre arasında maddi olanın ötesinde manevi bir ilişki ve bağ bulunmaktadır (Castells, 2005: 546). Bundan dolayı, toplumdaki radikalize olmuş veya olma potansiyeli taşıyan unsurlarla mücadelede başarı, öncelikle, bu unsurların yaşadıkları doğal ve yapay çevrenin bir parçası oldukları hissini kaybolmamasına, bu his zayıflamışsa güçlendirilmesine, ortadan kalkmış ise

Radikalizmi Önleme Aracı Olarak Sosyal ve Siyasal Sorumluluk

yeniden tesisine bağlıdır. Bireyin kendisini yaşadığı mekânın bir parçası olarak görmesi veya yaşadığı mekânın bireyin hayatında önemli bir yer tuttuğunu düşünmesi, bireyin sorumluluk bilincine sahip olmasını da beraberinde getirecektir.

Göçün insanın çevresiyle arasındaki güçlü bağın çözülmesini ve yaşadığı çevreye yabancılaşmasına neden olan bir yönü bulunmaktadır. Göçün bu etkisi toplumdaki radikalleşme eğilimlerini artırdığı için, yaşadığı çevreden ayrılan veya ayrılmak zorunda bırakılan kişi ve kesimlerin göçtükleri yeni çevreyi benimseme sürecinin daha hızlı ve daha az sorunlu atlatabilmelerine çalışılmalıdır. Çünkü sosyal sorumluluk hissi ile insanın çevresiyle olan bağı arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında sosyal sorumluluğun gelişimi için insanın kendisini yaşadığı çevrenin bir parçası olarak görmesi gerekmektedir. İnsan, çocukluk ve gençlik döneminin geçtiği çevreye karşı ayrı bir hisse sahiptir. İnsanın bu dönemlerde çevresinden kopar(ıla)ak yeni bir çevrede yaşamaya başlaması ve yaşama fırsatlarının ihmal edilmesi (Gönenç, 2012: 743), sosyal sorumluk duygusunun zayıflamasına, buna karşın yabancılaşma duygusunun gelişimine zemin hazırlamaktadır.

Kişi veya toplum kesimlerinin toplum içindeki konumunu algılama durumu sosyal uyuma davranışını etkileyen önemli unsurlardan biri (Kağıtçıbaşı, 2010: 85) olduğundan, insanın doğal ve sosyal çevresine karşı yabancılaşması toplumdaki radikalize eğilimleri artıracak ve radikal unsurların gelişimine altyapı hazırlayacaktır. Bu tür olumsuzlukların ortadan kaldırılması veya etkisinin azaltılması için öncelikle insanla çevresi arasındaki bağ güçlendirilmelidir. Bu bağın hayata dokunmayan büyük söylem, politika ve projelerle güçlendirilmesi mümkün değildir. Bu bağın güçlendirilmesi hayatın içindeki ayrıntıların dikkate alınmasıyla sağlanabilir. İnsanın yaşadığı toplumdaki dışlanmaması ve toplumun bir parçası olduğunu hissetmesi, sosyal sorumluluğun gelişimi için oldukça önemli bir durumdur.

Göçün ortaya çıkarttığı insan- mekân ayrışmasının aşılması hususunda toplumun tüm kesimlerine önemli görevler düşmektedir. Siyaset kurumu, güvenlik bürokrasisi ile medya bu süreçte daha bir önemli hale gelmektedir. Siyasetin dili, güvenlik bürokrasisinin tutumu ve medyanın yönlendirmesi sürecin olumlu veya olumsuz bir yöne evrilmesini sağlayacaktır. Özellikle siyasal nedenlerle göç etmek zorunda kalmış kesimler daha büyük bir travma yaşadığı ve radikal eğilimlere daha meyilli olduğu için, bunların yeni mekânla olan bağlarının güçlendirilmesi oldukça zor bir durumdur. Çoğu zaman göç eden bu insanlar yeni mekânda göçün ortaya çıkarttığı travmayı atlatmak bir yana, yeni ve daha büyük sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Yaşanan bu sorunlar siyasal ve sosyal normalleşmeye geçişi engellemekte ve geciktirmektedir. Oysa normalleşme, şiddet ortamından uzaklaşma siyasal propaganda aracı olarak kullanılan ritüelin (Kane, 2013: 204) siya-

Abdülkadir Baharçiçek ve Gökhan Tuncel

sal alandan sosyal alana dönüşüne ve sosyal sorumluluk bilincinin gelişimine katkı sağlayacaktır.

Kropotkin, bireye ve topluma en geniş güvenliği, bedensel, entelektüel ve ahlaki açıdan en güvenli ve gelişkin varoluşu kazandıracak en güvenilir aracın yardımlaşma (Akt: Lipson, 2005: 54) olduğunu belirtmektedir. Yardımlaşma, sosyal sorumluluğun gelişmesinde de kilit konumda olan bir araçtır. Devlet ihtiyaç sahiplerine yardımda bulunurken, bunu olabildiğince toplumsal aktörler aracılığıyla yapmaya azami gayret göstermelidir. Yardım yapılacak kişilerin tespitinde, ihtiyaç ve yardım önceliğinin belirlenmesinde ve yardımların dağıtımında toplumsal aktörlerin kullanımı toplumdaki sosyal sorumluluk duygusunun gelişimine katkı sunacağı gibi radikal eğilimlerin de azalmasına katkıda bulunacaktır.

Sosyal sorumluluğun istikrarlı bir gelişim göstermesinde bireysel kimlik ile kolektif kimlik arasında dengeli bir ilişki kurulmasının önemli bir payı bulunmaktadır. Bireysel kimliğin yok sayıldığı, buna karşın kolektif kimliğin insan hayatında asli belirleyici olduğu durumlarda toplumsal bütünü gözetecek bir sosyal sorumluluk gelişimi beklenebilir. Kolektif kimliklerin hiçe sayıldığı durumlarda da güçlü dayanışma ve yardımlaşma bağlarının kurulması çok zor olacağından sosyal sorumluluğun hayata etkisi zayıflayacaktır. Bireysel kimlik ile kolektif kimlik dengesinin korunması sosyal sorumluluğun gelişimine katkıda bulunacaktır. Devletin radikalize eğilimi yüksek toplum kesimlerinde bireysel kimliğin kazandırılması ve güçlendirilmesine yönelik çalışmalar yapması gerekmektedir. Bireysel kimliği güçlü insanlar, radikal unsurlar ile radikal eğilimleri sorgulayarak radikalizmin önlenmesine katkıda bulunacaktır.

Göç olgusu ve küreselleşme süreci, yüz yüze ilişkilerin yoğunlaştığı ve daha çok informal ilişkilerin biçimlendirdiği (Silah, 2005: 143) birincil grupların etkisini azaltmıştır. Geçiş toplumlarında, geleneksel toplumda birçok işlevinin yanında sigorta işlevi de gören birincil gruplar çözülmüş ancak, bu çözümlenin neden olduğu boşluk, modern toplumun etkili aktörü ikincil gruplar tarafından doldurulamamıştır. Geçiş toplumlarında birincil grupların yerinin doldurulamaması radikalizmi besleyecek sosyal ve siyasal ortamın gelişimine zemin hazırlamıştır. Bazı toplum kesimlerinin ekonomik, sosyal ve siyasal yaşamın biçimlenmesi ve işleminde etkili olamaması, bu kesimlerin sistem dışına yönelmesine ve radikal eğilimlere yönelmesine neden olmuştur. Bu tür olumsuzlukların azaltılması hususunda sivil toplum kuruluşlarına ayrı bir görev düşmektedir. Hemen her toplum kesiminin sivil örgütlenmeler aracılığıyla kendisini ifade edeceği ve sorumluluk üstleneceği ortamın oluşumu, insanların siyasal ve sosyal yapıya karşı olumlu bir tutum içine girmesini ve dolayısıyla toplumsal sigorta işlevini (Hollender ve Breen, 2012: 31) beraberinde getirecektir. Bu durum da hayata bir şey eklemek yerine hayatı değiştirmek isteyen (Meriç, 2008: 89), radikalizmin gelişimini engelleyecektir.

Radikalizmi Önleme Aracı Olarak Sosyal ve Siyasal Sorumluluk

Sosyal sorumluluğun gelişimi, siyasal ve hukuksal sorumluluğun gelişimine alt-yapı hazırlayacağı gibi, siyasal ve hukuksal sorumluluğun ruh kazanmasına ve sürdürülebilir olmasına da önemli katkılar sunacaktır. Hemen her talep ve beklentinin siyasal olana tahvil edildiği aşırı siyasallaşmış toplum veya toplum kesimlerinde siyasal sorumluluğun istikrarlı bir gelişim göstermesi mümkün değildir. Ayrıca sosyal sorumlulukta olduğu gibi siyasal sorumluluğun gelişiminin de doğrudan devletin belirleyiciliğinde ve denetiminde sağlanması da mümkün değildir. Devletin perde gerisine çekilmesi sivil alanın etkinliğini artırmanın yollarını araması sorumluluk hissi güçlü bir toplumun ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Unutulmamalıdır ki radikalizmin ortaya çıkmasında ve gelişiminde genel olarak siyasal olanın, özelde de devletin ayrı bir yeri bulunmaktadır.

İnsanın ekonomik ve siyasal sistemin (muhtemelen bilinçsiz) payandası (Layder, 2010: 55) kabulüne dayanan yapılarda yöneten yönetilen arasındaki ilişki, çoğu zaman gün yüzüne çıkamasa da, gerilim üzerinden yürümektedir. Birey, toplum veya toplumsal kesimlerin değer atfettiği şeylerin çok fazla dikkate alınmadan kurulan siyasal yapıların kurulması ve işletilmesi bu gerilimin süreklilik arz etmesine neden olmaktadır. Birey ve toplumsal kesimler değerli gördüğü şeyleri savunma eğilimindedir. Bu savunu, sistem içinde olabileceği gibi sistem dışına da kayabilmektedir. Sistem içinde savunma yapabileceği ortamın olmaması veya bu ortamın dar bir hareket ve etki alanı sunması, savunmanın sistem dışına kaymasına neden olabilir. Sistem dışına kayan bu savunma, çoğu zaman, radikalleşme eğiliminin artmasına zemin hazırlamaktadır. Siyasal sistemin kurulmasında ve işletilmesinde bu konunun dikkate alınması radikalizm dâhil, birçok sorunun ortaya çıkmasını engelleyebileceği gibi ortaya çıkan sorunların çözümüne de katkı sunacaktır.

Toplumun ve toplumsal kesimlerin talep ve beklentilerine göre oluşan kurallar kapsamında yönetim yapısı kurmak ve işlevsel hale getirmek demokratik sistemin asli amacıdır. Siyasal iktidarın paylaşılması ve özellikle yerel yönetimler ile sivil oluşumların siyasal karar alma süreçlerine katılımının yasal, yapısal ve işlevsel olarak sağlayacak ortamın oluşumu siyasal sorumluluğun paylaşımı ile radikalleşmenin önlenmesine zemin hazırlayacaktır. İktidar paylaşımı ile sorumluluk devrinin yasal ve yapısal alanda kurgulanması kadar bunun fiili olarak işletilebilir olması da önemlidir. Yasal ve yapısal alanda kurgulanmayan ancak fiili olarak uygulama imkânı bulan iktidar paylaşımı ile sorumluluk devri, sistemin kişisel ilişkiler üzerinden yürümesini sağlayacaktır. Bu durum da paylaşım ve devrin sürdürülebilir olmasını olumsuz yönde etkileyecektir.

Kamuoyu denetiminin etkisinin artması, yönetimin şeffaflaşması sosyal ve siyasal sorumluluğun gelişimine zemin hazırlayacaktır. Klasik iktidar muhalefet ilişkisinin ötesine geçmek önemlidir. Bunu sağlamak için toplumdaki sosyal ve siyasal sorumluluk bilincinin gelişmesi gerekmektedir. Özellikle toplumdaki sosyal sorumluluk bilincinin gelişmesi, var olan siyasal sistemin istikrar kazanmasında önemli bir rol oynayacaktır.

SONUÇ

Tarihsel süreç içerisinde kurulmuş olan hemen her siyasal sistem içinde radikal eğilim ve unsurlar var olagelmıştır. Bu radikal eğilim ve unsurların etkisizleştirilmesi ve ortadan kaldırılması, hemen her siyasal sistemin öncelikli amaçları arasında yer almıştır. Bu çerçevede öncelikli olarak, güvenliğin merkeze alındığı dar kapsamlı mücadele yöntemleri benimsenmiş ve uygulamaya geçirilmiştir. Ancak bu türden mücadele yöntemlerinin radikalizmle mücadelede başarısız olması bir yana, çoğu zaman radikalizmin toplumsallaşmasına ve keskinleşmesine zemin hazırladığı tarihsel bir gerçekliktir. Bu tarihsel gerçeklik toplumdaki aydınlar başta olmak üzere sorumluluk sahibi kişi ve kurumların daha geniş kapsamlı ve uzun vadeli mücadele yöntemleri üzerinde çalışmasını sağlamıştır.

Toplumdaki radikal eğilim ve unsurlarla mücadele yöntemleri sosyal psikoloji alanında yapılan çalışmalara göre yeniden revize edilmeye veya köklü değişimler geçirmeye başlamıştır. Yeni mücadele yaklaşımlarında, sorumluluk duygusunu esas alan bir yaklaşımla sosyal ve siyasal alanda sorumluluğun, radikalleşmiş veya radikalleşme potansiyeli taşıyan toplum kesimleri de dâhil topluma yaygınlaştırılmasına çalışılmıştır. Ancak sosyal ve siyasal sorumluluğun aktarılması için sosyal ve siyasal alanda olabildiğince özgür bir ortamın oluşturulması ve yetki göçeriminin sağlanması gerekmektedir. Bu tür çok boyutlu mücadele yöntemlerinin oluşturulması için siyaset kurumu ile farklı kurum ve kuruluşların işbirliği yapması bir zorunluluktur.

Radikalizmle mücadelede sadece güvenliğin merkeze alındığı yöntemler nasilsiz kalmakta ise, aynı şekilde sosyal boyutu hesaba katılmadan oluşturulan siyasal mücadele yöntemleri de yetersiz kalacaktır. Bunun için radikalizmle mücadelede sosyal olanın ve sosyal olan içinde de ayrıntıların ıskalanmaması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

1. Balkır, G., (2006) “STK’larda Sosyal Performans Değerlendirmesi ve Çağdaş Toplumla Katkı: ÇYDD Örneği”, 3.STK Kongresi Bildiriler Kitabı, Çanakkale, s.581-589.
2. Bolay, S. H., Felsefe Doktrinler ve Terimler Sözlüğü, Akçağ Yayınları: Ankara, 1996.
3. Çalışkan, Ş. ve Meçik, O., “Sosyal Sermayenin Oluşumunda ve Radikalleşmenin Önlenmesinde Eğitimin Rolü”, (Der. O. Sever, M., Cinoğlu, H. Başbüyük), *Terörün Sosyal Psikolojisi*, ss.41-63, Polis Akademisi Yayınları: Ankara, 2010.

Radikalizmi Önleme Aracı Olarak Sosyal ve Siyasal Sorumluluk

4. Castells, M., Ağ Toplumunun Yükselişi, Birinci Cilt, (Ç. E. Kılıç), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayını: İstanbul, 2005.
5. Cüceloğlu, D., İnsan ve Davranışı, Remzi Kitabevi: İstanbul, 1997.
6. Erdoğan, E., (2006), “Sosyal Sermaye, Güven ve Türk Gençliği”, http://www.urbanhobbit.net/PDF/Sosyal%20Sermaye_emre%20erdogan.pdf, Erişim Tarihi: 15.03.2006.
7. Gencer, B., “Gelenekselciliğin Pınarları: Edmund Burke ve Ahmet Cevdet”, Muhafazakâr Düşünce, Yıl 2, Sayı 7, Kış, 2006,
8. Göksu, T. ve Bilgiç, V. K. “Kentleşme ve Göçün Teröre Etkisi”, Terörün Sosyal Psikolojisi, (Der. M., Cinoğlu, H. Başbüyük, O. Sever), Polis Akademisi Yayınları, ss.175-193: Ankara, 2010).
9. Gönenç, “İrk, Etnisite ve Din, Din Sosyolojisi”, (Ed. N. Akyüz ve İ. Çapcıoğlu), (s.743- 764), Grafiker Yayınları: Ankara, 2012.
10. Hollender, J. ve Breen, B., Sorumluluk Devrimi, (Çev. A. Kalaçlar), EKOIQ Kitaplığı: İstanbul, 2012.
11. Kağıtçıbaşı, Ç. Günümüzde İnsan ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş, Evrim Yayınevi: İstanbul, 2010.
12. Kane, A. E., “Sosyal Teoride Kültürün Merkeziliği: Weber ve Durkheim’den Temel İpuçları”, Sosyal Teori ve Sosyoloji, (s.193-216), (Ed. S. P. Turner, Çev. E. Çelebi), Küre Yayınları: İstanbul.
13. Laçiner Ö., 1971 Öncesi Dönem ve THKP-C Hareketinin Eleştirel Analizi I, Birikim Dergisi, 1976, sayı 22.
14. Layder, D., Sosyal Teoriye Giriş, (Çev.Ü. Tatlıcan),: Küre Yayınları: İstanbul, 2010.
15. Linz, J. J. Totaliter ve Otoriter Rejimler, (Ç. E. Özbudun), “S” Yayınları: Ankara, 1975.
16. Lipson, L. Siyasetin Temel Sorunları, (Çev. F.Yavuz) İş Bankası Yayınları: İstanbul, 2005.
17. Meriç, C. Umrandan Uygarlığa, İletişim Yayınları: İstanbul, 2008.
18. Oktay, C., Siyasal Sistem ve Bürokrasi, Der Yayınları: İstanbul, 1997.
19. Özüpek, N., Kurum İmajı ve Sosyal Sorumluluk, Tablet Kitabevi: Konya, 2005.
20. Silah, M. Sosyal Psikoloji, Seçkin Yayınevi: Ankara, 2005.

Abdülkadir Baharçiçek ve Gökhan Tuncel

21. Şahin, K ve Türkkahraman, M., “Türkiye’de Toplumun Radikal Hareketlere Bakış Açısı”, *Orta Doğudaki Siyasi Gelişmeler ve Güvenlik*, (ss.183-204), (Der. H. Akdoğan, Y. Kahya, N. Altun), Polis Akademisi Yayınları: Ankara, 2010.
22. Taşlıyan, M. “Kurumsal Sorumluluk: Modern İş Dünyasının Vicdani Gereği”, *ASO Bilgi Dergisi*, 2010), s.23- 42.
23. Tezcan, M., *Sosyo-Kültürel Değişim Sürecinde Türkiye’deki Gençlik, Türkiye ve Avrupa’da Gençlik*, Türk Demokrasi Vakfı ve Konrad Adenauer Vakfı: Ankara, 2000.
24. Volkan, V., “Büyük Grup Kimliği ve Şiddet”, *Terörün Sosyal Psikolojisi*, (Der. M. Sever, H. Cinoğlu, O. Başbüyük), (s.17-24), Polis Akademisi Yayınları: Ankara, 2010.
25. Yücekök, A. N., *Siyasetin Toplumsal Tabanı*, AÜ SBF Yayınları: Ankara, 1987.

TÜRK İŞ HUKUKUNDA ÜCRET KESME CEZASI

İbrahim GÖRÜCÜ

İnönü Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, TÜRKİYE
ibrahim.gorucu@inonu.edu.tr

Muzaffer DEMİRBAŞ

İnönü Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, TÜRKİYE
muzaffer.demirbas@inonu.edu.tr

ÖZET

Disiplin kurallarının temel amacı işyerlerinde düzeni koruma ve sürdürmedir. Bu amacı gerçekleştirmeye yönelik cezaların iki temel yönü bulunmaktadır. Disiplin cezaları, bir yönüyle kişiyi uyarma ve düzeltme amacını taşır. Diğer yandan ise, zorlayıcı ve caydırıcı bir amaç taşımaktadır. Türk İş Hukukunda, disiplin kurallarının ikinci yönüne ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. Bu cezalar iş akdinin sona erdirilmesi ve ücret kesme cezalarıdır. Bu çalışmada, ücret kesme cezasının özellikleri, uygulanması ve itiraz yönü incelenerek olası sorunlar ve çözüm önerilerine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Disiplin Cezası, Ücret Kesme Cezası, 4857 İş Kanunu, Ücret, Disiplin Kuralları

THE FINE OF WAGE DEDUCTION IN THE TURKISH LABOR LAW

ABSTRACT

The main purpose of the disciplinary rules/regulations is to protect and maintain the order in the workplaces. There are two main aspects of the penalties for the realization of this goal. On the one hand, disciplinary punishments are intended to warn and to correct the employee. On the other hand, it has a coercive and dictatorial purpose. In the Turkish Labor Law, the regulations related to the second aspect of the disciplinary rules are included. These punishments/ penalties are the termination of the employment contract and the deductions of fines from wage. In this study, the specifications of the deductions of fines from wage, their implementation, and the direction and implementation of appeal are examined and some possible problems and their solutions are recommended.

KeyWords: Disciplinary Punishment, the Fine of Wage Deduction, 4857 Labor-Law, Wage, Disciplinary Rules

GİRİŞ

Türk iş hukukunda disiplin cezaları konusunda tam bir düzenleme bulunduğunu söylemek mümkün değildir. Var olan cezalar; ücret kesme cezası, tazminat karşılığı fesih, tazminatsız fesih, gibi genel düzenlemelerden ibarettir. Bu durumun ortaya çıkardığı ek-

İbrahim Görücü ve Muzaffer Demirbaş

siklik ise, iş hukukunun dinamik yapısına uygun bir şekilde, işyeri yönetmelikleri veya toplu iş sözleşmeleri ve yüksek yargının vermiş olduğu kararlar ile tamamlayıcı gelişme göstermektedir. Disiplin cezaları konusunda en önemli kaynak özelliği taşıyan toplu iş sözleşmelerinde var olan disiplin cezaları birtakım farklılıklar içermekle birlikte şu şekilde sıralanmaktadır.

- Uyarma
- İhtar
- Ücret Kesme Cezası
- İş ve İşyeri Değişimi
- İşten Uzaklaştırma - İşten Çıkarma

Verilen cezalar şüphesiz bunlarla sınırlı ya da bunlara bağlı değildir. İşyerinin gereklerine bağlı olarak işçiye farklı cezaların verildiği de görülmektedir (Süzek,2011,b,13,Özdemir,2003,1256 vd, Bingöl,1990;242,Başbuğ,1999;147 vd.).

1. Disiplin Cezalarının Yasal Dayanakları

Hukukun temel prensiplerinden olan “cezaların yasallığı” ilkesi disiplin cezaları için de geçerli bir durum olması nedeniyle, disiplin cezalarının uygulanmasında uyulması zorunlu ulusal ve uluslararası düzenlemeler bulunmaktadır.

1.1. Ücretin Korunması Hakkında Sözleşme

Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından 8 Haziran 1949 tarihinde kabul edilen sözleşme Türkiye tarafından 24.10.1960 / 109 sayılı kanun ile kabul edilerek ulusal mevzuata dâhil edilmiştir.

Sözleşmenin 8. maddesi “Ücretlilerden kesintiler yapılmasına, ancak millî mevzuatın tayin veya bir kollektif mukavelelerin yahut bir hakem kararının tespit ettiği şartlar ve hadler, dâhilinde müsaade edilecektir (ILO,1949). İşçiler, bu gibi kesintilerin hangi şartlar ve hadler içinde yapabileceğinden, yetkili makamın en uygun addedeceği şekilde haberdar edilecektir.”

Ücretin Korunması Hakkında Sözleşme'nin görüşmeleri sırasında ücretten disiplin suçu nedeniyle kesinti yapılması tartışılmış ve bu yönde bir kesintinin şu koşullarda yapılabileceği görüşü kabul edilmiştir.

- İşçinin yetkili otorite tarafından önceden belirlenen çalışma koşullarına aykırı bir davranışta bulunması,

Türk İş Hukukunda Ücret Kesme Cezası

- İşçi tarafından gerçekleştirilen ve disiplin suçu sayılan eylemin işveren veya işveren vekili tarafından işçiye bildirilmesi gereklidir.

- Disiplin cezası nedeniyle elde edilen gelirin işveren açısından gelirmemesi.

İşçi ücretinden disiplin suçu nedeniyle yapılacak kesintiler konferansta tartışma ve eleştirilere yol açması nedeniyle sözleşme metninden çıkarılmıştır (www.ilo.org)

Sözleşme metninde yer almamakla birlikte bu yönde kesinti yapan ülkelerde bulunduğu gibi, bu yönde yapılacak kesintileri kesinlikle yasaklayan ülkelerde bulunmaktadır. Kesinti yapılmasını benimseyen ülkeler;Şili, Irak,Birleşik Arap Emirlikleri, Umman, Kuveyt,Fas,Romanya, Mısır, Sri Lanka ve Lübnan bulunmaktadır (www.ilo.org)

Arjantin, Barbados, Kamerun, Vietnam, Guatemala, Honduras gibi ülkeler yasal düzenlemelerinde disiplin suçuyla kesinti yapılmasını yasaklayan düzenlemeler getirmişlerdir. Meksika ise, ulusal düzenlemelere rağmen toplu iş sözleşmesi veya bireysel iş sözleşmeleri ile bu yönde yapılacak düzenlemelerin yasa dışı olduğunu kabul etmiştir (www.ilo.org).

Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından tavsiye metninden çıkarılan bu düzenleme, çalışma hayatımızın temel yasası olan tüm iş kanunlarında (Sözleşme öncesinde yer alan 3008 sayılı İş Kanunu dâhil) yer almıştır.

1.2. 4857 Sayılı İş Kanunu

2003 yılında yürürlüğe giren 4857 sayılı İş Kanununun 38. maddesi disiplin cezası olan ücret kesme cezasını düzenlemiştir. Kanun koyucu 1475 sayılı İş Kanununun 32. maddesinde yer alan hükmü kesilecek ücret miktarındaki “miktar oranı” dışında kalan kısmı aynen korumuştur. Yani, 1475 Sayılı İş Kanununda 3 gün olan kesilebilecek ücret üst sınırını 2 gün olarak belirlemiştir. Bu düzenleme kanunun gerekçesinde “Çağımızda ücretten kesilen ceza eğitici değildir. Zaten geçim sıkıntısı içinde olan işçinin her ne gerekçe ile olursa olsun 3 gün ücreti kesilmemelidir” (TİSK,2011,111) şeklinde değiştirilerek, Disiplin cezalarının cezanın amacının eğitici olması vurgusu yapılmıştır(Geylan,1995,192). Ayrıca Türkiye koşullarında işçi ücretlerinin yetersizliği de belirtilerek üç günlük ücret kesintisinin işçiyi ekonomik olarak sıkıntıya sokacağı belirtilmiş ve bu şekliyle kanunlaşmıştır.

1.3. Toplu İş Sözleşmeleri

Türk çalışma hayatını düzenleyen yasalarda işyeri disiplinini sağlamaya yönelik disiplin cezaları konusunda açık ve kapsamlı bir düzenleme bulunmaması, toplu iş sözleşmelerinin bu alandaki açığı kapatma yönünden önemli bir işlev üstlenmesine neden olmuştur. Fakat toplu iş sözleşmeleri ile düzenlenen disiplin cezalarının uygulanabilmesi için bu cezaların kanuna aykırı olmaması gerekmektedir. Yapılan sözleşmeler incelendi-

İbrahim Görücü ve Muzaffer Demirbaş

ğinde toplu iş sözleşmelerinin büyük oranda benzer hükümleri içeren yazılı belgeler haline geldiği görülmektedir. Sözleşmelerde işyerinde uyulması gereken kurallar belirlenmekte ve bu kurallara aykırı davranan işçiye hangi cezaların verileceği ve bu cezaların verilmesinde hangi sürecin izleneceği hükümlerine yer verilmektedir.

1.4. İşyeri İç Yönetmelikleri

İşyeri iç yönetmelikleri yasal bir zorunluluk olmamakla birlikte günümüzde işverenlerin tek taraflı olarak hazırlanan, işçinin imzası sonucu geçerlilik kazanan, işyerinde disiplini, düzeni ve yasalardan kaynaklanan zorunlulukları (işçi sağlığı ve iş güvenliği vd.) personele bildirmek amacını güden genel, soyut, yazılı ve işyerine özgü kuralları içeren düzenlemeler olarak tanımlanabilir.

İşyeri iç yönetmeliklerine ilişkin bir diğer tanım; işveren tarafından belirli bir işyerinde çalışma şartlarını belirlemek için tek taraflı olarak hazırlanan objektif ve genel nitelikteki düzenlemeler (Sümer,2000,14) şeklinde tanımlanmaktadır.

İşveren tarafından tek taraflı olarak hazırlanan işyeri yönetmelikleri 1936 tarih ve 3008 sayılı İş Kanununun 29.maddesinde zorunlu kılınmışken daha sonraki iş kanunlarında bu uygulamadan vazgeçilmiştir.

İşverenlerin işyeri iç düzenleme zorunluluğu bulunmamakla birlikte uygulamada farklı adlar altında (Personel Yönetmeliği, insan kaynakları yönetmeliği vb.) işyerinde uygulanmak üzere iç yönetmelikler hazırlanmaktadır (Çelik,2008,108,Şakar,2009,23).

İşyeri iç yönetmelikleri ile işçinin işyerinde uyması gereken kuralların belirlenmiş ve bu durumun işçi tarafından yazılı olarak kabul edilmiş olmasına rağmen, uygulama gücü açısından yasal düzenlemeler ve toplu iş sözleşmelerinden sonra gelmektedir (Süzek,2011,a,65). Fakat bu durum iç yönetmeliklerin toplu iş sözleşmelerine aykırı düzenlemeler içermeyeceği anlamına gelmemektedir. İşçi lehine olmak ve yasanın amir hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla farklı düzenlemelerin yer alması mümkündür.(Süzek,2011,a,65).

İşyeri iç yönetmeliklerinin yürürlük kazanması için işçinin sözleşme öncesinde bilgilendirilmesi ve bunun göstergesi olan imzasının bulunması gerekmektedir. Sözleşme sonrasında iç yönetmelikte yapılacak değişikliklerin işçiye bildirim ve işçi tarafından bu değişikliklerin onaylanması gerekmektedir (4857.İ.K. md.22). İşçinin bu değişiklikleri kabul etmemesi durumunda işçi veya işveren sözleşmeyi feshetme yetkisi ortaya çıkmaktadır. Fakat bu fesih için işçinin bildirim 6 işgünü içerisinde yazılı olarak kabul etmediğini işverene bildirmesi gerekmektedir.

1.5. İşyeri Uygulamaları

İşyeri uygulamaları da iş hukukunun kendine özgü kaynakları arasında yer almaktadır(Işıklı, 2010,33, Çelik,2008,108,Aktay vd.2009,52). Bu kaynak yazılı disiplin kurallarının bulunmadığı işyerlerinde geçerli olan bir kaynaktır. Fakat uygulamaların ücret kesme cezasına temel oluşturabilmesi için iş kanununun 32. maddesinde belirtildiği gibi yazılı olarak işçiye bildirilmiş olması gerekmektedir. Yazılı bildirim ve işçinin yazılı rızasının olmadığı durumlarda işyeri uygulamalarının disiplin suçları açısından kaynak oluşturması mümkün değildir.

1.6. Bireysel İş Sözleşmesi

İş Hukukunun kendine özgü kaynakları arasında yer alan bireysel iş sözleşmesinin işçiyi korumaya yönelik kaynaklardan biri olduğu söylenebilir. Nitekim sözleşme hükümlerinden işçi lehine olan düzenlemelerinin toplu iş sözleşmelerine karşı dahi üstün olması bunun açık bir göstergesidir. İş sözleşmesinde işyerinde uyulması gereken kurallar belirtilmiş ve bu sözleşme taraflarca imzalanmış ise, ceza uygulamasına esas teşkil edebilmektedir.

Bu durum, iş hukukunun sadece nispi ve yardımcı hukuk kaynakları için geçerli bir durumdur. Doğal olarak emredici hukuk kurallarının aksine düzenlemeler işçi lehine de olsa geçerli olmayacağı açıktır (Süzek, 2011.a,79 vd.).

2. Ücret Kesme Cezası; Tanımı, Unsurları Ve Özellikleri

İşyerinde düzeni sağlamaya yönelik disiplin cezalarından ve iş kanunlarında yer alan ücret kesme cezası; İşyeri disiplin kurallarına aykırı bir davranışın sonucu olarak işveren ve/ veya işveren vekili ya da işyeri disiplin kurallarınca verilir. Buna göre, işçinin her ay için en fazla iki yevmiyesi tutarından- şayet işçi parça başına ya da yapılan işin miktarına göre ücret alıyorsa bunların iki günlük yevmiye tutarından- fazla olmamak üzere, ücretinden kesinti yapılmasını öngören bir cezadır.

2.1. Ücret Kesme Cezasının Özellikleri

Ücret kesme cezası işyerinde düzeni sağlamayı amaçlayan disiplin cezalarından biri olmakla birlikte diğer cezalardan önemli farklılıklar da içermektedir. Kendinden önce yer alan sözlü ve yazılı uyarılar, yer değiştirme, işten uzaklaştırma ve yükselmenin engellenmesi gibi cezaların, yaptırım açısından üstünde yer alırken, sözleşmenin feshi gibi işten çıkarma cezasından önce uygulanan ceza olma özelliğine sahiptir (Süzek,2011,b,13,Özdemir,2003,1256 vd, Bingöl,1990;242,Başbuğ,1999;147 vd.).

2.1.1. Ücret Kesme Cezası İşyerinde Düzenin Sağlanmasına Yönelik Bir Disiplin Cezasıdır

İbrahim Görücü ve Muzaffer Demirbaş

İşçinin işyerinde iş kanununa tabi bir işi yürütürken işyeri, kendisi, diğer çalışanlar veya üçüncü kişilere yönelik meydana gelmesi muhtemel olumsuz sonuçlara yol açabilecek tutum ve davranışlardan uzak kalmasını sağlamak amacıyla kanuna aykırı olmaksızın ve iş ve işyeriyle sınırlı kalmak ve yürürlükteki mevzuata aykırı olmaksızın konulan kurallara disiplin kuralları denir.

Ücret kesme cezasının verilmesinin temelinde, işçinin işyerinde var olan çalışma düzenini diğer disiplin cezalarına göre daha ağır bir biçimde ihlali veya işçinin daha önce işlemiş olduğu disiplin suçlarını tekrar işlemesi durumunda bir üst ceza olarak uygulanarak işyeri düzeninin sağlanması yatmaktadır. Bu nedenle ücret kesme cezası bir anlamda işçinin düzeni bozan davranışının cezalandırılarak işyeri düzeninin devamının sağlanmasına yönelik bir yaptırımdır(Akyiğit,2008,1614). Bu yaptırım, işverenin yönetim hakkının uzantısı olarak kabul edilen ve iş kanununda yer almayan işçi borçları arasında sayılan işverenin talimat verme ve işverenin denetim hakkı (Tunçomağ,1989,108-109, süzek,2011,a,71 vd.) çerçevesinde, işyeri gereksinimlerine uygun tek taraflı kural koyma ve konulan kurallara işçinin uymasını isteme hakkının bir sonucudur. Disiplin cezası uygulama yetkisi ve hangi eylemlere uygulanacağını belirleme yetkisi işverenin emir ve talimat verme yetkisinin bir sonucudur. Çünkü işyerini kurma riskini üstlenen işverenin işyerindeki kuralları ve bu kurallara aykırı davranışlara hangi cezaların verilmesi gerektiğini belirleme yetkisinin olmadığını savunmak işin doğasına aykırı bir düşünce olacaktır.

Toplu iş sözleşmesi ve ya iş sözleşmesinde yer alan disiplin cezalarının uygulanabilmesi için bu cezaların işçiye önceden bildirilmiş olması gereklidir. İş kanununun 22. maddesi uyarınca iş sözleşmesi veya iş sözleşmesinin eki niteliğindeki personel yönetmeliği veya benzeri kaynaklar ya da işyeri uygulamasıyla oluşan çalışma koşullarında esaslı bir değişikliğin ancak işçiye yazılı bildirim ve işçinin yazılı onayıyla mümkün olacağı hükmünde de açıkça belirtildiği gibi- sonradan yapılan ve ücret kesme cezası veya başka türden disiplin cezasını gerektiren düzenlemeler işçinin yazılı kabulü dışında geçersiz olacaktır.

2.1.2. Ücret Kesme Cezası İşveren Tarafından Verilebilecek Bir Cezadır

İşçi ücretinden kesinti yapma hakkı işçinin iş ilişkisi çerçevesinde bağımlı olarak çalıştığı işyerinin sahibi ya da işverenden bu konuda yetki almış işveren vekilindedir. İşveren vekilinin hangi cezaları verebileceği ve ceza verme yetkisinin sınırları işverence belirlenebileceği gibi, toplu iş sözleşmeleri ile de belirlenebilmektedir. Günümüzde disiplin cezalarının uygulanmasında toplu iş sözleşmeleri ile işyeri disiplin kurulunun yetkili olduğu yönünde yerleşmiş bir gelenek bulunmaktadır. Bu doğrultuda işyeri disiplin kurullarının bulunduğu işyerlerinde disiplin cezaları genellikle bu kurul tarafından verilmektedir. Kurul genellikle işçi ve işveren kesiminin eşit olarak belirlediği üyelerden oluşmakla

Türk İş Hukukunda Ücret Kesme Cezası

birlikte, disiplin kurulunun başkanı genellikle işveren veya işveren vekili olan (Genel Müdür vb.) kişi olmaktadır.

2.1.3. Ücret Kesme Cezası İşçinin İşyeri ve eklentilerinde yapmış olduğu kurallara aykırı bir davranışın sonucudur

İşçinin ücretinden kesinti yapılacak bir olumsuz davranışın ücret kesme cezası ile cezalandırılabilmesi için eylemin işyeri veya kanunda işyeri olarak belirlenen yerlerde işlenmiş olması gereklidir. İşyeri dışında işlenen cezalar için işverenin işçiye ücret kesme cezası vermesi mümkün değildir.

Ücret kesme cezasının bir diğer özelliği, işçinin hangi davranışlarının böyle bir cezayı gerektirdiğinin işveren ve işçi arasında ya da işyerinin tamamını kapsayan işyeri disiplin yönetmeliği, ya da iş sözleşmesinde belirlenmiş olması gerekmektedir. Çünkü işçi hangi davranışlarının cezayı gerektiren bir davranış olduğunu bilmeden cezalandırılması hukuka aykırı bir davranış olacaktır. Yani kimse suç olduğunu önceden bilmediği bir fiilden ötürü sorumlu tutulamayacağından, işçinin de önceden bilmediği bir fiilden ötürü sorumlu tutulamayacağı gibi ücret kesme gibi ağır bir ceza ile cezalandırılması da mümkün olmayacaktır.

2.1.4. Ücret Kesme Cezası işverenin işçiye bildirim zorunlu bir disiplin uygulamasıdır

İşçinin ücretinden disiplin cezası olarak yapılan ücret kesintisi, 4857 sayılı İş Kanunu ve önce yürürlükte olan 3008, 1475 sayılı İş Kanunları ile 854 sayılı Deniz İş Kanunda da belirtildiği gibi nedenleri ile birlikte işçiye derhal bildirilmesi gerekmektedir. Bu bildirim yapılması cezanın geçerlilik şartlarından biridir. İşçiye bilgi vermeden yapılacak kesinti disiplin cezasını geçersiz kılacaktır. Geçimini temin etmek için ücretten başka geliri olmadığı varsayımından hareketle, ücretinin işçinin bilgisi dışında kesilmesi geleceğe yönelik güvencesinin ortadan kalkması anlamına gelmektedir.

Disiplin cezasının işçiye bildirim için geçerli olabilmesi için, verilen cezanın sebeplerinin de açıkça bu bildirimde yer alması bir diğer zorunluluktur. Bu zorunluluk ana-yasal bir hak olan savunma hakkının kullanılmasına olanak vermesinin bir gereğidir.

2.1.5. Ücret Kesme Cezası işveren açısından bir gelir değildir

Ücret kesme cezası yasal olarak işverence uygulanan bir disiplin cezasının ekonomik sonucu olmakla birlikte, işçinin ücretinden kesilen ceza paraları kanunun açık emri ile işverene kalmamakta, (İK, Md.38/3) işçilerin eğitimi ve sosyal hizmetlerde kullanılmak üzere Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına aktarılmaktadır.

İşveren tarafından işçinin ücretinden yapılan kesinti tek düzen muhasebe sistemi içerisinde ayrı bir hesapta izlenmekte ve yine ay sonunda kesintinin bakanlık hesabına

İbrahim Görücü ve Muzaffer Demirbaş

aktarılması ile kapatılmaktadır. Örneğin bir işçinin ücretinden yevmiye kesme cezası şu şekilde muhasebeleştirilmektedir.

7/A Seçeneği

770. Personel Ücret ve Tazminatları

369. Ödenecek Diğer Yükümlülükler

369.01. İşçilerden Kesilen Disiplin

Cezaları Paraları

7/B Seçeneği

791. İşçi Ücret ve Giderleri

369. Ödenecek Diğer Yükümlülükler

369.01. İşçilerden Kesilen Disiplin

Cezala Paraları

Yapılan bu işlem ay sonunda bakanlık hesabına aktarıldıktan sonra kapatılmakta ve böylece işletme hesaplarını etkilememektedir.

2.1.6. Ücret Kesme Cezası Üst Sınırı Belirlenmiş Bir Cezadır

Ücret kesme ya da daha çok bilinen adıyla yevmiye kesim cezası iş kanunlarında (Deniz iş, 1475 ve 4857 sayılı İş Kanunları) üst sınırı belirlenmiş disiplin cezasıdır. 3008 ve 1475 sayılı İş Kanunlarında bir ay içinde 3 (üç) gün ile sınırlandırılan ceza miktarı, 4857 sayılı İş kanununda 2 (iki) gün ile sınırlandırılmıştır. Deniz İş Kanununda ise, hala eski uygulama 3 (üç) günlük ceza miktarı devam etmektedir.

Cezanın kanunda belirtilen üst sınır işçiye bir aylık süre içerisinde verilebilecek ceza olarak anlaşılmalıdır (Akyiğit, 2008,1617, Başbuğ,2011, 203, Mollamahmutoğlu, 2008,527,Aktay vd.2009,144).Cezanın miktarı konusunda yasada açık bir hüküm yer almamakta sadece bir aylık dönem içerisinde kesilecek bir sınır konulmaktadır. Aksi yöndeki düşünceler olsa da (Çenberci,1986,778) bu konuda Akyiğit cezanın sınırının sadece bir aylık gelirden kesilebilecek miktar konusunda sınırlama olduğunu belirtmektedir. Buradan işçinin eyleminin daha fazla bir cezayı gerektirmesi konusunda da olsa bu

Türk İş Hukukunda Ücret Kesme Cezası

sınırın aşılacağı şeklinde anlaşılması gerektiğini belirtmektedir (Akyiğit,2008,1617). Bu durum toplu iş sözleşmelerinde de kendini göstermektedir.¹

2.2. Ücret Kesme Cezasına Esas Olan Ücret

Ücret Kesme Cezası işçinin işyerinde önceden belirlenmiş kurallara aykırı davranışları sonucunda, işçiyi işyeri kurallarına uymaya zorlamak amacıyla tarafların özgür iradeleri ile belirlenmiş bir disiplin cezasıdır. 4857 sayılı İş Kanununun 38. maddesinde cezanın ücretten kesileceği belirtilmektedir. Fakat burada açık olmayan durum ücret kavramında işçinin yapmış olduğu işin karşılığı olan ücretmi (Çıplak ücret) yoksa yasal olarak verilen ücretten mi kesinti yapılabileceği konusunda açıklık bulunmamaktadır. Kanımızca işveren işçinin işyeri kurallarına aykırı davranışlarını cezalandırırken verebileceği cezanın hesaplanmasında işçinin çıplak ücretinin esas alınması gerektiğidir (Kılıçoğlu, Şenocak,2008,550, Çil, 2007,2443). Bu durum bazı toplu iş sözleşmelerinde de benzer şekilde düzenlenmektedir.²

Çıplak ücretin üzerindeki (Giydirilmiş ücret) ödemeler sosyal yardım niteliğindeki yardımlardır ve bu yardımlar bazen aile fertlerinin varlığı nedeniyle yapılan ödemeleri de içermektedir (Aile yardımı, çocuk yardımı gibi) bu ödemelerin cezaya dâhil edilmesi, cezaların şahsiliği ilkesine aykırı bir tutum olacaktır.

2.3. Ücret Kesme Cezası Verilebilmesinin Şartları

Bir disiplin cezası olan ücret kesme cezasının verilebilmesi için birtakım koşulların varlığı gerekmektedir. Bunlar;

- **Cezaya Uygulanacak Bir Yasal Dayanağın Bulunması:** Anayasanın 38/1. fıkrası “Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz...” hükmü uyarınca disiplin cezasının uygulanabilmesi için bu durumun mutlaka toplu iş sözleşmesi, bireysel iş sözleşmesi veya işyeri iç yönetmeliklerinden birinde ihlal edici bir davranış olarak tanımlanmış olmalıdır.

- **Disiplin Cezası Vermeden Önce İşçinin Savunmasının Alınması Gereklidir:** İş hukukumuzda disiplin cezası işlemlerinin uygulanmasından önce işçinin savunmasının

¹MADEN-İŞ, (2008),Türkiye Maden İşçileri Sendikası İle Dedeman Madencilik Sanayi Ve Ticaret A.Ş. Arasında Akdedilen İşletme Toplu İş Sözleşmesi (01.01.2008 - 31.12.2009) madde 41’de işçiye bir defada verilebilecek ücret kesim cezası 5 gün olarak belirlenmişken, TÜHİS ile TÜRK HARB-İş Sendikası arasında akdedilen 6.dönem İşletme Toplu İş Sözleşmesinde 3 gün olarak belirlenmiştir.

²Millî Savunma Bakanlığı Ve İçişleri Bakanlığı (Jandarma Genel Komutanlığı Ve Sahil Güvenlik Komutanlığı) İşyerleri İçin Türk Ağır Sanayii Ve Hizmet Sektörü Kamu İşverenleri Sendikası (Tühis) İle Türkiye Harb Sanayi Ve Yardımcı İşkolları İşçileri Sendikası (Türk Harb-İş) Arasında Akdedilen23. Dönem İşletme Toplu İş Sözleşmesi Yürürlük 01.03.2011-28.02.2013 (md.99.)

İbrahim Görücü ve Muzaffer Demirbaş

alınacağına ilişkin bir düzenleme bulunmamakla birlikte Anayasamızın 36. Maddesinde belirtilen “Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı ve davalı olarak iddia ve savunma ile adli yargılanma hakkına sahiptir” hükmü gereğince herkes savunma hakkına sahiptir ve bu haktan mahrum edilemez.” hükmü ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 10-11. maddeleri ile Avrupa İnsan Hakları Beyannamesinin 6/3 ve 7. maddelerinde tanınan ve Türkiye tarafından da onaylanan sözleşme hükümlerine göre işçi kendine verilen cezaya karşı savunma hakkına sahiptir ve bu hak herhangi bir şekilde engellenemez. İşçinin bu haklarından önceden feragat etmesi geçerli değildir(Kılıçoğlu, Şenocak,2008,550). İşçinin savunma hakkından feragatinin geçersiz olduğu gibi işçinin bu hakkını kullanabilmesi için toplu iş sözleşmesi veya iş sözleşmesine hak düşürücü nitelikte süre konulmasında aynı şekilde geçersizdir.¹

İşçinin savunmasının alınması işleminde öncelikle işçinin bu hakkını kullanacağı yer ve zamanın kendisine uygun usullerle tebliği gerekmektedir. İşçinin yapılan tebligatı kabul etmemesi durumunda tebligatın noter aracılığı ile yapılması gerekmektedir. Bu aşamada işçinin savunmasını varsa avukatı ile birlikte verebileceği belirtilmeli ve işçiye bu hakkı hatırlatılmalıdır.

Yasal düzenleme olmamakla birlikte toplu iş sözleşmelerinde savunması alınmayan işçiye ceza verilemeyeceği hükmüne yer verilmektedir (TEDAŞ,2009). Yine Maden-İş Sendikasının imzalamış olduğu toplu iş sözleşmesinde ceza vermeden önce işçinin savunmasının alınacağı hükmüne yer verilmiştir (Maden-İş,2008).

- Cezanın İşyeri Yönetmeliğinde Belirtilen Silsile İçerisinde Verilmesi Gerek-mektedir: İşçiye ücret kesme cezası verilebilmesi için işyeri veya Toplu iş sözleşmesinde belirtilen disiplin cezalarının sıra ile uygulanması gerekmektedir. İşçiye yönetmelikte gösterilen cezaların daha ağırının verilmesi mümkün değildir.

İş hukukumuzda disiplin kurallarını düzenleyen bir yasal çerçevenin olmaması bu açığın işyeri yönetmelikleri ve toplu iş sözleşmeleri ile doldurulmasına yol açmıştır. Bu uygulamalara yönelik açıklara ilişkin Yargıtay kararları da yol gösteren bir diğer önemli kaynak özelliği taşımaktadır. Toplu iş sözleşmelerine bakıldığında işçiye verilecek cezalar işyerinin özelliklerine uygun olarak belirlenen fiiller ve her bir fiil için tekrar durumuna göre ağırlaştırılarak uygulanma yoluna gidilerek bu kurala önemli ölçüde uyulduğu görülmektedir.

Disiplin cezasının amacı işçiyi kurallara uymasını sağlamaktır. Yoksa işçiyi cezalandırarak ondan intikam almak değildir ve olmamalıdır. Bu nedenle işçiye ücret kesme cezası verilmeden önce işçinin daha önce suç işleyip işlemediğine bakılmalı ve ilk kez

¹ Y9.H.D.15.12.1983,E-1983-9091-K:10646

Türk İş Hukukunda Ücret Kesme Cezası

yapılan eylem için işçiyi uyarmak amacıyla daha alt cezalar verilmesi yoluna gidilmelidir. Bu uygulama uygulanacak hukuk kuralları hiyerarşisi dikkate alınarak (Süzek, 2011-a,117) uygulanmalıdır. Aynı konuda daha düşük ceza öngören bir üst hukuk kuralı varken alt hukuk kuralı dikkate alınarak ceza verilmesi uygun olmayacaktır. Nitekim Yüksek Mahkemenin bu konuda verdiği kararda işçiye uygulanacak disiplin cezalarında önceden belirtilen disiplin cezalarının bir silsile içerisinde uygulanması gerektiği belirtilmiş ve buna uyulmadan verilen disiplin cezası kararının bozulmasına hükmetmiştir.¹

- ***İşçiye Verilecek Cezanın İşçinin Kusurlu Olması Ve Kusuruyla Orantılı Olması Gerekmiştir:*** Disiplin cezası işçiyi işyeri kurallarına uymaya zorlayarak onun kendisine, işyerine veya üçüncü kişilere verebileceği zararların önüne geçilmesini amaçlamaktadır. İşçinin yapmış olduğu eylemden sorumlu olabilmesi için kusurlu olması gerekmektedir. Yani işçinin yaptığı eylemi bilerek ve isteyerek yapması ve sonucunu bilmesi gerekmektedir. Kusur, suçun manevi unsurunu oluşturmaktadır. Kusursuz suç olmaz (Gözler,2009,209).Bu nedenle işçiye disiplin cezası verilebilmesi için işçinin önceden yasaklanmış eylemleri bilerek ve isteyerek yapmış olması gerekmektedir. Eylemin tek başına kusurlu olması ceza vermek için yeterli değildir. Yapılan kusurlu eylem sonucunda işçinin kendisi, iş arkadaşları, üçüncü şahıslar veya işyeri bu kusurlu davranıştan dolayı zarar görmüş olmalıdır.

İşçi kusurlu davranışından dolayı cezalandırılırken bu davranışın kasit mi yoksa taksirli bir davranış mı olduğu göz önüne alınarak verilecek ceza belirlenmelidir. Çünkü kasit unsurunda işçi yaptığı davranışın kurallara aykırı olduğunu bildiği gibi sonucunu da bilmekte ve istemektedir. Oysa taksir’de davranışın kurallara aykırı olduğunu bilmekle birlikte sonucunu istememektedir. Böyle bir durumda işçiye verilecek cezanın aynı olması doğal olarak hukuka uygun olmayacaktır. Yani kasit fiili ile işlenen disiplin suçu ile taksirli fiil sonucu işlenen disiplin cezaları arasında ayırım yapılarak ceza verilmelidir.

2.4. Ücret Kesme Cezasının Uygulanması Süreci

Her disiplin cezasında olduğu gibi ücret kesme cezasının uygulanabilmesinin birinci koşulu; işçinin bu cezanın karşılığı olan kural ihlalini gerçekleştirmiş olması ikincisi ise, karşı tarafın yani işyeri yetkililerinin bu kural ihlalini öğrenmesidir.

Yukarıdaki iki koşulun gerçekleşmesi durumunda derhal soruşturmanın başlatılması gerekmektedir. Soruşturmanın başlatılması konusunda emredici bir hukuk kuralı bulunmamaktadır. Bu nedenle soruşturma sürecinin ne zaman başlayacağı konusunda

¹ Y9.H.D. 11.03.1999,E-1999-2830,K.:5295

İbrahim Görücü ve Muzaffer Demirbaş

farklı düzenlemeler olduğu görülmektedir.¹Bu durumda öğrenilme anını farklı değerlendirmek gerektiği açıktır. Öğrenilme anı kural ihlalinin soruşturulma yapılması amacıyla disiplin kuruluna bildirildiği tarih olarak kabul edilmelidir. Bu tarihten itibaren disiplin kurulunun işleme başlaması gerekmektedir. Zira işlemin başlatılması eylemin öğrenilmesinin bir sonucudur.

İşyeri disiplin yönetmeliğinde veya toplu iş sözleşmesinde belirlenen süre içerisinde açılmayan soruşturma konusunda işçiye ceza verilmesi mümkün olmayacaktır. Süresi içerisinde açılan soruşturma sürecinde işyeri disiplin kurulu tarafından işçiye kendini savunması için yeterli bir zaman verilmekte ve bu savunmanın sonucunda varsa, deliller ve tanıklar göz önünde bulundurulurken soruşturma sonuçlandırılmaktadır.

2.5. Ücret Kesme Cezasına Karşı İtiraz

Yasalara aykırı olmamak kaydıyla verilen her disiplin cezası gibi ücret kesme cezası konusunda da kişinin kendini savunma ve itiraz hakkı bulunmaktadır. Bu durum anayasada “ Hak Arama Hürriyeti” başlıklı 36. maddesinde yer alan kendini savunma hakkının doğal bir sonucudur. Yüksek mahkemenin hak arama hürriyetinin engellenemeyeceği veya kısıtlanamayacağına ilişkin iki kararı da Anayasamızın hak arama hürriyetini destekler niteliktedir.²İşçinin kendisine verilen ücret kesme cezasına karşı itiraz yolları aşağıdaki gibidir:

2.5.1. İşverene veya İşyeri Disiplin Kuruluna İtiraz

Hakkında disiplin soruşturması açılan işçinin verilen cezaya karşı öncelikle cezayı veren ve uygulayan makamlara itiraz etme hakkı bulunmaktadır. Kendisine tanınan savunma süresi içerisinde varsa deliller veya tanıklar aracılığı ile itiraz etmesi gerekmektedir. Bu itiraz, disiplin kurulunun soruşturmayı yürütmesi sürecinde yapılabilecek bir itirazdır. Disiplin Kurulunun vermiş olduğu bir karara karşı aynı kurula itiraz mümkün değildir. Ancak bir üst disiplin kurulunun varlığı durumunda bu itirazın yapılması mümkün olabilir. Aksi durumda disiplin süreci işletme düzeyinde tamamlanmış olduğundan işçi hakkını ancak ikinci yöntem olan yargı yoluyla arayabilecektir.

¹Disiplin soruşturmasının başlaması için öngörülen süre Milli Savunma Bakanlığı Akaryakıt İkmal ve NATO POL Tesisleri İşletme Başkanlığı (ANT) İşyerleri için TÜHİS ile Türk Harb-İş Arasında imzalanan 6. Dönem İşletme Toplu İş Sözleşmesinin 59. maddesinde 20 gün (İşgünü) olarak belirlenmiştir. Fakat TES-İş, 2011-2013 dönemi Toplu İş Sözleşmesinin 152. maddesinde ise 10 işgünü olarak belirlenirken, bu süre Türk Haber-İş Sendikasının 14. dönem Toplu İş Sözleşmesinde 1 ay olarak belirlenmiştir.

²Esas No: 1993 / 14776, Karar No: 1994 / 3260, Mercii: Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, Tarih: 07/03/1994, Esas No: 1982 / 114, Karar No: 1982 / 1036, Mercii: Yargıtay 9. Hukuk Dairesi Tarih: 05/02/1982.

2.5.2. Yargı Yoluyla İtiraz

İşveren veya işyeri disiplin kurulunca verilen disiplin cezalarına karşı işçinin yargı yoluna gitme hakkı anayasal hak arama hürriyeti çerçevesinde doğal bir haktır. Bu hakkın İşverenin vermiş olduğu disiplin cezasının haksız ve yersiz olduğunu düşünen işçinin hakkını aramak üzere yargı yoluna gitmesi gerekmektedir. Yargı yoluyla hak arama hürriyeti konusunda bireysel iş sözleşmesi veya toplu iş sözleşmesine engelleyici düzenlemeler konulamaz. Konulmuş olan hükümler ise geçersizdir (Süzek,2011,118). Nitekim

Ücret kesme cezasına karşı yargı yolunda başvurulacak yer iş mahkemeleridir.¹Yargısal süreçte yapılan inceleme dört aşamada gerçekleşmektedir.

1. İşveren veya işyeri disiplin kurulunca verilen disiplin cezasına esas teşkil eden düzenlemenin (bireysel iş sözleşmesi, toplu iş sözleşmesi veya işyeri iç yönetmeliği) mevcut yasal düzenlemelere uygun hazırlanıp hazırlanmadığının denetimi.

2. Hakim verilen cezaya esas olan eylemin gerçekleşip gerçekleşmediğini denetlemektedir.

3. Gerçekleşen eylemin kusurlu bir davranış sonucu mu, yoksa kasıtlı olarak mı gerçekleştirildiği araştırılmaktadır.

4. Eylemin işyeri ve eklentilerinde gerçekleşip gerçekleşmediğini araştırılmaktadır.

4857 sayılı İş Kanunu kapsamında çalışanlara uygulanacak disiplin cezalarına (iş sözleşmesinin feshi hariç) dayanak teşkil edecek bir düzenleme getirmemektedir. Yasa koyucu disiplin hükümlerinin belirlenmesi ve uygulaması konusunda yasalara aykırı olmamak kaydıyla taraflara serbesti tanımaktadır. Yargı aşamasında hakimin ücret kesme cezasına esas teşkil ettiği belirtilen düzenlemenin yasanın hükümlerine, ahlâk, adaba aykırı olup olmadığını inceleyecektir. Yargılama sonucunda hakimin vereceği karar cezanın yasal sınırları aşması durumunda yasal sınırlara indirilmesi, cezanın tümünden iptali gibi kararlarla sınırlı olacaktır. Yargının verilen cezayı başka bir cezayla değiştirmesi veya artırması gibi bir yetkisi bulunmamaktadır. İşçi tarafından ücret kesme cezasına ilişkin davada işçinin dava dilekçesinde cezanın iptali ya da verilen cezanın indirilmesini istemesi gereklidir (Çil,2007,2444).

Gerçekleştiği iddia edilen eylemin doğruluğunun ispatı bu konuda işverene düşmektedir. Bu nedenle disiplin cezasını gerektirdiği düşünülen bir davranışa yönelik ceza verilebilmesi için ispat mükellefiyeti nedeniyle işverenlerin ve disiplin kurullarının yasal

¹ Y 9.H.D. 30.04.1997 gün,1997/2658,E,1997/7828 K., Y.9. H.D.01.02.1996 gün,1996/1026 E,1996/1385 K.

İbrahim Görücü ve Muzaffer Demirbaş

olarak geçerli olacak delillere dayanmaları gerekmektedir. Bu niteliğe sahip olmayan deliller mahkeme tarafından kabul görmeyeceğinden verilen ceza iptal edilecektir.

Doğruluğu ya da yanlışlığının tespit edilmesinden sonra gerçekleştiği belirtilen eylemin kasıt mı? Yoksa taksirli bir davranış neticesinde mi gerçekleştirildiğini araştırması safhasına geçilmektedir. Suçun manevi unsurlarından olan bu iki durum (Kasıt-Taksir) verilecek cezanın ağırlığını belirleme açısından önem kazanmaktadır. Sonucunu bile bile yapılan bir eylem ile sonucunu istemeden fakat özen yükümlülüğüne aykırı bir davranış ya da özen eksikliği sonucu meydana gelen eyleme verilecek cezalar Türk Ceza Kanununun 21 ve 22. maddelerinde ayrı ayrı düzenlendiğinden, işverenin bu ayrıma dikkat ederek cezalandırmada oransallık kavramına dikkat etmesi gerekmektedir.

Ücret kesme cezasının yargı aşamasında verilecek olan karar, diğer disiplin kararlarına göre farklılık arz etmektedir. Bu ceza doğrudan doğruya işçinin gelirine yönelik bir yaptırım olduğundan Yargıya itirazda, yapılan kesintinin ortadan kaldırılması ve ekonomik kaybın cezayı veren tarafça tazmin edilmesi şeklinde olacaktır. Yargının vermiş olduğu karar, işverenin yönetim yetkisine müdahale olarak algılanmamalıdır. Çünkü ortada haksız yere verilen bir disiplin cezası sonucu uğranmış olan bir ücret kaybı sözkonusudur ve bu kaybın yine kayba neden olan tarafça tazmini gerekmektedir. Burada ortaya çıkabilecek tartışma konusu cezayı veren işverenin kesmiş olduğu ceza parasını süresi içerisinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı hesabına aktarmış olması durumunda ortaya çıkacaktır. Kesintinin ay sonunda bakanlık hesabına yatırılması yasanın amir hükmüdür. İşçinin verilen cezaya yargı yoluyla itiraz etmesinin bir aylık süreç içerisinde gerçekleşmesi ve yargılamanın sonuçlanması mümkün görülmemektedir. Böyle bir durumda hukuka aykırı kesintinin kim tarafından ve nasıl telafi edileceği sorusunun yanıtı kanaatimizce cezayı veren işverence telafi edilmesi ve bakanlık hesabına aktarılan paranın işverence yargı kararına istinaden bakanlıktan geri istenmesi olmalıdır.

SONUÇ

Bir disiplin cezası olarak Ücret kesme cezasına ilişkin ilk düzenleme 1936 tarihli iş kanunu ile başlamış ve bu yasayı takip eden mülga 931, 1475 ve 4857 sayılı yasalarda da yer alarak günümüze kadar devam edegelmiştir. İşçinin disipline aykırı davranışlarına yönelik olmakla birlikte kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin geçimini sağlayan gelire yönelmektedir. Ücret kesme cezası uygulaması konusunda çalışma hayatını düzenleyen yasalarda farklı uygulamalara yer verilmesi önemli bir eksiklik olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin; basın çalışanlarını kapsayan Basın-İş Kanunu, deniz çalışanlarına yönelik Deniz-İş Kanunu, devlet memurları için Devlet Memurları Kanunu ve bütün bunları dışında kalan kesimler için ise Borçlar Kanunu gibi farklı düzenlemeler bulunmakta-

Türk İş Hukukunda Ücret Kesme Cezası

dir. Düzenlemelerin farklılığı yanısıra ücret kesme cezası konusunda da bütüncül bir yaklaşım sergilenmemektedir. 4857 sayılı İş kanunu ve 854 sayılı Deniz İş Kanununda ücret kesme cezasına yer verilirken, basın çalışanlarına ilişkin yasal düzenlemede böyle bir uygulama olmadığı gibi bu üç kanunun dışındaki çalışanlara uygulanan ve 2011 yılında yürürlüğe giren Borçlar Kanununda da böyle bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu haliyle ücret kesme cezasının Anayasanın 10.maddesinde yer alan “Kanun Önünde Eşitlik” başlıklı 10. maddesinde yer alan “...Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.” hükmüne aykırı olmaktadır.

İşyerinde disiplini sağlama ve sürdürme amacını güden disiplin cezaları konusunda iş kanunlarımız bütün gelişmelere rağmen işçinin geçim kaynağı olan ücretini keserek sağlama yönündeki tutumunu sürdürmektedir. Oysa bu cezanın uygulandığı gelişmiş ülke bulunmamaktadır. Nitekim bu durum ILO tarafından da kabul edilmiş durumdadır. Bu nedenle işyeri disiplini sağlama amacı olarak görülen ücret kesme cezasının bir disiplin aracı olarak görülmesinden vazgeçilmelidir.

Ücret kesme cezası uygulamada fazla bilinmeyen bir disiplin cezası kavramıdır. Ceza yasanın belirttiği çerçevede ağırlıklı olarak kurumsallaşmış işletmeler ile toplu iş sözleşmesinin uygulandığı işyerlerinde kurallara uygun olarak uygulanmaktadır. Küçük işletmelerde ise yasaya aykırı bir şekilde işverenin cebinde kalan bir gelir işlevi gören ceza uygulamasına dönüşmektedir. Bu nedenle ücret kesme cezasının işçinin işyerindeki düzeni bozmasının sonucunda onu işyeri düzenine uymaya zorlayan bir disiplin cezası mı? Yoksa işverene vermiş olduğu düşünülen zararın karşılığı bir tazminat mı? Olduğu belirsizliğini korumaktadır.

Ücret kesme cezası paralarının kullanımı konusu da benzer şekilde fazla açık bir konu değildir. İş Kanununun 38. Maddesi işçilerden kesilen ceza paralarının yine işçilerin eğitimi ve sosyal hizmetleri için kullanılmak üzere bakanlık hesabına kesintiyi izleyen bir ay içerisinde yatırılmasını emretmektedir. Yatırılan paralar işçi ve işverenlerin de temsil edildiği bir kurul tarafından proje karşılığı kullanılmaktadır. Toplanan paraların miktarı ve kullanımı konusunda kamuoyunun yeterince aydınlatıldığını söylemek mümkün değildir.

Ceza konusunda özellikle çalışanların yeterli bilgi sahibi olmamaları bu konuda mağdur olmalarına yol açmaktadır. Ayrıca günümüzdeki tüm gelişmelere rağmen işyerlerinde işçiyi kurallara uymaya zorlamak için çağdaş disiplin kuralları yerine işçinin yaşamını sürdürmesi için vazgeçilmez tek gelir olan ücret kesme ile tehdit edilmesi doğru ve çağdaş bir uygulama olmaktan uzak bir yaklaşımdır. Avrupa Birliği yolunda çalışmalar

İbrahim Görücü ve Muzaffer Demirbaş

yaparken, AB üyesi ülkelerde disiplin cezası olarak görülmeyen bu yaklaşımın, en kısa sürede kaldırılarak yerine çalışma barışını sağlayacak daha uygun düzenlemeler getirilmesi ve sosyal hukuk devleti olarak işçi-işveren ilişkilerinde barışı sağlayacak ortak ve çağdaş disiplin kurallarının oluşturulması gerekmektedir.

Mevcut durumda ise, Devlet, işçi ve işveren sendikaları ile Üniversitelerin ortaklaşa eğitim programları uygulanması sağlanarak tarafların bilinç düzeylerinin artırılması sağlanmalıdır. Bunu sağlamak üzere ilgili tarafların katılımıyla oluşturulacak bir komisyon aracılığı ile işyerleri için disiplin kurallarını içeren ve tarafların haklarını ve sorumluluklarını belirleyen temel işyeri kurallarını içeren bir yönetmelik ve tarafların tip kitapçık hazırlanarak işletmelere işe giriş sırasında işçiye okutma ve imzalatma zorunluluğu getirilmelidir. Bu zorunluluk 3008 sayılı İş Kanununun 1. maddesi ile düzenlenmişken 1475 ve 4857 sayılı İş kanunlarında bu uygulamadan vazgeçilmiştir. Bunun sağlanması durumunda hem işyerindeki disipline aykırı davranışların önlenmesi kolaylaşmış olacak hem de yargı sürecindeki yığılmaların önüne geçilmiş olacaktır.

İşçi ücretlerinden toplanan paraların kullanımı konusunda kamuoyunu aydınlatacak şekilde var olan kurumsal sayfadan bilgilendirme konusuna özen gösterilmesi ve harcama yerlerinin de burada yer alması ücret kesme cezasının ne kadar amaca hizmet ettiğinin belirlenmesine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

1. AKTAY, Nizamettin, ARICI, Kadir, KAPLAN/SENYEN, E. Tuncay İş Hukuku, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık: Ankara, 2009.
2. AKYİĞİT, Ercan, İçtihatlı Açıklamalı 4857 sayılı İş Kanunu Şerhi, 2. Cilt, Seçkin Yayıncılık: Ankara, 2008.
3. BAŞBUĞ, Aydın, Türk İş Hukukunda Disiplin Cezaları, TES-İŞ Sendikası Eğitim Yayınları, Sargın Ofset: Ankara, 1999.
4. BAŞBUĞ, Aydın, "Ücret Kesim Cezası", Sicil İş Hukuku Dergisi, Haziran 2011, Sayı: 22, s. 200-207.
5. BİNGÖL, Dursun, İşyeri Disiplini ve Çalışma Barışı, Sistem Yayıncılık: İstanbul, 1990.
6. ÇELİK, Nuri, İş Hukuku Dersleri, Beta Yayıncılık, (Yenilenmiş 21. Baskı): İstanbul, 2008.

Türk İş Hukukunda Ücret Kesme Cezası

7. ÇİL, Şahin, İş Kanunu Şerhi, 2. Cilt, Turhan Kitabevi: Ankara, 2007.
8. DEMİRCİOĞLU, Murat, Tankut CENTEL, İş hukuku (12. Baskı), Beta Basım Yayım Dağıtım, A.Ş.: İstanbul, 2007.
9. GEYLAN, Ramazan, Personel Yönetimi, Birlik Ofset: Eskişehir, 1995.
10. GÖZLER, Kemal, Hukukun Temel Kavramları, (6. Baskı), Ekin Yayınevi: Bursa, 2009.
11. İş Kanunu , (1936), <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3330.pdf&main> (Erişim Tarihi: 04.07.2013)
12. ILO (1949), Ücretin korunması Hakkında Sözleşme, Sözleşme No:49
13. ILO(2003), 2003, Protection of Wages: Chapter IV. Deductions from wages and the attachment and assignment of wages, <http://www.ilo.org/public/english/standards/relm/ilc/ilc91/pdf/rep-iii-1b-4.pdf>
14. IŞIKLI, Alpaslan, İş Hukuku, (7. Baskı) İmaj Yayınevi: Ankara, 2010.
15. MADEN-İŞ, (2008), Türkiye Maden İşçileri Sendikası İle Dedeman Madencilik Sanayi Ve Ticaret A.Ş. Arasında Akdedilen İşletme Toplu İş Sözleşmesi (01.01.2008 - 31.12.2009)
16. MOLLAMAHMUTOĞLU, Hamdi, İş Hukuku, (Gözden geçirilmiş 3. Baskı) Turhan Kitabevi: Ankara, 2008.
17. ÖZDEMİR, M. Erdem “İş Hukukunda Disiplin Cezaları” *Prof. Dr. Nuri ÇELİK’e Armağan*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları: İstanbul, 2001.
18. SÜMER, Hadi Haluk, İş Hukuku (7. Baskı), Mimoza Basım Yayım Dağıtım A.Ş.: Konya, 2000.
19. SÜZEK, Sarper, İş Hukuku (7. Baskı, Tıpkı Basım), Beta Basım A.Ş.: İstanbul 2011-a.
20. SÜZEK, Sarper “İş Hukukunda Disiplin Cezaları” *Çalışma ve Toplum*, Ömür Matbaacılık, İstanbul, 2011-b.
21. ŞAKAR, Müjdat, İş Hukuku Uygulaması (Yenilenmiş 8. Baskı), Beta Yayıncılık: İstanbul, 2009.

İbrahim Görücü ve Muzaffer Demirbaş

22. ŞAKAR ,Müjdat, Gerekçeli ve İçtihatlı İş Kanunu Yorumu, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2009.
23. TES-İŞ, (2011), Türkiye Enerji, Su Ve Gaz İşçileri Sendikası İle Kamu-İş Kamu İşletmeleri İşverenleri Sendikası Arasında Tedaş Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş. Genel Müdürlüğü Ve Bağlı Elektrik Dağıtım Şirketleri Dicle, Vangözü, Aras, Çoruh, Fırat, Çamlıbel, Toroslar, Meram, , Akdeniz, Gediz, Uludağ, Trakya, İstanbul Anadolu Yakası, Osmangazi, Boğaziçi, Menderes, Göksu, Yeşilirmak Elektrik Dağıtım Anonim Şirketleri ile Bunlara Bağlı İşyerleri İçin Bağıtlanan 14. Dönem İşletme Toplu İş Sözleşmesi, Yürürlük: 01.03.2011-28.02.2013 <http://www.tes-is.org.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF896F9EC5A003E1BC> (Erişim Tarihi: 01.09.2013)
24. TİSK, 4857 Sayılı İş Kanunu ve Gerekçesi (Yenilenmiş 4. Baskı), Yayın NO:312: Ankara, 2011.
25. TUNÇOMAĞ, Kenan, İş Hukukunun Esasları, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.: İstanbul, 1989.
26. TÜHİS (2011),Millî Savunma Bakanlığı Ve İçişleri Bakanlığı (Jandarma Genel Komutanlığı Ve Sahil Güvenlik Komutanlığı) İşyerleri İçin Türk Ağır Sanayii Ve Hizmet Sektörü Kamu İşverenleri Sendikası (Tühis) İle Türkiye Harb Sanayi Ve Yardımcı İşkolları İşçileri Sendikası (Türk Harb-İş) Arasında Akdedilen 23. Dönem İşletme Toplu İş Sözleşmesi Yürürlük 01.03.2011-28.02.2013, [www.harb-is.org.tr/public/UserFiles/23.msb\(3\).pdf](http://www.harb-is.org.tr/public/UserFiles/23.msb(3).pdf) (Erişim Tarihi: 04.08.2013)
27. TÜHİS, (2011), Milli Savunma Bakanlığı Akaryakıt İkmal ve NATO POL Tesisleri İşletme Başkanlığı (ANT) İşyerleri için TÜHİS ile Türk Harb-İş Arasında imzalanan 6. Dönem İşletme Toplu İş Sözleşmesi Yürürlük tarihi (01.04.2011-31.03.2013) www.harb-is.org.tr/public/UserFiles/6.pdf (E.T:04.08.2013)
28. TÜRK HABER-İŞ (2011), Posta Ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğüne Bağlı İşyerleri İçin Türk Ağır Sanayii Ve Hizmet Sektörü Kamu İşverenleri Sendikası (Tühis) İle Türkiye Telekomünikasyon, Posta, Telgraf, Telefon, İletişim, Bilişim, Çağrı Merkezi, Radyo, Televizyon İşçileri Ve Hizmetlileri Sendikası (Türkiye Haber-İş) Arasında Akdedilen 14. Dönem İşletme Toplu İş Sözleşmesi Yürürlük 01.03.2011-28.02.2013 İmza Tarihi: 21.07.2011; http://ik.ptt.gov.tr/sub/vtys/dosya/6/XV_donem_tis.doc. (E.T:04.08.2013)

TÜRKİYE’DE YURTIÇİ TASARRUFLARIN VE SABİT SERMAYE YATIRIMLARININ İKTİSADİ BÜYÜMEYE ETKİSİNİN EKONOMETRİK ANALİZİ

Levent AKSU

Balıkesir Üniversitesi
Burhaniye Meslek Yüksekokulu
10700 Burhaniye / Balıkesir, TÜRKİYE
leventaksu71@hotmail.com

ÖZET

Bu çalışma, Türkiye ekonomisinde 1960 ile 2009 arasındaki dönemde yurtiçi tasarruflar ve sabit sermaye yatırımları ile iktisadi büyüme arasında meydana gelen nedensellik ilişkisini araştırmaktır. Çalışmada, GSMH ile yurtiçi tasarruflar ve sabit sermaye yatırımlarının değerleri kullanılmıştır. ADF, P-P ve KPSS birim kök testleri, Granger nedensellik ve Toda-Yamamoto-Dolado-Lutkepohl (MWALD) nedensellik testleri kullanılmıştır. Eşbütünleşme testi yapılmıştır. Ayrıca Zivot-Andrews kırılma testi kullanılmıştır. Granger nedensellik testleri ile MWALD nedensellik testlerinde kısa ve uzun dönem ilişkisi incelenmiştir. Granger nedensellik testi “kısa dönem” nedensellik analizine imkân sağlarken, MWALD testi “uzun dönem” nedensellik analizine imkân sağlamaktadır. Türkiye üzerine yapılan ampirik çalışmada, kısa ve uzun dönem analizlerinde kullanılan nedensellik testleri sonucunda, kısa ve uzun dönem nedensellik ilişkisinde her iki değişken faktörden, iktisadi büyüme doğru pozitif çift yönlü bir ilişkinin varlığı söz konusudur. Ayrıca, Eşbütünleşme testi ile uzun dönem ilişkisi incelenmiştir. Uzun dönemde her iki değişkende birbirini etkilemektedir. Zivot-Andrews kırılma testine göre, yurtiçi tasarruflarda kırılma yılı 1999, GSMH ve sabit sermaye yatırımlarında ise 2001 yılı olarak bulunmuştur. Türkiye’de yurtiçi tasarruflarının düşmesi, sabit sermaye yatırımlarının düşmesine ve sonuçta iktisadi büyümenin azalmasına sebep olurken, dış borçlar atmakta ve cari açık büyümektedir.

Anahtar Kelimeler: İktisadi büyüme, yurtiçi tasarruflar, sabit sermaye yatırımları, cari açık, dış borç stoku, Eşbütünleşme testi, Granger Nedensellik testleri, MWALD Nedensellik testi, Zivot-Andrews Kırılma testi.

THE ECONOMETRIC ANALYSIS OF THE IMPACTS OF DOMESTIC SAVINGS AND FIXED CAPITAL INVESTMENTS ON ECONOMIC GROWTH IN TURKEY

ABSTRACT

This study investigates the causal relationship between economic growth and domestic savings – fixed capital investments in Turkey for the period from 1960 to 2009. In this thesis study, covered data start from 1960 to 2009 that includes provided on annual basis, the methods are used Unit Root tests (ADF, P-P, KPSS), Granger causality test, Toda Yamamoto (M-WALD) causality test and Zivot-Andrews tests, short and long

term growth relations are revealed and possible economic growth policies are discussed in the light of the findings revealing the determiners of the economic growth of Turkey. Short and long term relationships are examined in Granger causality tests and MWALD causality tests. While Granger causality tests allow for "Short-term" causality analysis, MWALD causality tests allow for "Long-term" causality analysis. In the empirical study on Turkey, a bidirectional and positive correlation has been found in the short and long-term causal relationship between domestic savings – fixed capital investments and economic growth. Furthermore, Long-term relationship with cointegration test were examined. Long-term influence each other in both variables. According to the Zivot-Andrews breaking test the breaking years are 1999 in domestic savings and 2001 in GDP and fixed capital investments. Decline in domestic saving in Turkey, while the decline in fixed capital investment and ultimately lead to reduced economic growth, foreign debt and current account deficit is growing throw.

Key Words: Economic Growth, domestic savings, fixed capital investments, current deficit, foreign debt stocks, Co-Integrations Test, Granger Causality Test, Toda-Yamamoto(MWALD) Causality Tests, Zivot-Andrews Breaking Test.

1. GİRİŞ

Dünyada geçmişten günümüze insanlık tarihinin geçirdiği üç büyük değişim süreci bulunmaktadır. Bunlar tarım devrimi, sanayi devrimi ve bilgi-teknoloji devrimi olmak üzeredir (Erkan,1994:3-11;Doğan ve Öcal,2007:5-6;Toffler,2012:1-35). II. Dünya Savaşından sonra dünyada meydana gelen bilgi-teknoloji devrimiyle ortaya çıkan değişim süreci sonucunda; özel mülkiyetin, teşebbüs hürriyetinin, kişisel harcanabilir gelirin ve buna bağlı olarak kişisel servetlerin artmaya başladığı önemli bir süreç olmuştur. İktisat biliminde, en fazla üzerinde durulan konuların başında, “özel mülkiyet ve teşebbüs hürriyeti haklarının” korunması durumu gelmektedir. Bu durum serbest piyasa ekonomisinin olmazsa olmazıdır. Bu hakların korunması, yatırımların, tasarrufların ve dolayısıyla iktisadi büyümenin önemli anahtar faktörlerinden biri olarak kabul görmektedir (North,1990:1 vd.). Yani bir kişi özel mülkiyet ve teşebbüs hürriyetine ne kadar iyi bir şekilde sahip olabiliyor ya da hakları korunuyorsa, o derece tasarruflara ve sermaye biriktirme (yatırımlar) konusunda istekli olacaktır. İster istemez bu durum, hukuki gelişmişlik ve adaletli gelir dağılımını sağlarken, bunun yanında yatırımların artmasına imkan sağlayarak, iktisadi büyümeyi de beraberinde artıracaktır; bunun yanında, **tasarruf oranlarının düşük olması**, yatırımları azaltır ve büyümeyi engeller (Kotler vd, 2000:36,122; Maddison,1991: 57-64). Sonuçta tasarruf yapamayan ülkelerde görülen, cari açık gibi, işsizlik gibi, enflasyon gibi ve en önemlisi de gelir dağılımının adaletli olarak dağıtılması, sosyal gruplar arasındaki gelir uçurumunu arttırdığı görülmektedir. Domino taşı etkisi yaparak, birbirini tetikleyerek toplumda kaos ve kriz kaçınılmaz bir son olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun için tasarrufları yaptırtma ve yönetme politikası, makroekonomi politikasının çok önemli bir argümanı olarak karşımıza çıkmaktadır. “*Üretimin*

gerçekleştirilebilmesi için kesinlikle tasarrufların artırılması gereklidir”.

Genellikle bir devletin yada vatandaşlarının zenginliği, o ülkenin ya da vatandaşlarının yaptıkları tasarrufların miktarı oranında belirlenmektedir. Bu bağlamda tasarruflar zaman içinde servet biriktirmekte ve refahı arttırmakta önemli bir araçtır (Van Rijckeghem ve Üçer,2009:9). Tasarruflar bir ülkenin iktisadi büyümesinde neden önemlidir? Ülkenin yurtiçi tasarruflarının artması verimli ve etkin yatırımlar yoluyla iktisadi büyümesini doğrudan etkiler. Pek çok ampirik çalışma da tasarruflarla yatırım arasında çok yakın bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. Ülkelerin uluslararası verileri yurtiçi tasarruflarıyla sabit sermaye yatırımları arasında pozitif bir ilişkinin olduğunu göstermektedir (Aksu,2013:107-117). Toplumlarda tasarruf tercihinin önemli bir belirleyicisi olan reel faiz hadleri yüksekse, o nispette tasarruf oranı artmaktadır, buradaki sorun bu tasarruf demetinin üretken sektörlere kanalize edilip, edilememesidir. Bir ülkenin yurtiçi tasarruf oranı düşükse, bu ülkenin doğrudan büyümesini de etkiler ve o ülkenin büyümesi tamamen dış finansman kaynaklarına dayandırılmasına sebebiyet verir, cari açık ve iktisadi büyüme üzerinde de bir dengesizliği beraberinde getirir (Yeldan,2001: 37). Dış finansman destekleri ile kalkınan bir ülkenin dışa bağımlılığı zamanlar artar ve bundan kuşkusuz milli sanayicisi ve üreticisi zarar görür, milli üretim gücünde zamanla azalma görülür. Bunun yanında yabancı sermaye girişlerinin de yurtiçi tasarrufları engellediği ve potansiyel olarak enflasyonist baskı yarattığı ve döviz kurlarının dengesini bozarak büyüme üzerinde istikrarsızlıklara neden olduğu da bilinmektedir (Örnek,2008:201). Yurtiçi tasarruflarındaki artış ülkelerin büyümelerini olumlu yönde etkilemeleri, devletin uyguladığı tasarruf politikalarına ve çeşitliliğine; üretime, yatırıma ve tasarrufa yönelik makroekonomik politikaları ile özel ve kamu kurumlarının üretim kapasite ve kalitelerine bağlıdır. Ülkelerin finans ve yatırım kurumlarının tasarruf mevduatlarını teknolojik, üretken ve etkin sektörlerde kullandırılması, bununla birlikte istihdam niteliğinin kalitesi ve miktarını arttırıcı politikaların oluşturulması sonucunda fertlerin gelirlerinin artmasına paralel olarak tasarruflarının artmasına imkân sağlarken, ülkenin üretimine dolayısıyla büyümesi üzerinde pozitif yönde etki etmesiyle sonuçlanabilir.

Dünya’daki tasarruf ve yatırım oran ilişkisi incelendiğinde, 1980’de dünya’daki yurtiçi tasarruf oranı %24 iken, 2000’de bu oran %22’ye düşmüştür. Sabit sermaye yatırımları 1980’de %24 ve 2000’de %22 olarak gerçekleşmiştir. Düşük Gelirli Ülkelerde (Low Income Countries) yurtiçi tasarruflar 1980’de %16 iken 2000’de %18 mertebesinde olmuştur. Bu durum Orta Gelirli Ülkelerde (Middle Income Countries) 1980’de %28 iken, 2000’de %25 olarak gerçekleşmiştir. Yüksek Gelirli Ülkelerde (High Income Countries) ise yurtiçi tasarruflar 1980’de %23 ve 2000’de %21 olarak gerçekleşerek dünya ortalamasına yakın bir oran meydana gelmiştir. Sabit sermaye yatırımları açısından bu rakamlar yüksek gelirli ülkeler için 1980’de %24 ve 2000’de %21 seviyelerinde gerçekleşerek, dünya ortalamasını tutturmuştur. Dünyadaki tasarruf oranları (1980-2008 yılları)

Levent Aksu

açısından ilk üç bölgeyi vermek gerekirse, Doğu Asya-Pasifik, ikincisi Ortadoğu ve Kuzey Afrika ve üçüncüsü Avrupa-OrtaAsya'dır (The World Bank,2008:214-215). Dünyanın en hızlı büyüyen Çin ekonomisine baktığımızda, 1980'de yurtiçi tasarruflar % 35 iken, 1990'larda %39.5 olurken, 2000'de % 52'ye çıkmış ve 2010'da %51.2 mertebesinde gerçekleşmiştir (Van den Berg,2012:458-459). Türkiye ekonomisi ile ilgili bilgiler vermek gerekirse, 1980'de yurtiçi tasarrufları %12.8 iken, 1990'da %24.7'ye çıkmış, 2000'de %18.4'e inmiş, 2010'da %13.9'a inerken keskin bir düşüş göstermiştir. Yine aynı dönemleri kapsayan süreçte sabit sermaye yatırımları (kamu+özel) 1980'de %20.3 iken, 1990'da % 21.2 olmuş, 2000'de %20.8'e düşmüş ve 2010'da %19.1'e kayarak azalma trendine girdiğini göstermektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2012 verilerinden alınmıştır).

2. KAVRAM

Tasarruf¹ kavramı olarak, gelirin tüketime ayrılmayan kısmıdır. Bu durum uzun zamanda yatırıma dönerse, büyümenin kaynağı sağlanmış olacaktır. Ya da tasarruflar, yatırımlar ve cari işlemler dengesi toplamına denk gelir (Uygur,2011:1). Kapalı bir ekonomide ise, kamu ve özel kesim tasarruf toplamı, kamu ve özel kesim yatırımları toplamına eşit olmaktadır. Toplam yatırımlar ise, kamu ve özel kesime ait sabit sermaye yatırımları ile stok miktarındaki değişiminden kaynaklanır. Açık bir ekonomide Yatırım-Tasarruf dengesini milli gelir muhasebe denklemiyle açıklamak mümkündür (Yükseleler,2013:2). Buna göre;

$$G_{SYIH} + NDFG = G_{SMH} = C_{ÖTH} + C_{KTH} + I_{ÖSSY} + I_{KSSY} + X + M$$

$$G_{SYIH} = \text{Gayri Safi Yurtiçi Hasıla}$$

$$NDFG = \text{Net Dış Alem Faktör Geliri}$$

$$G_{SMH} = \text{Gayri Safi Milli Hasıla}$$

$$C_{ÖTH} = \text{Özel Tüketim Harcamaları}$$

$$C_{KTH} = \text{Kamu Tüketim Harcamaları}$$

$$I_{ÖSSY} = \text{Özel Sabit Sermaye Yatırımları (+ Stok değişim miktarı)}$$

¹ İktisadi anlamda tasarruf kavramı; herhangi bir yatırımda kullanma arzusuyla gelirin harcanmayıp elde tutulmasını ifade eder (Akyüz ve Ertel,1990:345-346). Cari tüketimde kullanılan mal ve hizmetlere harcanmayan gelir tasarruf edilmiş sayılır. Bu arada enflasyon da, cebri tasarruf yaratan bir süreçtir. Tasarruf gelirin tüketilmeyen kısmı olduğuna göre, fiyat artışları sonucu kişiler tasarrufa ister istemez zorlanmış olacaktır. Tasarruf kavramı üç kısımdan oluşmaktadır; a) Kamu tasarrufları, b) Kişisel tasarruflar, c) Şirket tasarruflarından oluşmaktadır. Kamu tasarrufları, vergi gelirlerinden cari harcamalara giden kısım indirildikten sonra kalan kısım kamu tasarruflarını oluşturur. Kişisel tasarruflar, kişisel gelirden vergiler ve mal ve hizmet tüketimi indirildikten sonra kalan kısım kişisel tasarrufları oluşturmaktadır. Şirket (firma) tasarrufları, firma karlarından vergilere ödenen ve temettü olarak hissedarlara dağıtılan kısımlar çıktıktan sonra geriye kalan kısım şirketlerin tasarruflarını oluşturmaktadır.

Türkiye’de Yurtiçi Tasarrufların ve Sabit Sermaya Yatırımlarının İktisadi Büyüme Etkisinin Ekonometrik Analizi

I_{KSSY} = Kamu Sabit Sermaye Yatırımları (+ Stok değişim miktarı)

X = Mal ve Hizmet İhracatı

M = Mal ve Hizmet İthalatı

Yukarıdaki tanımlar doğrultusunda açık bir ekonomide bir yılda kamu ve özel sektörün yatırımları toplamı, yine o yılda elde edilen yurtiçi tasarruflar ile dış transferler (dış tasarrufların) toplamının yılsonunda eşit olması anlamına gelmektedir. Bu denklemi şu şekilde yazmak mümkündür (Yükseler,2013:2-3).

$$I_K + I_Ö = S_{YİT} + S_{DT}$$

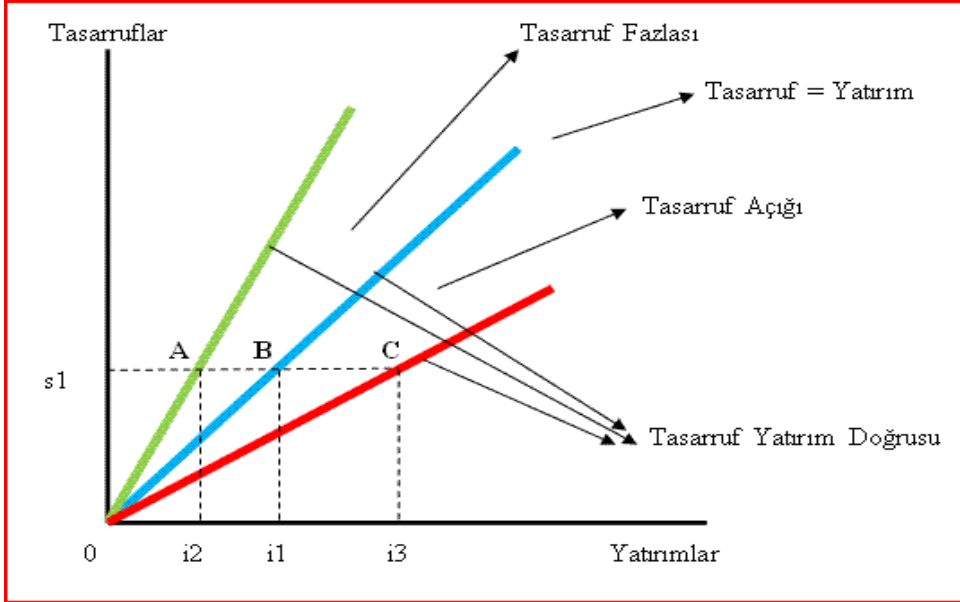
I_K = Kamu Sektörü Yatırımları

$I_Ö$ = Özel Sektör Yatırımları

$S_{YİT}$ = Yurtiçi Tasarruflar

S_{DT} = Dış Transferler (Tasarrufların)

Aşağıdaki şekilde Tasarruf = Yatırım eşitliğini gösteren 45°'lik açığa sahip düz bir doğrudur. Bu doğrunun altında kalınırsa, dış finansman kaynaklarına başvurulur. Ülke bütçe açığı vermektedir. Bu durumda ulusal ekonomide büyüme ve birikim süreçleri tamamen dış sermaye hareketlerine ve dünya finans piyasalarına terk edilmiş olur (Yeldan,2001:37)

Tasarrufların yatırımlara ve iktisadi büyüme etkisini **Solow modelinden** yararlanarak açıklayabiliriz. Bu modelde, ekonomi durağan durumda kararlı büyüme sergiler-

Levent Aksu

ken karşılaşılan bir şokun (etkenin) kişi başına çıktığı ve dolayısıyla büyümeyi nasıl etkilediği ampirik olarak test edilmektedir. Solow modelinde, yurtiçi tasarruf oranı durağan durumdaki sermaye stokunun temel belirleyicisi konumunda olup bire bir etkilemektedir. Yani tasarruf oranı yüksekse, ekonomide yüksek bir üretim düzeyine (daha yüksek işçi başına sermaye ve çıktı düzeyine) sahip olacaktır. Böylece tasarruf oranındaki artışın hızlı büyümeye neden olacağı görülecektir. Ancak bu durum kısa dönemde (geçiş sürecinde) geçerli bir şart olup, tasarrufların uzun dönemde büyüme üzerinde etkisi sabittir (Jones,2001: 24-27;Ünsal,2007:132-135;Weil,2013: 86). Modelde belirtilen şok; yurtiçi tasarruf ve buna bağlı olarak sermaye yatırım oranlarındaki artışların iktisadi büyüme üzerindeki etkilerini saptamaya yönelik analizleri içermektedir.

“Yurtiçi tasarruflar ve iktisadi büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara son dönemlerde de devam edilmektedir. Bu çalışmalardaki amaç; yurtiçi tasarrufların büyüme oranının artırılması ve esas sermayenin daha hızlı bir şekilde genişletilmesidir. Buna göre, bu çalışmalar yüksek yatırım oranının yüksek büyümeye yol açacağı varsayımına dayanmaktadır. Yurtiçi tasarrufların yüksek oranı kişi başına yüksek gelir ile bağlantılıdır. Eğer gelir hızlı bir şekilde artarsa, tüketiciler hem tüketimlerini hem de tasarruflarını hızlı bir şekilde artıracaklardır. Böylece ülkedeki kişi başına gelir ne kadar hızlı artarsa, yurtiçi tasarruflarında da aynı hızda beklenen artış gerçekleşecektir. Bu durumun gerçekleşmesi halinde ekonomi politikası yüksek yurtiçi tasarruflarla yüksek büyümeyi sağlayacaktır. Böylece sermaye oluşumu politikaları büyümeyi de etkileyecektir” (Ekinci ve Gül, 2007:168).

Sermaye birikiminin oluşturulmasında, yurtiçi tasarrufların artışının ve önemi büyüktür. Bu durum büyüme ile sonuçlanıyorsa tasarrufları arttırmak iktisadi büyüme politikalarının ana amacı olmalıdır. İktisadi büyüme, teknolojik yenilik, beşeri sermaye ve dış ticaret politikaları gibi faktörlerden daha çok etkileniyorsa, iktisadi büyüme ve kalkınma politikasının ana hedefi bu politikalar olmalıdır (Ekinci ve Gül, 2007:168).

Ülkelerin büyümelerini finanse edebilmeleri için gerekli iç ve dış kaynakların zenginliği, çeşitliliği ve niteliği burada önem arz etmektedir. Buna göre büyümenin finansman kaynakları şu şekilde oluşmaktadır (Minibaş,1992: 18-66):

1. İç finansman kaynakları; vergiler, sermaye piyasası, iç borçlanma, gönüllü bireysel ve kurumsal tasarruflar, enflasyonist finansman,
2. Dış finansman kaynakları; doğrudan yabancı sermaye, yabancı portföy yatırımı, dış borçlar, dış yardımlar ve hibeler.

Friedman’ın (1957) ortaya attığı görüşe göre, sürdürülebilir sabit gelir, tüketim kalıbını belirler; tüketim zaman içinde değişiklikler gösterir, çünkü bugünkü gelire göre değil, yaşam boyunca elde edilmesi beklenen gelir stok akımına göre ayarlanır. Kuramın

Türkiye’de Yurtiçi Tasarrufların ve Sabit Sermaya Yatırımlarının İktisadi Büyüme Etkisinin Ekonometrik Analizi

en çok üzerinde durulan kısım, ampirik testlerinin analizinde elde edilen yurtiçi tasarruf oranlarının beklenen sabit gelire göre hareket etmesidir (Campbell,1987:1249-1274). Başka bir deyişle, gelirlerinde azalma bekleyen vatandaşlar daha fazla tasarruf yaparlar. Daha fazla gelir elde etmeyi bekleyenler ise birikim oranını azaltır. Bu durum beklenen optimal davranıştır. Veriler açısından bakıldığında, tüketicinin gelir güveni yüksek ise, tasarruf azaltacaktır. Bu model, belli bir dönemde tüketimin, ömür boyu sürekli gelir beklentisine bağlı olduğunu ifade etmektedir. Sürekli gelir hipotezine göre, artan büyüme gelecekte beklenen (ex-post) gelirin artması anlamına gelecektir. Bu şartlar tüketicileri, gelecekte kazanacakları karşısında tasarruftan vazgeçmeye zorlayacaktır (Özcan ve diğ.,2003:1406). Eğer şimdiki büyüme oranları gelecekte büyümenin hızlı seyredeceği şeklinde algılanırsa, tasarruf oranı düşer, çünkü bireyler ileride daha fazla gelir elde etmeyi beklerler. Başka bir deyişle bugün ve yarın büyüme hızlanacaksa, bireylerde kalıcı gelir akımının yükseleceği beklentisini uyandırarak, tasarrufları azaltma temayülü oluşturur (Van Rijckeghem ve Üçer,2009:15).

İngiliz iktisatçı David Ricardo, kamu tasarruflarındaki bir azalmanın, özel sektör tasarruflarında ters yönde artarken ve bire bir değişimle bu zıtlığın telafi edileceğini iddia etmektedir. Yükselen vergilere karşın tüketim harcamaları değişmeyebilir, ama özel tasarruflar azalır (Ricardo,2008: 83-126). Geleneksel iktisatçılara göre, büyümenin motoru tasarruflardır. Tasarruflar arttıkça yatırımlar arttığını düşünmüşlerdir. Bunun yanında Keynesyen modelde ise, özel tasarruflardaki artışın, kamu tasarruflarındaki geçici azalıştan kaynaklandığını öne sürerken (Özcan ve Günay,2011: 33), Keynesyen ekonomik modelde, tasarruflar yatırımı değil, yatırımlar tasarrufları belirler. Bu sebeple yatırım artışı milli geliri ve buna bağlı olarak tasarrufları arttırmak suretiyle kendi finansmanını sağlamak (Coşkun,2011: 64). “Sosyal Yaşam Döngüsü” modelinde ise, sosyal güvenlik sisteminden alınan yardımlar arttıkça tasarrufların azalacağı öne sürülmüştür. Sebep olarakta şu tezi öne sürmüşlerdir; emeklilik ya da ihtiyat güdüsüyle yapılan tasarruflarda bir düşüş görülmektedir ve emeklilik sisteminin özel tasarruflar üzerindeki etkisinin negatif olduğudur (Evans,1983:601-618).

Yapılan bir çok çalışmada, gelişmekte olan ülkelerin (buna Türkiye’de dâhil olmak üzere) yetersiz yurtiçi tasarrufları nedeniyle, oluşan tasarruf açıklarını dış kaynaklı finansman¹ kullanarak kapatmak istedikleri, ancak bunu da yapamadıkları için (ekonomik

¹ Az gelişmiş ülkelerin artan dış kaynak sorununun azaltılması tüketim kısıtlamaları yerine üretim artışlarına dayalı ihracat stratejilerinin uygulanmasına bağlıdır. Dolayısıyla ülke kalkınması dış kaynaklar kadar yurtiçi kaynaklarında bilinçli ve dengeli kullanımıyla çok alakalıdır. Mevcut gelir düzeyinin düşüklüğünden kaynaklanan iç tasarrufların yetersizliği, mali programlara bağlı olarak etkin vergi toplama yöntemlerinin geliştirilememiş olması ve düşük ihracat, iktisadi büyüme için yapılması gereken yatırımların gerçekleştirilmesi konusunda gerekli olan finansmanın dış tasarruf kaynaklarından sağlanması zorunluluğunu doğurmuştur. Yerli sermaye birikiminin yetersiz olmasından dolayı istenen yatırım ve üretim düzeyinin sağlanamadığı gelişmekte olan ülkeler için dış finansman kaynakları büyük bir önem arz etmekte, bu da başlıca dış yardım, dış borç

Levent Aksu

şartların bozukluğu nedeniyle), tersine dış tasarrufların tüketimi ve dışarıya kaynak transferini körükleyerek, tasarruflar üzerinde beklenen etkiyi yaratamamaktadır (Yentürk, 1997: 57-63). Bu durum iktisadi büyüme üzerinde olumsuz bir etkiyi de beraberinde getirmektedir.

3. LİTERATÜR

Tasarruflarla ilgili literatür taraması ve ampirik çalışmalarda üç önemli sonuç ortaya çıkmıştır. İlk olarak, bu alanda yapılan çalışmaların birçoğunda, yurtiçi tasarrufu yüksek olan ülkelerin yatırımlarının da yüksek olduğu ve bu yüksek oranlı yatırımların iktisadi büyümeyi çok hızlı bir şekilde arttırdığı görülmüştür. İkinci olarak, yabancı sermaye girişlerindeki artışın yurtiçi tasarrufları azalttığı ya da tam tersi durumda, yabancı sermaye girişlerindeki azalmanın yurtiçi tasarrufları arttırdığı ortaya çıkmıştır. Üçüncü olarak, kısa vadeli sermaye akımlarının ilgili ülkede yarattığı olumsuzlukları inceleyen çalışmalar yapılmıştır (Örnek,2008:199-217).

Literatürde yurtiçi tasarruf oranları ile iktisadi büyüme arasında bir nedensellik tespit eden pek çok çalışma bulunmaktadır. Papenek (1973), Gulati (1978), Caroll ve Weil'in (1994), Yentürk ve Çimenoğlu (2002), Ramajo ve diğ. (2006), Agrawal, Sahoo ve Dash (2007), Bhandari ve diğ. (2007) ve Örnek (2008) gibi pek çok ampirik çalışma bu ekonomik alanda üretilmiştir.

Bu konu ile ilgili yapılan ilk ve önemli çalışmalardan biri Papenek'in, yaptığı ampirik çalışmadır. Çalışmasında, OLS-EKK ve LDC metodunu kullanmış, 1950-1970 dönemlerini 10 yıllık periyotlarda ele almış, toplam 85 gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler incelenmiştir. Yurtiçi tasarruflar, dış yardımlar ve Doğrudan Yabancı Yardımlar (DYY) ve diğer sermaye girişlerinin, iktisadi büyümeye (GSYİH bağımlı değişken olarak) katkısının olduğunu tespit etmiştir. Bunların etkisinin anlamlı ve pozitif olduğunu tespit etmiştir (Papenek,1973:120-130).

Gulati, EKK yöntemini kullanarak, 1960-1970 dönemlerini baz almış ve 38 gelişmiş ve gelişmekte olan ülke incelemiştir. Bağımlı değişken olarak GSYİH'yı, açıklayıcı değişkenler olarak yurtiçi tasarruflar ile yabancı sermaye girişini almıştır. Bu değişkenler ile GSYİH arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki bulmuştur (Gulati,1978:563-569).

Yurtiçi tasarruf ve iktisadi büyüme arasındaki ilişkileri inceleyen pek çok sayıda ampirik çalışmalarda kullanılan metot yatay kesit veya panel çalışmalarına dayandırılarak yapılmıştır. Bu ampirik çalışmalardan bazıları; Callen ve Thimann (1997,IMF Working Paper), Mason, Bayoumi ve Samiei (1998: 483-501), Loayza, Schmidt-Hebbel ve Serven

ve uluslararası sermaye akımı (portföy ve doğrudan yabancı yatırımlar) yoluyla mümkün olmaktadır (Karağöz, 2007: 99-102).

Türkiye’de Yurtiçi Tasarrufların ve Sabit Sermaya Yatırımlarının İktisadi Büyüme Etkisinin Ekonometrik Analizi

(2000:165-181), De Serres ve Pelgrin (2003: 117-153), Agrawal, Sahoo ve Dash (2007:1-39) Bununla birlikte değişik ülkeleri temel alan tasarruf davranışları, ülkelerin kültürel, siyasi, sosyal yapısına ve ekonomik gelişme düzeyine bağlı olarak ülkeler arasında büyük farklılıklar göstermektedir. Ülkeler arasındaki gelişmişlik farkları, incelenen ülkelerin ayrı ayrı analiz edilmesini gerektirmektedir. Bir ülke için olmazsa olmaz durumlar, diğer ülke için hiçbir anlam ifade etmeyebilir.

Yüksek tasarruf oranı sabit sermaye yatırımlarını artırma yoluyla yüksek büyüme oranlarının sürdürülmesinde belirleyici olabilir. Yüksek tasarruf, neo-klasik büyüme modellerinde, yeni bir dinamik dengeye geçiş sürecinde daha yüksek büyüme ile ilişkilendirilirken, endojen (içsel) büyüme modellerinde kalıcı olarak büyüme haddini arttırıcı etki yapar (Örneğin, bkz. Barro ve Sala-i-Martin, 2004:50-81). Buna karşın ampirik çalışmalarda tasarruf oranı ile büyüme arasındaki ilişkinin sınırlı olduğu gösterilmiştir (Carroll ve Weil, 1994; Rodrik 2000; Ayrıntılı bkz. Van Rijckeghem ve Üçer, 2009:10-15).

Mason, Bayoumi ve Samiei’nin çalışmalarında özel tasarruf ile büyüme ilişkisini incelemişlerdir. Çalışmada, 1971-1993 yıllarını kapsayan, 100 civarında karma ülkeler grubunu zaman serisi ve yatay kesit metoduyla ampirik çalışmalarında kullanmışlar, elde ettikleri bulgularda, demografik yapı ve GSMH büyüme oranı, kişisel özel tasarruf üzerinde bir nedensellik oluşturmakta ve anlamlı bir pozitif ilişki bulunmaktadır. Faiz oranları, finansal yapı ve dış ticaret hadleri ise etkisi pozitif ve anlamlı olmakla birlikte etkisi yok denecek kadar azdır. Özel tasarrufların iktisadi büyüme üzerinde gelişmekte olan ülkelere % 0.10’luk bir etkiye sahipken, endüstriyel nitelik kazanmış ülkelere %0.01’lik bir etkiye sahip olduğunu tespit etmişlerdir. Az gelişmiş ülkelere enflasyon oranı ile özel tasarruflar arasında negatif bir ilişki tespit etmişlerdir. Kamu yatırımları ile özel tasarruflar arasında ciddi bir negatif ilişkisini bulmuşlardır. Çalışmada yatay kesit test sonucunu açıklayan R^2 değeri 0.41 iken (tüm ülkeleri kapsayan ortalama değer), endüstriyel ülkelere bu değer 0.74’dür. (Mason, Bayoumi ve Samiei, 1998: 483-501).

Loayza, Schmidt-Hebbel ve Serven’in yaptıkları çalışmada, 150 gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeyi çalışmada veri olarak kullanmışlardır. 1965-1994 yılları arasında OLS, GMM korelasyon ve nedensellik testlerinden elde ettiği bulgularda, Özel tasarruf oranları ile diğer değişkenler arasında yüksek bir korelasyon tespit etmişlerdir. Özel tasarruf ile kişi başına gelir büyümesi arasında etkili bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki kişisel gelirin büyüme oranından, özel tasarruflara doğru olmaktadır. Dış ticaret hadleri ve finansal yapıdaki kurumsallaşma durumunun yurtiçi tasarruflar üzerinde anlamlı ve pozitif etkiye sahiptir. Bunun yanında kamu tasarruf artışında, özel tasarruflar üzerinde negatıf bir etkiye sahiptir. Açıklayıcı değişken olarak Sargan test değeri (p) 0.400 olarak tespit etmişlerdir (Loayza, Schmidt-Hebbel ve Serven, 2000:1-32).

Levent Aksu

De Serres ve Pelgrin, 15 OECD ülkesini ve 1970-2000 dönemini temel alan çalışmada, nedensellik ve PMG panel veri analizini kullanmışlardır. Özel tasarruf oranlarının kamu tasarruf oranları, demografik yapı, işgücü verimliliği, yaşlılık oranları, dış ticaret hadlerinden ve reel faiz oranları tarafından etkilendiğini belirlemişlerdir. 1995-2000 döneminde kamu tasarruflarındaki değişimin özel sektör tasarruf oranlarını etkilemekte olduğunu tespit etmişlerdir. Yaşlılık oranı ve reel faiz oranları ile özel tasarruflar arasında negatif ilişki tespit etmişlerdir. Verimlilik büyümesi ile ticaret hadlerindeki değişimler arasında pozitif bir sonuç bulmuşlardır. Yurtiçi tasarruf oranlarındaki düşüşün nedeni sadece enflasyonist etkiden değil, yaşlılık oranı ve reel faiz oranlarından kaynakladığını bulmuşlardır. Yurtiçi tasarrufların artışında verimlilik artışı ve büyüme ilişkilerinin de pozitif olarak etkilendiğini bulmuşlardır. Panel regresyon sonuçlarına bakılacak olursa SNA testini açıklayan p değeri 0.69 gibi ciddi bir değer bulmuşlardır. Örneğin, A.B.D'nin özel tasarruf oranları ile reel faiz oranı ve enflasyon oranı arasındaki ilişki pozitif iken, özel tasarruf oranı ile kişi başına düşen verimlilik oranı, kamu tasarruf oranı ile yaşlılık oranı arasında negatif bir ilişki tespit etmişlerdir (De Serres ve Pelgrin,2003: 117-153).

Finansal gelişmenin tasarruflar yoluyla iktisadi büyümeye katkısı iki yolla olmaktadır;

1. Sermayenin marjinal etkinliğini¹ artırmak gerekir.
2. Tasarrufların oranını ve buna bağlı olarak yatırımları artırmak suretiyle gerçekleşir (McKinnon,1973:110).

Hansson ve Jonung, 1830-1990 yıllarını kapsayan İsveç üzerine yaptıkları çalışmada, eğitim, yatırım, finansal sistem ve teknolojik süreçleri veri olarak kullanmışlardır. Çalışmada eşbütünleşme ve birim kök testlerini kullanmışlardır. Liberalizasyon ortamında finansal gelişmenin, yurtiçi tasarruflara ve büyümeye etkisini üç değişik nedene bağlı olarak açıklamışlardır. Bunları belirtmek gerekirse; Finansal piyasalar geliştikçe ve kurumsallaştıkça, küçük tasarrufların (normal gelirli kişilerin) birikimleri sistemin içine çekilir. Tasarruf eden kişiler çeşitli ve geniş olanaklara sahip tasarruf araçlarını ve kay-

¹ Sermaye malından umulan getirileri, sermaye malının arz fiyatına eşitleyen iskonto oranıdır. Etkin veya en düşük maliyetli üretim için hangi sermaye mallarının ne kadarının kullanılacağına karar vermek amacıyla yapılan hesap işlemidir. Keynes tarafından kullanılan bu kavram şöyle formüle edilmiştir;

$$A = \frac{R_1}{(I+r)^1} + \frac{R_2}{(I+r)^2} + \frac{R_3}{(I+r)^3} \dots \frac{R_n}{(I+r)^n}$$

Formülde A sermaye malının arz fiyatını, R'ler

sermaye malının ömrü boyunca getirmesi beklenen gelirlerin miktarını, r ise sermayenin marjinal etkinliğini göstermektedir. Yatırımcıların r'nin değerini hesapladıktan sonra, uygulayacağı yöntem, r ile cari faiz oranını karşılaştırır. Eğer sermayenin marjinal etkinliği (r) piyasada geçerli faiz oranından büyük ($r > i$) ise yatırımcı açısından yatırım yapmak karlı olacaktır.

Türkiye’de Yurtiçi Tasarrufların ve Sabit Sermaya Yatırımlarının İktisadi Büyüme Etkisinin Ekonometrik Analizi

naklarını ellerinde bulundurabilir. Finansal piyasa ve ekonomilerinin gelişimi, tasarrufları fertlerden özel işletmelere ve finansal kuruluşlara kaydırabilir (Hansson ve Jonung,1997:1-27).

Aizenman, Pinto ve Radziwill, 1990’lı yılları baz alan ampirik çalışmalarında 69 ülkenin¹ verilerini kullanmışlardır. 47 az gelişmiş ülke üzerine elde edilen bulgulardan bazıları şöyledir; bugünkü sermaye stoklarının oluşmasında geçmişte kendi öz kaynakları ile elde ettikleri tasarrufların çok büyük payı bulunmaktadır. Az gelişmiş ülkeler yurtiçi sermaye stoklarının %90’ını kendi kaynakları ile finanse ettikleridir. Finansal serbestlik (liberalizasyon) ile birlikte dış tasarruf (kaynak) kullanımının arttığı ve bu durumun yurtiçi tasarruflar üzerinde olumsuzluk ve ciddi azaltma yarattığıdır. Dışa ticaret açıklığı ile yurtiçi tasarruflar arasındaki ilişki pozitifdir (0.01) ama düşük bir ilişkiye sahiptir. Kişi başına gelir büyüme artışı ile kişi başına tasarruflar arasında pozitif bir ilişki tespit etmişlerdir. Ayrıca bir önemli noktada; kendi finansman kaynaklarını kullanan ülkeler, kendi finansman kaynaklarını kullanmayan ülkelere daha hızlı büyüdüklerini tespit etmişlerdir. Testin açıklayıcı değeri olan $R^2= 0.21$ ile 0.38 gibi bir değere sahiptir. (Aizenman, Pinto ve Radziwill,2004:1-33).

Bu konu ile ilgili benzer nitelikte bir diğer çalışmada, Bosworth ve Collins’in, 58 az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkenin 1978-1995 yıllarını kapsayan 17 yıllık verilerini kullanarak yaptıkları ampirik çalışmadır. Yabancı sermayenin büyük miktarda yurtiçi yatırımlarında kullanıldığı, bu durumun yurtiçi tasarrufları azaltarak, cari açığı beslediği tespitine ulaşmışlardır (Bosworth ve Collins,1999:143-169).

Callen ve Thimann, zaman serisi, yatay kesit, OLS ve nedensellik testlerine dayalı olarak, OECD ülkelerini inceledikleri çalışmada 424 gözlem yapmışlar, yurtiçi tasarruf davranışı üzerinde vergi ve sosyal güvenlik sistemlerinin etkisine yoğunlaşmışlardır. Onlara göre, doğrudan vergilemeye dayalı vergi rejimleri kişisel tasarrufu azaltırken, yoğun bir dolaylı vergi özel tasarruf üzerinde olumlu etkiye sahiptir. Benzer şekilde, daha yüksek kamu transferleri tasarruf oranının azalmasına neden olmaktadır. Negatif bir ilişki bulmuşlardır. OLS testini açıklayan R^2 değeri 0.69, yatay kesit değerini açıklayan R^2 değeri ise 0.84 olarak bulgulanmıştır (Callen ve Thimann, 1997, IMF Working Paper).

Rodrik’e göre (2000:481-507) “büyümenin kalıcı olarak artması sonucunu içeren değişim süreçlerinde, tasarruf oranları da paralel artış gösterirken, tasarruflarda ani sıçramaların büyüme üzerinde yalnızca geçici bir etkisi gözleniyor”². Yani, büyüme için yük-

¹ Bu 69 ülkenin 47’si az gelişmiş yada gelişmekte olan ülke olup, 22 tanesi de gelişmiş ülkeleri kapsamaktadır.

² Bu sonuç vaka çalışmalarında ve aynı zamanda 1960’lardan bu yana tasarruf sıçramaları yapan (%5 ya da daha fazla milli tasarruf oranının gelire göre artışı olan ülkeler) 20 ülke için yapılmış Granger’in nedensellik

Levent Aksu

sek tasarruf oranı gerektirmek yerine, bu artışı tetikleyici bir rol oynamaktadır (Van Rijckeghem ve Üçer,2009: 11).

Caroll ve Weil, 1958-1987 dönemini baz alan ve 64 ülkeyi kapsayan zaman serilerine bağlı olarak Granger nedensellik analizinde tasarruf ile büyüme ilişkisini ortaya koymuşlardır. Granger nedensellik ilişkisi sonucunda büyümenin tasarrufların Granger nedeni olduğunu, tasarrufların ise büyümenin Granger nedeni olmadığını saptamışlardır. İktisadi büyümenin tasarrufları arttırdığı, fakat tasarrufların büyümeyi etkilemediği sonucuna ulaşmışlardır. İki önemli sonuç elde etmişlerdir. Birincisi, yüksek tasarrufların yüksek büyüme ile birlikte oluşacağıdır. İkincisi ise, genç hanehalkının tasarruf yapanlarında, büyüme daha hızlı olurken, tasarruf yapmayanlarında büyümenin daha yavaş olduğunu tespit etmişlerdir. Testin açıklayıcı değeri, $R^2 = 0.76$ gibi güçlü ve anlamlı değere sahiptir (Caroll ve Weil,1994:133-192).

Yentürk ve Çimenoglu'nun, Türkiye üzerine çalışmasında, 1972-2002 yıllık verilerini almışlar, Nedensellik testlerini kullanmışlardır. Değişken olarak özel yatırım, özel tasarruf ve iktisadi büyüme arasındaki nedensellik ilişkisi incelenmiştir. İktisadi büyümeden yurtdışı tasarruflarının artışına yönelik bir nedensellik olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Yentürk ve Çimenoglu,2003: 75-80).

Ekinci ve Gül çalışmasında, Türkiye ekonomisi üzerine yapılan çalışmada, 1960-2004 dönemlerini kıstas alan çalışmada yurtdışı tasarruflar ile iktisadi büyüme arasındaki ilişkiyi tespit etmek için ADF, Johansen ve Juselius Koentegrasyon testleri ile Granger nedensellik testlerini kullanmışlardır. Çalışmada, iktisadi büyümeden yurtdışı tasarruf oranlarına doğru tek yönlü bir nedensellik tespit etmişlerdir. Yani, tasarruflar, iktisadi büyümeyi etkileyen faktörler arasında yer almamaktadır. Buna mukabil iktisadi büyümenin yüksek ve düşük gerçekleşmesi tasarrufların oluşmasında ve birikiminde bir etkiye sahip olmaktadır. Koentegrasyon testinin sonucuna göre, uzun dönemli büyüme ve tasarruflar arasında bir ilişkinin olduğunu saptamışlardır (Ekinci ve Gül,2007:167-184).

Örnek, Türkiye'nin 1996:4-2006:1 üçer aylık dönemlerine ait, yabancı sermaye girişleri ve yurtdışı tasarrufları ile ilgili zaman serileri kullanılarak, iki değişken arasındaki nedensellik ilişkilerini incelemiştir. Yapılan çalışmada, yabancı sermaye hareketleri ayrıştırılarak, yabancı sermayenin Türkiye'deki gerek tasarruf, gerekse de iktisadi büyüme üzerindeki etkileri VAR tekniği kullanılarak analiz etmiştir ve iki önemli tespit yapılmıştır. Birincisi, doğrudan yatırımlar hem kısa hem de uzun vadede yurtdışı tasarrufları arttırırken, kısa vadeli sermaye hareketlerinin yurtdışı tasarruflar üzerinde hem kısa hem de

testlerine ve yine büyüme sıçramaları (%2.5 ya da daha fazla büyüme oranında artış) yaşamış olan 18 ülke verilerine dayanmaktadır. (Van Rijckeghem ve Üçer,2009: 11)

Türkiye’de Yurtiçi Tasarrufların ve Sabit Sermaya Yatırımlarının İktisadi Büyüme Etkisinin Ekonometrik Analizi

uzun dönemde negatif bir etki yarattığı tespit edilmiştir. İkincisi ise, uzun dönemde doğrudan yatırımlar ve kısa vadeli sermaye hareketleri iktisadi büyüme pozitif yönde etkilerken, kısa dönemde iktisadi büyüme yurtiçi tasarrufları negatif yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar, yurtiçi tasarruflar üzerinde doğrudan yatırımların etkili olduğunu, fakat kısa vadeli sermaye hareketlerinin tasarruflar üzerinde bir Granger Nedenselliğe neden olmadığını göstermektedir. Bunun yanı sıra, yurtiçi tasarruflardan iktisadi büyüme yönelik tek yönlü bir nedensellik ilişkisi bulunmuştur (Örnek,2008:199-217).

Düzgün, Türkiye ekonomisi üzerine 1987-2007 dönemlerini kapsayan çalışmada, ADF Birim kök testleri ile regresyon testlerini kullanmıştır. Çalışmalarda özel tasarrufların belirleyicilerini saptamaya çalışmıştır. Özel tasarrufların belirleyicileri olarak, GSYİH deflatörü, faiz oranı, para arzı, dış tasarruf oranı ve kamu tasarruf oranı değişkenlerinden yararlanmıştır. Analiz sonuçlarına göre, GSYİH deflatörü, faiz oranı, para arzı ve kamu tasarruf oranı ile özel tasarruf arasında negatif bir ilişkiyi bulgularken, dış tasarruf oranı ile özel tasarruflar arasında pozitif bir ilişkiyi tespit etmiştir. Kamu ile özel tasarrufların birbirinin ikamesi olduğunu saptamıştır (Düzgün,2009:173-184).

Özcan, Günay ve Ertac’ın 1968-1994 yıllarını kapsayan Türkiye’de tasarruf davranışlarının belirlenmesi üzerine yaptıkları çalışmada (çeşitli düzeylerdeki ülkeleri temel alan çalışmalarda da benzeşen) şu sonuçlara ulaşılmıştır (Özcan, Günay ve Ertac,2003:1405-1416) (<http://www.econpaper.repec.org/paper> erişim tarihi:28.2.2008).

1. Kamu kesimi tasarrufları, özel kesim tasarrufları üzerinde kovma (crowd-out) etkisi yaratmaktadır.
2. Gelir düzeyi ile özel kesim tasarrufları arasında anlamlı bir etkiye ve pozitif ilişkiye sahiptir.
3. Büyüme oranının tasarruflar üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı gözlenmiştir (Bu sonuç bizim test sonuçlarıyla örtüşmemektedir).
4. Özel kesim tasarrufları üzerinde en önemli dış faktör, dış ticaret hadleridir.
5. Ekonomik krizlerin tasarruf davranışları üzerinde azaltıcı etkiye sahip olduğu gözlenmiştir.

Bhandari ve diğ., 6 Doğu Avrupa ülkesini¹ inceledikleri 1993-2002 dönemini kapsayan çalışmada zaman serilerini ve hata düzeltme modelini kullanmışlardır. Veri değişkenler olarak, işgücünü, sermaye stokunu, yabancı yardımları ve yabancı yatırımları kullanmışlardır. Bu ülkelerin iktisadi büyümesinde, yurtiçi sermaye birikimi ve yabancı

¹ Çek Cumhuriyeti, Polonya, Macaristan, Estonya, Litvanya ve Letonya devletlerinin zaman serilerini kullanmışlardır.

Levent Aksu

yatırımlar güçlü ve pozitif etkilerken, yabancı yardımlar büyümeyi hiçbir şekilde etkilemediği ve çarpıcı bir sonuç olarak işgücü miktarındaki artışında büyüme üzerinde negatif etkisini tespit etmişlerdir. Değişkenler arasındaki açıklayıcı değer olan $R^2=0.817$ gibi güçlü bir değer bulgusuna ulaşmışlardır.(Bhandari ve diğ.,2007:1-8)

Agrawal, Sahoo ve Dash, 1960-2004 dönemini kapsayan ve 5 Güney Asya ülkesi (Hindistan, Nepal, Pakistan, Bangladeş, Sri Lanka) üzerine yaptıkları çalışmada, DOLS, ARDL, Hata düzeltme modeli, koentegrasyon ve Granger nedensellik testlerini kullanmışlardır. Yabancı tasarruflar, reel faiz oranları, enflasyon oranı, yabancı bankacılık, finansal kurumsallaşmanın ve toplam tasarrufların kişi başına gelirin büyümesi üzerinde etkisinin olumlu olduğunu zaman serilerini kullanarak tespit etmişlerdir. Uzun dönemde tasarruf oranları ile diğer değişkenler arasında temel bir nedensellik ilişkisi elde etmişlerdir. Bu ülkelerde toplam tasarruf oranlarının kişi başına gelir büyümesinde pozitif bir ilişki bulmuşlardır. Ancak Yabancı tasarrufların, yurtiçi tasarruflar üzerindeki etkisinin negatif olduğunu bulgulamışlardır. Reel faiz oranlarının tasarruflara etkisi çok küçük ve anlamsız bulmuşlardır. Bangladeş ve Nepal'in tasarruflarında olumlu etki yaparken, Hindistan, Pakistan ve Sri Lanka'da olumsuz etki yaptığını tespit etmişlerdir. Yine Kamu tasarrufları ile özel tasarruflar arasında anlamlı ve negatif bir ilişki mevcut olduğunu kanıtlamaya çalışmışlardır. Açıklayıcı değer olan $R^2= 0.76$ ile 0.98 değerlerini bulmuşlardır (Agrawal, Sahoo ve Dash,2007:1-39).

4. TÜRKİYE'DE YURTIÇİ TASARRUFLAR İLE SABİT SERMAYE YATIRIMLARININ GELİŞİM SÜRECİ

Aşağıdaki tabloda Türkiye'deki yurtiçi tasarrufların ve sabit sermaye yatırımlarının GSMH'ya oranı verilmiştir. Buna göre, 1963'te yurtiçi tasarrufların (YİT)/GSMH'ya oranı %15,1 iken, sabit sermaye yatırımların (SSY)/GSMH'ya oranı %16,2 olmuştur. 1965'te YİT/GSMH oranı %17,7 iken, SSY/GSMH oranı %15,9 olmuştur. 1972'de GSMH büyüme oranı %9,2 iken 1973'te ekonomik krizlerle birlikte, %4,6'ya düşmüştür. Bunun yansımalarının yurtiçi tasarruflar üzerinde de etkisi olmuştur. 1973'de yurtiçi tasarruf/GSMH oranı %21,5 iken ekonomik krizin yansıması ile 1974'te yurtiçi tasarruf/GSMH oranı %19,6'ya düşmüştür. 1980'de yurtiçi tasarruflar ciddi bir düşüş göstermiş ve %16'ya inmiştir. Bunda 1979-1980'de görülen ekonomik ve siyasi krizin etkisi vardır. 1977'de sabit sermaye yatırımları %27,2 ile en yüksek orana ulaşmıştır. 1976'da GSMH büyüme oranı %9'luk bir artış şeklinde gerçekleşmiştir. 1977'de sermaye yatırımlarının artışında etken bir faktördür. 1987'de GSMH büyüme oranı %9,8 olarak gerçekleşirken, yurtiçi tasarruf oranı %23,9 ve sabit sermaye yatırımları ise %24,7 olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye’de Yurtiçi Tasarrufların ve Sabit Sermaye Yatırımlarının İktisadi Büyüme Etkisinin Ekonometrik Analizi

Tablo 1: Türkiye’de Yurtiçi Tasarruflar ve Sabit Sermaye Yatırımlarının İktisadi Büyüme ile İlişkisi

YILLAR	YURTIÇİ TASARRUF/GSMH	SABİT SERMAYE YATIRIMI/GSMH	TASARRUF-YATIRIM ORAN FARKI %*
1963	15,10	16,20	-1,10
1965	17,70	15,90	1,80
1970	22,10	21,80	0,30
1975	19,60	22,60	-3,00
1980	16,00	21,80	-5,80
1985	18,90	20,10	-1,20
1990	22,00	22,60	-0,60
1995	22,10	22,50	-1,90
2000	18,20	22,80	-4,60
2005	18,20	20,10	-1,90
2009*	16,80	21,80	-5,00

**Kaynak: DPT, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler (1950-2006),2007, s.27’deki tablo-
dan alınmıştır. * hesaplanarak bulunmuştur.**

1990’da GSMH büyüme oranı %9,4 olurken, YİT/GSMH oranı %22 olmuştur, SSY/GSMH’ya oranı ise, %22,6 olarak gerçekleşmiştir. 1999’da GSMH büyüme oranı -%6,1 iken 2000’de %6,3 olmuştur. YİT/GSMH oranı 1999’da %21,2’den 2000 yılında %18,2’ye düşmüştür. Bu durum gösteriyor ki, iktisadi krizin etkisi 1 yıl gecikmeli olarak yurtiçi tasarruflara yansımaktadır. 2000’de görülen krizin etkisi nedeniyle yurtiçi oranı 2001’de %17,5’a kadar düşmüştür (DPT,2007:4,27). 2004-2005 döneminde ve 2008-2009 döneminde aynı benzer durum göze çarpmaktadır. GSMH’daki bir düşüş

Levent Aksu

tasarrufları etkilemektedir. 2005'te yurtiçi tasarruf/GSMH oranı %18,2 iken 2009'da %16,8'e kadar düşmüştür. 1960-2009 dönemi arasında 1965 ve 1970 dönemi dışında tasarruf-yatırım oranı (%) farkı hep eksidedir. Bu da gösteriyor ki, dışarıdan gelen kaynaklarla yatırımlar yapılmaya çalışılmıştır. Tasarrufların sabit sermaye yatırımlarının sürekli olarak altında seyretmesi, kalıcı bir cari işlemler açığına ve Türkiye'nin uluslararası bilançosunun ve yatırım pozisyonunun sürekli kötüleşmesine neden oluyor. Sonuç olarak, Türkiye'nin borç sarmalına girmesine ve fakirlik zincirine uğraması kaçınılmaz bir hal almaktadır. Dışarıya bağımlılığın artması ve yurtdışına artan miktarlarda faktör ödemesi cari işlemler açığındaki bozulmayı kalıcı hale getirerek, ülke ekonomisi için kaygı verici bir risk ve kriz ortamının kaynağını ortaya çıkartmaktadır. Çünkü cari açığın finansmanı ülkeyi dış borç finansman kaynaklarına, yabancı yatırımcıların tercihlerine ve ülkeye giren günlük sıcak para hamlelerine kalması sonucunda, ani sermaye çıkışları durumunda, ekonomiyi hoş olmayan bir dengesizlik ortamına zorlamakta; iç talep sert bir şekilde daralırken, para birimi hızla değer kaybetmesine (Van Rijckeghem ve Üçer,2009:10); kriz faktörünü "demokles'in kılıcı" gibi ülkenin ekonomisinin başında hep canlı olarak tutmaktadır. Bu dış ekonomik politikalara bağımlılık ülkenin fakirleşmesinde, işsizlik ve suç oranının artması gibi, toplumsal ve sosyal barışın bozulmasına ve gelir dağılımı bozukluğu gibi bir dizi kriz ortamını tetikleyen süreci ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkartmaktadır. Nihayetinde üretim düşmekte ve buna bağlı olarak büyüme ise dengesiz bir hal alarak ekonomiyi kaos ortamına sokmaktadır.

IMF misyon şefi Ernesto Ramirez Rigo'nun Türkiye ekonomisi üzerine yaptığı analize göre; "Türkiye düzenli olarak her yıl %4 büyüebilmesi için, sabit sermaye yatırımı GSMH'nin %21'ine yakın tutması gerekir, şu anda bu oran %14 civarında ve GSMH'nin %7'sine denk gelen tasarruf açığının dış finansmanla giderilmesi gerekir. Dolayısıyla, Türkiye'nin yüksek düzeyde büyümesi için ve dış kaynaklara bağımlılığını azaltmak için **yurtiçi tasarrufları %18'ler** mertebesine çıkartması gerekmektedir."(IMF Survey Magazine,20 Aralık 2013, s.1-5;

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2013/car122013a>).

Türkiye’de Yurtiçi Tasarrufların ve Sabit Sermaya Yatırımlarının İktisadi Büyümeye Etkisinin Ekonometrik Analizi

TABLO 2: YURTIÇİ TASARRUFLARIN VE SABİT SERMAYE YATIRIMLARININ GSYH İÇİNDEKİ PAYI (Yüzde Pay)

	KAMU TASARRUFU	ÖZEL TASARRUF	YURT İÇİ TASARRUFLAR	KAMU SS.YATIRIMLARI	ÖZEL S.S. YATIRIMLARI	SABİT SERMAYE YATIRIMLARI
1975	4,6	17,7	22,4	6,1	14,8	20,9
1976	4,5	20,9	25,4	6,7	16,7	23,5
1977	3,5	17,8	21,3	7,5	17,5	25,0
1978	5,4	14,2	19,5	6,3	15,8	22,1
1979	2,5	17,2	19,7	6,0	13,7	19,6
1980	3,4	9,4	12,8	6,6	13,7	20,3
1981	5,6	11,8	17,4	6,8	12,3	19,2
1982	5,2	8,9	14,1	6,2	12,1	18,2
1983	4,8	9,2	14,0	6,5	12,5	19,0
1984	4,5	9,3	13,8	6,0	12,2	18,2
1985	5,8	14,7	20,5	6,9	12,4	19,3
1986	6,1	19,0	25,1	7,6	14,1	21,7
1987	4,9	21,2	26,2	7,4	15,5	22,9
1988	5,1	24,0	29,1	6,6	17,6	24,2
1989	3,6	20,8	24,4	5,7	15,5	21,1
1990	2,6	22,1	24,7	5,2	16,0	21,2
1991	0,7	23,9	24,6	5,6	16,5	22,1
1992	-0,6	24,6	24,0	5,5	16,4	21,9
1993	-0,7	25,8	25,1	5,4	19,2	24,6
1994	-0,1	25,0	24,9	3,7	19,1	22,8
1995	-0,1	24,6	24,6	3,1	19,6	22,8
1996	-1,1	23,4	22,3	3,8	20,0	23,8
1997	0,8	22,6	23,4	4,6	20,5	25,1
1998	-1,4	25,7	24,3	4,8	18,3	23,1

KAYNAK: Kalkınma Bakanlığı

	KAMU TASARRUFU	ÖZEL TASARRUF	YURT İÇİ TASARRUFLAR	KAMU SS.YATIRIMLARI	ÖZEL S.S. YATIRIMLARI	SABİT SERMAYE YATIRIMLARI
1998	-1,4	25,7	24,3	4,8	18,3	23,1
1999	-5,0	25,1	20,1	4,9	14,4	19,3
2000	-3,4	21,8	18,4	5,2	15,7	20,8
2001	-7,1	25,5	18,4	4,7	11,7	16,4
2002	-4,8	23,4	18,6	4,9	12,2	17,1
2003	-4,1	19,6	15,5	3,8	13,6	17,4
2004	-1,0	16,9	16,0	3,2	17,5	20,7
2005	2,8	13,1	15,9	3,8	17,6	21,4
2006	4,2	12,4	16,6	3,8	18,9	22,6
2007	2,4	13,1	15,5	3,9	17,9	21,8
2008	1,7	15,1	16,8	4,1	16,1	20,2
2009	-0,9	14,1	13,2	4,1	13,1	17,2
2010	1,6	12,3	13,9	4,3	14,8	19,1

KAYNAK: Kalkınma Bakanlığı

Özcan, Günay ve Ertac (2003) çalışmasında, özel tasarrufun en önemli belirleyicileri maddeler halinde şöyle belirtmiştir.

- Hükümet politikası değişkenleri,
- Finansal değişkenler,
- Gelir ve Büyüme değişkenleri,
- Nüfusa dayalı değişkenler,
- Belirsizlik ölçütleri,
- Dışsal değişkenlerdir.

Bunun yanında demografik değişkenler, sosyo-ekonomik değişkenler, eğitim ve iş durumu değişkenleri (Özcan ve Günay,2011:32), enflasyon oranı, bütçe açığının

Türkiye’de Yurtiçi Tasarrufların ve Sabit Sermaya Yatırımlarının İktisadi Büyümeye Etkisinin Ekonometrik Analizi

GSYİH’ya oranı, kamu yatırımının GSYİH’ya oranı, reel efektif döviz kurlarındaki değişimler, dış borç stokunun ihracata oranı, geniş para tanımının GSYİH’ya oranı, faiz oranları ve bağımlılık oranları da (Değirmen ve Şengönül,2011:113) özel tasarrufun belirleyicisi olarak ampirik çalışmalarda karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye’de özel tasarrufların GSMH’ya oranının düşük olmasının başlıca sebepleri şunlardır;

1. Piyasalarda yeterince finansal derinlik ve genişliğin olmaması. Bu bağlamda mali piyasaların çeşitlendirilememesi ve mali piyasaların aracılık rolünün önemi ortaya konarak, farklı araçlardan da toplumun gelir \Leftrightarrow tasarruf ilişkisi ve bilinci ortaya konmalıdır. Buna bağlı olarak kurumsallaşmış ve sağlıklı bir alt-yapıya dayalı sermaye piyasalarının oluşturulamamasıdır.
2. Dış ticaret hadlerinin bozukluğu.
3. Sık yaşanan ekonomik ve siyasal krizler nedeniyle gelir kaybının artması.
4. Yüksek cari açıkların yıllardır artan seviyede olması.
5. Kamunun yaptığı borçlanmalar nedeniyle, bu borcun finansmanında özel tasarruflara başvurulması.
6. Kredi kartlarının artması ve tüketici kredi kullandırılmasında görülen artışlar,
7. Kişi başına gelirin artmasına rağmen, dünya standartlarında hala çok düşük düzeyde olması ve gelir artışının tasarruflara kaydırılamamasıdır.
8. Kentleşme oranındaki artış ve yaşam beklentisinin artmasıdır (Düzgün,2009:176-177).
9. Yabancı sermaye girişlerinin yurtiçi tasarruflar üzerinde azaltıcı ve engelleyici etkisi mevcuttur. Yanlış ithalat politikaları ve yabancı döviz kurlarının düşük tutulması. Buna bağlı olarak ekonomik istikrarsızlık ve sıcak para politikalarının kontrolsüz ve denetimsiz giriş ve çıkışları olmak üzere çok geniş çaplıdır. Yukarıdaki tabloda da bu oranların net durumunu görmek mümkündür.
10. Kadın işçilerin işgücüne katılımları çok düşük seviyede kalmıştır. Bu durum özel tasarrufların azalmasında önemli bir faktördür.
11. Bir ülkenin eğitim düzeyi ve gelişmişlik düzeyi yurtiçi tasarruflarının azalmasında etken faktördür. Nüfusu en az eğitilmiş ve en büyük nüfus grubunun tasarruf oranı yaklaşık %10’dur (Dünya Bankası–Kalkınma Bakanlığı Raporu,2011:ii).
12. Türkiye’de önemli miktarda tasarruf, kayıt dışı olarak kabul edilen “yastık altında” altın, döviz ve nakit olarak “kötü günler” için saklanır. Hanelerin yaklaşık %30’u son bir yıl içerisinde altın, mücevher veya satın almıştır Dünya Bankası–Kalkınma Bakanlığı Raporu,2011:ii).
13. Toplumda finansal okur-yazarlık seviyesinin çok düşük olması; piyasaların yeterince halka güven vermemesi ve kurumsallaşmanın oluşturulamamasıdır.
14. İşletmelerde inovasyon ve yeni teknolojik alt-yapının kurulamaması ya da çok fazla

Levent Aksu

sayıda vergi mükellefiyetini üzerinde taşıması ve karlar üzerinden alınan yüksek oranlı vergilerin özel tasarruflar üzerinde azaltıcı etkisinin olmasıdır.

15. Gösteriş tüketiminin özellikle gelişmekte olan ülkelerde ciddi oranlarda olması özel tasarruflar üzerinde azaltıcı etkisi vardır. Örneğin kişi başına düşen cep telefonu miktarı, son model araba kullanımı vb.
16. Hanehalklarının gelişmişlik düzeyi tasarruf oranlarının belirlenmesinde çok önemlidir. Buna göre en düşük gelirli %20'lik kesimin eksi tasarruf oranı varken, en yüksekteki %20'lik kesim yüksek tasarruf oranına sahiptir.
17. Ayrıca genç bağımlılık oranının yüksek seviyelerde olması özel tasarruflar üzerinde negatif etkisi vardır. Teorik olarak, bağımlılık oranının yükselmesi (0-14 yaş grubu) iktisadi üretime katkı yapacak insan sayısına oranla, faal olmayan nüfusun oranını arttıracığından genel refah düzeyini aşağı çeken ve kişi başına geliri düşüren sonuçlar doğurur (Serter,1994:60).

Bir ülkenin ekonomisinde yurtiçi tasarrufların yetersizliği sonucunda ortaya çıkan belli başlı sonuçlar:

1. Ekonomide dışa bağımlılık artar. Yerli sanayi üretimi çöküşe geçer.
2. Dış borç sarmalına girme tehlikesi bulunmaktadır. Buna bağlı olarak “**Ödemeler Bilançosunda**” ciddi sıkıntılar ortaya çıkar. Türkiye'nin toplam borçları 2002 sonunda 222 milyar dolar iken, 2014'te 581 milyar dolara çıkmıştır (Apuhan,2014:40). Bu da Türk ekonomisinin borç ödeme sarmalına girdiğinin göstergesidir.
3. Gelişmekte olan ülkelerde (GOÜ), iktisadi büyüme hızını belirleyen 2 temel husus vardır; bunlardan ilki, iç tasarruf açığıdır. İkincisi de, döviz gelirlerin yetersizliğinden kaynaklanan döviz dar boğazıdır (Ongun,2001:323). Yabancı sermaye yatırımları ve dış kaynak tasarrufları (dış borçlar) birinci husus üzerinde etkindir.
4. Alınan dış borçların etkin ve verimli olarak kullanılmamasına da sebebiyet verir. Cari açık devamlı bir şekilde artma trendi gösterir. Bu konu ile alakalı IMF eski başkanı Dominique S.Kahn'ın 25 Ekim 2010'daki basına yaptığı açıklama çok önemlidir; “Türkiye büyüyen bir ekonomiye sahip, ancak konu bu büyümenin ne kadar sürdürülebileceğidir...Türkiye'nin en önemli sorunu aşırı miktardaki ithalattır. Bu yüzden cari açığa dikkat etmelidir.”(Dominique S.Kahn, Hürriyet Gazetesi, 25 Ekim 2010).
5. Cari açık artışına paralel olarak bütçe açıklarında da bir artış görülmeye başlamaktadır. 2002 yılında cari açık 0.6 milyar dolar iken, 2013 yılı sonu itibarıyla 65 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Bütçe açıklarında da aynı dönemde 273 milyar TL.'den fazla bütçe açığı verilmiştir (Apuhan,2014:39-40).
6. Kamu yatırımlarında ciddi azalma trendi görülmeye başlanır. Bunun da nedeni; kamu

Türkiye’de Yurtiçi Tasarrufların ve Sabit Sermaya Yatırımlarının İktisadi Büyüme Etkisinin Ekonometrik Analizi

tasarruflarında görülen azalma eğilimidir. Türkiye’de mali sistemin yetmediği durumlarda kamu açıklarını finanse etmek için ancak yurt dışından para girişiyle mümkün olmaktadır. Merkez Bankası burada, eğer bir politikaysa, yurt dışından gelen paraların Türkiye’nin mali sistemini nominal olarak büyütmesine yardım etmektedir. Nominal olarak büyüyen mali sistemde kamu sektörünün özel sektörü mali sistemden kovmasına engel olurken, servetleri artan tüketiciler tüketim miktarlarını arttırmaktadır. İç talep artmakta ve ithalat yükselmektedir (Eğilmez ve Kumcu,2006:207). Bu durum tasarruflar üzerinde negatif etki yapmaktadır.

7. İstihdam ve gelir dağılımı üzerinde negatif bir etki yaratır. Zengin daha zengin, fakir daha fakir olur. Gelirde adalet dağılımı kavramı bozulur. Yoksulluk ve yolsuzluk artar.
8. Faiz oranlarının yükselmesine sebep olur. Aslında örtülü bir enflasyonun da habercisi durumundadır.
9. Türkiye’nin toplam faktör verimlilik oranlarının düşüklüğü de üretimin düşük seviyede kalmasına ve buna bağlı olarak yurtiçi tasarruf oranlarının da yeterince ortaya çıkmamasına sebebiyet vermektedir.
10. Türkiye’de son dönemlerde artan tasarruf açığının kaynağının özel kesim olduğu ve bu tasarruf açığının daha yüksek yatırımlardan kaynaklanmayıp daha az tasarruf edilmesi sonucu oluştuğu görülmektedir.
11. Yabancı tasarrufla, yurtiçi tasarruf arasında negatif bir korelasyon bulunmaktadır. Bundan dolayı yabancı tasarruf bir ülkede artıyorsa yurtiçi tasarrufun azaldığı ampirik çalışmalarda ortaya konmuştur. Türkiye üzerine yapılan bir çalışmada (1996-2006), kısa vadeli yabancı sermaye akımlarının yurtiçi tasarruflar üzerinde negatif etki yaptığı tespit edilmiştir (Örnek,2008:199-217).
12. Devlet gelir grupları arasında vergi adaletini sağlayamadığından, yüksek gelir gruplarının daha az vergi ödüyor olması ve buna bağlı olarak alt gelir gruplarının yüksek vergi ödüyor olması (gelir vergisinin %60-80’ini dar kesim ve çalışan kadrolu kesim tarafından ödenmesi de) özel tasarruflar üzerinde azaltıcı etki yapmaktadır. Gelir dağılımı adaletsizliğini tüm hatlarıyla gözler önüne sermektedir. Vergi oranlarının yüksekliği ve getirdiği yüksek vergi maliyetinin yatırımlar ve üretim üzerinde, özellikle de büyüme ve tasarruflar üzerinde zayıflatıcı etkisi söz konusu olmaktadır (Bulut,2009:97). Örneğin son 12 yılda esnaf ve sanatkar sayısı %10 azaldı, gerçek usule tabi gelir vergisi mükellefi sayısı %0.5 azaldı ve KDV mükellefi sayısı %18 azalma göstermiştir (Apuhan,2014:41). Bu konuyla alakalı olarak, dünyanın en çok tasarruf yapan ülkesi olan Çin’de fertlerin sosyal güvenlikleri olmaması sebebiyle ve işletmelerin karlarından vergi alınmaması sonucunda kişiler ve kurumlar gelirlerini tasarruflara yönlendirmektedir. Ancak bu durumu Türkiye ekonomisinde uygulamak pek mümkün değildir. Fakat kar ve ücretler üzerinden

Levent Aksu

alınan vergi oranları düşürülerek, özel tasarruf oranlarını arttırmak mümkündür.

13. 1980’li yıllardan itibaren Türkiye ekonomisinin dışa açılma politikası sürecinde, Batılı ekonomilerden ve yabancı kurumlardan pompalanan “küreselci” dayatmalar sonucunda; “Türkiye’nin tasarruf oranı düşüktür iktisadi büyüme ve kalkınması için yabancı kaynak transferi ve yabancı sermayeyi çekmekten başka yapabileceği bir politika yoktur” düşüncesi sonucunda, bu maksatlı ve Türk ekonomisini yıkıcı süreç günümüze kadar gelmiştir. Bu durum tüketim harcamalarını aşırı miktarda kısıktırırken, sonuçta tasarrufların ciddi mertebelerde düşmesine sebebiyet vermiştir.

5. EKONOMETRİK ANALİZ

5.1. Değişken olarak Kullanılan Kavramların Tanımları

Gayri Safi Milli Hasıla (GNP): Bir ülkede bir dönemde üretilmiş toplam nihai mal ve hizmetlerin piyasa fiyatlarıyla toplamıdır.

Yurtiçi Tasarruflar (Domestic Savings): Bir ülkede belli bir dönemde fertlerin ellerinde tuttıkları gelirlerdir. Bu gelirin herhangi bir yatırımda kullanmak amacıyla harcamayarak elde tutulmasıdır (Aypek, Ban ve Diğ.,2009:615).

Sabit Sermaye Yatırımları (Fixed Capital Investments): Bina, fabrika, makine gibi üretim sırasında uzun süre kullanılabilen dayanıklı malların üretilmesi için yapılan harcamalardır (Aypek, Ban ve Diğ.,2009:557).

5.2. Ekonometrik Testler

Türkiye’ye ait sağlıklı veri edinme kısıtı nedeniyle, çalışmamızda Türkiye’ye ait 1960 ile 2009 yılları arasındaki 50 yıllık veriler kullanılmıştır. Analizlerimizde temel olarak Stata/SE 9.1 programını ayrıca KPSS testlerinin, Toda-Yamamoto (MWALD) testinin gerçekleştirilmesi için Eviews.5.1 programı kullanılmıştır. Bu çalışmadaki veri seti, TÜİK, DPT, TCMB, Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı ve Dış Ticaret Müsteşarlığının verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Analizimizde bağımlı değişken olan Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) değişkeninin yanında 2 adet bağımsız değişken Sbsry (Sabit Sermaye) ve Yicitas (Yurtiçi Tasarruflar) kullanılmıştır. Değeri fonksiyonel ilişkinin dışında belirlenen değişkene bağımsız (açıklayıcı) değişken denirken, değeri bağımsız değişkenin değerine bağlı olarak belirlenen değişkene ise bağımlı (açıklanan) değişken denilmektedir (Bulut,2010:9). Aşağıdaki tablo’da bu değişkenlerin adı ve kullanılan kısaltmaları ile birlikte data bilgileri verilmiştir.

Tablo 3: Çalışmada Kullanılan Datanın Özet Bilgileri

Variable	Obs	Mean	Std. Dev.	Min	Max
datevar	50	1984.5	14.57738	1960	2009
gsmh	50	321326.4	169496.3	83811	781869
sbsry	50	68171.98	35475.04	11230	141089
yicitas	50	62741.72	32296.63	10979	125099

5.2.1. Birim Kök Testleri

Bir seride durağanlığın söz konusu olup olmadığı ise birim kök testleri yardımıyla belirlenir. Birim kök, bir zaman serisini ifade eden eşitliğin temel karakteristik köklerinin mutlak değerlerinin 1’e eşit olması demektir. Zaman serilerinin birinci farkında $d(1)$ ve regresyon artıklarında ortaya çıkan durağanlık değil, asimtotik durağan olmasıdır. Bir zaman serisi analizinde, analizin anlamlı ve tutarlı olabilmesi için öncelikle “durağan olması” gerekmektedir. Durağan zaman serileri, uzun dönemde çeşitli kırılma ve şoklar olsa dahi “sabit ortalamaya” sahiptir. Ayrıca zaman serisinin varyansı sabit ve sonlu yapı sürecindedir. Çünkü durağan bir seri, geçici şoklar ve dalgalanmalar görülsede, uzun dönemde sabit bir ortalamaya kavuşur. Bir zaman serisinin durağan olması ortalamasının, varyansının ve kovaryansının zaman içerisinde sabit olup değişmediği anlamına gelir. Ekonomik değişkenlerin logaritması alındığında, doğrusal bir nitelik taşımaktadır. Durağanlık şartlarını sağlamaksızın serilerin denklemlere konulması, iktisadi ilişkilerin var olmadığı halde varmış gibi görünmesine neden olacağından anlamsız öngörülere sebebiyet verir. Durağanlığa sahip olmayan değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin kurulması da mümkün değildir. Durağan olmayan serilerin $d(1,2,...)$ sayıda farkları alınarak, durağan hale getirilir. Seriler aynı derecede $I(d)$ durağan olduklarında, eşbütünleşik seriler elde edilmiş olur (Kennedy,2006:356). Bu çalışmada değişkenlere 3 farklı Birim Kök Testi kullanılmış olup; Augmented Dickey-Fuller Testi (ADF), Phillips - Perron Testi (P-P) ve KPSS (Kwiatkowski, Phillips, Schmidt, Shin) Birim Kök Testleri değişkenlere uygulanmıştır.

Tablo 4: Birim Kök Testleri Özet Tablo

Değişkenler	Düzy Durumu	ADF		P-P		KPSS	
		C	C&T	C	C&T	C	C&T
gsmh	Düzy I (0)	2.643	1,27	0.9991	0,997	X	0,11521
dgsmh	Birinci Fark I (1)	3.524	4,1	0	0	X	X
d2gsmh	İkinci Fark I (2)	X	X	X	X	X	X
sbsry	Düzy I (0)	0.706	2.699	0.8264	0.0948	X	0.076030
dsbsry	Birinci Fark I (1)	4.316	4.253	0	0	X	X
d2sbsry	İkinci Fark I (2)	X	X	X	X	X	X
yicita	Düzy I (0)	0.496	2.906	X	0.0750	X	0.059618
dyicita	Birinci Fark I (1)	5.180	5.128	0	0	X	X
d2yicita	İkinci Fark I (2)	X	X	X	X	X	X

Bu üç değişkene ilişkin grafikler incelendiğinde görülecektir ki bu üç değişken de trend-sel bir eğilim göstermekte ve I(1) süreci izlenmektedir.

5.2.2. Nedensellik Testleri

5.2.2.1. Granger Nedensellik Testi

Granger nedensellik ilişkisinin anlamı, regresyonda bağımsız değişken X'in bağımlı değişken Y ile bir nedensellik ilişkisi içinde olduğudur ve bunun için iki temel koşulun sağlanması gerekir. Bunlardan birincisi; bağımlı değişken X'in, bağımsız değişken Y'yi tahmin etmeye aracılık etmesidir. İkinci varsayım ise, Y'nin X'i tahmin etmede etkili olmayacağıdır. Buna tek yönlü nedensellik denir. Nedensellik testlerinde, testlerin yönü önem arz eder, yani değişkenlerin bağımlı ve bağımsız olduğunu belirleme açısından çok önemlidir. Nedenselliğin yönü, iki veya daha çok değişkenin birbiri arasındaki ilişkilerin; tek yönlü mü, çift yönlü mü veya hiçbir ilişkinin olmamasını anlamada çok önemlidir (Granger,1969:424-438,Kennedy,2006:81-82,Gujarati,2006:620-623). Granger nedensellik testi "**kısa dönem**" sürecinde bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki

Türkiye’de Yurtiçi Tasarrufların ve Sabit Sermaya Yatırımlarının İktisadi Büyümeye Etkisinin Ekonometrik Analizi

nedensellik analizine imkan sağlamaktadır. Bu testin hipotezi şöyle kurulur;

- Model $Y_t = \sum \alpha_i Y_{t-1} + \sum \beta_i X_{t-1} + \epsilon_i$ şeklinde olduğunda;
- $H_0: \beta_1 = \beta_2 = \dots = \beta_n = 0$ (X, Y’nin Granger nedeni değildir.)
- H_a : En az bir β sıfırdan farklıdır. (X, Y’nin Granger nedenidir.)

Eğer H_0 hipotezi red edilirse bunun anlamı X’in Y ile Granger nedensellik ilişkisi içinde olduğudur. Granger nedensellik testinde, hem X’ten Y’ye doğru, hem de Y’den X’e doğru olabilir. Bu durum, çift yönlü nedensellik olarak adlandırılır. $X \leftrightarrow Y$ olarak gösterilir. Her iki H_0 hipotezi red edilirse X ve Y değişkenleri arasında iki taraflı bir nedensellik olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 5: Granger Nedensellik İlişkisi Özet Tablo

BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLER	NEDENSELLİK İLİŞKİSİNİN YÖNÜ	BAĞIMLI DEĞİŞKEN
Sbsry (Sabit Sermaye)	\leftrightarrow	gsmh
Yicitas (Yurtiçi Tasarruflar)	\leftrightarrow	gsmh

Yukarıdaki tabloda yer alan \rightarrow işareti, ilgili bağımsız değişkenin GSMH’nin nedeni olduğunu ifade etmektedir. Yukarıda ifade edildiği üzere, bu ideal durumu yansıtmaktadır.

\leftrightarrow İşareti, GSMH’nin ilgili değişkenin nedeni olduğunu, aynı zamanda, ilgili değişkenin de GSMH’nin nedeni olduğunu ifade etmektedir.

Tablo 6: Granger Wald Testinin Sonuçları

Granger Wald Testinin Sonuçları				
DEĞİŞKENLER		chi2	df	Prob > chi2
GSMH	sbsry	30.044	2	0.000
sbsry	GSMH	13.325	2	0.001
GSMH	yicitas	11.834	2	0.003
yicitas	GSMH	20.225	2	0.000

P değeri 0.05 olarak alınmıştır. Bu değerden küçük olan hipotezler ret edilir, bu değerden büyük olan hipotezler ret edilmez.

5.2.2.2. Toda-Yamamoto- Dolado ve Lutkepohl (MWALD) Nedensellik Testi

MWALD testi (modifiye edilmiş WALD testi), Toda, Yamamoto, Dolado ve Lutkepohl tarafından geliştirilmiş bir test olup, Granger nedensellik testinin uyarlanmış VARL (Vector Autoregressive in Levels) sistemi kullanılarak gerçekleştirilmesi mantığına dayanır (Toda ve Yamamoto,1995:225-250). Böylece test istatistiğinin H_0 hipotezi dağılımı, sistemin birim kök özelliğine rağmen standartlaştırılır.

MWALD test, VAR ($k+amax$) kestirimi için, k serbestlik dereceli (chi-squared) testini kullanır. Notasyondaki k gerçek lag uzunluğunu, $amax$ ise maksimum bütünleşme düzeyini ifade eder. MWALD testinin uygulanması 4 adımda gerçekleştirilir: İlk adımda serilerin durağanlık durumları tespit edilir ve maksimum bütünleşme sayısını ifade eden $amax$ tespit edilir. İkinci adımda ise gerçek lag uzunluğunu ifade eden k sayısı tespit edilir. K sayısı tespit edilirken VAR sistemi kullanılır.

Son aşamada ise, VAR matrisinin ilk k adet katsayısına Wald testi uygulanır. Böylece Toda ve Yamamoto'nun önerdiği modifiye edilmiş Wald testi (MWALD), katsayı matrisindeki lineer ve lineer olmayan kısıtlamaların standart asimptotik teori kullanılarak test edilmesini mümkün kılmıştır. Ayrıca MWALD testi, ilk elden yapılması gereken eşbütünleşme testlerine de gerek görmemektedir.

Çalışmamızda uygulayacağımız MWALD test süreci için Eviews programı kullanılmıştır. VAR modeli sistemsel bir yapıya dönüştürüldükten sonra, uygulanan SUR metoduna ilişkin kestirimler yer almaktadır.

İkinci tabloda ise, uygulanan MWALD test sonuçları yer almaktadır. MWALD sonuçlarının yer aldığı tabloyu takiben H_0 hipotezi ve nedensellik ilişkisi bulgusu yer almaktadır.

Tablo 7: MWALD Testi Sonuçları Özet Tablo 1.

Ho HIPOTEZİ	MWALD TEST İSTATİSTİĞİ	P-DEĞERİ	SONUÇ
Sbsry, gsmh'nin Granger nedeni değildir.	30,0442	0.0000	RED
Gsmh, sbsry'nin Granger nedeni değildir.	13,3248	0.0013	RED
Yicitas, gsmh'nin Granger nedeni değildir.	11,8338	0.0027	RED
Gsmh, yicitas'in Granger nedeni değildir.	20,2247	0.0000	RED

Tablo 8: MWALD Testi Sonuçları Özet Tablo 2.

BAĞIMSIZ DEĞİŞKEN	NEDENSELLİK İLİŞKİSİNİN YÖNÜ	BAĞIMLI DEĞİŞKEN
sbsry	↔	gsmh
yicitas	↔	gsmh

Yukarıdaki tabloda yer alan → işareti, ilgili bağımsız değişkenin GSMH’nin nedeni olduğunu ifade etmektedir. ↔ İşareti, GSMH’nin ilgili değişkenin nedeni olduğunu, aynı zamanda, ilgili değişkenin de GSMH’nin nedeni olduğunu ifade etmektedir.

5.2.3. Zivot-Andrews Kırılma Testi

Augmented Dickey-Fuller testinin yaygınca bilinen zayıf yanı şudur; I(1) özelliği gösteren bir seri için kurulan Ho hipotezinin testi gerçekleşirken, seride var olan bir yapısal kırılma, birim kökün varlığı olarak algılanabilir. Zivot ve Andrews 1992 yılında yayınladıkları, “Further Evidence on the Great Crash” adlı makalede, sorunun giderilmesine yönelik olarak şu yöntemi savunmuşlardır (Zivot ve Andrews, 1992: 251-270); modeldeki sabitte ya da lineer trendde (ya da hem sabitte hem de lineer trendde) gerçekleşmek koşulu ile, belirsiz bir noktada gerçekleşecek bir kırılmaya izin verilecek şekilde bir birim kök testi tasarlamışlardır. Zivot-Andrews testinin işleme mantığı şu şekildedir; serideki her nokta potansiyel bir kırılma noktası olarak görülür ve her nokta için regresyon süreci işletilir. Tüm bu potansiyel kırılma noktalarından, tek taraflı t-istatistiğini minimize eden nokta, kırılma noktası olarak belirlenir. Zivot ve Andrews’a göre serinin başlangıç ve bitiş noktalarının analize dahil edilmesi, t istatistiğinin asymptotic dağılımının sonsuza yönelmesine neden olmaktadır. Bu nedenle serinin başından ve sonundan, (0.15T, 0.85T) oranındaki alanın kırılması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Söz konusu kırılma alanı “trimming region” olarak ifade edilmiştir. Çalışmamızda 50 adet gözleme sahip olduğumuzdan (1960-2009), Stata.11 programı analizleri gerçekleştirirken serilerin başından ve sonundan 7 değişkeni “kırparak” kırılma tarihlerini belirlemiştir (Zivot ve Andrews, 1992: 251-270). Zivot-Andrews kırılma testinin eksikliği ise, seride sadece 1 adet kırılmaya izin veriyor olmasıdır.

%5 anlamlılık düzeyindeki kritik değer (-5.08), hesaplanan t-test istatistiğinden küçük olduğu durumlarda, Ho hipotezi red edilmiştir. Buna göre; GSMH (2001), yicitas (1999) değişkenleri için Ho hipotezi red edilememiştir. Bunun anlamı serilerdeki yapısal kırılmalar, normal birim kök test sonuçlarını değiştirecek kadar etkili değildir.

Levent Aksu

Öte yandan, sbsry (2001) değişkeni için, Ho hipotezi red edilmiştir. Bu değişken sabitte ve trendde kırılmaya izin verildiğinde trendsel olarak durağan (birim kök özelliğinde olmayan) bir yapı sergilemektedirler. Aşağıdaki tablo 9'da bütün değişkenlerin (bağımlı ve bağımsız) Zivot-Andrews testi kırılma sonuçları özet olarak verilmiştir.

Tablo 9: Zivot-Andrews Test Sonuçları Özet Tablo

Değişkenler	t-istatistiği	Kritik Değer (%5)	Kırılma Yılı	Ho Hipotezi
gsmh	-4,460	-5,08	2001	Red edilemez
sbsry	-6,669	-5,08	2001	Red
yicitas	-4,672	-5,08	1999	Red edilemez

5.2.4. Eşbütünleşme (Koentegrasyon) Testi Analizi

Eşbütünleşme (koentegrasyon) analizi, durağan olmayan iki zaman serisi arasındaki ilişkiyi araştırmak ve analiz etmek için kullanılan bir yöntemdir. Zaman serilerinde durağan olmayan bir davranış söz konusu ise, bu türden bir seride, durağan serilerde uygulanan analizlerin kullanılmayacağını daha önce belirtmiştik. Clive Granger, yaklaşık 30 yıl önce bu sorunun çözümüne yönelik olarak geliştirdiği yaklaşımı ile durağan olmayan serilere uygulanan analizlerin istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar vermesini mümkün kılmıştır. Granger bunu gerçekleştirirken eşbütünsel değişkenler (cointegrated variables) kavramını literatüre sokmuştur (Granger,1987:251-276). Eşbütünleşme analizinde kullanılacak değişkenlerin durağan olması gibi bir zorunluluk içermemekle birlikte, değişkenlerin aynı düzeyde bütünleşik (entegre) olması gerekmektedir. İki değişken arasında eşbütünleşmenin olabilmesi için, düzeylerinde regrasyonun anlamlı olması ve değişkenlerin uzun dönem ilişkisi hakkında geniş bir bilgi sağlamaktadır. Dolayısıyla değişkenler arasında uzun dönemli bir denge ilişkisini gösterir. Bu teste yapılması gereken durum; zaman serilerinin bütünleşme düzeylerinin aynı düzeyde olması sağlanmalıdır. Analize dahil edilen tüm değişkenler, aynı düzeyde bütünleşikse ve aynı zaman boyutunda birlikte aynı etkileri gösteriyorsa, o zaman değişkenler arasında teorik ilişkinin var olduğu ampirik olarak kanıtlanmıştır.

Seriler arasında eşbütünleşme analizi ilişkisini belirlemede Engle-Granger ve Johansen ve Juselius tarafından önerilen yöntemler kullanılır. Johansen-Juselius analizi, Engle-Granger'ın eksiklerini gideren bir yöntemdir. Johansen, eşbütünleşme vektörlerinin en çok olabilirlik tahmincilerini elde ettiğinden en çok kullanılan eşbütünleşme yöntemidir. Analizimizde kullandığımız Stata 9.1 programında kullanılan eşbütünleşme yöntemi Johansen tarafından geliştirilmiş olup Maximum Likelihood methoduna dayanır (Johan-

Türkiye’de Yurtiçi Tasarrufların ve Sabit Sermaya Yatırımlarının İktisadi Büyümeye Etkisinin Ekonometrik Analizi

sen ve Juselius,1990:169-210) .

İlk farkı alındığında durağan hale gelen seriler için I(1) notasyonu kullanılır. Kovaryans-durağan seriler ise I(0)’dır. İki değişkenin eşbütünleşmesi şu şekilde gerçekleşir: Her bir değişken I(1) düzeyindedir ve bu iki değişkenin lineer kombinasyonu I(0)’dır.

Eşbütünleşme analizini gerçekleştirmeden önce ilk olarak karar vermemiz gereken şey gecikme (lag) sayısıdır. Bunun için yine Stata programının yardımına başvurulmuştur. İlgili tablo aşağıda yer alan grafikleri izlemektedir. Çalışmamızda değişkenlerin uygunluğu açısından, Sabit sermaye yatırımları (sbsry) ve Yurtiçi tasarruflar (yicitas) değişkenleri üzerinden Eşbütünleşme yöntemi kullanılmıştır.

Lag Sayısı Seçim Kriteri

Selection order criteria

Sample: 1964-2009 Number of obs = 46

```
+-----+
|lag| LL      LR      df      p      FPE      AIC      HQIC     SBIC
+-----+
| 0 | -1018.98          6.5e+16  44.3904  44.4202  44.4699
| 1 | -952.059 133.84* 4 0.000 4.2e+15* 41.6547* 41.7441* 41.8932*
| 2 | -950.205 3.7084 4 0.447 4.6e+15 41.748 41.8969 42.1456
| 3 | -947.316 5.7782 4 0.216 4.9e+15 41.7963 42.0048 42.3529
| 4 | -945.003 4.6255 4 0.328 5.3e+15 41.8697 42.1377 42.5852
+-----+
```

Endogenous: sbsry yicitas

Exogenous: _con

Stata seçilmesi gereken lag sayısını * işareti ile belirtmiştir. Böylece Lag sayısının 1 olması gerektiği görülmektedir.

Bir sonraki adımda Eşbütünleşme testi gerçekleştirilmiştir. İlgili sonuçlar izleyen tabloda yer almaktadır:

Johansen Eşbütünleşme Testi (Johansen tests for cointegration)

Levent Aksu

Trend: constant (sabit)

Number of obs = 48

Sample: 1962 - 2009

Lags = 2

Maximum Rank	Parms	LL	Eigenvalue	Trace Statistic	%5 Critical Value
0	6	-99803436	--	170.573	15.41
1	9	-98959148	0.29657	0.1715	3.76
2	10	-98950571	0.00357	-	-

*Bu tablo aracılığı ile iki ayrı hipotez testi gerçekleştirilmiştir. Bu testlerden ilki 1. satır-daki analiz sonuçlarına dayanarak yapılmıştır.

Ho: Eşbütünleşme söz konusu değildir.

Ha: Eşbütünleşme söz konusudur.

17.0573>15.41 dolayısı ile Ho hipotezi red edilir.

İkinci test ise şöyle kurulur (2. satır kritik değerleri dikkate alınır).

Ho: En fazla 1 eşbütünleşme söz konusudur.

Ha: Değildir.

0.1715<3.76 olduğundan Ho hipotezi red edilemez. Bu durumda iki değişkeni modelde 1 adet eşbütünleşme denklemi yer almaktadır.

Tablo uyarınca eşbütünleşme denklemi şu şekilde ifade edilir:

sbsry – 1.097817 yicitas – 4224.872

5.3. Ampirik Test Sonuçlarının Analizi:

a) Sabit Sermaye Yatırımları (sbsry):

Sabit sermaye yatırımları ile GSMH arasındaki nedensellik ilişkisi çift yönlü ve pozitif bir niteliktedir. Bu, literatürdeki birçok çalışma ile genellikle uyumlu bir sonuçtur. Bu durum, sabit sermaye yatırımlarının “otonom” karakterinin yanında, “uyarılmış yatırım” karakterinin de bulunduğunu ortaya koymaktadır. Yurtiçi tasarruflara bağlı olarak artışının göstergesidir.

b) Yurtiçi Tasarruflar (yicitas):

Türkiye’de Yurtiçi Tasarrufların ve Sabit Sermaye Yatırımlarının İktisadi Büyüme Etkisinin Ekonometrik Analizi

Çalışmamızda yurtiçi tasarruflar ile GSMH arasındaki nedensellik ilişkisi de çift yönlü ve pozitif olarak bulunmuştur. GSMH ile hem sabit sermaye yatırımları hem de tasarruflar arasında aynı tipte bir ilişkinin saptanmış oluşu, sabit sermaye yatırımları ve yurtiçi tasarruflar arasındaki ilişki konusunda da bir ipucu teşkil etmektedir. Bilindiği gibi klasik iktisat teorisinde yatırımlar tasarruflara uzun dönemde eşittir. Fakat yatırımın tek kaynağının tasarruflar olmadığı yolundaki görüşte sonraki yıllarda önemli ölçüde rağbet görmüştür. Herşeye rağmen, çalışmamızda ulaştığımız yukarıdaki ampirik test sonuçlarının; yurtiçi tasarrufların sabit sermaye yatırımlarının en azından önemli bir finansman kaynağını oluşturduğu hususunda kuvvetli bir ipucu olduğu kanısındayız. Mevcut resmi ve kurumsal çalışmalardan elde ettiğimiz bilgiler çerçevesinde büyümenin itici faktörü sermaye birikimi, kullanımı ve bundaki üretkenlik artışıdır.

Çalışmamızda, sabit sermaye yatırımları (sbsry) ile yurtiçi tasarrufların (yicitas) iktisadi büyüme ölçütü olan GSMH arasındaki ilişki test edildiğinde, hem Granger nedensellik testinde hem de Toda-Yamamoto (MWALD) testinde çift yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Bunun olası sebebi, yapılan yatırımlar büyüme üzerinde olumlu bir etki ortaya çıkarırken büyümede ki artışta yatırımların artmasını sağlamaktadır. Sabit sermaye yatırımların benzeri bir durumda yurtiçi tasarruflar içinde söz konusudur ve beklenen bir sonuçtur. Çünkü tasarrufların yatırım düzeyini belirleyen en önemli değişken olduğu düşünülürse, tasarruflardaki artış büyüme etkilemekte büyüme de tasarruflar üzerinde anlamlı bir etkiye sebep olmaktadır. Uzun dönemde yurtiçi tasarruflar ile sabit sermaye yatırımları arasında yakın bir ilişki vardır. Dolayısıyla değişkenler arasında uzun dönemli bir denge ilişkisi bulunmaktadır. Birbirlerini etkiledikleri görülmektedir.

6. SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Türkiye’de yurtiçi tasarruflar ve buna bağlı sabit sermaye birikimi de inişli çıkışlı bir seyir izlese de, özellikle yurtiçi tasarrufların çok düşük düzeyde kaldığı görülmektedir. Bu durum GOÜ’lerde olduğu gibi Türkiye’de ciddi anlamda sorunlar yaratmaktadır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, GOÜ ekonomileri için hayati önem arz eden yatırımların ve büyümenin finansmanında yurtiçi tasarruflardan yararlanılmadığı için, mecburen bu açıklık yurtdışı tasarruflarla giderilmekte ve bu ülkeler için dış borçlanma kaçınılmaz olarak karşımıza çıkmaktadır. Tasarruf oranlarındaki %19-20’lerden %12-13’lere düşmesinde özellikle 1980’lerden sonra görülen ekonomik istikrarsızlık, döviz kurlarının düşük tutulması, tasarruf etme kültürünün bozulması ve tüketim alışkanlığını kışkırtma sorunsalı, gelir düzeyinin düşüklüğü ve gelir dağılımındaki bozukluklar, kontrolsüz sıcak para girişleri ile ithalatı serbest bırakan kotaların ve gümrük duvarlarının kaldırılması gibi pek çok faktörlere bağlıdır.

Levent Aksu

Aslında Türk ekonomisinin en zayıf halkası ve en güçsüz noktası, yüksek faiz düşük döviz, yüksek değerli TL'nin çekiciliği nedeniyle dışarıdan yüksek miktarda sıcak para girişi, bu nedenle Türk lirasının değer kazanması, ihracat buna bağlı olarak azalması, buna karşılık ithalatın inatla yükselmesi, giderek cari açığın büyümesi ve sıcak paraya muhtaç bir ekonomik süreç (Coşkun,2011:118) sonucunda bu sıcak paranın getirdiği göreceli bir refah süreci oluşturulmakta, buna bağlı tüketim körüklenmekte ve ilginçtir hazine çok daha ucuza borçlanıp faiz harcamalarını azaltmaktadır. Ama bu sürecin sonucunda bütün bir ekonomi felç olabilir. Eski günleri bile arar noktasına gelebiliriz.

Bu bağlamda yurtiçi tasarruf oranlarını artıracak şu önlemlerin alınması gerekmektedir (Eşiyok, <http://www.dunya.com/turkiye-ekonomisinin-asil-topugu-dusuk-tasarruf-oranlari-226930h.htm>; güncelleme tarihi :29.12.2014);

1) Lüks tüketim mallarının ithalatını kısıtlamaya yönelik yüksek oranlı ithalat vergileri ile kota gibi dış gümrük duvarlarını yükseltecek gümrük tarifelerinin uygulamaya sokulması gerekmektedir.

2)Ulusal tasarruf bilinci artırmaya ve yerli malların kullanımını özendirmeye yönelik eğitsel faaliyetlere ağırlık verilmesi. Yerli sanayiye teşvik eden milli üretim modeli oluşturulmalı ve dünya çapında yerli markaların oluşturularak, bu sektör ve markaların özellikle yurt içinde dış rekabete karşı korumak gerekmektedir.

3) Kayıt dışı ekonomiyi kayıt içerisine alarak ek finansman imkânlarının yaratılması. Bununla ilgili mali düzenlemelerin acilen yapılması gerekmektedir. Özellikle GSMH'sının %50'si kayıt dışında olan bir ülkede acilen bu fireleri, kaçakları, sızıntıları ve yolsuzluğun önüne geçilmesi gerekmektedir. Bu konuyla ilgili mali ve ekonomik denetim ve düzenlemelere hız verilmelidir. Kamu tasarruflarında bir artış verimsiz harcamalarda kesintiye gidilip israfın önüne geçilmesi ve ekonomide kayıtlığın teşvik edildiği ölçüde yurtiçi tasarruflarını arttırabilir. Buna bağlı olarak, yapısal kamu harcamalarında kesintilerle desteklenen mali konsolidasyon süreçleri daha başarılı ve etkili olmuştur. Ayrıca doğrudan vergilerin niteliğini bozmadan vergi tahsilatını arttırmak ve vergi kaçaklarının azaltmak suretiyle tasarruflar arttırılabilir.

4) Bir kereye mahsus özellikle üst gelir gruplarına yönelik bir servet vergisi uygulaması gerekmektedir. Ayrıca yurt dışına gelir transferlerini engelleyici banka ve finans düzenlemeleri yapılmalıdır. Milli bankaların sayısı ve mevduat hacim miktarı çok önemlidir.

5)Bireysel emeklilik sistemini daha da cazip hale getirilmesi ve esnekleştirilmesi.

6)Tüketici, konut, araba, eğitim vb. kredilerinin kullanımında yeni düzenlemeye gidilerek disipline edilmesi gerekmektedir. Aşırı kredi kullandırılması sonucunda literatüre yeni

Türkiye’de Yurtiçi Tasarrufların ve Sabit Sermaya Yatırımlarının İktisadi Büyüme Etkisinin Ekonometrik Analizi

giren “kredi tuzağı”na karşı kanuni ve mali olarak denetim ve düzenlemeler gerekmektedir.

7) Kısa vadeli sermaye girişlerini caydırıcı, uzun vadeli sermaye girişlerini (özellikle de doğrudan dış yatırımları) teşvik edici düzenlemeye gidilmesi. Sıcak para politikalarından derhal vazgeçilmeli, yabancı para girişlerinde kontrollü bir denetim yapısı ve kırılmalığa izin vermeyecek bir caydırıcılık olmalıdır. Bu sıcak paranın girişinin devam etmesi çok büyük bir tehlikedir. Türk ekonomisinin kaynakları faiz olarak (yurt dışına kaçarak), spekülörlere ödenmektedir (Bulutay,2005:76). Kısa vadeli yabancı portföy yatırımları birden ekonomik sisteme girer ve çıkışı da ani olur. Bu durum ekonomide ani şoklara ve ciddi krizlere yol açar. Bunun için sıcak paraların girişine önlem alıcı politikalar gerekmektedir. Bu emanet para ile göreceli zenginlik yaşadığını zannedenler, “züğürt ağa” tesellisi olmaktan öteye geçmez.

8) Türkiye’de yurtiçi tasarrufların artırılması için yapılması gereken para politikasına bağlı olarak, piyasa faiz haddinin reel anlamda artırılmasıdır. Özel tasarrufları arttırmanın önemli bir noktası da, tasarruf faizleri ile kredi faizleri arasındaki kar marjını içerecek dengeli bir faiz politikası uygulanmalıdır. Buna göre bankaya veya kredi kurumuna verilen mevduat faiz oranları aynen bankalardan alınan krediler gibi yıllık nitelik arz etmelidir ki, aylık mevduata yatıran tasarruf (mevduat) sahibi parasından endişe duyabileceği ortamlar bertaraf edilmesi gerekir.

9) Yurtiçinde reel üretimi arttırıcı politikaların oluşturulması gerekmektedir. Bunun için planlama ve kaynak dağıtım mekanizması işlevsel nitelik arz etmelidir. Kaynak tahsisati bilinçsizce değil, üretken ve etkin sektörler doğru kaydırılmalıdır. Üretken ve pazarı olan sektör her zaman değerli ve büyük tasarrufları toplayan bir durum arz eder.

10) Özel kesimin tüketimini azaltıcı-örseleyici politikalar özellikle mali politikalar yoluyla tedbir alınarak ortaya konulmalıdır. Çünkü mali politikalar, para politikalarından daha etkilidir ve geniş kesimlere yöneliktir. Uzun vadede önemi ortaya çıkar. Eğer yatırımın faiz esnekliği yüksek, para talebinin faiz esnekliği düşük ise para politikası kullanılır. Tersine durumda da yatırımın faiz esnekliği düşük ve para talebinin faiz esnekliği yüksekse maliye politikası uygulanır. Esnekliklerin büyüklük durumuna göre karma bir yapı kullanılabilir (Coşkun,2011:63).

11) Ekonomide son dönemde çok kullanılan bir kavram var; “tasarruf tuzağı” kavramıdır. Bu kavramı kısaca şöyle açıklayabiliriz; yurt içindeki tasarruf açığını kapatmak için yurt içinden yerli-milli kaynak bulunamayınca yabancı kaynaklar tarafından bu açığın kapatılması sonucunda ortaya çıkan “cari açık” ve “ödemeler bilançosu açığı” olarak millete yansıtılan faturaya tasarruf tuzağı olarak adlandırıyoruz. Ancak burada milleti aşırı tüketime ve yüksek miktarlara ulaşan bugünden gelecekteki

Levent Aksu

gelirini harcama noktasına geldiği aşırı kredi kartı kullanımı tasarruf tuzağının temel unsurları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu aşırıya kaçan bilinçsiz kredi kartı kullanımı ve gösteriş tüketiminin önüne geçilmediği takdirde, bu bedel çok ağır olarak fatura edilecektir.

12) Yurtiçi tasarrufların özellikle de özel kesim tasarruf yetersizliğinin hanehalkı ve şirketlerin daha az tasarruf etmesinin yanında, artan tasarruf açığının ana nedenlerinden üretim yapısının giderek ithalata bağımlı olmasını azaltacak program ve politikalar ortaya konması gerekir. Bunun için yurt içinde özel sektörü rekabete karşı koruyacak önlemler acilen alınmalıdır. İthal ettiğimiz (katma değer yaratacak olan) malların büyük bir bölümünü içeride yerli kaynaklarla üretmeye çalışmak gerekir. Cari açığı düşürmek için bu tedbir gereklidir.

13) Sermaye birikiminin oluşturulmasında, yurtiçi tasarrufların artışının önemi büyüktür. Bu durum büyüme ile sonuçlanıyorsa tasarrufları arttırmak iktisadi büyüme politikalarının ana amacı olmalıdır. 1972-2000 döneminde Türkiye ekonomisinde büyümenin sürükleyici gücü sermaye birikimi olduğu tespit edilmiştir. Bu dönemde milli gelir artışının %72'si sermaye birikiminden kaynaklandığı tespit edilmiştir (Karluk,2007:61). Yurtiçi tasarrufların büyüme oranını artıran yurtiçi yatırım ve sermaye birikiminin daha hızlı bir şekilde artmasına imkân sağlayacaktır. Bu yüzden yatırımların yüksek oranı iktisadi büyümenin yüksek oranda büyümesine yol açabilecektir. Bu varsayımın mantığı, özellikle sermaye kıtlığı çeken ülkeler için oldukça itekleyici olmasıdır (Ekinci ve Gül,2007:167-168).

14) Kısa dönemli yabancı sermaye ve portföy yatırımları ile uzun vadeli doğrudan yabancı yatırımlar arasında farklılık bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında kısa dönemli sermaye girişleri tasarrufları arttırmadığı gibi aksine azalttığı ampirik çalışmalarda tespit edilirken, doğrudan yabancı yatırımların ise yurtiçi tasarruflarına etkisi pozitif olduğu tespit edilmiştir. Bundan dolayı yabancı sermaye girişinin önemi ortaya çıkmakta olup; istihdamı yaratıcı, üretimi ve etkinliği artırıcı ile kalıcı yatırımlar reel ekonomide önem arz etmektedir. Bu nitelikteki yatırımların girişlerine ülke izin vermelidir. Ancak yabancı yatırımlar yurt içinde yerli-milli şirketleri satın alma yöntemiyle yatırım yapmaktadır. Bu durum üzerinde de ciddi olarak durulmalıdır. İlave katma değer yaratan bir yabancı yatırım değil, sadece yurt içinde kelepik buldukları yerli şirketleri satın alarak yatırım yapmaktadırlar ki, üretime katkıları da bu bağlamda tartışılmalıdır.

15) Türkiye önümüzdeki dönemde iç kaynakları seferber etmeye ve bunları daha verimli kullanmaya yönelik bir kalkınma ve devlet politikası stratejisi geliştirmek zorundadır. Kaynak açığını kısa dönemde dış kaynak transfer yöntemiyle çözmek zorunda olduğundan, dış borçlanma politikası ve dış borç yönetimi yeniden yapılandırılmalıdır (Ongun,2001:355).

Türkiye’de Yurtiçi Tasarrufların ve Sabit Sermaya Yatırımlarının İktisadi Büyüme Etkisinin Ekonometrik Analizi

16) Ekonomide parasal genişlemeyi kullanarak, özellikle eksik istihdam ve düşük üretim seviyesinde, eksik kullanılan kaynaklar harekete geçirilerek tasarruflar teşvik edilebilir (Parasız,2005:220). Bunun yanında toplumda finansal beklentileri olumlu tutacak politikalar oluşturmak. Bunun yanında halkın finansal okur-yazarlığını yükseltmek ve tasarruf politikalarını oluştururken, piyasalar hakkında (doğru) bilgiyi toplumda egemen kılmak ekonomik yapıya güvenilirlik için çok önemli bir unsurdur.

17) Kadın işçilerin işgücüne katılımını arttırmak, tasarrufların yastık altından mali sektörlere ve üretken reel sektörlere aktarılmasını sağlayacak güvence ve destek politikalarının hanehalklarına doğru bir şekilde bilgilendirme yöntemiyle bu noktalara kanallandırmak gerekir. Ayrıca eğitim, okur-yazarlık ve gelir düzeylerini arttıracak tedbirlerin alınması gerekir. Bağımlılık oranını azaltacak istihdam ve eğitim politikalarını uzun vadede plan ve programlarla oturtmak gerekir. Tasarrufları arttırabilmek için mali piyasaları güçlendirecek reformlara ihtiyaç vardır. Bunun için mali piyasaların çeşitlendirilmesi örneğin tahvil piyasası ile menkul kıymetler borsası gibi çok çeşitli yapıları oluşturmak yada revize etmek gerekir. Türkiye’deki işletmeleri verimli kılacak politikaların oluşturulması, inovasyon ve yeni teknolojik alt-yapıyı sağlamakve işletmeler üzerinden alınan çok çeşitli vergileri ya kaldırmak yada oranları ciddi oranlarda düşürmek gerekir. (Dünya Bankası–Kalkınma Bakanlığı Raporu,2011:ii).

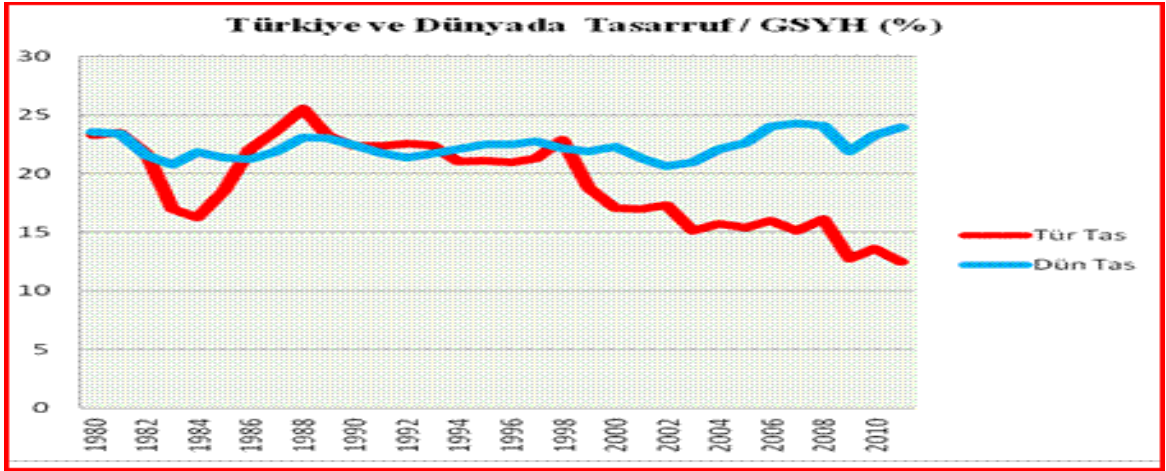
18) Sonuç olarak, Türkiye ekonomisi gelinen bu noktada bir yol ayrımında bulunuyor. Ya yurtiçi tasarruflara ve buna bağlı reel üretime dayalı yeni bir kalkınma modelini hayata geçirmek, ya da dış kaynak girişlerine (dış tasarruflara) bağımlı, kırılgan ve tüketimi besleyen (tasarruflar üzerinde baskı oluşturan) mevcut modelde ısrar etmek. Türkiye ekonomisi ne yazık ki keskin bir virajda, karar mekanizması karar vermekte çok geç kaldı...Kriz ve kaos kapıda beklemektedir.

*Son söz olarak “tüketerek” büyüyüp nefes alan ekonomik yapıyı “üretken ve etkin” bir ekonomik yapıya döndürmek gerekir. Devlet reel üretimde sorumluluk ve ciddi rol almalıdır. Yeni nesil ürünler geliştirilerek, dünya pazarında söz sahibi olabilecek konuma gelmelidir. Bunun için **teknolojik yatırımlar** ve **inovasyonlar** teşvik edilmeli ve bu yatırımların cari açığı kapatabilecek güçte olduğu ortadadır. Bu bağlamda önemli üretici güç olan **KOBİ’LER** teşvik edilmeli, özel şahıs ve şirket tasarruflarını ve yatırımlarını arttırmak, üretimde verimliliği yükseltmek için devlet ve piyasa arasında optimal bir denge kurulmalıdır (Apuhan,2014:60,114). Ekonomide “**karma ekonomik**” yapıyı güçlendirecek sosyo-ekonomik yapılar oluşturulmalıdır. **KİTLER** gibi devlet kurumlarının “**özelleştirme**” denen yöntemle (buraların devlet üzerinde yük olduğunu beyan ederek üretken kaynakların) devlet elinden çıkartılarak, kelepirci fiyata satılması ya da kapatılmasının faturasını çok büyük bedellerle ödemeye başladık. Gelişmiş sanayi ülkeleri A.B.D, İngiltere, Fransa, İtalya gibi devletler çabuk uyandılar ve kendi “milli” kuruluşlarına*

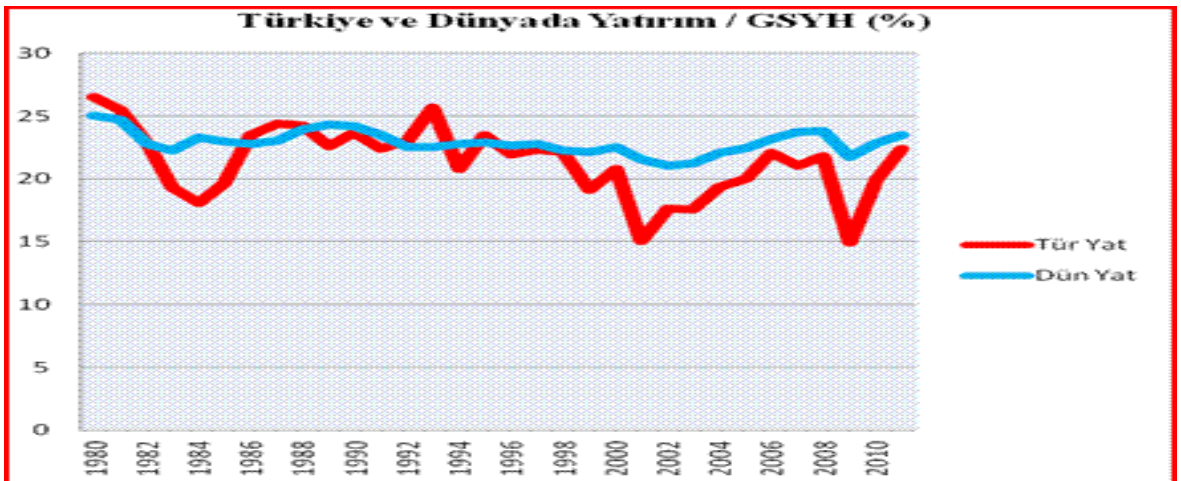
Levent Aksu

sahip çıktılar. Bu yeni olguya “**ekonomik milliyetçilik**” adı verildi (Coşkun,2011:55). Ülkenin onlarca yıldır biriktirdiği değerli yatırım ve servetlerin, (katma değer yaratmayan ve üretime katkı sağlamayan) “**özelleştirme**” denilen bu sömürgeci-kapitalist politikardan vazgeçilerek, derhal geri dönüşümü yapılmalıdır.

Grafik 2:Türkiye ve Dünyada Tasarruf / GSYİH oranı (%)

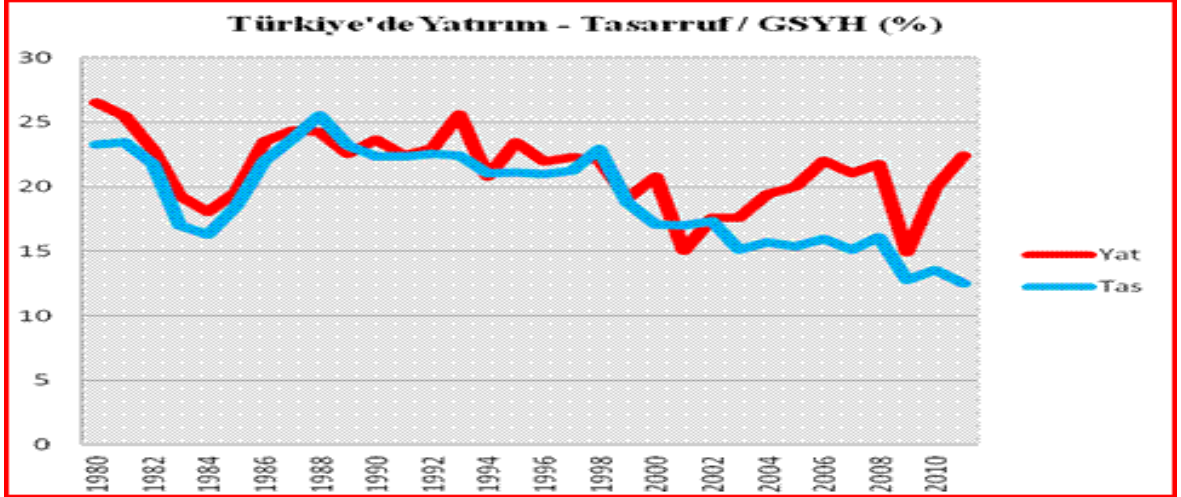

Grafik 3:Türkiye ve Dünyada Yatırım / GSYİH oranı (%)

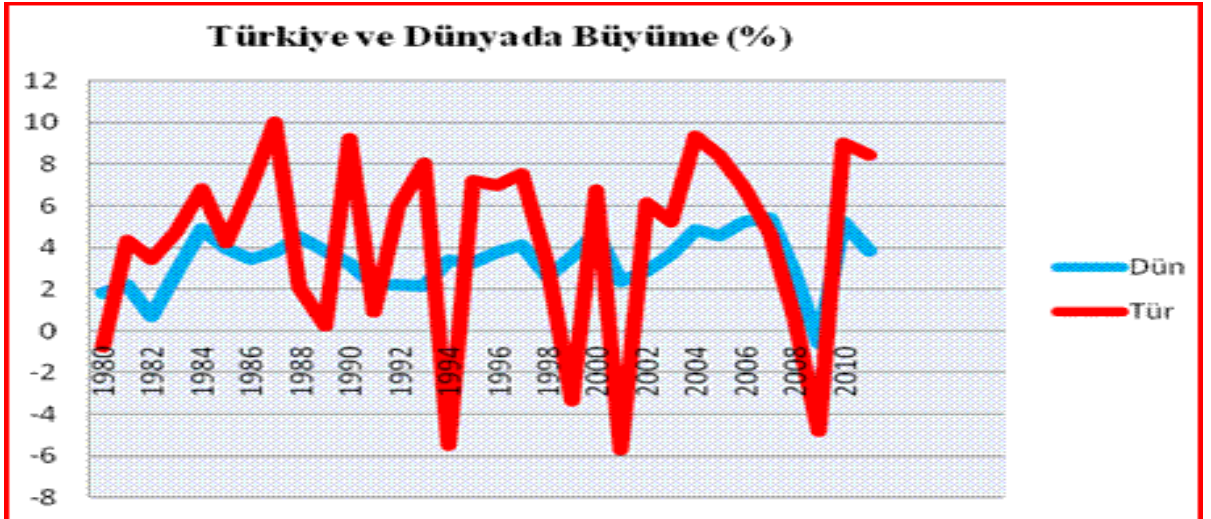

Türkiye’de Yurtiçi Tasarrufların ve Sabit Sermaya Yatırımlarının İktisadi Büyümeye Etkisinin Ekonometrik Analizi

Grafik 4:Türkiye’de Yatırım - Tasarruf / GSYİH oranı (%)

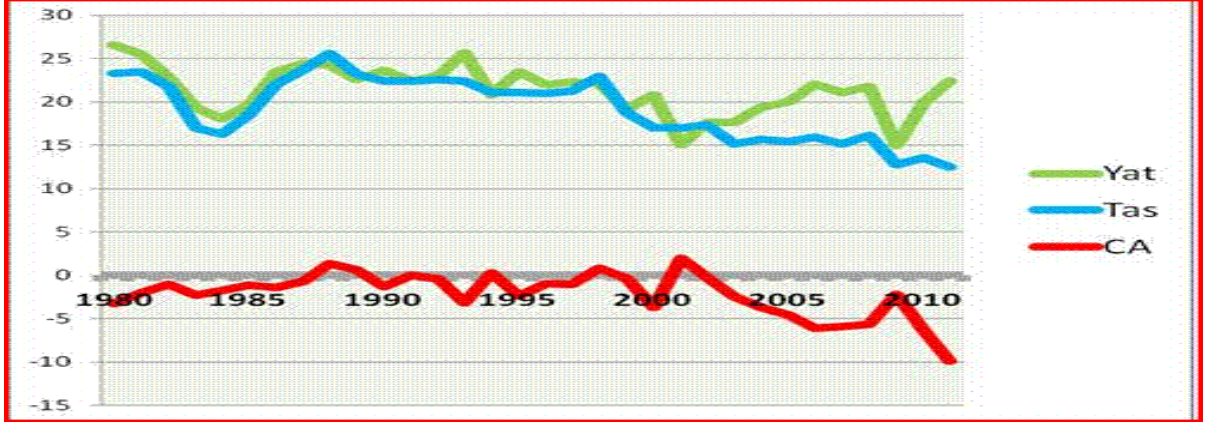

Grafik 5:Türkiye ve Dünyada Büyüme Oranı (%)

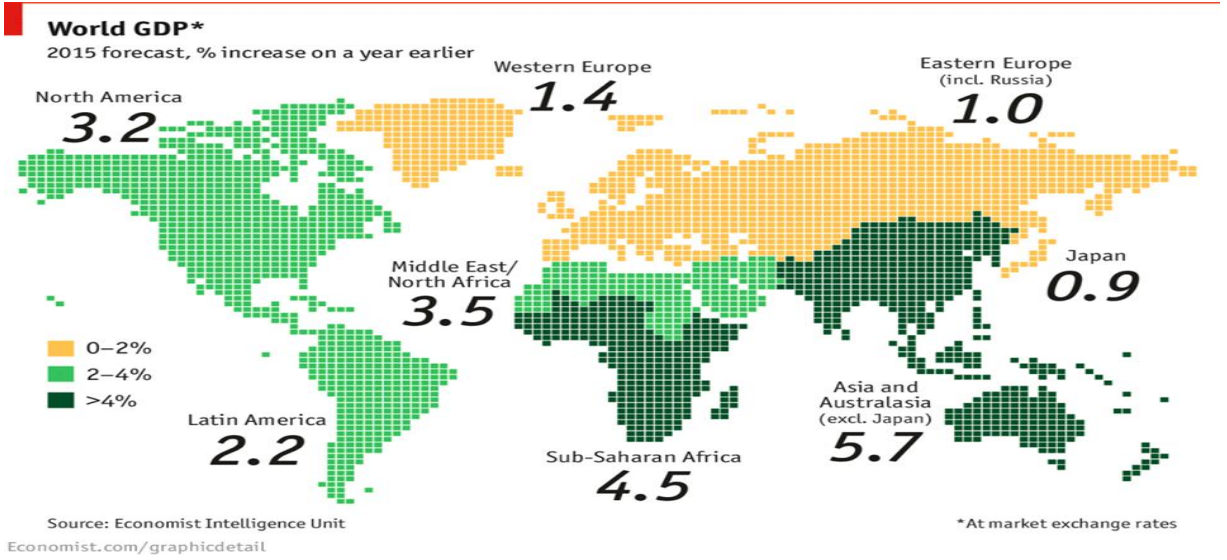
Levent Aksu

Grafik 6:Türkiye’de Yatırım-Tasarruf-Cari Açığın / GSYİH oranı (%)

GRAFİKLER:www.mahfiegilmez.com/2012/05/tasarruf-yatrm-ve-buyume.html adresinden alınmıştır.

DÜNYADAKİ BÖLGELERE GÖRE 2015 YILINDA TAHMİNİ GSYİH BÜYÜME ARTIŞ HIZI

KAYNAKÇA

1. AGRAWAL, Pradeep, Pravakar SAHOO ve DASH, Ranjan Kumar, (2007), “SAVINGS BEHAVIOUR IN SOUTH ASIA”, Institute of Economic Growth, University of Delhi Enclave, Working Paper Series No. E/289/2008, India, April 2007, s.1-39.
2. AIZENMAN, J., PINTO,B., ve RADZIWILL, A., (2004), “Sources for Financing Domestic Capital: Is Foreign Saving a Viable Option for Developing Countries?”, Center for Social and Economic Research, Studies & Analyses, No:288, Warsaw, (December 2004), s.1-33.
3. AKSU, Levent, (2013), “Türkiye’de İktisadi Büyümenin Kaynakları”, T.C.Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, (Danışman: Prof.Dr. Ali Kemal GÜRBÜZ), Kasım 2013, Balıkesir.
4. AKYÜZ, Müfit ve ERTEL, Nesrin, Ansiklopedik Ekonomi Sözlüğü (Üçüncü Basım), Dünya Yayınları: İstanbul, 1990.
5. APUHAN, Şevket, Türkiye’nin Geleceği, Ulusal Kalkınma mı Küresel Kölelik mi?, Himalaya Yayınları: İstanbul, 2014.
6. AYPEK, Nevzat, BAN, Ünsal, GÜZEL, Adnan, KÜÇÜKÖZMEN Çoşkun ve İLTAŞ Yüksel, Ekonomik Terimler Sözlüğü, Gazi Kitabevi: Ankara, 2009.
7. BARRO, Robert, J. ve SALA-I MARTIN, Xavier, ECONOMIC GROWTH (Second Edition) M.I.T. Press: Cambridge, USA, 2004.
8. BHANDARI, Rabindra, Dharmendra DHAKAL,Gyan PRADHAN ve UPANDHYAYA, Kamal P., (2007), “Foreign Aid, FDI and Economic Growth in European Countries”, Economic Bulletin, Vol:26, No:13, s.1-9.
9. BOSWORTH, Barry, ve COLLINS, Susan, M., (1999), “Capital Flows to Developing Economies: Implications for Saving and Investment”, Brookings Papers on Economic Activity (1), Washington, DC, s.143-169.
10. BULUT, Erol, İktisat Analiz (2.Baskı), Gazi Kitabevi: Ankara,2010.
11. BULUT, Mustafa “Yatırım İlişkisinin Geliştirilmesinde Vergi Politikalarının Rolü: Türkiye Örneği”, T.C.Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No:2009/388: Ankara, 2009.
12. BULUTAY, Tuncer, “Türk Ekonomisinde Uluslararası Ticaret ve Döviz Piyasalarında 1980 Sonrası Gelişmelerin Temel Nitelikleri” (Ed. Haluk ERLAT) *Bölgesel Gelişme Stratejileri ve Akdeniz Ekonomisi* (s.21-86), TÜRK EKONOMİ KURUMU: Ankara, 2005.
13. CALLEN, T. ve THIMANN, C., (1997), “Empirical Determinants of Household Sa-

Levent Aksu

- ving: Evidence from OECD Countries”, IMF Working Paper, No:181.
14. CAMPBELL, John, (1987), “Does Saving Anticipate Declining Labor Income? An Alternative Test of the Permanent Income Hypothesis,” *Econometrica*, Sayı:55, s. 1249-1274.
 15. CAROLL, Christopher, D. ve WEIL, David, N., (1994), “Saving and Growth: A Re-interpretation,” *Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy*, Vol:40, North-Holland, s.133-192.
 16. COŞKUN, Alev, *Liberal Ekonominin Çöküşü*, (2. Baskı), Cumhuriyet Kitapları: İstanbul, 2011.
 17. DEĞİRMEN, Süleyman ve Ahmet ŞENGÖNÜL, “Türkiye’de Net Özel Tasarruf-Yatırım Açığının Belirleyicileri” (ed. Ercan UYGUR) *Türkiye’de Tasarruflar*”, *Türkiye Ekonomi Kurumu*: Ankara, 2011.
 18. DE SERRES, Alain ve PELGRIN, Florian, (2003), “ The Decline in Private Saving Rates in the 1990s in OECD Countries:How Much can be Explained by Non ;Wealth Determinants”, *OECD Economic Studies*, Vol:36, No:1, s.117-153.
 19. DOĞAN, Cem ve, N. ÖCAL, *Yeni İktisat Politikaları ve Yenilik İktisadına Eleştirel Yaklaşım (Birinci Basım)*, Detay Yayınları: Ankara, 2007.
 20. DPT (Devlet Planlama Teşkilatı), (2007), *Ekonomik ve Sosyal Göstergeler (1950-2006)*, Ankara.
 21. DÜNYA BANKASI–KALKINMA BAKANLIĞI RAPORU, (2011), *Yüksek Büyümenin Sürdürülebilirliği: Yurtiçi Tasarrufların Rolü*, Kalkınma Bakanlığı, Ankara.
 22. DÜZGÜN, Recep, (2009), “Türkiye’de Özel Tasarrufun Belirleyicileri”, *Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F.Dergisi*, Sayı:32, (Ocak-Haziran 2009), s.173-189.
 23. ERKAN, Hüsnü, *Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme (2.Baskı) Türkiye İş Bankası Yayınları*: İstanbul, 1998.
 24. EĞİLMEZ, Mahfi ve KUMCU, E., *Ekonomi Politikası Teori ve Türkiye Uygulaması*, (Sekizinci Basım) Remzi Kitabevi: İstanbul, 2005.
 25. EĞİLMEZ, Mahfi, (2012), *Kendime Yazılar*, www.mahfiegilmez.com/2012/05/tasarruf-yatirm-ve-buyume.html, güncelleme tarihi:29.12.2014.
 26. EKİNCİ, A ve GÜL, E., (2007), “Türkiye’de Yurtiçi Tasarruflar ve iktisadi büyüme Arasındaki İlişki:Uygulamalı Bir Analiz (1960-2004)”,*Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (Aralık 2007), Sayı:19, s.167-184.

Türkiye’de Yurtiçi Tasarrufların ve Sabit Sermaya Yatırımlarının İktisadi Büyümeğe Etkisinin Ekonometrik Analizi

27. EŞİYOK, Ali, B. (2014), “Türkiye ekonomisinin 'Aşıl Topuğu' düşük tasarruf oranları” <http://www.dunya.com/turkiye-ekonomisinin-asil-topugu-dusuk-tasarruf-oranlari-226930h.html> (3 Mayıs 2014); güncelleme tarihi : 29.12.2014.
28. EVANS, O., (1983), “Social Security and Household Saving in the United States: A Re-Examination”, Staff Papers, International Monetary Fund, Sayı:30, s.601-618.
29. GRANGER, Clive, (1969); “Investigating Causal Relations by Economic Models and Spectral Methods”, *Econometrica*, Vol:37, s.424-438.
30. GRANGER, Clive, (1987); “Co-Integration and Error Correction: Representation, Estimating and Testing”, *Econometrica*, Vol:55, s.251-276.
31. GUJARATI, Damodar N., (1995); *Basic Econometrics*, Mc Graw-Hill – Literatür Yayıncılık, Third Edition, s.728-729.
32. GULATI, Umesh, C., (1978), “Effect of Capital Imports on Savings and Growth in Less Developed Countries”, *Economic Inquiry*, Vol: XVI, s.563-569, (october).
33. HANSSON, Pontus ve JONUNG, Lars, (1997), "Finance and Economic Growth. The Case of Sweden 1834-1991" Working Paper Series in Economics and Finance, Sayı:176, Stockholm School of Economics, s.1-27.
34. INTERNATIONAL MONETARY FUND, (IMF), (2009) “World Economic Outlook” – October 2009, USA.
35. INTERNATIONAL MONETARY FUND (IMF), (2011), “World Economic Outlook”, Washington D.C., April 2011, USA.
36. INTERNATIONAL MONETARY FUND (IMF), (2013), Ernesto Ramirez Rigo ile söyleyişi; *Survey Magazine*, 20 Aralık 2013, (<http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2013/car122013a>), Güncelleme tarihi: 29.12.2014.
37. JOHANSEN, S., JUSELIUS, K., (1990); “Maximum Likelihood Estimation and Inference On Cointegration with Applications to Demand for Money”, *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, Vol.52, No:2,s.169-210.
38. JONES, Charles I., *İktisadi Büyümeğe Giriş*, (Çev. Sanlı ATEŞ, İsmail TUNCER) Literatür Yayınları: İstanbul, 2001.
39. KAHN, DOMINIQUE S., *Hürriyet Gazetesi*, 25 Ekim 2010.
40. KARAGÖZ, Kadir, (2007), “Türkiye’de Dış Borçlanmanın Nedenleri”, *SAYIŞTAY DERGİSİ*, SAYI: 66-67, Ankara, s.99-111.
41. KARLUK, S. Rıdvan, *Cumhuriyet’in İlanından Günümüze Türkiye Ekonomisi’nde*

Levent Aksu

Yapısal Dönüşüm, Onbirinci Basım, Beta Yayınları: İstanbul, 2007.

42. KENNEDY, Peter Ekonometri Kılavuzu, (çev. Muzaffer Sarımeşeli, Şenay Açıkgöz (5.baskı) Gazi Kitabevi: Ankara, 2006.
43. KOTLER, Philip, JATUSRIPITAK, Somkid ve MAESINCEE, Suvit, ULUSLARIN PAZARLANMASI (Çev. Ahmet BUĞDAYCI), Türkiye İş Bankası Yayınları: İstanbul, 2000.
44. LOAYZA, Norman; Klaus SCHMIDT-HEBBEL ve SERVEN; Luis, (2000), "What Drives Private Saving Across the World", The World Bank, Policy Research Working Paper, No:2309, (March 2000), s.1-32.
45. MADDISON, Angus, Dynamic Forces in Capitalist Development: A long-run Comparative View, Oxford University Press, London, 1991.
46. MASSON, Paul R., Tamim BAYOUMI ve SAMIEI, Hossein, (1998), "International Evidence on the Determinants of Private Saving", World Bank Economic Review, Vol:12, No:3, s.483-501.
47. McKINNON, R.I., (1973) "Money and Capital in Economic Development", The Brookings Institution, Washington D.C., USA, s.5-110.
48. MİNİBAŞ, Türkel, Azgelişmiş Ülkelerde Kalkınmanın Finansman Politikaları ve Türkiye, Der Yayınları: İstanbul, 1992.
49. NORTH, D., Institutions, Institutional Change and Economic Performance, Cambridge University Press: Cambridge (UK), 1990.
50. ONGUN, Tuba M., (2001), "Yabancı Sermaye ve Dış Borçlar", Yayına Hazırlayan: A. ŞAHİNÖZ (Editör): "Türkiye Ekonomisi Sektörel Analiz", TÜRK EKONOMİ KURUMU, Ankara, s.323-355.
51. ÖRNEK, İbrahim, (2008), "Yabancı Sermaye Akımlarının Yurtiçi Tasarruf ve Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği", Ankara Üniversitesi, SBF Dergisi, sayı:63-2, s.199-217.
52. ÖZCAN, K. Metin, Aslı GÜNAY ve ERTAÇ, Seda, (2003), "Determinants of Private Savings Behaviour in Turkey", Applied Economics, sayı:35, s.1405-1416.
53. ÖZCAN, K. Metin ve GÜNAY, Aslı, (2011), "Türkiye'de Özel Tasarrufları Belirleyen Unsurlar", Ercan UYGUR (editör), "Türkiye'de Tasarruflar", Türkiye Ekonomi Kurumu, Ankara, s.27-49.
54. PAPANEK, Gustav F., (1973), "Aid, Foreign Private Investment, Savings, and Growth in Less Developed Countries", Journal of Political Economy, Vol. 81, No. 1, s.120-130.

Türkiye’de Yurtiçi Tasarrufların ve Sabit Sermaya Yatırımlarının İktisadi Büyümeye Etkisinin Ekonometrik Analizi

55. PARASIZ, İlker, Kalkınma Ekonomisi, Ezgi Kitabevi: Bursa, 2005.
56. RAMAJO, Julian, Agustin GARCIA ve FERRE, Montserrat, (2006), “Explaining Aggregate Private Saving Behaviour: New Evidence from a Panel of OECD Countries”, Applied Financial Economics Letters, Sayı:2, s. 311-315.
57. RICARDO, David, Siyasal İktisadın ve Vergilendirmenin İlkeleri (çev. B. ZEREN), T.İş Bankası Kültür Yayınları: İstanbul, 2008.
58. RODRIK, Dani, (2000). “Saving Transitions,” World Bank Economic Review, Vol:14, s. 481-507 .
59. SERTER, Nur, Türkiye’nin Sosyal Yapısı, Filiz Kitabevi: İstanbul, 1994.
60. The WORLD BANK, (2008), World Development Report, 1998-1999, Washington D.C., 1998, Table 13, s.214-215.
61. The WORLD BANK, World Development Report 1993, 1998, 2000, 2004, 2005, 2009. (www.worldbank.org).
62. TODA, Hiro Y. ve Yamamoto, Taku, (1995) ”Statistical inference in vector autoregressions with possibly integrated processes”, Journal of Econometrics, Vol:66, s.225-250.
63. TOFFLER, Alvin, ÜÇÜNCÜ DALGA, Çev:Selim Yeniçeri, Koridor Yayıncılık: İstanbul, 2012.
64. UYGUR, Ercan, (2011) (editör), Türkiye’de Tasarrufların Seyri ve Etkileyen Bazı Unsurlar, Türkiye’de Tasarruflar, Türkiye Ekonomi Kurumu Yayınları, Ankara, s.1-27.
65. ÜNSAL, Erdal M., İktisadi Büyüme, İmaj Yayınları: Ankara, 2007.
66. VAN DEN BERG, Hendrik, Economic Growth and Development, (Second Edition), World Scientific Publishing: Singapore, 2012.
67. VAN RIJCKEGHEM, Caroline ve ÜÇER, Murat, (2009), “Türkiye’de Tasarruf Oranı’nın Evrimi ve Başlıca Belirleyicileri:Doğru Politikalar İçin Çıkarılacak Dersler”, TÜSİAD Yayınları, Yayın No: TÜSİAD-T/2009-02 /482, İstanbul, s.1-82.
68. WEIL, David N., Economic Growth, Pearson Education Ltd., (Third Edition), Essex, England, 2013.
69. YELDAN, Erinç, Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.
70. YENTÜRK, Nurhan, (1997), “Finansal Serbestlik ve Makro Ekonomik Dengeler

Levent Aksu

Üzerindeki Etkileri”, İktisat Dergisi, (Nisan-Mayıs 1997), s.57-63.

71. YENTÜRK, Nurhan ve ÇİMENÖĞLU, Ahmet, (2003), “Uluslar arası Sermaye Hareketlerinin Gelişimi ve Türkiye Ekonomisinin Krizleri Üzerindeki Etkisinin Modellemesi”, Körlerin Yürüyüşü, Türkiye Ekonomisi ve 1990 Sonrası Krizler, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, (Aralık 2003), s.75-80.
72. YÜKSELER, Zafer, (2013), Yatırım – Tasarruf Dengesi: Türkiye’de Uygulaması ve Sorunlar, http://www.researchgate.net/publication/258808662_YATIRIMTASARRUF_DENGES_TRKYE_UYGULAMASI.Güncelleme tarihi: 06.01.2015.
73. ZIVOT, E. and ANDREWS, Donald W. K., (1992). “Further Evidence on Great Crash, the Oil-Price Shock, and Unit-Root Hypothesis,” Journal of the Business and Economic Statistics, Vol: 10, s.251-270.

ALAN BLEASDALE'S *BOYS FROM THE BLACKSTUFF*: THE IMPACT OF UNEMPLOYMENT ON THE WORKING CLASS

Mustafa ŞAHİNER

İnönü Üniversitesi

Fen Edebiyat Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü

sahinermustafa@gmail.com

ABSTRACT

Sigmund Freud asserted that work and love are indispensable parts of one's both physical and mental life. When this statement is extended, it is possible to claim that the lack, or the experience of loss of job in one's life may cause serious damage to a healthy living. Building on Freud's argument of the significance of work in one's life, this article aims to examine Alan Bleasdale's television series scripts of *Boys from the Blackstuff* which represents the lives of the unemployed within the political and historical context of the 1980s. For this end, the first part of this article illustrates the political atmosphere in Britain and the implementations of Margaret Thatcher's capitalistic policies. The second part concentrates on the lives of working class people as represented in *Boys from the Blackstuff*. As a conclusion, it is argued that far from bringing relief to working class life, Thatcher's policies actually worsened the situation and brought ruin to the lives of many. In line with Freud's claim, job losses, brought about by Thatcher's policies, resulted in loss of love and identity for the people who experienced it.

Key Words: Alan Bleasdale, *Boys from the Blackstuff*, Margaret Thatcher, unemployment, job loss, Britain in 80s, drama.

ALAN BLEASDALE'İN "BOYS FROM THE BLACKSTUFF" ADLI ESERİ: İŞSİZLİĞİN İŞÇİ SINIFI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

ÖZET

Sigmund Freud'a göre iş ve sevgi kişinin fiziki ve akıl sağlığının vazgeçilmez unsurlarıdır. Bunu biraz daha açarsak, işsizlik ya da iş kaybetme'nin kişinin sağlıklı yaşamına ciddi bir tehdit oluşturabileceğini söyleyebiliriz. Bu makale, Freud'un insan hayatında işin önemi tezini temel alarak, Alan Bleasdale'in 1980'lerin tarihi ve politik atmosferinde işsizlerin hayatını tasvir ettiği *Boys from the Blackstuff* başlıklı televizyon serisi metinlerini incelemektedir. Bu amaçla, ilk bölüm Britanyadaki politik arkaplanı ve Margaret Thatcher'ın kapitalist politikalarının uygulanmasını inceler. İkinci bölüm ise *Boys from the Blackstuff* başlıklı eserde yansıtıldığı şekliyle işçi sınıfının yaşam şekli üzerinde durur. Sonuç olarak makalede, işçi sınıfı hayatına getireceği iddia edilen rahatlamamın aksine Thatcher'ın politikalarının durumu daha da kötüleştirdiği ve birçok insanın hayatını mahvettiği ileri sürülmektedir. Freud'un tezine paralel olarak, Thatcher'ın politikalarının yol açtığı iş kayıplarının onu yaşayan insanlarda sevgi ve kimlik kaybına yol açtığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Alan Bleasdale, *Boys from the Blackstuff*, Margaret Thatcher, işsizlik, iş kaybı, 80'lerde Britanya, drama

When Sigmund Freud's opinion was asked on "what he thought a normal person should be able to do well", he answered "lieben und arbeiten"; "to love and to work" (Erikson, 1950, p. 238). Freud claims that work in one's life is very important because it keeps the individual's feet firmly on the ground and fastens him to reality. It provides him a safe haven among other people stabilising and justifying his existence within the society (Freud, 1962, p. 27). From this, it is possible to infer that love and work have considerable effects on one's mental health. If we take Freud's assertion as true, we may safely argue that "job loss—the loss of one's work—may entail human disruption and pain worthy of our attention and understanding" (Price, 1998, p. 303). So, when we consider work as an indispensable part of one's mental health, the job loss, or unemployment becomes equally significant for its negative effects one's wellbeing. Unemployment then, entails loss of social relations as well as family relations. Building on Freud's argument of the significance of work in one's life, this article aims to examine Alan Bleasdale's television series scripts of *Boys from the Blackstuff* which represents the lives of the unemployed within the political and historical context of the 1980s. For this end, the first part will provide the political background dominated by Margaret Thatcher's capitalistic policies, and the second part will focus on the lives of the characters in *Boys from the Blackstuff* who suffer from lack of work in their lives.

Thatcherism and Its Impacts on the Working Class

Margaret Thatcher became the prime minister in May 1979. She remained the prime minister of Great Britain for the next eleven years dominating British politics more completely than any other prime ministers of the 20th century (Lee, 1996, p. 227). As well as being the first woman prime minister of Britain, she also holds the record of being the first political leader to win three consecutive elections in the twentieth century. With her strong political stand, she is also the only prime minister to give her name to a political ideology, namely Thatcherism.

When Thatcher came to power, England was in a state of economic instability as a result of high unemployment rate and high inflation. To tackle these problems, she had several priorities:

She aimed to reduce the role of the state in the life of the individual; to develop a market economy in the hope that this would arrest Britain's economic decline relative to other countries; to promote popular capitalism through a process of

Alan Bleasdale's "Boys from the Blackstuff": The Impact of Unemployment...

privatisation: to destroy inflation; to end industrial conflict by cutting the power of the unions; and to enhance Britain's international position.(Lee, 1996, p. 229)

It was not easy to implement her policies all at once and change was rather slow. In fact, the conditions in Britain actually worsened and her policies created social and political unrest in the country and gave way to the "worst unemployment of the century" (Prior, 1986, p. 153). Unemployment in Britain apparently increased at a faster speed in the year 1980 than any in other particular year since 1930. The gap between rich and the poor grew considerably during Thatcher's rule "whose policies were widely criticized as having created an 'underclass' not seen since Victorian times" (Evans, 1997, pp. 21-32). By the year 1981 the Conservative government lost popularity among public in the opinion polls. The situation became more adverse in July of the same year as a series of insurgences started to take place in the cities of Brixton, Toxteth, Wood Green and Handsworth. The riots were a blow to Thatcher's government. For a time, Conservatives seemed to lose popularity and crisis was at hand (Nunn, 2002, p. 137). However, the Falklands War in 1982 came as a great opportunity as a result of which Conservatives were able to recuperate and amalgamate their power. With all media in Britain "devoted for three months to the crisis and the campaign, attention was inevitably diverted from the economic problems that had made Conservatives so vulnerable in 1981" (Lee, 1996, pp. 230-133). However the impact of the Falklands war declined soon after it had begun and Britain was back to its state of chaos with internal strikes, economic decline and social unrest. The miners' strike, for example, that started in March 1984 lasted nearly a year with violent encounters of police force and workers (Morgan, 2000, p. 87).

Having won the 1983 elections, Margaret Thatcher was able to resume her political agenda. Her government made plans to integrate the most problematic class, the working class, to the newly created economy in order to avoid future riots and insurgences. She wanted workers to actively take part in in the newly created culture of entrepreneurship. In order to do this, workers were advised to not only look for, but also create jobs in the growing economy of Britain. By taking such courageous actions in their lives, it was believed, the working class would have the power and control over their lives (Letwin, 1993, pp. 103-136). So each individual would then be able to defend and protect his space of freedom (Jessop, 1988, pp. 43-44).

Along with the concept of new individual, Thatcher's motto that "every man and woman a capitalist" (Thatcher & Cooke, 1989, p. 15) seems to have influenced working class people specially the skilled workers as the working class vote for the Conservative Party increased 36 percent by the 1987 election. Others that "rejected the Thatcherite paradigm of the 'self-reliant individual' were categorized in ways designed to erase them

Mustafa Şahiner

from the ideological landscape” (Monaghan, 2001, p. 4). Consequently, any person who did not fit in that ideological landscape and kept their connections with trade unions were considered an “enemy within”, considered more dangerous than the “enemy without” (Thatcher & Cooke, 1989, p. 194). By the same token, Campbell argues, any individual who failed to find a job or create one within the newly created enterprise culture was considered a freeloader (1984, pp. 18-21). In fact, instead of questioning the Thatcherite policies that resulted in so many job losses, people started to blame the unemployed who lived in “cardboard boxes” (Letwin, 1993, p. 315) for their existing conditions, and “therefore, presumably, for their exclusion from the ‘one nation’ that Thatcher insisted she was trying to create (Monaghan, 2001, p. 4).

Despite the policies that aimed to create a unified nation, the gap in income, health and ways of life widened within the British society. While several targets like productivity and decrease in inflation were met, there was a sharp increase in unemployment, the number rising to over three millions. With the government’s introduction of enterprise culture and “right to buy” many tenants were offered big discounts by the councils to buy their own houses (Nunn, 2002, pp. 490-491). However, this did not help the growing number of divorce rates which reached its peak in the 1980s. It appears that the unemployment played a significant role not only in mental lives of the working class people who were spiritually weakened, but also in their marital lives causing depression and hence, family break ups.

Boys from the Blackstuff

Such was the condition of the working class and the unemployed during Thatcher’s government. They were not only silenced by the policies of the government and law enforcement, but also marginalised as the other to be simply ignored. However, apart from the strikes and riots that took place in places like Brixton and Toxteth, people who suffered job loss did find non-violent means to utter their grievances. Perhaps not a remedy for their grievances but at least a voice was given to the unemployed of the 1980s by a dramatist and writer Alan Bleasdale, who was born in Liverpool in 1946. A teacher until 1975, he has written fifteen stage plays, two novels, fourteen works for television, a feature film, and numerous short stories. He was voted the most popular writer in Liverpool in 2003. Although he has written in various media, his popularity mainly comes from the characters he created in his television series *Boys from the Blackstuff*. In this work, Bleasdale, with the complex characters he created, stands out as one of the most significant political dramatists of his age. His characters are “anxious, tormented individuals often coping with the entrapment, despair and madness created by the unemployment in the 1980s” (Hallam, 2007, p. 184).

Alan Bleasdale's "Boys from the Blackstuff": The Impact of Unemployment...

Bleasdale, like the characters in his screen plays, has a working class origin. Some of his relatives actually worked in road constructions and were involved with the "blackstuff", the tarmac. It is no wonder, then, he addresses the problems of his fellow-men who were deprived of proper lives and jobs. He acts as the voice of the unemployed who are on the dole and sides "with them against the people and papers who would like us to believe, despite the million and a half out of work and more redundancies at every opportunity, that the majority of the unemployed are malingers and rogues" (Millington, Nelson, Bleasdale, & Comedia Publishing Group (Great Britain), 1986, p. 179). In fact, he, as Monaghan rightly observes:

[I]s no less ideologically motivated than Margaret Thatcher. Furthermore, because of his tactic of making the group heaviest hit by unemployment in the 1980s—northern, urban, male, unskilled or semiskilled workers whose job opportunities were largely limited to the declining industrial and manufacturing sectors of the economy—function as a synecdoche for the class as a whole, he comes no closer than she does to encompassing the diversity of working-class life in contemporary Britain. Nevertheless, his is a powerful act of resistance because, by identifying unemployment as the typical fate of the working class in a Conservative Britain, Bleasdale is able to ask serious questions about the social justice and human cost of Thatcherite policies. (2001, p. 5).

In the first of the series titled *Job for the Boys*, we meet four of the main characters; Chrissie, Snowy, Dixie and Loggo, who are on the dole queue in the Department of Employment building among a very large crowd in Liverpool. From the very start, we witness discrimination for the unemployed as, when the camera shoots from behind the desk, we see Chrissie and others through "a wire mesh grille" that makes them look like "caged animals" (Bleasdale & Self, 1985, p. 25). Each one is interviewed before they are given their unemployment benefits. Having lost their jobs, it appears that they have also lost their social identities, hence they do not count as human beings as Dixie complains towards the end of his interview by a clerk at the unemployment office; "no one on the dole counts, friend" (Bleasdale & Self, 1985, p. 27)¹. This clearly illuminates how the unemployed were seen within the society and within the system created by Thatcherite government in the 1980s.

As the story unfolds, we understand that an Irish building contractor Malloy is recruiting illegally an unofficial group of workers to work on one of his building sites.

¹ From this point onwards, quotations taken from the studio scripts of *Boys form the Blackstuff* will be shown as page numbers in parentheses without name of the author and publication year.

Mustafa Şahiner

When Chrissie learns this, he starts collecting some friends to work on Malloy's site as the money they get from the unemployment office is nowhere near enough for their living. They also have to be very careful not to get caught by the Employment investigators whose job is to catch anyone who claims unemployment money while actually working. This means that they are forced to assume double identities built on lies. They have to lie to DoE¹ every time they are asked the question "have you got a job" (p. 28) because they do work illegally and cannot tell the truth as their unemployment pay will be cancelled. This constant lie, in turn, creates insecurity on part of the unemployed which is also a big blow to their self-respect. So, loss of job or being unemployed causes them to lose not only their integrity but also their social relations. When Chrissie and Loggo, on their way to the building site, arrive at Snowy's house to pick him up, Snowy, as he approaches his friends, suddenly realises that a woman from the upstairs room of a terraced house is watching him. Snowy's respond to this woman indicates the deterioration of human relations within the society: "Yes, that's right. It's me again, love. Go ahead. Be a solid citizen. Do the decent thing and report me. Don't keep it a secret, whatever y' do" (p. 34). Although this woman is one of Snowy's neighbours, she will probably tell the Employment Office that Snowy is secretly working. No solidarity seems to exist even within the same class reminding us of George Orwell's dystopian novel *1984* where trust no longer exists among citizens. This lack of solidarity is one of the natural outcomes of Thatcher's policies. When she declared that "there is no such thing as society", she brought "an ideological and material end to the welfare state" creating a "Radical Right emphasis on the individual rather than the collective" (Gottlieb, 2004, p. 417). Indeed, Chrissie, Loggo and Snowy are also secretly followed by the two Employment investigators Moss and Lowton who at the end of *Jobs for the Boys* catch them on the building site.

Being on the dole and occasionally finding jobs to work illegally, the characters in *The Boys from the Blackstuff* start to lose their "conception of who they are and where they are going in the face of long-term unemployment" (Monaghan, 2001, p.5). Only Snowy and his sick father George Malone are able to preserve hope for the future as "the framework of their personal narratives is provided by a Marxist theory of history" (Monaghan, 2001, p. 5). Snowy still has faith in the power of class solidarity to overcome problems caused by job losses and unemployment: "*But now's the time when we should all be together. Now's the time when we need to be together, 'cos ... 'cos, well, we're not winnin' anymore. Don't you see that?*" (p. 47)². Like Snowy, his father George also believes in the significance of working class people. He claims that they "are the most important part of the nation. We are the ones who do the work" (p. 245). Although George

¹ Department of Employment

² Italics are not mine.

Alan Bleasdale's "Boys from the Blackstuff": The Impact of Unemployment...

and Snowy's words are moving and have truth in them, they are doomed under Thatcherite policies that saw labour unions as a threat to Britain and did everything to keep them under strict control. Furthermore, Snowy's friends do not share the same idealism with Snowy since they are strictly occupied with realities of everyday life. Chrissie argues against Snowy's idealism: "But y' don't look that far, not these days. Not when y' scared. . . . Unless y' very special, y' think about y'self—an' yours" (47). That is, they cannot afford to pursue some futuristic projections made by Snowy as they are too much occupied with finding means to feed themselves and their families today. Hence, they make fun of Snowy's Marxist arguments claiming that they sound "just like Russia" and Loggo considers Snowy "an offence under the Noise Abatement Act (p. 41). As the only two characters who have faith in their class and the future, George and his son Snowy, ironically end up dead before any implications of advancements for the future of their class. It is not only George himself who dies at the end of the series *George's Last Ride* as Chrissie and Loggo's dialogue reveals:

Chrissie: George is dead.

Loggo: So y've said.

Chrissie: Yeah. But George is dead.

Loggo: I know, Chrissie, *I know*.

Chrissie: But ... you know what he stood for, don't y'?

Loggo: What do you mean?

[**Chrissie** *shakes his head*]

Chrissie: Yeah. Well that's dead an' all isn't it?

(p. 272)

If ever there were any hope for the unemployed and the working class, the dialogue implies, they were all dead with George who held his faith in his class until his death.

Dixie Dean is the major character in the second series of *Boys from the Blackstuff* called *Moonlighter*. He is unemployed and on the dole apparently since he was sacked by his employers after the Middlesbrough riots in which he took part. He is still angry with his former workmates and blames them for his job loss. His job loss results in the loss of his social relations within his family as well. Tension within his house is so high that he even asks his son Kevin to consider leaving home and look for a job "out of town" (p. 113). Kevin has to find any kind of job that is available since "beggars can't be choosers" (p. 113). Dixie is fed up with the kind of life he has to live. He and his family are contin-

Mustafa Şahiner

uously watched by the Department of Employment. At home, he argues with his children, especially with Kevin who has already given up hope to find any work. An investigator from the Department of Employment visits his home in disguise as a saleswoman to check up on them. What is more, he is called to DoE to answer questions for his wife's illegal part-time job delivering leaflets. Apparently someone from the neighbourhood has informed investigators on his wife. All these things make Dixie very angry not only with his life but also with himself. He is insecure in his present life and he starts to despise his current situation. Once a decent person with a proper occupation, Dixie, having lost his job and faced with the difficulties of its outcome, is now faced with the danger of losing his identity. He finds a job at the docks as a security guard where he is expected to watch over the cargo. However, since this is an illegal underground job, he is also expected by his employers to turn a blind eye to the thieves who steal from the cargo. For a moment, the decent Dixie takes control when he encounters and briefly tries to stop thieves claiming that "I'm a security guard" (p. 85). But soon he realizes that there is nothing he can do against armed robbers, and since it is not a "real job" (86), he chooses to cooperate with them. As Monaghan claims, "by now Dixie's feelings of inadequacy have become so deep-seated that he makes no protest when the thieves label him as 'shite' and as 'a toe rag' (p. 7). After all, he needs the money and here, he is paid well. But for Bleasdale's purpose, it is not what Dixie gains that counts but what he actually loses—his honour, his dignity, his decency and most of all his identity.

In the third of the series titled *Shop Thy Neighbour*, which tells the story of Chrissie, we see a near total collapse of the family unit. Chrissie keeps some pets, mainly poultry, in his backyard while he is unable to provide the living expenses for his own family and this makes his wife Angie mad. They brawl with each other continuously and Angie blames Chrissie for sitting on his "arse" (p. 127) and doing nothing for the kids and the family. They are in such a state that there is actually "no bread. For breakfast. The kids' breakfast" (p. 134). Chrissie's life lacks both work and love, the two ingredients Freud points out as the prerequisites to a man's healthy and normal life. The lack of work brings about the downfall of love life and hence the marriage life. Chrissie and Angie cannot stand each other anymore and Chrissie tells Angie to "go away" because he "would rather have nothing than what I'm getting now" (p. 154). Above everything else, the future does not promise any hope for Chrissie. The only future he can think of as he explains is that: "I'm going to court. Then I'm going to get a heavy fine.... Then I'll go to jail" (p. 153). If or when this happens, he expects his wife to go and live with her mother as he thinks Angie "has been looking forward to for some time" (p. 153). When Angie protests that Chrissie knows nothing about her, he extends her claims: "I don't know what love is neither, do I" (p.153). He has lost not only his work and love but also the most significant thing in life which is hope, and he wishes that he "was dead" (p. 174).

Alan Bleasdale's "Boys from the Blackstuff": The Impact of Unemployment...

However Chrissie's life was not always like what it is at present. There was a time when he had a proper job. He was a proud man able to win bread for his family. Besides, he was so good at his job that he "could tamper and grit like nobody you ever saw. Nobody put the black stuff down quite like me" (p. 174). Back then, he was somebody; he had an identity within the society and everyone appreciated that. He had strong ties with the outside world as well as with his family, a man with a job who would "come home at night with dirt on me hands" (p. 66). This was also a time when, despite all the difficulties of looking after babies and managing the house work at the same time, Angie "loved" her husband and "the kids" and yet, now, she "can't take much more" (p. 175). Once Chrissie lost his identity as a working man he also lost the strength to love and to be loved by his family.

For Chrissie and Angie there is no future to be hopeful about, as Angie points out to Chrissie:

Angie: [She points towards the children's bedroom] What are they going to be doing in ten years' time? Are they still going to be wearing hand-me-downs at eighteen and twenty? What are we bringing them up for—and what is the point of livin' our lives when ... when y'get up in the mornin' and it's all downhill from then on. (p. 177)

In a country where the government's motto is everyone for himself, Chrissie and his family do not stand a chance. The things that worry Angie have already ruined Chrissie who feels like "A second-class citizen. A second-rate man. With no money and no job ... and no ... no place" (p. 177). Hence, he wishes that he was dead rather than live the kind of life he has at the moment.

In the fourth of the series of *Boys from the Blackstuff* which is titled *Yosser's Story*, we see the most problematic and most complicated identity crisis caused by the loss of job and love respectively. The series begins with a nightmare of Yosser Hughes in which he loses his children one by one in a lake. He wakes up crying at the point when he was about to drown himself. This episode shows us, as *The Storylines* to the play script claims, "the collapse of a man of immense energy and thwarted ambition who is unable to articulate his problems and emotions, a man driven to self-destruction" (p. 19). Yosser loses his job first, and this deteriorates his relations with his wife who leaves him, unemployed with three children to look after. Losing his job makes him lose his identity to which he tries to hang on by repeating "I'm Yosser Hughes" (p. 183) to everyone he meets. He wants to be recognized by people but he cannot come up with anything other than his name, and a name without any connection to any kind of job unfortunately does not mean anything.

Mustafa Şahiner

Yosser is also well aware of the significance of being a working person. He believes that if only he could find a job he could set things in his life straight. Hence he asks anyone he meets to “gizza job, go on, gizzit” (p. 187). He is so desperate for a job that he does not care whether he is really able to do the job he is asking for or not. He insists everyone for any kind of work: “gizza go, go on. I could do that” (p. 187). When he meets the famous footballer Graeme Souness at a pub, he even thinks that he “could have been a footballer” (p. 196). Yosser, in fact, becomes the voice of so many unemployed people in Britain and his lines “gizza job” and “I could do that” become catch phrases among the working class people most of whom empathised with him (Du Noyer, 2002, p. 178). They were also “the basis of terrace chants at Anfield, the home of Liverpool Football Club” (Monaghan, 2001, p. 13)

Yosser, like the other characters of the series, had a more or less proper life when he had a job. Apparently, he even worked in Saudi Arabia for some time which enabled him to move to a big house with his family. Back then, he was somebody with an identity as he tells his children: “When you were born.... Then it was...it was...I was all right then” (p. 213). Although his ex-wife confesses that she never actually loved him even at the early stages of their marriage, for Yosser, having a wife and children as well as a job was sufficient to live a decent life and to preserve his sanity. Whether his wife really loved him from the beginning or not, Yosser was able to keep his family together so long as he had a job. Having a job gave him strength, an identity and a place within the society.

However, when he loses his job, the work, love and identity triangle starts to collapse. His wife cheats on him and soon afterwards leaves him. She even removes all the furniture from Yosser’s house leaving it empty for him and the children. To add to Yosser’s miseries, two people from social services arrive to take the children away. He tries to hold on to his children as they are his last link to sanity and being human: “They’re my children, they’re staying with me. I’m Yosser Hughes” (pp. 199-200). However, not only does he lose his children, but he is also evicted from his house. Then, he starts to lose his touch with reality which culminates in identity crisis, and his sanity is at stake. He is in the twilight zone and does not know what to do until he reaches absolute desperation. Now he is jobless, homeless, separated from his wife and children, and under arrest by the police. At this point, for the first time he knows what to do and acts accordingly. On the way to the police station, he asks the policeman to stop because he feels sick, and as the car stops and he gets out, he shouts: “I’m Yosser Hughes. And I can’t stand it anymore” (p. 226). He runs away and tries to drown himself in the lake. However, he is denied even death as he is saved by the policemen from drowning. Monaghan considers Yosser’s next and last words are “No No No. NO!” (p.228), a cry of total collapse.

Alan Bleasdale's "Boys from the Blackstuff": The Impact of Unemployment...

To conclude, then, it has become a commonplace to talk about Britain as a class-ridden society. Both Margaret Thatcher herself, the daughter of a shop-keeper, and John Major, the son of a garden-gnome salesman are given as evidence "that anyone can rise to the top in British society" (McDonough, 1997, p. 177). However, McDonough claims that: "'Hurricane' Thatcher [only] seemingly blew class off the face of British society" and even now many people "view Britain as a socially fragmented society" (1997, p.178). A large scale survey of public opinion in the second half of the 90s testifies to this. According to this survey, 90 per cent of people saw themselves belonging to a certain class; 73 per cent believed that British society still consisted of classes; and 52 percent claimed that "there were still sharp class divisions" in Britain (McDonough, 1997, p. 178).

So, contrary to Margaret Thatcher's claim that her policies would help conditions of the working-class people, Alan Bleasdale, with *Boys from the Blackstuff*, argues that because of the mass unemployment and job losses caused by the same policies, the conditions of working class people worsened. The main characters in *Boys from the Blackstuff* suffer from job loss which leads to loss of love and identity respectively. They are all driven to the point of madness and desperation. Parallel to Freud's claim of the significance of work for one's mental life, they can no longer keep their feet firmly on the ground and lose their touch with reality which in turn, ruin their lives.

WORKS CITED

1. Bleasdale, A., & Self, D. *Boys from the blackstuff*. Cheltenham: Thornes. (1985).
2. Campbell, B. (1984). *Wigan Pier revisited : poverty and politics in the eighties*. London: Virago.
3. Du Noyer, P. (2002). *Liverpool : wondrous place : music from Cavern to Cream*. London: Virgin.
4. Erikson, E. H. (1950). *Childhood and society* (1st ed.). New York,: Norton.
5. Evans, E. J. (1997). *Thatcher and Thatcherism*. Florence, KY, USA: Routledge.
6. Freud, S. (1962). *Civilization and its discontents* (1st American ed.). New York,: W. W. Norton.
7. Gottlieb, V. (2004). 1979 and After: A View. In B. Kershaw, ed. (Ed.), *The Cambridge History of British Theatre since 1895*. Cambridge: Cambridge University Press.

Mustafa Şahiner

8. Hallam, J. (2007). 'We are a City That Just Likes to Talk': An Interview with Alan Bleasdale. In M. Murphy & D. Rees-Jones (Eds.), *Writing Liverpool : essays and interviews* (pp. 184-193). Liverpool: Liverpool University Press.
9. Jessop, B. (1988). *Thatcherism : a tale of two nations*. Cambridge, UK: Polity Press.
10. Lee, S. J. (1996). *Aspects of British political history, 1914-1995*. London ; New York: Routledge.
11. Letwin, S. R. (1993). *The anatomy of Thatcherism*. New Brunswick, N.J., U.S.A.: Transaction Publishers.
12. McDonough, F. (1997). Class and Politics. In M. Storry & P. Childs (Eds.), *British cultural identities* (pp. 175-207). London ; New York: Routledge.
13. Millington, B., Nelson, R., Bleasdale, A., & Comedia Publishing Group (Great Britain). (1986). *Boys from the blackstuff : the making of TV drama*. London: Comedia Publishing Group.
14. Monaghan, D. (2001). Margaret Thatcher, and the Struggle for Working-class Identity. *Journal of Popular Film and Television*, 29(1), 2-13.
15. Morgan, K. O. (2000). *Twentieth-century Britain : a very short introduction*. Oxford ; New York: Oxford University Press.
16. Nunn, H. (2002). *Thatcher, politics and fantasy : the political culture of gender and nation*. London: Lawrence & Wishart.
17. Price, R. H., Friedland D. S., & Vinokur, A. D. (1998). Job Loss: Hard Times and Eroded Identity. In J. H. Harvey (Ed.), *Perspectives of Loss: A Source Book* (pp. 303-316). Philadelphia: Taylor & Francis.
18. Prior, J. (1986). *A balance of power*. London: H. Hamilton.
19. Thatcher, M., & Cooke, A. B. (1989). *The revival of Britain : speeches on home and European affairs, 1975-1988*. London: Aurum Press.

İLKÖĞRETİM OKULLARINDA DÖRT BASAMAKLI RESİM ELEŞTİRİ YÖN- TEMİ (HENRI MATISSE'İN “RESSAMIN AİLESİ” ADLI RESMİ ÖRNEĞİ)

Yüksel GÖĞEBAKAN

İnönü Üniversitesi

Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Resim Bölümü

yuksel.gogebakan@inonu.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmada resim eleştiri yöntemlerinden bir tanesi olan “Dört Basamaklı Eleştiri Yöntemi” hakkında genel bir bilgi verilmiştir. Bu yöntemin birinci aşaması olan betimleme basamağında nelere dikkat edilmesi gerektiği belirtilmiştir. İkinci aşama olan çözümlenme aşamasında resimdeki plastik unsurların resmin eleman ve ilkeleriyle nasıl çözümlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Üçüncü aşama olan yorumlama aşamasında ise betimleme ve çözümlenme basamaklarında elde edilen verilerden yola çıkarak kişisel bir yoruma gidildiği ve dördüncü ve son aşama olan yargı basamağında ise bir yargıya nasıl varılması gerektiği belirtilmiştir. Çalışmanın girişinde bu dört husus ele alındıktan sonra var olan bu aşamalar modern sanatın önemli temsilcilerinden birisi olan Fransız ressam Henri Matisse’in “Ressamın Ailesi” adlı resmine uyarlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Eleştiri, Betimleme, Çözümlenme, Yorumlama, Yargı

FOUR STEPPED CRITICISM TECHNIQUES IN ART IN THE ELEMENTARY SCHOOLS (EXAMPLE: “THE FAMILY OF ARTIST” BY HENRI MATISSE)

ABSTRACT

This research gives general information about “Four stepped criticism techniques in art” which is one of the criticism techniques in art. It’s clarified on what the attention should be paid in the first step called “description” in the second step called “analysis”, it’s explained that how the analysis of the plastic componenets should be done with the Picture parts and principles. In the third step called “interpreting”, one should interpret individually by using the information that he attains in the previous steps. And in the fourth and the last step called “judgment”, it’s given that how someone can have judgment about the painting. At the begining of this research, after examining these four steps, this fow ture stepped criticism is adapted to the picture called “The family of the painter” by Henri Matisse, one of the important representative rech painter of modern art.

Keywords: Criticism, Description, Analysis, Interpreting and Judgement

1. GİRİŞ

Bir sanat dalında yeni yaratılan ürünlerin sanatsal düzeyi konusunda yargılara vararak, bunun herhangi bir şekilde paylaşılması bir eleştiridir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan Türkçe Sözlüğüne [9] göre eleştiri: İyiyi kötüden ayırma; bir eser, kişi veya durum hakkında hüküm yürütme, iyi ve kötü taraflarını ortaya koyma, tenkit olarak tanımlanmış, bunu yapana ise: eleştirmen, tenkitçi, tenkit eden, münekkit denilmiştir. 16.yüzyılda Fransa’da kullanıma giren eleştiri kelimesi, Grekçe’de “krinein” kelimesine dayanmaktadır; soruşturma, değerlendirme anlamı taşımaktadır. Halk arasında “yergi” karşılığında kullanılan bu kelime, herhangi bir şeyin kusurlarını, yetersizliklerini belirtmekle eş anlamlı olarak değerlendirilir. Bu yönüyle genel olarak olumsuz bir anlama sahiptir. Sanatta eleştiri, bir sanat araştırması ve sanata karşı duyarlı tepki verme sürecidir [18]. Eleştiri, kişisel özgürlüğün göstergelerinden biri, belki de ilklerindedir. Eleştiride bulunma özgürlüğü, insanın, bir ilişki durumunda, duygu, düşünce ya da her ikisinin karışımı ile temellendiği sözel bir tepkide bulunma, bir tavır alma şeklinde tanımlanabilir [5]. Sanat eleştirisinin özü biraz da sanatın neyi yansıtması gerektiği konusunda gizlidir. Çünkü bin yıllardır sanatın yansıtması gereken husus ile, onun, eleştirisi hep beraber ele alınmıştır. Sanatın görüngü dünyasını yansıtması, geneli ya da özü yansıtması, ideal olanı yansıtması, sanatçının duygularını yansıtması (anlatımcı, aktarımcı v.s.), sadece yapısal unsurları ele alması ya da izleyici üzerinde bırakmış olduğu etki kapsamında ele alınması, farklı farklı eleştirilerin ortaya çıkmasına neden olmuştur [3].

Sanat üzerine yapılan incelemelerle eleştiriye birbirinden ayırırsak sanat eleştirisinin gerçek tekniğinin ancak 19. yüzyılda geliştiğini söyleyebiliriz. Sanat üzerine yapılan incelemeler çok daha eskilere gitmektedir. Plastik sanatlarda, özellikle mimaride eleştirisinin ilk işaretlerine 17.yüzyılda rastlamak olanaklı ise de resim üzerine yapılanlar, belki de sanatın diğer alanlarına göre en geç kalanlardır [5]. Mimarinin işlevselliğinin taşıdığı öneme istinaden, eleştirisinin de daha öncelere gitmesi, olağan olarak görülmektedir. Çünkü sanatın bu alanı toplumda herkesi en yakından etkileyen bir yapıya sahiptir.

Eleştiri, sanat yapıtları üzerinde doğruya götürecek gerçeği ortaya koymak amacı ile yapılan, o yapıtın değerini bulmaya yönelik inceleme veya tartışma olarak betimlenebilir. Sanat yapıtının doğrularını arama, onun, değerini ve diğer benzerleri arasında yerini tespit etmedir aslında eleştiri. Yani sanatta eleştiri, ister tek yapıtta olsun, ister yapıtların karşılaştırılması şeklinde olsun, belli bir doğruyu, belli bir gerçeği arama, bulma ve değerlendirme işlemidir [5]. Aslında eleştiri, bir arayış ve devamında amacı anlamaktır. Sanat eserine, eserdeki bilgi nesnelere, onların anlam ve değerlerine derinlemesine nüfuz edecek bir bakış yöntemine ihtiyaç vardır. Bir diğer amacı zevk almaktır. Aslında sanat eserinde izleyicinin tatmin olmasına neden olan etkiler tanınıp anlaşıldıkça zevk

İlköğretim Okullarında Dört Basamaklı Resim Eleştirisi Yöntemi...

alınmaktadır. O zaman sanat eleştirisinin genel geçer ortak paydası, bir sanat nesnesinin seviyesini veya değerini, manasını tespit etmektir [2].

Boydaş'a [2] göre sosyal ve profesyonel rollerine göre birçok eleştiri ve eleştirilen türü vardır. Bunların hangilerinin doğru hangilerinin yanlış olduğu gibi bir arayış çok anlamsız kalmaktadır. Çünkü hepside kendi çapında doğrulara sahiptir. Bunlar içerisinde

Basın eleştirisi, Pedagojik eleştiri, Akademik eleştiri, Popüler eleştiri önemli bir yer tutar [2].

Erinç'e [5] göre ise resim eleştirilerini şöyle de gruplandırabiliriz.

1. Resmi Öğelerine Ayıran Eleştiriler:

- Resmi Biçim Olarak Değerlendiren Eleştiriler
- Resmi İçerik Olarak Değerlendiren Eleştiriler
- Resmi Öz Olarak Değerlendiren Eleştiriler

2. Resmi Bir Bütün Olarak Düşünen Eleştiriler:

Teknik Eleştiri, Psikolojik Eleştiri, Sosyolojik Eleştiri, Estetik Eleştiri, Felsefi Eleştiri

Resmi kendi ontik yapısı içinde ele alan eleştiriler, yani eserin benzerleri, çevre faktörleri ve sanatçının kişiliğini önemsemeyen salt eserin kendi değerlerini irdeleyen-biçimci- ve Resmi kendi grubu içinde ele alan eleştiriler de ayrı bir grup olarak ele alınabilir [5]. Resmi kendi ontik yapısı içerisinde ele alan ontolojik eleştiride, Tunalı'ya [15] göre Hartmann'ın daha farklı bir çözümleme biçimi vardır. Bu çözümleme biçimi tamamen eserin kendi resimsel ve sanatsal elemanlarının bir sentezi şeklindedir. Bu aslında eserin ontolojik olarak ele alınmasını içermektedir.

Sanat eleştirisi bir sanat araştırması ve sanata karşı duyarlı tepki verme sürecidir. Edmund Feldman bir sanat yapıtını tartışmak için bir yöntem geliştiren ilk sanat eğitimcisidir. Feldman'a göre öznel ve bağlam içinde olmak üzere iki çeşit eleştiri vardır. Öznel olan eleştiride dikkatler tek bir sanat yapıtında gözlemlenen ve duyumsanan bilgiden anlamlar oluşturan özelliklere ilişkin ipuçları üzerinde yoğunlaşır. Bağlam içinde eleştiri, sanat yapıtının yapıldığı sosyo-tarihsel zamanlara ilişkin bilgileri araştırma yöntemidir [7]. Feldman sanat eleştirisinin ilk evrelerini geliştirmiş ve onun öğrencisi olan Gene Mitler (1986) de bunu "Bakmayı öğrenmek" "Öğrenmek için bakmak" diye adlandırılan bir dizi soruyla geliştirmiştir.

Eğitimsel süreç içerisinde sanat eleştirisi oldukça önemlidir. Bu önemini nereden alır, neden önemlidir? Çağdaş eğitimin en önemli amaçlardan biri, öğrencilerin iyi karar verebilmelerini sağlamak için, onlarda eleştirel düşünmeyi geliştirmektir. Öğrencilerin

Yüksel Gögebakan

bilgiye dayalı düşünceler üretmelerine yardımcı olmaktır. Sanat eleştirisi sürecinde, öğrenciler, mantıklı gerçeklerle tartışmalarda yer almayı, arkadaşlarını dinlemeyi, arkadaşlarının görüşlerine karşı hoşgörüyü öğrenecekler ve böylece sanat anlayışlarını geliştireceklerdir [7].

İlköğretim okullarında resim eleştirisine yönelik öğretmenlerin nasıl bir plan uygulamaları gerektiğine yönelik [7] şu sırayı izlemenin yararlı olacağını belirtmişlerdir.

Hazırlık: Eleştiride en iyi yöntem bir resim ya da bir heykelin kullanılması ve yanıtların tahtada liste halinde verilmesi ve yanıtlar üzerinde tartışılmasıdır.

Çalışmanın Sırası:

Öğrencilerin anlamakta güçlük çektikleri bir sanat yapıtının seçilmesi

Gerçekçi ya da yarı gerçekçi bir yapıtla başlanması

Sanat yapıtının derslikte herkesin görebileceği bir yere asılması

Her öğrenciye ya da küçük gruplara sanat yapıtının küçük bir fotokopisinin ya da kartpostalının verilmesi

Sınıfın bu yapıtı yakından incelemesi

Bir büyüteç ile ayrıntılarının incelenmesi

Tahtaya öğrencilerin yanıtlarını betimleme, çözümleme, yorumlama ve yargılama şeklinde yazınız.

Sanat eleştirisi, öğrencilere sanat eserlerinden anlam çıkarmada rehberlik eder. Dört basamaklı eleştiri süreci öğrencilerin algısal, çözümsel, yorumsal ve estetik yargısal yetilerinin genişletilmesine yardım eder. Sanat seri bir sanat eserini incelerken, bir estetik yargıya varmadan önce, öğrencilerin konu, kompozisyon ve anlama dikkat etmelerine yardım eder [2]. İlk iki basamak, betimleme ve çözümleme “objektif”, nesnel, olmak zorundadır. İnce ayrıntıların farkına varmak, iyi ve doğru yargıya varmak ve gereken yeni ilişkileri kurmak için bu basamaklar yoluyla yapılan eleştiri, görsel okuryazarlığı ya da algıyı da içine alır [12].

Sanat eleştirisi, öğrencilere sanat eserlerinden anlam çıkarma ve yorum yapmada rehberlik eder. Dört aşamalı eleştiri süreci, öğrencileri eserin bütünlüğü içine daldırarak, onların estetik yargılarını geçirme ve eser hakkında daha duyarlı tepki göstermelerine neden olur. Öğrencinin algısal, çözümsel, yorumsal ve estetiksel yargısal yetilerinin genişletilmesine yardım eder.

2. SANAT ELEŞTİRİ SÜRECİNDE KULLANILAN DÖRT BASAMAK

İlköğretim okullarında eğitimcilerin, çocuğun bedensel, zihinsel ve çizgisel gelişimlerinin paralellik arz ettiğinin bilincinde olmaları gerekmektedir. Çocuğun çizgisel gelişimi ve beraberinde sanatsal gelişimi diğer alanlardaki gelişimini desteklemekte ve başarısını artırmaktadır. Özellikle günümüzde sanayi nesnelere ve teknolojik gereçlerin yoğun olduğu bir dönemde sanatsal faaliyetlerin çocuğa olan katkısı tartışılmazdır. İngiliz sanat eğitimcisi Herbert Read, sanayileşmiş, tüketici bir toplum tutkusuna kapılmış olarak eğitim görüşünü savunma yolunu izlemiştir. Toplumların bireylerin ruhsal çöküntülerini, dağılımlılığını, bölünmüşlüğü, yalnızlığını ve yabancılaşmalarını gözleyerek sanat ve iş eğitimi yöntemini tek çare olarak düşünmüştür. Read, ruh sağlığını düzeltici, zihinsel ve bedensel bakımdan insanlara yardımcı olması varsayımı ile sanatı eğitimin içine girdirmek gibi yeni bir yöntem geliştirmiştir. Sanat yolu ile eğitim görüşünü ortaya atarak [17]. İlköğretim okullarındaki resim eleştirisi yöntemi hakkında genel bir format veren bu çalışmanın eğitimciler tarafından okullarda uygulanması her açıdan yarar sağlayacaktır.

Şimdi ilköğretim okullarında ders öğretmeninin resim eleştirisinde kullanacağı bu dört basamağa kısaca bir göz atalım.

2.1. Betimleme: Bu aşama sanat eserinde bulunan elemanların ya da konunun bir envanterinin çıkarılarak eserin keşfedilmesidir. Betimleme aşaması, eserde görülen, görsel, duyuşsal nesnelere tam bir listesinin yapılmasıdır [2]. Yani burada çalışmadaki reel nitelikler veya görsel niteliklerin önem kazanması ve onların tanımlanması söz konudur. Bir noktada sanatın elemanları betimleme aşamasında ön plana çıkarken, öğrenciler/izleyiciler, bu aşamada sanat eserinde görülen bilgi objelerinin bir listesini çıkarır. Resim üzerinden bazı sorular sorulup, bu soruların cevapları istenir. Yalnız bu yapılırken listelenen bilgi objeleri objektif olarak ele alınmalıdır [2]. Bir sanat eserinde en önemli şey, konunun gerçekçi biçimde anlatımı olduğu için, bu aşamada çizilen nesne önemlidir. Bu aşamaya göre bir sanat eseri reel dünyada görünenlere benzediği veya onları anlattığı sürece başarılıdır. Bu aşamayı sanat kuramları açısından **yansıtmacılık** karşılar. Aşağıdaki sorular ve benzeri sorularla eserin reel nitelikleri ortaya çıkarılır [6]. Her çalışmanın kendi yapısına göre bu sorular artırılabilir.

1. Bu hangi sanat formudur? (Resim, heykel, seramik, v.s.)
2. Resmin konusu nedir? Resimde neler oluyor?
3. Orada ne var? Ne Görüyorsunuz?
4. Resimde hangi şekiller vardır? (Geometrik, organik, v.s.)

2.2. Çözümleme: Bu aşamada resimdeki sanat elemanlarının (Renk, Yoğunluk, Değer, Çizgi, Doku, Biçim, Mekan, v.s.) nasıl organize edildiğini bulmak gerekmektedir.

Yüksel Gögebakan

Analiz aşamasında elde edilen veriler tamamen görseldir. Resmin bu elemanlarının resimsel ilkeler (Denge, Vurgu, Ahenk, Değişiklik, Hareket, Ritim, Dereceleme, Oran-Orantı,) açısından nasıl kompoze edildiği irdelenir. Yani resmin kompozisyonu önemlidir [1]. Çözümleme aşamasının en önemli tezi bir sanat eserinde en önemli şey sanat elemanlarının sanat ilkelerine göre etkili bir biçimde organizasyonu olduğu için, resimdeki görsel nitelikler ön planda yer almaktadır [6]. Eser nasıl organize edilmiştir ya da düzenlenmiştir. Çözümleme aşamasında öğrenciler, sanat eserinde bulunan tasarım elemanlarının ve tasarım ilkelerinin sanatçı tarafından nasıl kullanıldığını araştırırlar. Sanatın nitelikleri önemli olduğu için çözümleme aşamasını sanat kuramlarından **biçimcilik** karşılamaktadır. Burada da yine öğrencilere bazı sorular sorulup, cevapları istenir. Bu Sorular:

1. Resim hangi teknikte yapılmıştır? (Suluboya, karakalem, guajboya, Yağlıboya)
2. Resimde ne tür renkler kullanılmıştır? (Soğuk renkler, sıcak renkler)
3. Resimde nasıl bir ton armonisi mevcuttur?
4. Resimdeki hakim doku nasıldır?
5. Resmin ana rengi nedir?
6. Tasarım elemanları birlikte nasıl işlev görüyor? tartışınız.

2.3.Yorumlama: Bu aşama eleştirinin en heyecanlı ve kişisel aşamasıdır. Tanımlama (Betimleme) ve çözümleme aşamalarında toplanan verilerden yola çıkılarak yoruma gidilecektir. Artık ilgi eserdeki dışavurumcu özelliklerde toplanacaktır. Kişiden kişiye değişiklik gösterecek yorumlara gidilebilir. Esere bir fikir ya da sembol olarak bakabiliriz. Eser içerisinde bulunan imgelerin resimsel sembol olan yönleri önem kazanır. Yorumlama aşamasında elde edilen veriler anlatım, ifade ile dışavurumla ilgili özelliklerdir [2]. Bu aşamada öğrenciler, sanat eserinden hangi iletiyi aldıklarını bulmaya çalışırlar. Yorumlama aşaması, daha önceki betimleme ve çözümleme aşamasında elde edilen verilere dayanmalıdır, onun üzerine inşa edilmelidir, öte yandan çok sağlıklı bir eleştiriye gidilemez. Bu yorumlar her öğrencinin bilgi birikimine göre değişebilir; ki bu, kişilerin kültürel ve bilgi birikimi ve sosyal çevresi ile de ilintilidir. Resimdeki dışavurumcu (anlatımcı) nitelikler ve duygusal simgeler önem kazandığı bir aşamadır. Bu yaklaşıma göre bir sanat eserinde en önemli şey fikirlerin duyguların (ruhsal durum) izleyiciye canlı bir şekilde iletilmesidir [6]. Sanat eserinde anlatılan ve mümkün olan fikirler, duygular, psikolojik haller nelerdir? Resmin dışavurumcu nitelikleri önemli olduğu için bu aşama sanat kuramlarının **anlatımcılık** dalına denk gelmektedir. Bu aşamada sorulacak sorular:

1. Resimde kullanılan renkler sizi nasıl etkiliyor? (Mutlu, heyecanlı, huzurlu; üzüntülü)
2. Sizce burası neresidir? (Köy, kasaba, şehir)

İlköğretim Okullarında Dört Basamaklı Resim Eleştirisi Yöntemi...

3. Siz olsaydınız bu resme hangi ismi koyardınız?
4. Sizce bu resim nasıl kokuyor? (Ot kokuyor, ekme kokuyor, ter kokuyor, deniz kokuyor)
5. Resme dokunduğunuz zaman nasıl bir ses duyuyorsunuz?
6. Eserde kullanılan renkler sizce neyi simgeliyor?
7. Sanatçı eseri ile nasıl bir ileti kurmak istiyor? [3].

2.4.Yargı: Sanat eleştirisinin son aşamasıdır. Bu aşamada daha önce elde edilen bütün veriler kullanılır, adeta toplanan tüm verilerin harmanlandığı bir aşamadır. Bu noktada bir sanat eserinde bulunan tüm estetik niteliklere dayanılarak kişisel bir karar verilir. Yargı basamağında öğrenciden sanat eseri hakkında bir değer yargısı yapması istenir [2]. Yargı aşamasının en önemli tezi, bir sanat eserinde en önemli şey entelektüel, moral sosyal, dini, siyasi v.b. özelliklerin etkili bir biçimde anlatılmasıdır. Bu da sanat kuramlarından **işlevsellik** karşı gelmektedir. Yani bu sanat nesnesinde reel nitelikler mi (Yansıtıcılık-betimleme tanımlama) önemli, görsel nitelikler mi (Biçimcilik-çözümleme), dışavurumcu nitelikler mi (Anlatımcılık-yorumlama) yoksa işlevsel nitelikler mi (Siyasal, dini) önem kazanıyor. Bu soruların cevaplandığı aşama olup, öğrencilerin bu resmi beğenip beğenmemeleri çok önemli değildir. Önemli olanın o eserin neden ünlü olduğunu anlamak ve ondan zevk almaya çalışmak olduğu söylenmelidir. Eserin neden önemli olduğu aşağıdaki sorular sorularak bulunabilir.

Bu resmin niçin önemli olduğunu düşünüyorsunuz?

1. Tek olduğu için
2. Bir şeyler anlattığı için, mesajı olduğu için
3. Gerçekçi olduğu için
4. Kullanışlı olduğu için
5. Bu sanat eseriyle bilginiz arttı mı?
6. Bu eser ne kadar eskidir?
7. Bu eserin değeri sizce ne kadardır?

Bir resimde yansıtıcı, biçimci, anlatımcı ve işlevsel tavrın dördü de bulunabilir; ancak resimde bu dört unsurdan bir tanesi en önemli olup diğerlerine göre ön plana çıkmaktadır. Resmin eleştirisi yapıldıktan sonra dördü içerisindeki en önemli olan zaten kendiliğinden öne çıkmaktadır. Bunun sonucunda da resme dışavurumcu resim veya yansıtıcı resim ya da biçimci resim denilmektedir.

3. DÖRT BASAMAKLI RESİM ELEŞTİRİ YÖNTEMİNE GÖRE HENRI MATISSE'İN “RESSAMIN AİLESİ” ADLI RESMİ'NİN ÇÖZÜMLENMESİ

Yukarıda verilen bilgiler ışığında dört aşamalı sanat eleştirisi yöntemi, ünlü Fransız ressamı ve modern sanatın öncülerinden biri olan Henri Matisse'in “Ressamın Ailesi” adlı tablosuna uyarlayarak örneklendirilmeye çalışılmıştır (Resim 1). Özellikle ilköğretim düzeyinde, öğrencilerin daha fazla ilgi göstermesi ve dikkatlerini daha çok çekmesi için, klasik resimlerden ziyade modern sanata ait örneklerin tercih edilmesinde fayda vardır.

Henri Matisse (Cateau-Cambresis 1869- Nice 1954), Julian akademisine girmek için hukuk öğrenimini yarıda bırakarak, G. Moreau'nun atölyesinde Rouault, Camoin, Evenepoel, Manguin ve Marquet ve Derain gibi dönemin ünlü sanatçılarla kurmuş olduğu dostluklar sonunda, İzlenimci resimlere özel ilgi duyan ve bunlara ciddi anlamda hayranlık besleyen bir Fransız ressamıdır. Sanatının erken dönemlerinde birçok sanatçının etkilerini onun eserlerinden görmek mümkündür. Nitekim Cezanne'dan esinlendiği dönemde süssüz ve yalın bir evre, Signac'ın etkisiyle noktacı fırça darbeleriyle bir renk patlayışı dönemi geçirmiştir. 1905 yılında Fovizm¹ hareketinin öncüsü olarak görüldü ve daha sonraki resimlerinde anlatımcılığa dayalı çalışmalar yapmıştır (Şapkalı Kadın). 1910'lu yıllardan sonra sanatçının resimlerinin yapısını renklerle kurma ve yalınlaştırma eğilimi başladı ve 1920'li yıllara doğru daha güçlü bir plastik analıya ve daha yumuşak bir ışık kullanımına doğru bir süreç başladı. Sıkça işlediği pencere ve odalık gibi konularda, biçimlere fazla derinlik verilmemiş ve bunlar daima resimlerde çok sık kullanılan kumaşlar ve duvar kâğıtlarıyla bir uyum içerisinde görülür [10]. Matisse'in renk kullanmadaki en büyük özelliği, nesnenin doğasına aykırı renkleri tercih etmesidir. Özellikle portrelerde, saçlarda yeşil ve kırmızı, yüzlerde yeşil ve parlak pembe gibi nesnellikle çok örtüşmeyen renk değerlerini yoğun bir şekilde görmek mümkündür. Sanatçı, bu farklı kullanım yoluyla nesnenin gerçekçi bir biçimde betimlenmesinden çok, bir bütün olarak uyandırdığı etkiyi yansıtmayı amaçlamıştır [16]. Çalışmalarında renkleri, bir kaç net ve kuvvetli tona indirgeyerek onlara; kendi başlarına birer değer olma niteliği kazandırmış ve böylelikle, doğayı ayrıca anlatmağa gerek görmemiştir [13]. Böylelikle resimlerinde plastik unsurlar konunun önüne geçmiştir.

¹ Paris'teki Salon d'Automne'un 1905 segisi Matisse, Rouault, Vlaminck ve öbür ressamların tablolarından oluşuyordu. Bu ressamların kullandıkları parlak ve çoğunlukla doğalcı olmayan renkler ve bu renklerin tuval üstüne hoyrat ve kaba bir biçimde sürülmüş olması yüzünden bir eleştirmen bu ressamları vahşi hayvanlar, fauves, olarak tanımladı. Daha sonra sanat tarihçileri de Fovizm'den modern sanatın ilk büyük akımlarından biri olarak söz etmeye başladılar [8]. Bu oluşum ya da akım İzlenimciliğin bir devamı olarak sayılırken, İzlenimciler'de pastel ve yumuşak olan renk tonları, Fovist'lerde parlaklaşmış, birincilerde küçük fırça darbelerine ağırlık veren teknik ise, geniş ve tek defada oluşmuş renk lekeleri oluşturma anlayışına dönüşmüştür [14].

Resim 1. Henri Matisse, “Ressamın Ailesi”, 1911, Ermitaj Müzesi-Petersburg, 56 1/4X76 3/8”.

3.1. Betimleme: -Bu eser hangi sanat formundadır? Eser bir tuval üzerine yağlıboya çalışmasıdır.

-Bu sanat eserinin konusu nedir? Eser bir oda içi (enteriyör) çalışmasıdır.

-Sanat eserinde neler var, ne görüyorsunuz, görünen elemanların buldukları yerler açısından ilişkileri nasıldır?

Resimde izleyiciye göre sol tarafta kanepede oturan gözleri kapalı bir bayan bulunmaktadır. Bu bayan ne çok yaşlı ne de çok genç birisidir. Bayanın üzerinde zemini toprak sarısı ve üzerinde sarıçiçeklerin bulunduğu bir elbise mevcuttur. Bayanın her iki eli göğüs hizasında bir nesne tutmakta olup, oturduğu kanepenin üzerinde farklı motiflerden oluşan görüntüler yer alır. Oturan kadının arka tarafında duvar mı yoksa perdenin olduğu çok net olmayan bir yüzey vardır. Yüzeyin üzerine farklı renklerden oluşan hepsi de resmin soluna doğru eğilen lale figürleri ve gruplar halinde yıldız motifleri işlenmiştir. Lalelerin bazıları yapraklı bazıları ise sadedir. Oturan kadının sağında ve resmin tam ortasında bir şömine bulunmaktadır. Şömine dört tabakadan oluşan bir örtü yada kapakla kapatılmış, iç kısmı görünmemektedir. Oturan kadının yaklaşık olarak boy hizasında yer alan şöminenin her iki tarafında kaidesi ve başlıkları olmayan yivli iki tane an-

Yüksel Gögebakan

tik sütun gövdesi bulunmaktadır. Şöminenin üç tarafında da çiçek motifleri mevcut olup ve üzerinde küçük çiçek motiflerinin bulunduğu bir örtü bulunmaktadır. Aynı örtünün üzerinde simetri oluşturacak şekilde her iki köşede türleri çokta net olmayan vazo içerisinde çiçek demetleri mevcuttur. Sağ taraftaki çiçekler kırmızı ve sarı renkli, soldaki çiçekler ise mor, erguvani ve sarı renklidir. Her iki çiçek demetlerinden solda yer alan diğere göre daha küçüktür. Şöminenin üzerinde ve tam ortada antik dönemin izlerini taşıyan çıplak, ayakta duran ve ayakları aralıklı, kolları ve yüz uzuvları olmayan her iki çiçek demetinden de daha büyük olan bir heykel yer almaktadır. Bu heykelin, sanatçının yapıtları arasında yer alan birçok bronz heykellerden birisi olma ihtimali çok yüksektir. Heykelin ve çiçek demetlerinin arkasında lacivert renkli yatay dikdörtgen bir yüzey bulunmaktadır. Resmin ve şöminenin sağında sol taraf ile simetri oluşturacak bir yapı uygulanmıştır. Sol tarafta olduğu gibi sarı zemin üzerinde resmin soluna doğru eğilen farklı renklerden oluşan (mavi, kahverengi vs.) lale figürleri işlenmiştir. Sol taraftaki bu yüzeyin önünde iki tane çeşitli halı ve kilim motifleriyle işlenmiş süslü yastık ve altında kanepe yer almaktadır. Resmin tam sağında ayakta duran ve bir elinde ne olduğu pek belli olmayan bir nesne tutan gözleri açık (resimdeki dört kişiden gözleri açık olan tek kişi) bir bayan figürü durmaktadır. Kırmızı saçlı bayanın üzerinde boydan boya siyah bir elbise vardır. Çorapları ise mavi renklidir. Resmin biraz solunda birisi oturan kadının diğeri ise şöminenin önünde yer alan ve dama oynayan iki tane erkek çocuk bulunmaktadır. Çocukların her ikisinin de üzerlerinde kırmızı kazak ve kırmızı şort bulunmaktadır. Kahverengi saçları olan çocuklar siyah çoraplıdır. Bu çocuklardan solda oturanının sol eli yüzünde, gözleri kapalı, sağ eli yere değen bacağına üzerindedir. Sağ tarafta bulunan çocuğun sağ eli dama tahtasının üzerinde, her iki bacağı sandalyenin kenarına temas etmektedir. Dama tahtasının altında ayakları resmin ön taban kısmına kadar uzayan bir sehba yer almaktadır. Resmin yarısını –erkek çocukların ve ayakta duran bayan figürünün ayakları altında kırmızı, sarı, mavi, kahverengi renklerden ve farklı motiflerden oluşan bir halı kaplamaktadır.

3.2. Çözümleme:

-Resmin ana rengi nedir? Resmin ana rengi kırmızıdır.

-Bu eserde soğuk renkler mi, yoksa sıcak renkler mi daha baskındır? Çalışmanın renk düzeni nasıldır?

Resimde sıcak renkler daha baskın görülürken, çalışmanın yaklaşık olarak üçte ikisi gibi büyük bir bölümünde, kırmızı, sarı ve kahverenginin varyasyonları uygulanmıştır. Bu kırmızı, kahverengi ve sarı renklerin farklı tonları aynı zamanda bir ritim oluşturmuştur. Aynı renkleri bazı farklı dokularla da çalışmanın dokusal açıdan zenginleşmesine katkı sağlamıştır. Resmin arka tarafı açık sarı bir renkle boydan boya devam etmiştir. Aynı rengin ton olarak bir benzeri olan mavi ağırlıklı gri, resmin ortasından aşağıya doğ-

İlköğretim Okullarında Dört Basamaklı Resim Eleştirisi Yöntemi...

ru kare bir şekilde (şömine) inmiştir. Bu iniş her iki taraftaki sıcak renk alanını ortadan ikiye bölmüştür. Resmin sağında bulunan ve ayakta duran genç kızın uzun elbisesi siyah; çorapları mavi; elinde tuttuğu nesne ise sarı renklidir. Her iki erkek çocuğunun da üzerinde kırmızı renkli kıyafetler bulunmaktadır. Bütünde oluşturulan sıcak renk hakimiyeti benzer renklerin farklı tonlarıyla yumuşatılmaya çalışılmıştır. Bu tavır renk açısından dinamizmi de beraberinde getirmiştir. Zeminde kullanılan halı ve oturma gruplarının üzerindeki farklı zengin renk ve motif yoğunluğundan dolayı gerek dama oynayan iki erkek çocuğun gerekse ayakta duran bayan figürünün kıyafetlerinde aynı rengin bir tonu kullanılmıştır. Buralarda kullanılan renkler yüzey renk olarak işlendiği için modle (üç boyutlu ifade) kaygısı da ortadan kaldırılmıştır. Renk ve dokuda oluşturulan zıtlık, kanepede oturan bayan figüründe düşünülmemiş, oturduğu kanepede ve kadının kıyafetinde farklı renkler ve tonlar kullanılmıştır. Resimdeki sıcak renk hakimiyetine zıtlık oluşturacak müdahaleler şöminede, şöminenin üzerinde bulunan çiçek demetlerinde ve bu çiçek demetlerinin arka planında kendini göstermektedir. Aynı zamanda çiçeklerin konulduğu kaplarda da pastel yeşiller kullanılmıştır. Resmin sağ tarafında yer alan kırmızı kıyafetli erkek çocuğun tam arkasında onun üzerindeki kırmızı renkle zıtlık oluşturacak bir şekilde yeşil bir kare alan kullanılmıştır. Şöminenin üzerindeki alanda da yatay dikdörtgen içerisinde koyu mavi kullanılmıştır.

- Resimde ne tür biçimler (formlar) kullanılmıştır?

Resimde düz keskin biçimlerle oval kıvrak biçimler beraber kullanılarak bir biçim zıtlığı oluşturulmuş bu da resimdeki dinamizmi artırmıştır. Şöminede ve üzerindeki örtüde, örtünün arkasında yer alan yatay dikdörtgende, şöminenin kenarlarındaki sütunlarda, halıda ve halının kenar çizgilerinde, halının üzerinde yer alan bordürlerde ve motiflerde, şöminenin solunda ve sağındaki lalelerle süslü boş alanlarda ve şöminenin her iki tarafındaki kanepelerdeki hakim biçim dikdörtgendir. Dolayısıyla resimdeki hakim biçim yatay düz dikdörtgendir. Bu biçimlerin oluşturulmasında düz çizgiler kullanılmıştır. Yine resmin ortasında yer alan dama tahtası ve altında bulunan sehbanın ve sandalyenin ayaklarında da geometriksel düz biçimler kullanılmıştır. Çalışmada yer alan insan figürlerinde ve bu figürlerin üzerinde bulunan elbiselerin dokularında (oturan bayan figürü hariç), oturma gruplarının üzerinde ve halıların bazı bölgelerinde, şöminenin üzerinde yer alan çiçek demetleri ve heykel biçiminde, arka yüzey üzerindeki lale motiflerinde daha organik, oval ve kıvrak biçimler kullanılmıştır.

- Resimde ne tür dokular kullanılmıştır?

Resimde oturma grupları ve halıların üzerinde çok farklı dokular kullanılmıştır. Çalışmanın dokusal yönünü zenginleştiren bu tavır aynı zamanda yüzeyin genel ritmini de zenginleştirmiştir. Ortada bulunan halının üzerinde ve şöminenin sağındaki oturma gruplarındaki anlamlı dokuların yanında şöminenin solundaki oturma grubunda anlamsız

Yüksel Gögebakan

fırça tuşlarıyla aynı zamanda ritim oluşturacak dokular oluşturulmuştur. Resimde motif açısından çok zengin olan zemin üzerinde yer alan figürlerde yüzey ve salt renkler kullanılmıştır. (İki erkek çocuğun düz kırmızı elbiselerine rağmen, çocukların arka tarafında bulunan halı ve şöminedeki renk, biçim ve doku zenginliği; aynı durum resmin sağında ayakta duran bayan ve arka fonu için de geçerlidir.) Resimde karmaşa yaratmamak ve figür zemin ilişkisini ön plana çıkarmak için böyle bir zıtlık uygulanmıştır.

- Resimde nasıl bir ton hakimiyeti vardır?

Resimde genel olarak orta tonun hakim olduğu göze çarpmaktadır. Resmin arkasında yer alan-şömine ve arkasındaki açık alan-boşluktaki açık alan hariç diğer kısımlarda orta ton içerisinde kullanılan açık ve koyu değerlerle çalışmanın ton değerleri zenginleştirilmiştir. Çalışmanın geneline hakim olan ton dinginliğini resmin sağında yer alan ve ayakta duran siyah bir elbiseyle büyük bir alanı kaplayan bayan figürü bozmaktadır. Bu siyah leke çalışmadaki ton dinamizmini artıran önemli bir unsur haline gelmiştir. Özellikle resmin ortasındaki beyaza yakın gri şömineyle aşırı bir ton zıtlığı oluşturmaktadır. Erkek çocukların çorapları ve büyük siyah figür orta ton üzerinde koyu; şöminedeki koyu yeşil alan, onun üzerinde bulunan yatay koyu mavi dikdörtgen, duvardaki lale motifleri ve dama tahtasındaki koyu kareler açık içinde koyu etkisi yaratmaktadır.

- Resimde çizgiler ne şekilde kullanılmıştır?

Resim içerisinde bazı bölgelerde çizgilerle konturlar oluşturulmuş; buralarda sürekli düz çizgiler kullanılmıştır. Bazı bölgelerde ise motiflerin kenarlarında kullanılan çizgiler kesik olarak verilmiştir. Düz devamlılığı olan çizgilerin yanında kesik kırık çizgilerle de çalışmanın çizgisel değerleri zenginleştirilmiştir.

- Resimde ki vurgu nerede toplanmıştır?

Resimde vurgu, üzerinde siyah elbise bulunan ve ayakta duran bayan figürü üzerinde toplanmıştır. Resmin bu bölgesindeki renk ve ton dinamizmine karşın diğer taraflarda daha durağan bir armoni hakimdir.

- Resimde nasıl bir perspektif anlayış uygulanmıştır?

Resimde geleneksel perspektif uygulanmamıştır. Figürlerin kendi içindeki oranlarında asıllarına bağlı kalınmamış, dolayısıyla tümel yüzey üzerinde kullanılan nesnelere, çok gerçekçi bir şekilde verilmemiştir. Formlar arasındaki bu düzensizlik perspektifsel doğruların çokta dikkate alınmadığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. (Ayakta duran bayan figürü uzatılmış ve uzuvlarının bulunduğu bölgelerde sorunlar -bel kalça bağlantısı- mevcuttur; sağ tarafta yer alan erkek figürünün sağ eli çok büyük ve damanın bulunduğu sehbanın ayakları resmin taban çizgisindedir.

- Hangi geometrik şekiller resimde çoğunlukla tekrarlanmıştır?

İlköğretim Okullarında Dört Basamaklı Resim Eleştirisi Yöntemi...

Çalışmada çoğunlukla yatay dikdörtgen kullanılmıştır. (Şöminede, şöminenin üzerindeki örtülerde ve yukarıdaki koyu mavi alanda ve yine şöminenin sağında ve solundaki boşluklarda, halıda v.b bir çok alanda) Bu beraberinde resimdeki biçim tekrarı da getirmiştir.

3.3. Yorumlama

- Bu sanat eseri sizde nasıl bir his uyandırıyor?

Mutluluk mu, hüznü mü, sevinç mi vs. yoruma açık.

- Bu sanat eserinin ana fikri nedir? Resimde kullanılan figürler açısından nasıl bir diziliş söz konusudur?

Resmin ana fikri ailedir. Aile yaşamından sıradan bir kare resmedilmiştir. Bu yapılırken de her hangi kurgulanmış bir görüntüden ziyade yaşamın bir an ele alınmıştır. Ele alınan aslında bir “an”dır. Resmin sağında ve arka planında oturan bir bayan figürü var olup elinde bir nesne tutmaktadır. Bu örgü ören bir bayan etkisi uyandırmaktadır. Bayanların elleri örgü örerken ve dikiş dikerken böyle bir hal alır. Bu bayan evin hanımı, sanatçının karısı: Amelie Paragre olmalı. Resmin sağında ayakta duran bir bayan figürü vardır. Bu bayan sanatçının kızı Marguerite'dir. Marguerite 1894 yılında doğduğu için bu resimde on yedi yaşında bir genç kızdır. Aynı zamanda kardeşlerin en büyüğüdür; Marguerite [16]. Resmin ortasında yer alan ve dama oynayan iki çocuktan solda bulunan sanatçının 1899'da doğan oğlu Jean olmalı. Jean resim yapıldığında on iki yaşlarında olmalı; diğeri ise 1900'de doğan ve on bir yaşlarında olan Pierre olmalı.-Resmin sağında oturan çocuk oturuş itibari ile diğere göre daha sıkılgan ve karşıdakine karşı daha saygılı bir duruşa sahip olduğu için küçük kardeş Pierre olmalı- [4].

- Sanatçı eserinde ne gibi bir mesaj vermeye çalışmıştır?

Her şeyden önce sanatçı ailesinin içinde bulunduğu bir oda içi resmi yapmıştır. Aile, en küçük sosyal örgüttür. Aile sıcaklıktır. Kişiler aile ortamında yetişir ve pişer; saygıyı, sevmeyi-sevilmeyi, adaleti, mutluluğu, hüznü, heyecanı v.s. birçok duyguyu aile ortamında tanır. İnsanın yetiştiği en önemli okul olarak kabul edilebilir. Aile mahremiyettir; dışarıya karşı ve o kişiye özel. Kişinin sığındığı bir limandır; donukluğa, huzursuzluğa, acılara, yabancılara karşı. Tarihin her döneminde aile kurumuna önem veren topluluklar, her alanda ilerlemiş, dengeli, sosyalleşmiş, ruhsal yapıları daha düzgün bireyler yetiştirmiş ve bunun sonucunda da zengin kültürel bir zenginlik oluşturmuşlardır. Sanatçı ele alınan eserde evini resimlemiştir. Bu çok önemli bir husustur. Çünkü ev, insanoğlunun yaşamının olanaklarını sağlamak için, içinde bulunduğu doğal öğeleri işlediği, ister fiziksel, ister tinsel açıdan ya da ikisinden de görülsün, yaşanır duruma soktuğu kültür evreni-

Yüksel Gögebakan

dir. İnsanın yaşamını sağladığı fiziksel bir ortam olan ev, kişinin barınma ihtiyacını karşılayan bir mekan olmanın yanında, kendini oluşturduğu, şekillendirdiği bir ortamdır. Aslında modern insan için ev bir kaçış kurtuluş yeridir. Çünkü günün büyük bölümünü kapalı mekanlarda geçiren kent insanının sokağa çıktığında karşılaştığı çevreler, onun bütün gün içinde bulunduğu tekdüzelikten uzaklaştırarak çeşitliliğe sahip değildir. Hızlı kentleşmenin etkisiyle boğazına kadar betona gömülen sanatçı kim bilir beklide kurtuluşu evinde ailesinde buldu. Belki de doğadan kopması onu daha çok evine ailesine bağladı.

- Sanat eserinde ne tür simgeler görüyorsunuz?

Resimde bir oda içi görüntüsü vardır. Odanın içerisinde dört insan figürü ve bazı nesnelere sahiptir. Zeminde çok farklı motiflere sahip sıcak renklerden oluşan bir halı yer almaktadır. Şark etkisi taşıyan halı her yönüyle resme büyük bir zenginlik katmıştır. Halı sadece yeri kaplayan ya da duvara asılan bir nesne değil aynı zamanda bir estetik değer, emek, sıcaklık ve beraberinde birçok mesajı taşıyan bir nesnedir.

İldiğin her bir ilmek

Gönül bağından gibi...

Halıya verdiğin renk

Al yanağından gibi...

Aslında bir göçebe sanatıdır halı, pek çok şey özetler; günlük yaşamda kullanılan bir nesnedir, ama üsluplaşmış doğa parçasıyla süslenip zenginleşir; az çok masalsi hayvanlar, çiçekler, dallar, yapraklar, bazen insanlar, iç içe geçmiş kıvrımlara karışır, geometriye bağlanır ve yumuşatılmış renkler göz alır. "görüntüsü kendi içinde aynalardır halılar" sanatçı resimde halının fiziki yapısının yanında halının bu bir çok duyguyu taşıyan yönünün de resimde kullanılması için bir tercih sebebi olmuştur. Sanatçı aile ortamının bu sıcaklığını yansıtacak en doğru imgelerden birinin de halı olduğunun bilincindedir. Daha insancıl, daha sıcak...Odanın ve dolayısıyla resmin tam ortasında bir şömine vardır; evi temsil eden. Aile içerisindeki sıcaklığı ve duygusallığı üzerinde toplayan bir nesnedir "o". Sanatçı gerek halıyı gerekse şömineyi ailenin sıcak ortamının bir ifadesi olarak kullanmış olabilir. Aynı durum saksılardaki çiçekler ve bazı yüzeyleri süsleyen çiçek motiflerinde de işlenmiştir. Çünkü çiçekler, tazeliği, saflığı, güzelliği, arkadaşlığı ve aşkı müjdeliler; eğer ezilmiş ise üzüntü verir. Hayattaki güzel şeyler çiçekler tarafından temsil edilir.-gelin elinde çiçek taşır, aşık maşuğuna sevgisini çiçekle gösterir v.s.-; kötü ve üzüntüde çiçekle ifade edilir -cenazeler çiçeklerle defnedilir- bundan dolayıdır ki her çiçek ayrı ayrı anlamlandırılmıştır. Sanatçı resim içerisinde çiçekleri hem aile ortamının sıcaklığı için, hem de resimde hüznü oluşturmak için kullanmıştır. Resmin geri planında sola eğilmiş lale figürleri işlenmiştir. Lalelerin boyunlarının eğik verilmesi sanatçının taşıdığı bir hüznün göstergesi olabilir.-Edirne Selimiye Camisi'nin içerisindeki ters lale figürü gibi-

İlköğretim Okullarında Dört Basamaklı Resim Eleştirisi Yöntemi...

Resimde kullanılan imgelerden birisi de çocukların karşılıklı oynadıkları dama tahtasıdır. Aslında dama Batı'ya haclı seferleri sırasında Doğu'dan getirilmiştir. (diğer bir çok icat gibi) 13.yüzyıldan başlayarak,"alkerk"adı altında bütün Avrupa'da büyük bir rağbet kazandı. Aslında resim içerisinde önemli bir yere sahip olan dama resimdeki önemli şark imgelerinden birisidir. Resmin tam ortasında kolları olmayan ve antik dönem heykellerini çağrıştıran bir heykel yer almaktadır. Antik dönem heykellerini çağrıştırmasının en önemli delili heykelin bazı uzuvlarının olmamasıdır. Antik dönem akılcılığın ön plana çıktığı bir dönemdir; Rönesans ise onun yeniden farklı bir şekilde yeşermesidir. Acaba bu heykelle antik dönem akılcılığına bir gönderme mi yapılmaktadır? Bilimsel ve teknolojik gelişmelerle birlikte hız kazanan akılcılık sanatçı tarafından önemsenmiştir. Aynı zamanda geleceğin geçmiş üzerine şekilleneceği mesajı verilmek istenmiştir.

- Sanat eserindeki insan figürlerinin ruhsal durumları için neler söylenebilir?

Resimde dört tane insan figürü vardır. Oturur vaziyette duran ve örgü ören kadın ve dama oynayan iki erkek çocuğun gözleri kapalıdır. Ancak ayakta duran, boynu ve kol uçları fırfırlı, siyah elbise giyen bayan figürünün gözleri açıktır. Gözleri kapalı olan figürlerin üzerlerinde daha sıcak renkler kullanılmasına rağmen, gözleri açık olan bayan figüründe siyah renk kullanılmıştır. Acaba bayan figüründe sanatçı neden matem rengi olan siyahı kullanmıştır. Yoksa bu bayan diğer bayanın çocuğu değil mi? Ya da bu bayan çok yakında evlenip bu evden uzaklaşacak ve sanatçıyı bir yasa mı boğacak? Elinde tuttuğu nesnenin renginin evliliğin rengi olan sarının olması bir tesadüf mü? Ki aynı renk diğer taraftan da acıları daha çabuk ve yoğun duyumsatmaya yol açan bir renktir.

- Sanatçı resimde renklere nasıl ruhsal anlamlar yüklemiştir? Renkler neyi simgeliyor olabilir?

Resimde hakim renk olarak kırmızı ve varyasyonları ilk etapta göze çarpmaktadır. Kırmızı en çekici, en çarpıcı ve en kahraman renk olarak bilinir. Onurlu, cesur ve gururlu aynı zamanda. Bütün renklerin cengaveri, bir numaralı kahramanıdır. Kırmızı en reddedilmez bir "çağrıcı" adeta toplanma buyruğudur. Bu ayrıcalığı ateşten, güneşten ve kan'dan gelir. Kırmızı kahramandır, onurludur. Çünkü tarih sürekli, hiç usanmaksızın, alınan ve verilen kan ile yazılmıştır. Bundan dolayı bir çok ülkenin bayrağının renginde kırmızı hakim renktir. Her zaman önemsenmiş ve farklı anlamlar yüklenmiş bir renktir: kırmızı. Stendhal ünlü yapıtı "Kırmızı ve Siyah'ta", siyah renge yobazlığın karanlığın, kırmızıya ise Cumhuriyetin ve laikliğin aydınlığını yüklemiştir. Kırmızı rengin bu kadar yoğun kullanılması acaba aynı aydınlığı ve akılcılığı sembolize ediyor olabilir mi? (Özellikle şömenin üzerinde bulunan heykel bu tezi güçlendiren bir imge olarak karşımıza çıkmaktadır.) Ayakta duran bayan figürünün üzerindeki elbisenin rengindeki siyah tercihi bu bayanın evden kısa bir süre sonra ayrılacağı bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. (Siyah lanetli ve belalı bir renktir.-Olumsuz bir tepki göstermenin bir yolu siyah çe-

Yüksel Gögebakan

lenk bırakmaktır-Siyah, üzüntü, ölüm ve hiçlik demektir. Gizemin rengidir) Bayanın evden ayrılmasının vermiş olduğu hüznün onun elbisesinde adeta vücut bulmuştur. Aslında mekanın en yabancı figürüdür siyahlı bayan. Bu yabancılığı verecek belki de en anlamlı renk siyah olacaktır. Bu bayan diğer çocukların sıcak kırmızı renkle ifadelerine karşın siyahla belirtilmiş. Adeta diğerleriyle aynı kaderi paylaşmayan birisi gibi. Acaba diğerleriyle aynı kaderi paylaşmaması ve onun farklı oluşu onu acınacak bir duruma mı düşürmektedir?

- Sizce bu insanlar neler düşünüyor olabilir?

Günü mü, geleceğimi, geçmişimi mi? Yoruma açık.

- Bu sanat eserinde neler size ilginç gelmiştir?

Aile bireyleri arasındaki ilişkiler, mekanda yer alan nesnelere, nesnelere ifade ediliş biçimi, nesnelere kullanılan renkler veya başka benzer durumlar...

3.4.Yargı: Ele alınan bu eserde bir oda içi görüntüsü, içerisinde iki bayan ve iki erkek figürüyle resmedilmiştir. Yani var olan bir durumu yansıtmaya söz konusudur. Bu görüntü sanatın elemanları ve ilkeleriyle ifade edilmiştir. Mekan içerisinde yer alan nesnelere optik bir yansıma ile verilmemiştir; tam tersi resimsel eleman ve ilkeleri önemsenmiştir. Resimde önemli olan nesnelere biçimlerdeki doğruluk değil ifade edilişteki renk, ton, doku, çizgi, leke, boşluk, ahenk, üstünlük, zıtlık, birlik gibi unsurlardır. Her ne kadar resimde bir ifadecilik ve aile kurumunun önemini belirtmek gibi bir işlevsellikte olsa bu çalışma BİÇİMCİ bir çalışmadır.

4. SONUÇ

Sanat eleştirisi, sanatsal oluşumun önemli görülen dört aşamasından birini oluşturmaktadır. Her birey sanat eseri üretmeyebilir ancak, her birey sanat serine nasıl bakılması gerektiği konusunda bilgi sahibi olabilir. Nitekim herhangi bir resmin eleştirisini yapabilmek için güzel sanatlar eğitimi bölümünde eğitim görmek gerekmektedir. Çünkü kültür ve sanat her bireyi bağlayan ve ilgi alanına giren bir olgudur. Bundan dolayı da sanat nesnelere bazı kişilere değil bütün insanlığa ait nesnelere aittir. O zaman eğitimin her kademesinde öğrencilere sanat eserini tanımaya yönelik yöntemlerin öğretilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada uygulanan resim eleştirisi yöntemi, ilkokuldan üniversiteye kadar öğrenim gören tüm öğrencilerin uygulayabileceği bir yapıya sahiptir. Bunun sonucunda da dünyanın neresinde kim tarafından yapılmış bir çalışma olursa olsun, kişiler, bu esere nasıl bakmaları gerektiğini öğreneceklerdir. Her şeyden önce neye nasıl bakılması gerektiği kavranacaktır. Yapılan bu çalışma kapsamında ele alınan eserin üreticisi olan Henri Matisse, modern sanatın en önemli öncülerinden birisi olarak kabul edilmektedir. Fovizm

İlköğretim Okullarında Dört Basamaklı Resim Eleştirisi Yöntemi...

sanat akımının da kurucusu olan sanatçının yapmış olduğu çalışmalarda benzer bir anlayışın izlerini görmek mümkündür. Sanatçının diğer eserlerindeki genel anlayış olan; renklerin canlı kullanımı, modlenin ortaya konulması, insan figürlerindeki deformasyon, dekoratif unsurların etkili kullanımı ve geleneksel perspektiften uzak mekan ve nesne çözümlenmeleri bu resimde de yer almaktadır. Dört basamaklı resim eleştirisi yönteminin, Matisse'in resimlerinde olduğu gibi diğer sanatçıların da eserlerinin çözümlemesinde kullanılacak ideal bir eleştirisi yöntemi olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

1. ALAKUŞ, Ali Osman (2005). Çok Alanlı Sanat Eğitimi, *İlköğretim Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*, Ankara: Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları.
2. Art Book-Matisse, Dost Kitabevi Yayınları: Ankara, 2001.
3. BOYDAŞ, Nihat, Sanat Eleştirisine Giriş, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık: Ankara, 2004.
4. BÜYÜK LAROUSSE-15 Milliyet Gazetecilik A.Ş.: İstanbul, 1986.
5. BUYURGAN, Serap ve Ufuk BUYURGAN, Sanat Eğitimi ve Öğretimi, Pegem Yayıncılık: Ankara, 2007.
6. ERİNÇ, Sıtkı M., Resmin Eleştirisi Üzerine, Hil Yayın: İstanbul, 1995.
7. GÖKAY, Melek, "İlköğretim Resim-İş Eğitiminde Çok Alanlı Sanat Eğitimi Yönteminin Uygulanması", *İlköğretim Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*, Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları: Ankara, 2005.
8. KIRIŞOĞLU, Olcay ve Mary STOKROCKI, Ortaöğretim Sanat Öğretimi, Deneme Basımı, Yök Yayınları: Ankara, 1996.
9. LYNTON, Norbert, Modern Sanatın Öyküsü, Remzi Kitabevi: İstanbul, 1991.
10. MORAN, Berna, Edebiyat Kuramları ve Eleştirisi, Cem Yayınevi: İstanbul, 1991.
11. Örnekleriyle Türkçe Sözlük I, M.E.B., T.T.K. Basımevi: Ankara, 1991.
12. ÖZSOY, Vedat, Görsel Sanatlar Eğitimi, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık: Ankara, 2003.
13. PETROV, Grigoriy, Olaylar İçinde Büyük Sanatçılar ve Üstün Yapıtları, İnkılap ve Aka Basımevi: İstanbul, 1979.
14. SÖZEN, Metin ve Uğur TANYELI, Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü Remzi Kitabevi: Ankara, 1994.
15. TÜKEL, Uşun, Henri MATISSE, Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi 2, YEM Yayınları, İstanbul, 1997.

Yüksel Gögebakan

16. TUNALI, İsmail, *Sanat Ontolojisi*, Sosyal Yayınları: İstanbul, 1984.
17. TÜRKDOĞAN, Galip Sanat Eğitimi Yöntemleri, Kadioğlu Matbaacılık: Ankara, 1984.
18. YOLCU, Enver, Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri: Nobel Yayın Dağıtım: Ankara, 2004.

MALATYA MUSİKİ DERNEĞİNİN YÖRESEL MÜZİĞE VE SOSYO-KÜLTÜREL YAPIYA KATKILARI

A. Metin KARKIN

İnönü Üniversitesi
Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Müzik Bölümü
adnan.karkin@inonu.edu.tr

Derya KARABURUN DOĞAN

İnönü Üniversitesi
Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Müzik Bölümü
dkaraburun@gmail.com

ÖZET

Doğu Anadolu bölgesinde birçok şehrin birleşmiş kültürlerinin odağında bulunan Malatya ili, sosyal yapı bakımından çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitlilikle birlikte türkü dağarcığı bakımından da oldukça zengindir. Malatya yöresel müziği, Geleneksel Türk Sanat Müziğinden ve Geleneksel Türk Halk Müziğinden etkilenmiştir, ayrıca Malatya farklı müzik türlerinden birçok bestecinin ve yorumcunun yetişmiş olduğu bir şehirdir.

Araştırmada “Nitel Araştırma” yöntemi kullanılmıştır. Çalışma ayrıca kültür analizi çalışmasıdır. Kültür analizine yönelik çalışmalarda amaç belirli bir grubun kültürünü tanımlama ve yorumlamadır.

Bu araştırmada öncelikle yerel ve sosyo-kültürel katkıları nedeniyle Malatya Musiki Derneğinin çalışmalarına ilişkin veriler ‘bilim odaklı’, ‘sanat odaklı’ ve ‘eğitim odaklı’ olarak sınıflandırılarak yorumlanmaya çalışılmıştır. Malatya müzik kültürüne olumlu yönde etkiler sağlayan, Malatya müzik kültürünün gelişiminde ve yayılımında öncülük etmiş olan Malatya Musiki Derneğinin düzenlemiş olduğu, konser-şenlik etkinliklerinin, söyleşilerin, araştırmaların, TV programlarının, yarışmaların, kursların Malatya müzik kültürüne ne derecede etki ettiği, bu müziğin aktarımının nasıl sağlandığı, sorularının cevapları aranmıştır. Dernekler gönüllülerden oluşan kuruluşlardır. Bu nedenle kültürü yaşatma ve aktarma amacı güden bu kuruluşların toplum tarafından desteklendiğinde, yapılan çalışmaların yaygınlaşabileceği, kültürün bozulmadan aktarılabilceği sonuçlarına varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Malatya, Müzik, Toplum, Kültür, Dernek.

THE CONTRIBUTIONS OF MALATYA MUSIC ASSOCIATION TO LOCAL MUSIC AND SOCIO-CULTURAL STRUCTURE

ABSTRACT

Malatya, which is in the focus of cultures of different united cities in Eastern Anatolian Region, shows variation in terms of social structure. Besides this diversity, it is also very rich in song repertoire. Malatya local music is influenced by traditional Turkish

A. Metin Karkın

Art Music and traditional Turkish folk music and it is also a city where a lot of music composers and singers of different types of music have been grown.

In the study "Qualitative Research" method was used. The study is a study of cultural study analysis. The objective of studies towards cultural analysis is to identify and interpret the culture of a particular group.

In this research, Because of its primary local and socio-cultural contributions the data related to the operations of Malatya Music association were classified as 'science-oriented', 'arts-oriented' and 'education-oriented' and interpreted. We tried to find answers to the questions of how much effect concert-festival activities, discussions, research, TV shows, competitions, courses held by Malatya Music Association do, which influences music culture of Malatya positively and pioneers the growing and spreading of Malatya music culture, and how the music transfer is provided. Associations are organizations comprised of volunteers. Therefore, we concluded that works done can spread and culture can be transferred without disruption when the associations which have the aim of support and transfer culture are supported by society.

Keywords: Malatya, Music, Society, Culture and Association.

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın amacı ve problemi doğrultusunda, sosyo- kültürel yapıda, kültür ve onu oluşumunu sağlayan faktörler üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda, toplumun sosyo-kültürel yapısını şekillendiren, kültürel faktörlerin birbiriyle etkileşimini gösteren, kültürün aktarımını ve öğrenimini sağlayan etmenlerden olan müzik eğitimi, müzik kültürü ve bu etkileşimde yer alan kurumlar kavramsal olarak ifade edilmeye çalışılmıştır.

Etnolojik kültür kavramının ilk tanımını İngiliz antropolog Edward Burnett Tylor yapmıştır, ona göre kültür; “Kültür veya uygarlık, etnolojik yaygın anlamıyla, toplumun üyesi insanın kazanmış olduğu, bilgileri, inançları, sanatı, ahlak, hukuk, gelenek görenekler ve diğer yetenekleri ya da alışkanlıkları içeren karmaşık bütündür” (Tylor, 1871: 1). Bu tanımla kültürün insanların sosyal hayatlarının bütününe içerdiğini, kazanılmış olduğunu bununla birlikte kalıtsal olmadığı ifade edilse de bazı kökenlerinin bilinçdışı olarak insanların hayatlarına yerleşmiş olduğunu görmekteyiz.

Her toplumun kendine özgü yaşayarak, öğrenerek, öğreterek oluşturduğu kültürü vardır. Bu kültür zaman içerisinde köklerini koruyabileceği gibi sürekli olarak hayata ve yaşama biçimlerine göre değişime uğrayabilir. İnsanların kazanılmış bilgileri kültürün odak noktasını oluşturmaktadır.

“İnsanlar, doğdukları günden itibaren her gün birçok şeyi farklı yollardan öğrenmektedir. İnsanı ait olduğu toplumun bir parçası yapan dil, giyim, rol ve statü paylaşımı, ayıp ve günah inancı, v.b. gibi birçok husus öğrenilerek edinil-

Malatya Musiki Derneğinin Yöresel Müziğe ve Sosyo-Kültürel Yapıya Katkıları

mektedir. Zaten belirli bir insan veya grubun gelenekleri ve uygarlığı, öğrenilmiş davranışların sonucu ortaya çıkmaktadır”(Bakan, 2004: 44).

Kazanılmış (öğrenilmiş) bilgiler ve davranışlar, kimi zaman hayat içerisinde tecrübelerle olabileceği gibi kimi zamanda belirli sistemli bir eğitim gerektirmektedir. Eğitim, toplumlar arasında kültürel bir faktör olarak değişiklik gösterse de, toplumların kültürlerinin bütünlüğünün sağlanması ve bu kültürün aktarılması için sıkça kullanılan araçlardır.

Malinowski çalışmalarında özellikle kültürün, insanların ‘gereksinimleri’ne yanıt verdiğinin öneminden söz etmiştir. Araştırmacıya göre insanların belirli sayıda fizyolojik olarak gereksinimleri(çoğalma, savunma, beslenme, öğrenme gibi) vardır ve bu durum insanların temel zorunluluklarını belirler (Malinowski, 1968: 49). Kültür, insanların zorunlu ihtiyaçlarını karşılayacakları durumlara işlevsellik katarak ‘kurumlar’ oluşturmuştur. Kurumlar antropolojinin bir bakıma temel unsurlarını oluştur ve ihtiyaçlara göre eğitsel, sanatsal, ekonomik, siyasal, hukuksal olabilir. Kurumların eğitsel tarafında bulunan okulların ve derneklerin kültürün oluşumunda ve aktarımında önemi büyüktür. Toplumların kendilerine has kültürlerinin içinde yaşam biçimleri ve bu yaşam biçimlerine özgü dil, ahlak, hukuk, din, estetik, sanat, ekonomi, bilim ve düşünce hayatlarının bulunduğu görülmektedir. “Kültür ve sanat konuları, ekonomik ve toplumsal konulardan bağımsız değildir”(Sun, 1969: 247).

Sanat dalları içerisinde müzik kültürün en önemli göstergelerinden biridir. Müzik insanların yaşamları boyunca üretip tükettikleri kültürel ve kimlikel ürünler arasında yer almaktadır. Bu nedenle, kültür kavramı içinde müzik, diğer kültürel değişkenlerle birlikte incelenmelidir. Müzik yalnızca ses fiziğine yönelik bir olgu değil, aynı zamanda kültürel bir olgudur. Bu nedenle etnomüzikoloji müziği kültürel bağlamları ile birlikte incelemeyi konu edinir.

Dolayısıyla bu çalışmada müzik, kültürün bir devamı ve bir parçası olarak ele alınacaktır. “Müzik insanlığın var oluşundan bu yana bireyi ve toplumu besleyen başlıca ‘insanca yaşam ve kültür’ damarlarından biridir. Müzik kültürü, bu damardan bireye ve topluma akan kendine özgü bir kültürel öz sudur”(Uçan, 2000: 10). Müziğin etkileşim olarak, etnolojik bir yapıya bağlı sosyal davranışlara dayandığı söylenebilir. Estetik yönü ile bir sanat dalı olarak müzik insanların kendilerini ifade etmek için kullandıkları yollar dandır. Bu bağlamda müzik eğitimine kültürün aktarım ve öğrenimi süreçlerinde büyük ölçüde görev düşmektedir.

Ekonomik, politik ve sosyo-kültürel yaşam içerisinde, içinde bulunulan kültürel yapının oluşmasını ve süregelmesini destekleyen aynı zamanda birliktelik duygusunu aşıl原因 kuruluşlar vardır. Bu sosyal davranış ve birlikteliklerin pekiştirildiği en önemli

A. Metin Karkın

yerler halk eğitim merkezleri ve örgün eğitim veren kuruluşlar, kurslar, derneklerdir. “...Örgütler, dernekler, kurumlar, okullar tüm kendilerine ilişkin şeylerle birlikte kültürden sayılırlar” (Uygur, 1996: 17). Sanayileşme ve küreselleşme öncesinde, genel olarak müziksel etkinlikler, sadece düğünler ve aile toplantıları ile sınırlıydı. Günümüzde modernleşme ile birlikte, insanlar müzik gereksinimlerini, çevresel faktörlerin de etkisi ile daha farklı mecralarda icra edebilmektedirler. Bu mecralardan en belirgin derneklerdir. Kültürün oluşumuna etkisi olan tüm etmenlerle ilişki içerisinde bulunan dernekler, toplumun her kesimine ulaştırılarak, toplum içerisinde yaşayan bireylerin bu derneklerden kültürel katkıları her alanda alabilmeleri sağlanmalıdır.

2. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde yerel ve kültürel katkıları nedeni ile Malatya Musiki Derneği'nin çalışmalarına ilişkin veriler ‘bilimsel’, ‘sanatsal’ ve ‘eğitsel’ olarak sınıflandırılarak yorumlanmaya çalışılmıştır.

“Malatya Musiki Derneği, Malatya ilinin folklorunun araştırılması, ortaya çıkarılması, korunması ve yaşatılmasını amaçlayan bir sivil toplum örgütüdür. 1986 yılında Yusuf Kaya'nın başkanlığı ile kurulan dernek, Ankara'dan yönetilmek üzere ilk olarak daha çok halk oyunları alanında çalışmalar yapmıştır. Anadolu'daki folklorik yapıyı inceleyerek, folklorla ilgili çalışmalar yaparak, Malatya halk oyunlarının yenilenen stillerini tespit etmeyi, Anadolu folkloruna ve Malatya folkloruna akademik kimlik kazandırmayı amaçlamıştır. Fakat ikamet yeri olarak Ankara'dan çalışmaların yapılmasının zorluğundan dolayı yönetim istifa etmiş, daha sonra 21 Nisan 1988 tarihinde yöresel halk müziği sanatçısı Nusret Demir başkanlığında, yerel basında görev yapan gönüllü kişilerin katılımıyla Türk Sanat Müziği ve Türk Halk Müziği dalında faaliyet göstermek için tekrar Malatya Musiki Cemiyeti adı ile kurulmuştur. 2000 yılında ise Malatya Musiki Derneği adını almıştır” (Tunç Yıldırım/2014).

Nitel araştırmalar yapan araştırmacılar için bulgu(veri), var olan bilgi stoklarından elde edilecek zaten hazır bir şey olmaktan çok, ‘araştırmacı’ ve ‘araştırılan’ arasında gelişen bir sosyal ilişki sonucu, oluşan ortaya çıkan bilgidir.

“İnsanların deneyimlerini, bu deneyimlerin değişik sosyal bağlamlarda ortaya çıkardığı etkileşimleri ve sosyal ilişkilerin örüntülerini, niceliksel survey ve istatistiklere dayanarak anlamak ve yeterli düzeyde derinlemesine kavramak olanaklı olmadığından, sosyal araştırmalarda nitel veriye gerek duyulmaktadır” (Kümbetoğlu, 2012: 43).

Malatya Musiki Cemiyeti, toplumu oluşturan insanların tarih boyunca üretip tükettikleri yaşantılarını, kültürlerini aktarıp yaşatmaya çalışan halk biliminin amaçladığı

Malatya Musiki Derneğinin Yöresel Müziğe ve Sosyo-Kültürel Yapıya Katkıları

gibi Malatya kültürünü aktarır, diğer kültürlere tanıtarak yaşatmayı amaçlamaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda Malatya Musiki Derneğinin çalışmaları sınıflandırılarak tablolastırılmıştır.

2.1. Malatya Musiki Derneği Tarafından Gerçekleştirilen Bilim Odaklı Etkinlikler

Çalışma Türü	Etkinlik Adı
Projeler	SODES Sosyal Sorumluluk Projesi Kapsamında “Gurbetten Gurbete Nağmeler” konseri SODES Sosyal Sorumluluk Projesi Kapsamında “Doğunun Batısı Batının Doğusu” (Çocuk Müziği Korosu TSM-THM Çalışmaları) SODES Sosyal Sorumluluk Projesi Kapsamında “Beni Dinleyen Bir Ailem Var” Konseri (Çocuk Müziği Korosu TSM-THM Çalışmaları)
Sempozyum Panel	1.Malatya Uluslararası Türkü Sempozyumu 2.Battalgazi Uluslar arası Kervansaray Buluşması Etkinlikleri 3.’Necip Fazıl Kısakürek’i Anma Konulu Panel 4.Avrupa Birliği SODES Gençlik Çalıştay Paneli
Toplantı, Şiir Dinletisi, Söyle- şi	Şair, Güftekar “Cemal Safi” Şiir Dinletisi, Söyleşi. Şair, Söz yazarı “Cansıl Erol” Şiir Dinletisi Söyleşi. Şair, Bestekâr “Uğur Gür” Şiir Dinletisi, Söyleşi Bestekâr ve Ses Sanatçısı “Nejdet Tokathoğlu” Söyleşi, Konser Tarihi Kentler Toplantısı

A. Metin Karkın

Yukarıdaki Tablodan da izleneceği gibi derneğin kuruluşundan bu yana bilimsel alanda 4 sosyal sorumluluk projesi gerçekleştirilmiştir, bu projeler ile birlikte Malatya iline göç etmiş ya da etmek zorunda bırakılmış bayanlardan ve çocuklardan koro kurulmuştur ve onlara yönelik enstrüman kursları verilmiştir. Bu projelerin katkıları ile derneğe enstrüman ve piyano alınmıştır. 2 Sempozyuma katılım sağlanmış ayrıca alanında büyük ölçüde müzik birikimine sahip ünlü bestekârlar ile söyleşiler düzenlenmiştir. Ayrıca bilimsel ağırlıklı sempozyumlara katılım sağlanarak, diğer katılımcıların bilimsel toplantılarının yanında Malatya yöresel müziğini tanımalarına imkân sağlanmıştır.

2.2. Malatya Musiki Derneği Tarafından Gerçekleştirilen Sanat Odaklı Etkinlikler

Konserler ve Etkinlik Adları
1. Merhum Bestekârlar Anısına Konserler (Avni ANIL, Tekin GÖNENÇ, Alâeddin YAVAŞÇA, Ayşe TAŞ, Fahri KAYAHAN ve birçok besteci 1996- 2013 yılları arasında her yıl yapılmaktadır) (İ.Ü.)
2. Her yıl 29 Ekim’de Cumhuriyet Özel Konserleri 2003- TGRT TV- Türk Sanat Müziği Programı
3. Her yıl 30 Ağustos Zafer Bayramı Konserleri
4. Her yıl Polis Haftası Konserleri
5. Yeşilçam Film Şarkıları Konseri I-II(İ.Ü)
6. TRT Radyosu Konserleri
7. Her yıl Çanakkale Şehitlerini Anma Konseri
8. Her yıl Yaşlılar Haftası Konseri
9. Malatya’da Akşam Sefası Konseri
10. Bestecilerden Ezgiler Konseri-Mustafa KESER
11. Atatürk’ün Sevdiği Şarkılar Konseri
12. ‘Hep O Şarkılar’ Sonbahar Konseri
13. Gönül Şarkıları Konseri
14. Engelliler Haftası Konseri
15. Şehit ve Muharip Gaziler Derneği ile Şehitleri Anma Konseri
16. Cezaevinde Mahkûmlara Moral Konseri
17. Aspuzuda Akşam Sefası Konseri

Malatya Musiki Derneğinin Yöresel Müziğe ve Sosyo-Kültürel Yapıya Katkıları

Çalışma Türü	Etkinlik Adı
Festivaller,Şenlikler, Tanıtım Günleri	1.Her yıl Kayısı Festivali Konserleri 2.Malatya Film Festivali Etkinlikleri 3.Malatya Kültür Geceleri 4.Malatya Tanıtım Günleri(Ankara) 5.Malatya Tanıtım Günleri(İstanbul) 6.Aspuzu Ramazan Geceleri Şenlikleri 7.Arapkir Bağbozumu Şenlikleri TSM-THM Konseri 8.Darende Zengibar Şenlikleri Konseri
TV-Radyo Program- ları	1994-TRT Avrasya TV Malatya Arpacı Konağında Konser 1996-TRT Asya'dan Müzikli Esintiler 1999- ER TV-Amatör Ses Yarışmasında Konser 2003- TGRT TV- Türk Sanat Müziği Programı 2009-Show TV- Korolar Çarpışıyor Yarışması 2009- TRT Radyo 4- 'Akşam Olunca Programı' 2011-TRT GAP Radyosu Diyarbakır Canlı Yayın 2012-TVM TV-Hayat Bu işte Programı 2012-Vuslat TV-Bilge Bakış Programı 2012-Vuslat TV-Bayram Özel Programı 2013-TRT GAP Radyosu 'Sabahın Nağmesi' Canlı Yayın Konseri 2014-Türkiyem TV- Bilge Bakış Programı

Derneğin sanat odaklı çalışmalarına ilişkin olarak her yıl düzenlenen konserler dikkat çekmektedir. Tabloda her yıl yapılan konserler sayıca fazla olduğundan dolayı tek tek belir-

A. Metin Karkın

tilmemiştir derneğin 1987 yılından bu yana 200'ü aşkın konseri bulunmaktadır. Bu konserlerin büyük bir bölümünde İnönü Üniversitesi Müzik Bölümlerinden öğrenciler ve Öğretim Elemanları yer almıştır. Türk Halk müziği ve Türk Sanat müziğinin unutulmaya yüz tutmuş bestekârlarının ve eserlerinin tekrarlanarak halka sunulması kültürün ve müziğin yaşatılması için büyük önem arz etmektedir. Bu konserlerden en önemlileri, merhum ya da yaşayan besteci, icracı, söz yazarı, müzisyenlere yönelik olanlardır. “Yaşayan müzisyenler adına yapılan konserler, o müzisyenin katılımı ile gerçekleştirilir. Konserde besteci, söz yazarı, icracı olan kişi ya şeflik yapar ya da birkaç parçada solist olarak konsere eşlik eder. Dernek tarafından konser sonrası gelen sanatçılara plaket verilmektedir” (Tunç Yıldırım/2014). Ayrıca Malatya Tanıtım Günleri kapsamında dernek bünyesinde gönüllü olarak koristlik yapan kişiler Ankara ve İstanbul'da yapılan bu etkinlik ile Malatya yöre müziğini diğer şehirlere taşıma ve tanıtmaya görevi üstlenmektedirler. Huzur evinde ve cezaevinde yapmış oldukları konserler ile müziği farklı mecralarda yaşayan insanlara morale ihtiyacı olan kişilere taşıma görevi üstlenmişlerdir. Televizyon, radyo programları ve yazılı yayında derneğin konser çalışmaları 1994 yılından itibaren yayınlanmıştır. Dernek ve İnönü Üniversitesi 2009 yılında Show TV kanalında yayınlanan ‘Korolar Çarpışıyor Yarışması’nda Malatya adına koronun oluşturulmasına ve organizasyonlarda büyük katkı sağlamıştır. Yedi il arasında birinci olan ve Malatya'da bir ilköğretim okulunun yapılmasına vesile olan sanatçı Kutsi ve Malatya Korosu, dernek tarafından oluşturulmuştur.

2.3. Malatya Musiki Derneği Tarafından Gerçekleştirilen Eğitim Odaklı Etkinlikler

Çalışma Türü	Etkinlik Adı
Kurslar	Her yıl Org Kursu Bağlama Kursu Gitar Kursu Ud Kursu Üniversitelerin Müzik Bölümlerine Öğrenci Yetiştirmek için Hazırlık Kursları Türk Halk Müziği Korosu Çalışmaları Türk Sanat Müziği Korosu Çalışmaları Nota, Nazariyat, Ses Eğitimi, Diksiyon Dersleri verilmektedir.

Malatya Musiki Derneğinin Yöresel Müziğe ve Sosyo-Kültürel Yapıya Katkıları

Yarışmalar	Fahri Kayahan Amatör Ses Yarışması THM Ses Yarışması TSM Ses Yarışması Arguvan Ses Yarışması 1988-Malatya Gençlik Spor İl Müdürlüğünün Düzenlediğı Dernekler Kurumlar Arası Ses Yarışması 1.lık Ödülü 1999- Er TV Belediye Fuarcılık Katkıları ile Amatör Ses Yarışması 2000-2011-Flaş Haber Yılın En İyileri Müzik Ödülü
------------	---

“Çalgı eğitimi dersleri 1988 yılında derneğin kuruluşundan itibaren her yıl aktif olarak verilmektedir”(Tunç Yıldırım/2014). Çalgı eğitimi veren öğretmenler genelde İnönü Üniversitesi müzik bölümlerinde eğitim gören üniversite öğrencilerinden seçilmektedir, bununla beraber farklı meslek gruplarından olan fakat enstrüman konusunda birikime sahip kişilerde öğretmenlik yapabilmektedir. Bu şekilde üniversite öğrencileri kurslardan kazandıkları maddi geliri kendi eğitimlerini sürdürebilmelerini sağlamak için kullanmaktadırlar. Derneğin kuruluşundan bu yana İnönü Üniversitesi Öğretim Üyesi ve Öğretim Elemanlarından Prof. Cemal YURGA, Prof. Dr. Turan SAĞER, Okutman Faik İSRAFILOĞLU, Öğr. Grv. Mesut ER-CAN, İbrahim GÜLEÇ VE Okutman Orçun AKGÜN dernekte koro şefi, enstrüman hocası ve yarışmalarda jüri üyelikleri yapmışlardır. Kursların aidatları oldukça düşüktür. Bunun nedeni olarak, müziğe gönül vermiş insanların oluşturduğu bu tür dernekler için maddiyatın ikinci planda olmasını ve bu özverinin hem müzik dersi verenler, hem de alanlar için geçerli olmasını verebiliriz. Malatya Musiki Derneği günümüze kadar sayısız öğrenci yetiştirilmesine katkı sağlamış, bu öğrencilerin eğitim fakülteleri, güzel sanatlar, devlet koroları, konservatuarlar ve TRT korolarına girmelerine olanak sağlamıştır.

Derneğin çatısı altında kurulmuş olan korolarda gerek TSM, gerekse THM olsun bayan ve erkek sayıları genel olarak eşittir. Müziğe gönül vermiş olan her kesimden insan müzik sayesinde bu dernekte bir arada bulunmaktadır. Uzam tıp doktorundan, subaya, ev hanımından hemşireye, öğretmenden baharatçıya, kuyumcudan lise öğrencisine kadar her kesimden müzik severler bu dernekte buluşmakta ve müzik adına güzel işler ortaya çıkarabilmektedir. Ayrıca dernekte geçmişten günümüze kadar şeflerin ve diğer koro üyelerinin beste ve güfte çalışmaları bulunmaktadır. Dernekte koro şefliği yapmış olan Dr. Abdulkadir Kaya'nın birçok makamda bestesi, üyelerden İsmet Bozdağ'ın Halk müziği alanında çalışmaları, üyelerden Enver Kalaycıoğlu'nun TSM, THM, çocuk şarkıları, marş çalışmaları bulunmaktadır. Derlemecilik alanında Mehmet Balaban'nın eserleri, Hakkı Tekgül'ün birçok makamda yazmış olduğu besteleri, Nusret Demir'in halk müziği derlemeleri ve besteleri, geçmiş yıllarda koro şefliği yapmış olan Edvan Kengil'in TRT müzik repertuarında olan birçok eseri vardır.

A. Metin Karkın

3. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonuçları, derneğin faaliyetlerinin sınıflandırılarak ortaya çıkartılması bakımından önem taşımaktadır. Bulgular ile birlikte, Malatya’da bulunan sivil toplum örgütlerinden olan Malatya Musiki Derneği’nin, yöre, sosyo-kültürel yaşamının ve müzik kültürünün korunmasında ve gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli bir rol üstlendiği sonucuna varılmıştır. Bu sonuçlar ile birlikte derneğin teknik ekip ve araç-gereç sağlanması haliyle yöreye daha fazla katkı sunabileceği, ayrıca Malatya Musiki Derneği gibi sosyo-kültürel yaşama önemli katkıları olduğu düşünülen sivil toplum kuruluşları ve örgütlerinin, diğer kurum, kuruluşlar tarafından da desteklenmesi gerektiği düşünülmektedir.

İnönü Üniversitesi Müzik Eğitimi ve Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Müzik Bölümünde görev yapan öğretim elemanlarının derneğin kuruluş aşamasında ve sonrasında amatör olarak müzikle ilgilenmek isteyen kişilere yardımcı olmak, koroya enstrümanist ya da korist olarak katkı sağlamak, enstrüman hocalığı yapmak, ses yarışmalarında jüri üyeliği yapmak gibi derneğin gelişmesi için katkılar sağlamalarının yanında, aynı zamanda Malatya yöre müziğine de katkı sağladıkları düşünülmektedir.

Bilim, sanat, eğitim odaklı çalışmalar yapan üniversiteler ile aynı amaçlar doğrultusunda hareket eden derneklerin, sivil toplum örgütlerinin arasında bilimsel, sanatsal ve eğitim konularında işbirliğinin yapılmasının yararlı olacağı söylenebilir. Malatya Musiki Derneği üyelerinin yapmış oldukları sanatsal çalışmaların derleme, bestecilik, güfte çalışmaları gibi belgelerin ulusal arşivlere kazandırılmasıdır.

KAYNAKLAR

1. BAKAN, İsmail ve Diğerleri, Örgüt Sırlarının Çözümünde Örgüt Kültürü Teorik ve Ampirik Yaklaşım, Aktüel Yayınları: İstanbul, 2004.
2. KÜMBETOĞLU, Belkıs, Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma, Bağlam Yayıncılık: İstanbul, 2005.
3. MALINOWSKI, Bronislaw K., Une Theorie Scientifique De La Culture (trand.franc.), Maspero: Paris, 1968,.
4. SUN, Muammer, Türkiye’nin Kültür-Müzik-Tiyatro Sorunları, Kültür Yayınları: Ankara, 1969.
5. YILDIRIM, Mehmet Tunç, Görüşme (Kaynak Kişi), Malatya Musiki Derneği Başkanı, 2014.
6. TYLOR, Edward B., La Civilisation Primitive(trad.franc.), Reinwald: Paris, 1876.
7. UÇAN, Ali, Türk Müzik Kültürü, Müzik Ansiklopedisi Yayınları: Ankara, 2000.
8. UYGUR, Nermi, Kültür Kuramı, Yapı Kredi Yayınları: İstanbul, 1996.

AFİŞ TASARIMINDA KADIN İMGESİNİN TOPLUMSAL CİNSİYET BAĞLAMINDA YERİ

Şirin BENUĞUR

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Görsel İletişim Tasarımı Bölümü
sirinbenugur@hotmail.com

ÖZET

Toplumsal cinsiyet kavramı kısaca sosyal yönden kadın ve erkeğe verilen roller ve yüklenen sorumluluklar olarak tanımlanabilir. Bu çalışmanın temel amacı afiş tasarımında kadın imgesinin toplumsal cinsiyet bağlamında nasıl yer aldığını incelemektir. Bu amaçla toplumsal hareket ve dönüşümlerin afiş tasarımında kadın imgesinin kullanımına etkileri incelenmiş ve örnek afişler üzerinden kadının toplumsal rolleri, toplumsal cinsiyet bağlamında yorumlanmıştır. Afiş tasarımında kadın imgesinin ilk kez kullanıldığı 19. yüzyıldan günümüze kadar gelen süreç incelendiğinde, yaşanan toplumsal süreçlerin kadın algısında farklılık yarattığı, ancak afişlerde kadına yüklenen toplumsal cinsiyet rollerinin ve yüklenen sorumlulukların zorunlu dönemler dışında büyük ölçüde değişmediği sonucuna ulaşılabilir.

Anahtar kelimeler: Toplumsal cinsiyet, grafik tasarım, afiş, tasarım, kadın

POSTER DESIGN OF THE WOMEN IMAGE PLACE IN GENDER CONTEXT

ABSTRACT

The concept of social gender can be defined as socially assigned roles and responsibilities to women and men briefly. The main purpose of this study is to examine how the female image is involved in the poster design. For this purpose, the impacts of social movements and the transformations on adopting the female image in the poster design were examined and through sample posters, the social roles of women were analyzed in the context of the social gender. As the process from the 19th century when the first women image was used in poster design to nowadays, it can be concluded that the social processes experienced have created some differences in the perception of women. However except mandatory periods, the social gender roles and responsibilities assigned to women in posters have not been changed in large extends.

Key words: Gender, graphic design, poster design, woman

GİRİŞ

19. ve 20.yüzyıl toplumdaki birçok alt/dezavantajlı grubun, demokratik hak ve özgürlüklerini elde etmek için verdikleri uzun soluklu mücadelelere tanıklık etmiştir. Özellikle ırk, din, etnik kimlikler ve cinsiyet gibi temel konularda talep edilen demokratik hak ve özgürlük mücadeleleri toplumsal hayatı etkilemiştir.

Bu mücadeleler arasında yer alan Feminizm, kadınların toplum hayatında ikinci plana itilmelerine ve egemenci kültür anlayışına (erkek egemen anlayışa) karşı bir hareket olarak ortaya çıkmıştır. 18. yüzyılın ortalarına kadar ‘kamusal alan’ ve ‘özel alan’ anlayışı kadını toplumsal hayatta ikinci plana itmiştir. Kamusal alan hakların, eşitliğin, başarının ve mülkiyet ilişkilerinin de gerçekleştiği alan olarak kabul edilirken; kadınla bütünleşen özel alan, kan bağları ve doğal yakınlıklarla sınırlı, kadının üretkenliği esasına dayalı bir alan olarak kabul edilmiştir. Kadına yüklenen temel rol ise çoğalma/üreme olmuştur. Konuyla ilgili olarak Davis (2003: 90) kadına yüklenen toplumsalın yeniden üretimi görevinin kültür açısından önemine dikkati çekerek, toplumsal cinsiyet ilişkilerinin, çoğunlukla nesilden nesile geçecek yaşam biçimi olarak kültürlerin “öz”ünü oluşturduğunu ifade eder. Etik ve estetik tüm bir dünya görüşünün doğallaştırılabildiği ve yeniden üretilebildiği ailedeki yetişkinler arasındaki ve yetişkinlerle çocuklar arasındaki ilişkileri, yemek pişirme ve yeme, ev işi ve oyun tarzları ile uyku öncesi hikâyelerini de içeren “yuva” (home) kurgusunun önemine dikkat çeker. Bu bağlamda kadının toplumsal cinsiyet rolü evinin hanımı, çocukların annesi sadık fedakâr eşidir. Cinsiyet eşitliğinden söz edilemez. Feminizm ise cinsiyet eşitliğini savunur. Çaha (1994) feminizmin temelde kadın ile erkek arasındaki iktidar ilişkisini değiştirmeyi amaçlayan siyasi bir hareket olduğunu belirtir. Feminizm, kadının erkeğin karşısında hukuki ve cinsel eşitliğini sağlamaya yönelik bir hareket olarak başlamış; zaman içerisinde kadının yerini ve toplumun kadına bakış açısını değiştirmiştir.

Günümüzde feminizm modern insana yeni bir bakış açısı kazandırarak, toplumsal cinsiyet eşitliğinin çağdaş ve modern hayatın doğal bir gerekliliği olduğunu savunan oldukça önemli ve etkili bir siyasi hareket görünümündedir. Bu açıdan bakıldığında toplumsal cinsiyet kavramının kadın ya da erkek olmanın, toplumun ve ait oldukları kültürün yüklediği anlamları, rolleri ve beklentileri ifade etmenin ötesinde bir anlam taşıdığı söylenebilir. Toplumsal cinsiyet araştırmaları başta sosyal bilimler, fen bilimleri ve eğitim bilimlerinin çalışma alanı içerisinde

Afiş Tasarımında Kadın İmgesinin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Yeri

yer almaktadır. Bununla birlikte sanat ve tasarımın toplumsal hayatın içindeki belirleyici ve yönlendirici rolü, konunun sanat ve tasarım alanında da kendisine görsel bir anlatım dili olarak yer bulmasına yol açmıştır. Özellikle görsel iletişimi sağlamadaki etkin gücü ve belgeleme özelliği ile grafik tasarım ürünlerinden afiş, kitle iletişim araçları arasında önemli bir yere sahiptir. Geçmişten günümüze kadar gelen süreçte konuyla ilişkili olabilecek afiş tasarımlarına bakıldığında toplumsal cinsiyet kavramının dolaylı ya da doğrudan yer aldığı birçok örneğin bulunduğu görülmektedir. Afişte kadın imgesinin toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyet rolleri ve toplumsal cinsiyet eşitliği kapsamında nasıl ele alındığını incelemeden önce, konuyla ilgili temel kavramları açıklamakta yarar görülmektedir. Alan yazında konuyla ilgili olarak çeşitli görüşler ve tanımlamalar yer almaktadır. Bu görüş ve tanımların birçok ortak noktada birleştiği ya da konuya benzer yaklaşımlarda bulunduğu görülmektedir. Dökmen (2010) bu temel kavramlarla ilgili olarak şu tanım ve açıklamaları yapar: Kadın ve erkek toplumun iki ana unsuru olarak temelde biyolojik özellikleri bakımından farklıdır. Cinsiyet olarak adlandırılan bu farklılık aynı zamanda toplumsal bir anlamı da içermektedir. İngilizcede toplumsal anlamını taşıyan *gender* kelimesinin yerine Türkçede *toplumsal cinsiyet* ifadesi kullanılmaktadır. Toplumsal cinsiyet terimi kadın ya da erkek olmaya, toplumun ve ait oldukları kültürün yüklediği anlamları ve beklentileri ifade etmektedir. Sosyal bakımdan kadın ve erkeğe yüklenen roller ve sorumluluklardır. Genellikle bireyin biyolojik yapısıyla ilişkili psikolojik özelliklerini de içermektedir. *Toplumsal cinsiyet farklılıkları* toplumsallaşma sürecinde erkek ve kız çocuklarının öğrendikleri, kültürün cinsiyetlerine *uygun* bulduğu duygu, tutum, davranış ve roller arasındaki farklılıklardır. Bireyden bireye ve kültürden kültüre kimi değişimler göstermektedir. Örneğin kadınların daha duyarlı, ilgili vb. olarak algılanmaları; ev kadını, öğretmen, hemşire vb. olmalarının beklenmesi, erkeklerin ise bağımsız, kuvvetli vb. algılanmaları; asker, mühendis vb. olmalarının beklenmesi gibi gerçek olmayan, toplumun dayatması sonucu oluşan farklılıklardır. *Toplumsal cinsiyet eşitliği* ise kadın ve erkeğin toplumsal yaşamın her alanına eşit hak ve olanaklarla katılımı olarak tanımlanabilir. Bu eşit hak ve olanaklar cinsiyete dayalı herhangi bir ayrımın olmayışı anlamını taşımaktadır. *Toplumsal cinsiyet rolleri* kadın ve erkeğe verilen farklı rollerdir. Annelik, babalık, öğretmenlik, askerlik gibi roller, cinsiyet kalıp yargılarını ya da toplumun belirlediği cinsiyet farklılıklarını yansıtmak üzere kullanılmaktadır. Toplum kadın ve erkeğin yazdığı senaryoya bağlı kalarak rollerini oynamalarını bekler. Toplumsal cinsiyet rolü, toplumun

Şirin Benuğur

tanımladığı ve bireylerin yerine getirmelerini beklediği cinsiyetle ilişkili beklentilerdir. Çelebi (1990:4) toplumsal cinsiyet farklılıklarının kadın ve erkeklerin oynamasını öğrendikleri veya çeşitli kurumsal yapılar içinde oynamak durumunda kaldıkları farklı rollerden kaynaklandığını ifade etmektedir. Farklılığın temel determinantı olarak görülen cinsel iş bölümünün, erkekleri kamusal alanlara, kadınları da eş, anne, ev içi işçi ve ailenin özel alanına bağladığını ve böylelikle onların yaşam boyu süren tecrübeleri, karşılaştıkları olaylar serisini oldukça farklılaştırdığını ve ayrı bir sosyal kategori oluşturmalarını sağladığını belirtmektedir. Aile ve eğitim kurumunun toplumsal cinsiyetin inşasında etkin bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Bu kurumların dışında çağımızın en etkili görsel iletişim araçları arasında yer alan grafik tasarım ürünlerinden afişin de bilinçaltı mesajlarla toplumsal cinsiyetin inşasında önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Afiş tasarımının geçmişten günümüze tarihsel gelişimi bu içerik kapsamında incelendiğinde, kadına yüklenen toplumsal cinsiyet rollerinin ve toplumsal cinsiyet eşitliği/eşitsizliği kavramlarının doğrudan ya da dolaylı bir biçimde yer aldığı birçok afiş örneğinin bulunduğu görülmektedir.

1. Grafik Tasarım Ürünü Olarak Afiş ve Toplumsal Boyutu

Grafik tasarım ya da günümüzdeki geniş kapsamlı kullanımıyla görsel iletişim tasarımı kısaca içeriğin görsel ve/veya yazı kullanarak işlevsel ve estetik bir biçimde düzenlenmesi olarak tanımlanabilir. Grafik tasarım ürününün en önemli özelliği mesajı/bilgiyi görsel iletişim yoluyla geniş kitlelere ulaştırabilme gücüdür. Bir grafik tasarımı ürünü olan afiş kamusal alandaki kullanımıyla bu anlamda oldukça etkili bir görsel iletişim aracıdır. Afiş siyasal, sosyal, ekonomik, sanatsal ya da kültürel herhangi bir olayı ya da konuyu duyurmak amacıyla tasarlanan, basılı ya da sayısal olarak sunulan görsel bir iletişim aracıdır. Bu görsel iletişim aracı İngiltere’de 19. yüzyıl başında başlayan endüstri devriminin getirdiği teknolojik ve ekonomik gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan *Arts and Crafts* hareketinin sonuçlarından biridir. 20. yüzyılda sanat ve tasarım anlayışının biçimlenmesini sağlayan *Arts and Crafts* ve *Art Nouveau* hareketlerinden günümüze kadar gelen süreçte afiş toplumsal, siyasal, ekonomik, kültürel, teknolojik ve bilimsel birçok gelişme ve olayın belgelenmesini sağlamıştır. Yüzyıl başında modern sanatla birlikte kendi estetiğini ve tasarım dilini oluşturan afişin düşük maliyetli olması ve geniş kitlelere ulaşabilme özelliği kamusal alanda etkisini ve gücünü arttırmıştır.

Afiş Tasarımında Kadın İmgesinin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Yeri

Sosyal, siyasal ve kültürel olayların halka ulaştırılmasında üstlendiği rol, tarihsel süreçte toplumsal değişimlere yön verme, bu değişimi yazılı ve görsel olarak belgeleme özelliği kazanmasına yol açmıştır. Afiş aracılığıyla bir toplumun sosyal, ekonomik, kültürel, siyasi ve diğer birçok alanda yaşadığı değişim ve gelişimin belgelenmesi ve yorumlanması olanaklı hale gelmiştir. Afiş genel olarak *kültürel afiş*, *sosyal afiş* ve *reklam afişi* ya da *ticari afiş* olarak gruplandırılmaktadır. Kültürel afişler sergi, konser, festival, sinema, tiyatro gibi sanatsal etkinlikler, bilgi şöleni, konferans, yarışma, spor vb. etkinliklerin duyurulduğu afiş türleridir. Sosyal afişler toplumu uyarma, bilgi verme, yönlendirme ya da toplumsal bir olayda toplumu eyleme geçmeye davet eden afişlerdir. Reklam afişleri ya da ticari afişler ise, bir ürün ya da hizmetin tanıtımının yapılması için hazırlanan afiş türüdür. Afiş içerik, konu ve sunum ortamları bakımından içinde buldukları döneme göre değişiklik gösterebilmektedir. Günümüzde boyut ya da uygulamadaki farklılıklar nedeniyle outdoor ve billboard uygulamaları da duyuru ve tanıtım amaçlı afiş olarak kullanılmaktadır. Boyutları, üretim tekniği ya da sunum ortamları değişim gösterse de afiş tasarımında değişmeyen tek şey toplumu yönlendirme, harekete geçirme ve toplumun tercih yapma biçimlerine etki etme özelliğidir. Afiş bu yönüyle tarihsel süreçleri ve değişimleri etkilemeye devam etmektedir.

2. Afiş Tasarımında Kadın İmgesi ve Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kullanımı

Afiş tasarımında kadın imgesine ilk kez modernizmin başladığı 19. yüzyılda yer verilmiştir. Modernizm sanayi devrimiyle birlikte büyük bir toplumsal değişimle birlikte bilimsel, siyasal ve kültürel gelişmelerin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Sanat, mimari ve edebiyat alanında yenilikleri ve şimdiki zamanı savunan, geleneksel yapıyı ve anlatımı reddeden modernizm tasarım alanında da etkisini göstermiştir. Bunun yansımalarından biri olarak afişlerde kadın imgesine ilk kez Fransa'da 1890-1910 yılları arasında 200 yıllık bir dönemi kapsayan Art Nouveau döneminde yer verilmiştir. Almanya'da *Jugendstil*, Avusturya'da *Secessionstil*, İngiltere'de *Yellow Book Style*, İtalya'da *Stile Liberty*, Hollanda'da *Nieuwe Kunst*, İspanya'da *Modernista* gibi isimler alan devrim niteliğinde bu akım özellikle afiş tasarımının gelişmesine büyük katkıda bulunmuştur. Sosyal farklılıkların yayıldığı ve ahlak kurallarının, geleneklerin beklentilerin bir araya geldiği bu çağ genellikle "La Belle époque" ya da "Güzel Çağ" olarak adlandırılır. Teknolojik ve sosyal değişikliklerin, insanların günlük yaşamlarını etkilediği ve

Şirin Benuğur

seri üretimin yaygınlaştığı bir dönemdir (Öztuna, 2007:61). Fransa’da dönemin en önemli afiş tasarımcıları arasında ressam ve litograf *Jules Chéret* (1836-1933), ressam ve tasarımcı *Alphonse Maria Mucha* (1860-1939), ressam *Henri de Toulouse-Lautrec* (1864-1901), tasarımcı *Eugène Grasset* (1841-1917), ressam ve özgün baskı sanatçısı *Théophile-Alexandre Steinlen* (1859-1923) yer alır. Paris halkının sosyal yaşantısını, yaşam sevincini aktaran afişlerde akımın özelliği olan eğri çizgiler, çiçekler, dekoratif ve romantik bir anlatım tarzı içerisinde kadın resimlemelerine sıkça yer verilmiştir. Modern afişin babası olarak adlandırılan Chéret, afişlerinde konu ne olursa olsun hep aynı güzel genç kadın tipine yer vermiş ve bu kadın tipi Paris halkı tarafından *Chérette* olarak adlandırılmıştır (Görsel 1) . Chéret’in 1880 ve 1890 yılları arasında yarattığı bu kadın tipine kaynaklık eden O’nun favori modeli Danimarkalı aktris ve dansçı *Charlotte Wiehe*’dir. Bu kadın tipi mutluluğunu saklamayan, dans eden, gülen ve sorumsuz bir kadını yansıtır (Barnicoat, 1975:20). Toplumda hâkim olan mazbut, iffetli kadın ve hayat kadını ikilemine bir alternatiftir. Bu kadın ne aşırı iffet düşkünü ne de fahişedir. Kendine güvenen, özgürce yaşayan, hayatın tadını çıkaran, kısa elbiseler giyip dans eden, şarap ve hatta halk içinde sigara içen bir kadın tiplemesidir. O kadar etkilidir ki Fransız kadını tarafından giyim tarzı ve yaşam biçimiyle taklit edilmiştir. Kadın hareketlerinin Fransız devrimiyle en etkin olduğu ülkelerden biri olan Fransa’da (Gönenç, 2012:63), kadınların sosyal konumlarını güçlendirmek için harcadıkları çabaların sonuçlarına ait yansımaların bu afişlerde yer aldığı söylenebilir. Alphonse Mucha’nın reklam afişlerinde yer alan kadın resimlemeleri de benzer özellikler taşımaktadır (Görsel 2). Bu dönemde afişlerde hedeflenen dikkat çekme, ikna etme, katılma, çağırma ve satışa yönlendirebilme problemlerinin çözümünde kadın imgesi sıkça kullanılmaya başlanmıştır (Bektaş 1997:1-25). Toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında bu afişlerde toplumun ve toplumsal kültürün kadınlara yüklediği anlam şehir hayatının içerisinde sosyal yaşamda erkeklerle birlikte yer alan, cinselliğine vurgu yapılan, neşeli, eğlenceli ve güzel kadınlardır. İngiltere’de modern anlamda afiş tasarımının ilk örneklerini gerçekleştiren *The Beggarstaff’s Brothers*’dan (Beggarstaff Kardeşler) *Dudley Hardy* tiyatro afişlerinde kadın figürünü kullanan önemli bir isim olmuştur (Görsel 3). Bu afişlerde kullanılan kadın resimlemeleri afişe konu olan oyunun içeriğindeki kadınları yansıtır. Eugène Grasset’in kadın resimlemelerinde egzotik doğu sanatına duyduğu hayranlığın izleri vardır (Görsel 4). 20. yüzyıl reklamcılık anlayışının ilk afiş örneklerini tasarlayan Théophile-Alexandre Steinlen’in reklam

Afiş Tasarımında Kadın İmgesinin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Yeri

afişlerinde günlük yaşam içerisinde yer alan farklı sosyo-kültürel özellikler taşıyan genellikle sade ve şık giyimli, cinselliğine vurgu yapılmayan kadın tiplerini yer alır (Görsel, 5). Almanya’da Ludwig Hohlwein afişlerinde genellikle güçlü, başarılı, sağlıklı, çalışan, bakımlı, güzel ve çekici kadın resimlemelerine yer vermiştir. Afişlerindeki kadınlar üst kültüre aittir ve ekonomik yönden varlıklardır (Görsel 6).

Görsel 1. Jules Cheret, 1892.

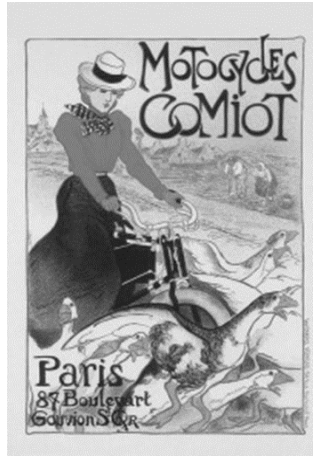
Görsel 2. A. Mucha, 1897

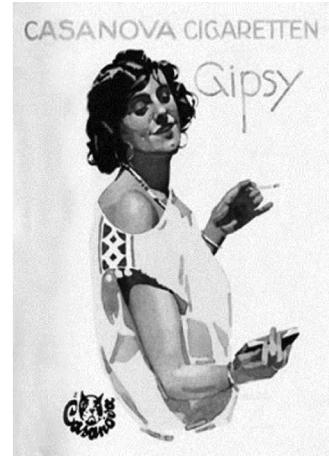
Görsel 3. Dudley Hardy, 1898

Görsel 4. Eugène Grasset

Görsel 5. Théophile-Alexandre Steinlen

Görsel 6. Ludwig Hohlwein.

Şirin Benuğur

Art Nouveau akımının ardından 20.yüzyıl modernist yaklaşımlara bakıldığında grafik tasarımın Kübizm, Fütürizm, Dadacılık, Sürrealizm, De Stijl, Süprematizm, Konstrüktivizm gibi sanat akımlarından etkilenerek dil ve üslup gelişimini sürdürdüğü görülmektedir. Bu akımlar boyunca afiş tasarımında ağırlıklı olarak yazı karakterlerinin farklı biçimlerde düzenlenmesine yönelik arayışlar, geometrik düzenlemeler, çeşitli kavramların tipografik düzenlemelerle yansıtıldığı tasarımlar üretilmiştir. Tipografinin bilinen tüm kurallarına karşı çıkmıştır. Soyut bir estetik anlayış, kolaj tekniğinin yaygınlaşması, fotoğrafın kolajda kullanılması ile birlikte fotomontaj gibi uygulamalar başlamıştır. Tüm bu gelişmeler afişin, radyo gibi yaygın olmayan kitle iletişim araçlarının yerine kullanılmasına yol açmıştır. Afişin kitle iletişim aracı olarak sağladığı bu önemli ve büyük etki aynı zamanda propaganda aracı olarak kullanılması fikrini doğurmuştur. Afiş propaganda aracı olarak ilk kez I. Dünya Savaşı sırasında (1914-1918) kullanılmaya başlanmıştır. I.Dünya Savaşı propaganda afişlerinde yer alan kadın imgesi genellikle anne, sevgili, asker ya da eş rolündedir. Afişlerdeki kadın imgeleri annelik ve anneliğe yüklenen şefkat rolü ile halkı, orduya ve hükümete yardıma çağırmaktadır. Bu afişlerde erkekleri orduya katılmaları için yönlendiren kadın imgelerinin yanı sıra fabrikalarda çalışan kadın imgeleri de yer almaktadır. Afişler de kadınlara yüklenen toplumsal roller öncelikle ‘evinin kadını’, ‘çocukların annesi’, ‘gururlu asker annesi/eşi/sevgilisi’ şeklindedir (Görsel 7). Afişlerin içeriği toplumdaki geleneksel erkek ve kadın rolleri hakkındaki toplumsal yargıları desteklemektedir. Özgürlük ve vatan için erkekler savaşı. Bağımsızlığı, devleti ve kadını korur. Toplum içerisinde bu tür “kültürel gelenekler ve geleneklerin (yeniden) icadı (Hobsbawn ve Ranger, 1983) çoğunlukla kadınların denetim ve baskı altında tutulmasını meşrulaştırma yolu olarak kullanılmıştır (Davis, 2003: 96). İngiltere’de I.Dünya Savaşı sırasında basılan propaganda afişlerinde kadınların savaş görevlerine katılımı ve geleneksel erkek rollerine girişi, kadınlara yeni toplumsal roller verilmesini gerektirmiştir. Uzun süren savaş ve erkeklerin büyük çoğunluğunun cepheye gitmesi, iş gücü açığını doğurmuş, fabrikalarda üretimin devam etmesi için kadınlara çalışma çağrısı yapılmıştır. ‘İngiltere’nin kadınları fabrikalara gelin’ sloganı ile hazırlanan afişlerde, İngiliz kadını alt açıdan yukarı doğru bakarken resmedilmiş, kadın ve cephe işçisi kahramanlaştırılmıştır. Kadın işçinin “V” şeklinde gökyüzüne doğru açılmış kolları aynı zamanda zaferin [victory] V’sini anımsatmak ve fabrikadan çıkan tank ve uçakları kutlamak ister gibidir (Görsel 8). Arka plandaki fabrika görsel merkezin altında bir noktaya yerleştirilmiş ve kadın işçi fabrikadan, endüst-

Afiş Tasarımında Kadın İmgesinin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Yeri

riyel makinelerden ve kirlilikten uzaklaştırılmıştır. Savaş koşulları kadınların erkeklerin hâkim olduğu iş kollarında çalışmalarına yol açmıştır. Bu durum savaştan sonra da kadınların erkeklere ait görülen bütün mesleklerde çalışmalarını ve ev hayatının dışında kamusal alanlara yönelmelerini sağlamıştır (Çitci, 2009:87). Kadının toplumsal cinsiyet rolü ve özelliği değişmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nin 1917 yılında savaşa katılmasıyla birlikte sistemli bir organizasyonla çok sayıda propaganda afişi tasarlanmış ve kadınlar bu afişlerde sık sık yer almıştır. Bu afişlerde kadın imgesi genellikle cinselliğine vurgu yapılan, seks sembolü ve çekicilik unsuru olarak erkekleri askerliğe çağıran bir yaklaşımla kullanılmıştır. Ayrıca toplumsal rollerin dışında çıkılarak kadınların da orduya katılmasına yönelik afişler de tasarlanmıştır (Görsel 9). Yine toplumsal rolde anne ve çocuk imgesine vicdani duyguları harekete geçirici bir yaklaşımla yer verilen afişlerde halk hükümete yardıma çağırılmıştır (Görsel 10).

Görsel 7. İngiliz kadınlarının erkekleri askere gitmeye yönlendiren afiş, E.V. Kealy, 1915

Görsel 8. İngiliz kadınlarını fabrikada çalışmaya çağıran afiş

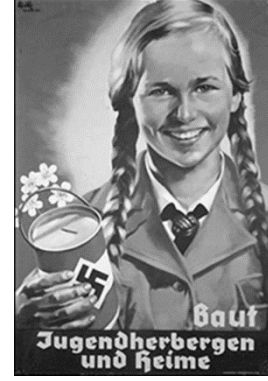
Görsel 9: Amerikan ordusuna çağrı afişi

Görsel 10: Amerikan savaş bonolarının satışını desteklemek için tasarlanmış afiş

Propaganda afişleri I. Dünya Savaşı'nda olduğu gibi II. Dünya Savaşı sırasında da özellikle Almanya'da etkili bir biçimde kullanılmıştır. Nazi rejiminin felsefesini ve ideolojisini desteklemek üzere tasarlanan propaganda afişlerinde kadına yüklenen toplumsal cinsiyet rolü, Alman nüfusunun çoğalması ve işgücü-

Şirin Benuğur

nün arttırılması için çok çocuk yapmaları olarak belirlenmiştir (Öztuna, 2008). Afişlerde resmedilen saf ırk özelliği taşıyan sarışın kadınlara en az ‘üç çocuk’ ve ‘annelik’ görevi yüklenerek, topluma sessiz katılımları ile toplumsal cinsiyet rolleri yansıtılmıştır (Görsel 11, 12, 13). Kadının yeri evidir görüşü hâkimdir. Kimi afişlerde ise kullanılan sarışın, güzel ve sağlıklı genç kız imgesi ile gençler orduda görev almaya özendirilmekte ve halkın orduya para yardımında bulunması istenmektedir. Kadınlar, toplumun kimlik ve şerefine hem bireysel hem de kolektif olarak sembolik taşıyıcıları şeklinde kuruldukları için, çoğunlukla bu ‘temsil yükü’nü taşımaları özellikle onlardan beklenmektedir.

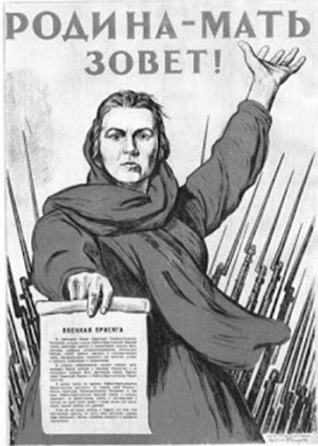

Görsel 11, 12,13. Alman propaganda afişleri.

Claudia Koontz (1986:196) Hitler gençlik hareketi içinde kızlara ve erkeklerle sunulan farklı sloganları aktarır: Kızlarınki ‘İnançlı ol; saf ol; Alman ol’; erkeklerinki ise ‘İnançla yaşa; cesurca dövüş; gülererek öl’. Erkeklerin milli görevleri, millet için yaşamak ve ölmektir. Kızların ise bir şey yapması gerekmiyordu: onlar milletin beden bulmuş hali olmalıydı. Bir kadın figürü, çoğunlukla da bir ana, ister Rusya Ana, ister İrlanda Ana veya Hindistan Ana olsun, birçok kültürde toplumun ruhunu simgelemektedir (Davis, 2003: 94). Buna en güzel örneklerden birisi de Sovyetler birliğindeki *Rusya Ana* temalı propaganda afişleridir. II. Dünya savaşında büyük bir yıkıma ve ağır insan kaybına uğrayan Sovyetler Birliğinde şehirleri savunmak için kadın ve çocukları yardıma çağıran propaganda afişleri tasarlanmıştır (Görsel 14, 15). Özellikle kadınlar *Rusya Ana* temalı afişlerle cepheye ve üretime çağırılmışlardır. Burada kadına yüklenen toplumsal cinsiyet rolü değişmiş, kadının yeri evi değil savaş cephesi olmuştur. Kadınlara erkeklerin yanında ve birlikte savaşan kadın rolü verilmiştir. Bir anlamda kadına yüklenen toplumsal cinsiyet rolü yükseltilmiştir (Nergiz, 2014). II. Dünya Savaşının sona ermesinden ve Sovyetler Birliği'nde Ekim Devrimi'nin gerçekleşmesinin ardından

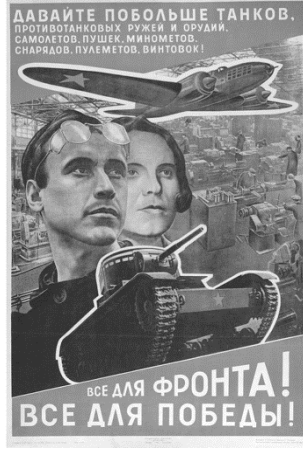
Afiş Tasarımında Kadın İmgesinin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Yeri

El Lissitzky (1890-1941) (Lazar Markovich) gibi isimler, 'soyut afiş' kavramını oluşturmuşlardır. Konstrüktivist ideali en iyi şekilde kavrayarak Rus avangard sanatının en önemli isimlerinden biri olan ve grafik tasarıma yeni bir yön veren El Lissitzky, Sovyetler Birliği'nin propaganda çalışmalarına afiş tasarımlarıyla katkıda bulunmuştur (Görsel 16). Lissitzky tasarladığı son afişinde Nazi Almanya'sına karşı savaşı kazanmak için Rus halkını daha fazla tank üretmeye çağırmaktadır. Burada kadına yüklenen toplumsal cinsiyet rolü erkeğin yanında onunla birlikte savaşın kazanılmasına yardımcı olmaktır. Strakhov Braslavskij ise (1896-1979) kadınların özgürleşmesini destekleyen posterleri ile tanınmıştır. Rusya'da giderek büyüyen toplumsal cinsiyet eşitliği fikrini tasarladığı afişlerle destekleyen Braslavskij, kadınların komünist rejimi destekleyici rollerinin artırılması için eş ya da anne olarak toplumun onlara yüklediği sözde görevlerinden kurtulmaları ve özgürleşmeleri gerektiğini savunmuştur. Afişlerinde 'özgürleşmiş kadın-sosyalizmi kur' fikrini vurgulayan Braslavskij, komünizmin kurulması için kadın ve erkeğin eşit koşullarda çalışması gerektiğini savunmuştur. Afişlerinde betimlenen kadınlar cinsel kimlikleri vurgulanmayan hatta cinsiyetsiz bir şekilde tasvir edilen genç kahramanlardır. Bu kadınlar düğmeli erkeksi gömlekler giyer, sert ve androjen (çift cinsiyetli) görünümündedirler. Kadının arkasında bacaları tüten ve ağır sanayiye temsil eden fabrika bacaları vardır. Kadın ve erkeğin endüstride de birlikte çalışmasını vurgulamaktadır (Stokoe, 2010). Benito Mussolini'nin destekçisi olarak birçok propaganda afişi tasarlayan İtalyan illüstratör Gino Boccasile (1901-1952) savaş dönemi propaganda afişlerinde kadına asker ya da anne rolü yüklemiş, daha sonraki afiş çalışmalarında kadın cinselliğine vurgu yaptığı hatta kimi zaman pornografik sayılabilecek kadın resimlemelerine yer vermiştir (Görsel 18,19).

Görsel 14, 15. Sovyetler Birliği Rusya Ana temalı II. Dünya Savaşı propaganda afişleri

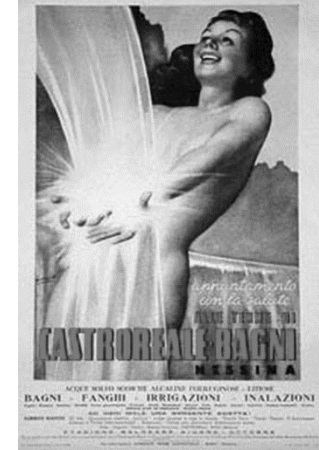
Şirin Benuğur

Görsel 16. El Lisztzky

Görsel 17. Strakhov Braslavskij

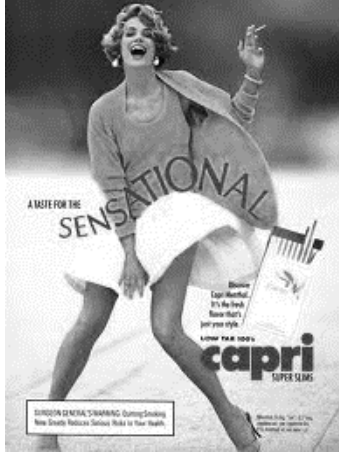
Görsel 18, 19. Gino Boccasile

Savaş sonrası dönemde ise beklenen barış ortamı sağlanamamış, Kore ve Vietnam Savaşı dünyayı etkilemiştir. Savaş sonrası yıllardan yetmişlerin başlarına kadar olan dönemde Batı Avrupa politikasının gündemini ekonomik büyüme, refah dağılımı ve güvenlik konuları oluşturmuştur. Batı Avrupa savaşların ekonomide yol açtığı tahribatın giderilmesi için gösterdiği çabaların sonucunu almış 60'lı yıllara kadar batı ekonomilerinde büyük bir refah dönemi başlamıştı. Fakat buna karşılık, savaştan büyük birer güç olarak çıkan ABD ve Sovyetler Birliği, savaş sonrasında oluşan yeni düzende, dünyayı 'sağ' ve 'sol' olarak kutuplaştırarak soğuk savaş dönemini başlatmışlardır. Bu dönemde savaş araçlarına yatırım artmış, bilim ve teknolojiye önemli gelişmeler gerçekleşmiştir. 1910' yılında Henry Ford'un montaj hatlarını kurmasıyla öncelikle Amerikan sis-

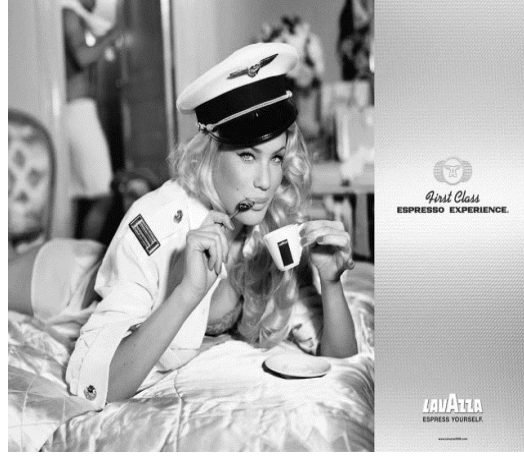
Afiş Tasarımında Kadın İmgesinin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Yeri

temi büyük ölçüde etkilenmiş ve bu değişimle birlikte tüketim bir özgürlük biçimi olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Örneğin, geçmişte aristokrat sınıfın statü göstergeleri olan ve doğuştan servet sahibi olmanın getirdiği ayrıcalıklar şeklinde değerlendirilen davranış kalıpları, zevkler, estetik anlayış vb. farklılaştırıcı öğelerin yerini mesleki ve sınıfsal ayrımlar almıştır. Farklılaşmanın temel göstergesi de “Tüketim” olarak belirlenmiştir 1960–1970 arasında oluşan bunalımın sonucu Fordizmin çökmesi sonucu post-fordizm dönemi başlamıştır. Post-fordizm’e ege-men olan temel faktör de fordizm de olduğu gibi üretimin yerine tüketimin geçmesidir (Fırlar ve Dünder, 2014; Şan, M. K. ve Hira, İ.,2003). Fordizm ve post fordizmle birlikte üretim yerine tüketimin geçmesi, tüketim ve ekonomik sistemdeki rekabet ise reklamcılığın doğuşuna yol açmıştır. Bu dönem içerisinde bir diğer önemli gelişme kitlesel protesto olaylarıdır. Bunlar arasında Vietnam Savaşı, ırkçı hareketler, kadın erkek eşitsizlikleri, biyolojik ve nükleer savaş tehdidi, işçi haklarında yaşanan olumsuzluklar ve sosyal özgürlüklerin yetersiz oluşu sayılabilir. 60’lı yıllardan başlayıp 70’li yıllara kadar yayılan bu toplumsal hareketler Postmodern dönemin başlamasına yol açmıştır. 1970 ve 1980 arası dönemden günümüze kadar olan süreyi kimi düşünürler “Postmodern Çağ”, “Sanayi Sonrası Çağ” ya da “Bilgi Çağı” olarak da adlandırmaktadır. Bu dönemde meydana gelen teknolojik gelişmelerle birlikte grafik tasarım ve reklamcılık alanında yeni anlayışlar ortaya çıkmıştır. Becer’e göre (2005:111) savaş, insan hakları, kadın özgürlüğü, doğal çevrenin korunması vb. konularla ilgili sosyal protestoların yoğun olduğu 1970’li yıllarda, kişisel ilişki ve çözümler önem kazanmış, postmodernist tasarımcı için en önemli ölçüt; kendi kişisel tercihleri olmuştur. Reklamcılığın terminolojisini oluşturan hedef kitle, satış ve pazarlama teknikleri tüketim kültürü ve kültür endüstrisi kavramlarının doğuşuna yol açmıştır. Pazarlamada kullanılan reklam afişlerinde kadın imgesine sıkça yer verilmeye başlanmıştır. Kadın cinselliğinin, kadına yüklenen toplumsal cinsiyet rollerinin, olağanmış gibi gösterildiği bu afişlerde kadın bir meta olarak ve erkek gözüyle konumlandırılarak kullanılmıştır. Birçok ürünün tanıtımında satışı arttırmak için kadın cinselliği kullanılmaya başlanmıştır (Görsel 20). Bu afişlerdeki kadınlar giyim ve tavırları ile üst sosyo kültürel sınıfa aittirler. Gelir düzeyi yüksek bir gruba ait mutlu ve özgüvenli kadın imgelerinin seçilmesi, bu sigarayı kullanan kadının kendini afişteki kadınlarla özdeşleşmesini sağlamaktadır. Afişlerde kadınlar arasındaki ekonomik eşitsizlik söyleminin ve kadın cinselliğinin her iki cinsiyetin de dikkatini çekecek biçimde yer aldığı görülmektedir.

Şirin Benuğur

Görsel 20. Capri sigaraları

Görsel 21. Lavazza

Örneğin Lavazza kahvelerinin afişinde (Görsel 21) bir erkeğe ait olduğu düşünülen pilot giysisi ile güzel bir kadın imgesi erotik çağrışımlar, uçmak yeni yerler yeni duygular keşfetmek arzusuyla buluşturulmuştur. Pilotluğun gözde ve saygın bir meslek olarak kabul edilmesi ve kahve size bir pilotla aynı saygınlığa ulaşma olasılığını sunmaktadır. İkincil değer ise vurgu yaptığı kadın erkek ayrımcılığıyla ilgili tutumdur. Çünkü bu reklam başarıya ulaşabilmeyi erkeğe sunarken elde edilmeyi de kadına ait olarak gösteriyor. Kuşkusuz bu reklam afişi erkeğin bakışına sunulmuş bir reklamdır. Bu afiş toplumdaki erkek egemen değerlerin afişte yeniden üretildiğinin göstergesidir (Çitci, 2009: 72, 73). Bu afiş aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitsizliğini gösteren bir belgedir. Ünlü bir moda markası da reklam afişlerinde kadın ve erkek cinselliğini etkin bir biçimde kullanmaktadır (Görsel 22).

Afiş Tasarımında Kadın İmgesinin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Yeri

Görsel 22. Dolce and Gabbana "rape ad".

Yukarıda yer alan afiş toplumdaki erkek egemen kabulleri yeniden üreten afişlere bir örnektir. Bu afiş öncelikle kadına yönelik şiddet unsurları içerdiği için, yayınlandığı dönemde çokça eleştirilmiştir. Afiş kadını güçsüz, pasif, bir cinsel nesne ve bir erkeğin şiddeti altında gösterirken erkekleri de çekilmiş olan sahnenin mutlak hâkimi olarak göstermektedir. Erkeğe umutsuzca direnen bir kadının zavallı çaresizliğine vurgu yapan bu afiş bir bakıma kadınlar üzerindeki genel geçer yargıların körüklendirilmesidir. Bu afişlerin yanı sıra toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve kadına yüklenen toplumsal cinsiyet rollerinin vurgulandığı afişler de bulunmaktadır. Bu afişlerde kadınlar daha çok ev içi rollerde gösterilirken, erkekler daha çok ev dışında gösterilmektedirler. Temizlik ürünleri, ev ve mutfak eşyaları reklâmları genelde kadına yönelik rolleri pekiştirirken (Görsel 23, 24) erkekler genelde işte, yolda arabada, tamir yaparken ya da dışarıdan eve girerken gösterilir. Reklâmlardaki genel eğilim şu yöndedir; toplumda daha saygın ve takdir edilen işler, (patron, doktorluk, mühendis ya da bilim adamı) erkeklere yakıştırılmaktadır. Kadınlar ise öğretmenlik, hemşirelik, sekreterlik gibi işlerde ya da ev hanımı olarak konumlandırılmaktadır.

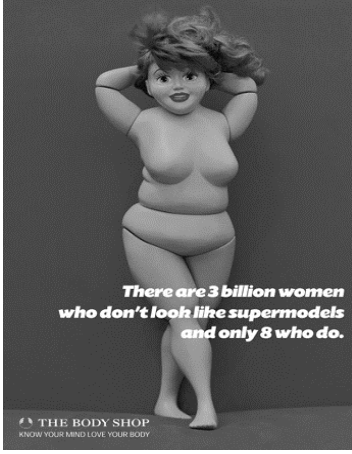

Görsel 23, 24. Temizlik ürünü afişleri/1960.

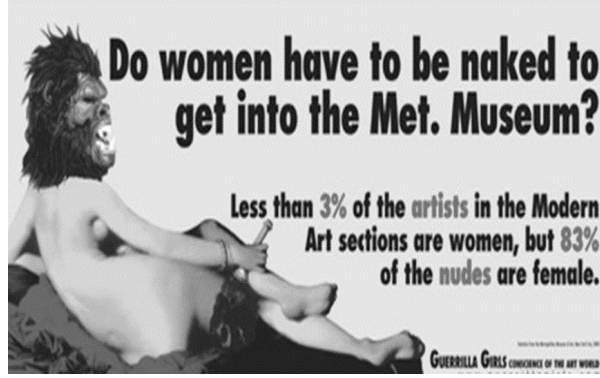
Günümüzde temizlik ve yiyecek ürünlerinin reklam afişlerinde kadına yüklenen rolde herhangi bir değişiklik gözlenmemektedir. Üstelik kadının annelik rolüne vurgu arttırılmıştır. Kadımla birlikte çocuğu da aynı sahneyi paylaşmaktadır. İyi eş ve iyi anne rolü güçlendirilmektedir. Afişlerde konunun içeriğine göre kadınlar tüketilecek ürüne uygun olarak bir reklam nesnesine dönüştürülmekte ve yaşam biçimleri özendirilmektedir. Kadına yüklenen rollerin değiştiği afiş örnekleri de bulunmaktadır. Hayatın her alanında kadın-erkek ayrımcılığına karşı çıkan kadın hareketleri kadının bir tüketim nesnesi olarak kullanılmasına karşı çıkmışlardır. Özellikle ince ve uzun, bakımlı, güzel, çekici bir kadın kimliğinde ikonlaştırılan *Barbie* bebeklere alternatif olarak *Ruby* bebek reklâm afişleri bu eleştirilerin sonuçlarına ilişkin önemli bir örnektir. *The Body Shop* firması 1997 yılında afişlerle bir kampanya başlatmıştır. Afişte alışılmışın dışında olan, oldukça kilolu bir oyuncak bebek vardır. Ruby adlı bebek Barbie bebekler kadar mutlu ve kendinden emin bir duruş sergilemektedir (Görsel 25). Afişte 3 milyon kadına karşılık sadece 8 kadının süper modellere benzediği yazılıdır. Böylece kadımlara kendi vücutları ile barışık olmaları gerektiği hatırlatılmaktadır (Çitci, 2009: 83). Kadının erkek karşısındaki konumunu sorgulayan ve erkek egemenliğini eleştiren sosyal afişlerden bir tanesi de *Guerrilla Girls* afişidir (Görsel 26). Üzerinde 'Metropolitan Müzesi'ne girmek için kadınların çıplak olmaları mı gerekiyor? Modern Sanat bölümlerindeki sanatçıların %3'ünden daha azı kadın, fakat çıplakların %83'ü bayandır' yazan bu afişte, sanatta erkek egemenliğine, kadın sanatçıların ilgi gör-

Afiş Tasarımında Kadın İmgesinin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Yeri

memesine ve kadınların sadece sanatın konusu olduğuna dikkat çekilmektedir (Dülgeroğlu, 2007: 42).

Görsel 25. The Body Shop, “Ruby”, 1997.

Görsel 26. Guerrilla Girls

Bir Sosyal Sorumluluk Projesi / Posters for Tomorrow 2012:

Gender Equality Now!

Toplumsal cinsiyet eşitliği kavramına dikkat çekmek ve bu konuda toplumu bilinçlendirmek amacı ile 2012 yılında *Posters for Tomorrow 2012: Gender Equality Now!* (Yarına Posterler 2012: Şimdi Toplumsal Cinsiyet Eşitliği!) başlığı altında bir afiş tasarımı yarışması düzenlenmiştir. Paris’te UNESCO ve Les Arts Décoratifs işbirliği ile düzenlenen bu yarışmaya dünyanın 105 ülkesinden 3020 afiş tasarımı gönderilmiş; 100 afiş uluslararası jüri tarafından sergilenmek üzere seçilmiştir. Seçilen afişler Paris Dekoratif Sanatlar Müzesi’nde 6-9 Aralık 2012 tarihleri arasında sergilenmiştir. Cinsiyet eşitliğini yaymayı ve bunu afiş tasarımının gücü ile gerçekleştirmeyi hedefleyen yarışmada seçilen 100 poster arasında en iyi 10 poster aşağıda yer almaktadır (Görsel 27,28,29,30,31,32,33,34,35,36). Toplumsal cinsiyet eşitliği kavramını yansıtan afişlerde tasarımcılar, toplumu kadın haklarına duyarlı olmaya çağırmakta, toplumun kendilerine yüklediği cinsiyet rollerine eleştiri getirmekte, erkek egemenliğine karşı çıkmakta ve özgürlüklerini istemektedirler.

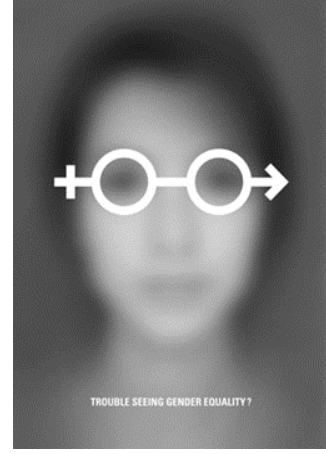
Şirin Benuğur

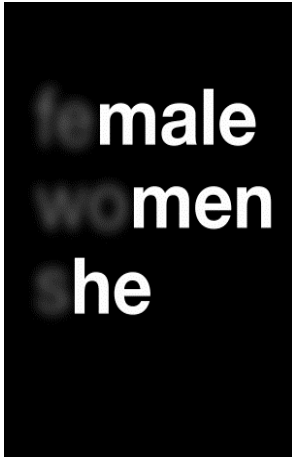
Görsel 27. Morgan Gilbert

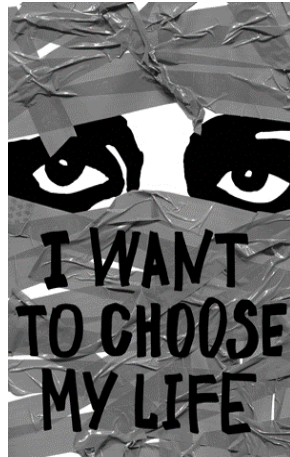
Görsel 28. Eric Le

Görsel 29. Graphicable

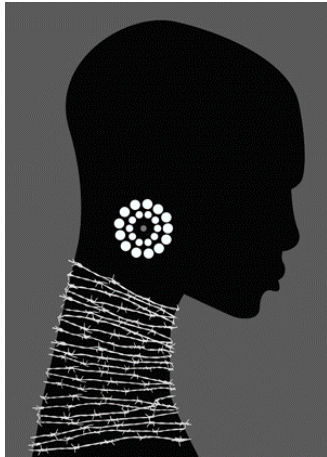
Görsel 30. Ruonan Yan

Görsel 31. Anastasiya Batashan

Görsel 32. Les Hameçons Cibles

Görsel 33. Fabian Donoso

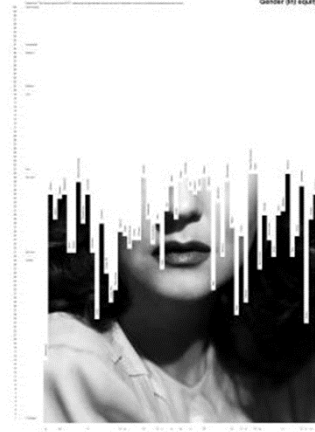

Görsel 34. Elias Riedmann

Afiş Tasarımında Kadın İmgesinin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Yeri

Görsel 35. Dalida K. Hadziahmetovic

Görsel 36. Fabio Caselli

Afişler içerik ve söylem bakımından incelendiğinde cinsiyet eşitsizliği sorununun din, dil, ırk ve coğrafya farklılıklarına rağmen tüm kültürlerde yaşanan küresel bir sorun olduğu anlaşılmaktadır.

SONUÇ

Toplumsal olaylar ve yaşanan süreçler afiş tasarımlarında yansımaları bulmakta, birbirini etkileyen ve dönüştüren bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Afişler aracılığı ile toplumda kadın imgesinin yerini ve kadına yüklenen toplumsal cinsiyet rollerini belirlemek mümkündür. Afişlerde, yaşanan sosyal dönüşümlerin ve toplumdaki kadın algısının yansımaları görülmektedir. Örneğin afişte kadın imgesinin yerine bakıldığında, yüzyıl başlangıcındaki Art Nouveau afişlerinde kadın figürlerinin özgürleşmeyi, refahı ve liberalleşmeyi temsil ettiğini; kadınların erkeklerle birlikte sosyal yaşamın içerisinde yer aldığını görürüz. Propaganda afişleri ise savaşın zorlu ekonomik koşullarını ve bunun sonucunda, kadına yüklenen toplumsal rollerde meydana gelen değişimi yansıtan içeriktedir. Kadın eş, sevgili ya da anne rolünden çıkarılmıştır. Erkeklerle birlikte cephede savaşan, fabrikalarda çalışan ya da evin tamirat işlerini yapabilen bir kadın tipi karşımıza çıkmaktadır. Kadının toplumsal rolü, erkek egemen bir anlayışla belirlenmiş ve zorunlu durumlarda kadının rolleri değiştirilmiş, erkeklerle aynı konuma getirilmiştir. Afişlerde de bunun yansımaları görülmektedir. Toplumun cinsiyet rolleri üzerine geçmişten günümüze kadın ve erkeğe yüklediği roller ve oynamasını iste-

Şirin Benuğur

diği senaryo, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini beraberinde getirmiştir. Günümüzde cinsiyet ayrımcılığını içeren reklam afişlerinin tasarımına devam edilmekle birlikte toplumsal cinsiyet rollerinin algılanmasında ve toplumsal eşitlik anlayışında önemli ama yetersiz değişimler de gözlemlenmektedir. Bu değişimin etkili ve yaygın hale gelmesi, başta afiş olmak üzere görsel iletişim araçlarının tasarımında toplumsal cinsiyet ayrımını ve eşitsizliğini olumsuzlayan ve bu eşitsizliği pekiştirmeyen bir anlatım dilinin yerleşmesine bağlıdır. Bu konu özellikle insan hakları çerçevesinde ve sosyal sorumluluk bilinci kapsamında ele alınmalıdır. Afiş tasarımında ve diğer görsel iletişim ürünlerinde kadının özellikle cinsel bir meta olarak kullanılmaması, toplumun her kesiminde kadına yüklenen toplumsal rollerin doğru ve olağanmış gibi sunulmaması toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için atılacak adımlar bakımından oldukça önemlidir. Kuşkusuz toplumsal cinsiyet eşitliğinin toplumda yerleşmesi öncelikle aile ve okulda küçük yaşlarda ve eğitim hayatı boyunca verilecek eğitim ile olanaklıdır. Erkek egemen söylemlere göre biçimlenen kadın cinselliğinin ön plana çıkarılmadığı, kadına iyi anne, güzel ve fedakâr eş gibi rollerin dayatılmadığı bir görsel anlatım dilinin kullanılması toplumsal cinsiyet eşitliği algısının yerleşmesine olumlu katkı sağlayacaktır. Bu anlatım dilinin tasarım ve sanat eğitimi verilen kurumların öğretim programlarında ilke olarak yerleştirilmesi ve tasarım uygulamalarında bu ilke çerçevesinde hareket edilmesi sağlanabilir. Sosyal sorumluluk eğitimi kapsamında toplumsal cinsiyet konularına ve toplumsal cinsiyet tasarımı derslerine yer verilebilir. Çağdaş bir toplumun ve insan haklarının gereği olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yönelik söylemin giderilmesi ve cinsiyet eşitliği kültürünün yerleştirilmesinde çeşitli afiş tasarımı projeleri gerçekleştirilebilir. Böylece geleceğin tasarımcıları cinsiyet eşitliğini içeren bir söylemle grafik ürünler tasarlayabilirler.

KAYNAKLAR

1. Bayazıt, N., “Tasarım”, Eczacıbası Sanat Ansiklopedisi 3, YEM: İstanbul, 1997.
2. Becer, E., *İletişim ve Grafik Tasarım*. Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2005.
3. Bektas, D., *Çağdaş Grafik Tasarımın Gelişimi*, Yapı Kredi Yayınları: İstanbul, 1992.

Afiş Tasarımında Kadın İmgesinin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Yeri

4. Çaha, Ö. (1994). “Feminizm ve Sivil Toplum”, <http://www.fatih.edu.tr/~omercaha/Makaleler/Turkce> (8.12.2014).
5. Çelebi, N. *Kadınlarımızın Cinsiyet Rolü Tutumları*. Sebat Ofset: Konya, 1990.
6. Çitci, E. (2009). *Görsel kültür elemanı olarak 20. yy’da afişin toplumsal süreçlere etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı, Adana.
7. Dökmen, Z.Y., *Toplumsal Cinsiyet*. Remzi Kitabevi: İstanbul, 2010.
8. Dülgeroğlu Yavuz, S. (2007). “Sosyal içerikli Grafik Tasarım” *Grafik Tasarım Dergisi*, sayı: 6, s: 42.
9. Dülgeroğlu, Yavuz, S. (2007), “Politik İçerikli Grafik Tasarım”, *Grafik Tasarım Dergisi*, sayı: 7, s: 64.
10. Evans, P. and Thomas, M. *Exploring the elements of design*. Delmar Learning: U.S.A. 2004.
11. Fırlar, B. G. ve Dünder, İ. P. (2014). “Gazete Reklâmlarının Gençler Üzerindeki Etkisi” *Bilig: Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı*, sayı 40: s:17-33. <http://yayinlar.yesevi.edu.tr/files/article/64.pdf>. Erişim Tarihi: 19.09.2014.
12. Gönenç, A.Y. (2012). “Fransa’da ve Türkiye’de Kadın Hareketleri”. <http://www.arastirmax.com/system/files/dergiler/71848/makaleler/27/1/arastirmax-fransada-turkiyede-kadin-hareketleri.pdf>
13. Hollis, R., *Graphic Design A Concise History*, Thames &Hudson: London, 2005.
14. Nergiz, F. (2014). Propaganda posterleri. <http://harpsanati.blogspot.com.tr/2012/02/propaganda-posterleri.html>. (Erişim Tarihi: 21.09.2014)
15. Koçak, N. (2014). Kültür endüstrisi ve sanatın metalaşması, http://www.subjektif.com/makale/kultur_endustrisi.html (24.12.2008). (Erişim Tarihi: 21.09.2014)
16. Öztuna, H. Y. (2007) “Fransız Art Nouveau Afiş Tasarımı 1890-1914”, *Grafik Tasarım Dergisi*, sayı: 5,s:61.
17. Öztuna, H. Y. (2007). “Fütürizm ve Tipografi”, *Grafik Tasarım Dergisi*, sayı:10, s:33.
18. Öztuna, H. Y. (2007). “Sovyet Film Afişleri: Stenberg Kardeşler”, *Grafik Tasarım Dergisi*, sayı:13, s: 86.

Şirin Benuğur

19. Öztuna, H. Y. (2008). “Nazi Propaganda Stratejisi ve Afiş Tasarımları”, *Grafik Tasarım Dergisi*, sayı: 27, s: 78.
20. Poster for tomorrow (2014). <http://www.graphicart-news.com/gender-equality-now-10-fantastic-winning-posters/#.VB9c7SZEjMz> (Erişim Tarihi: 21.09.2014)
21. Stokoe, C. (2010) 100 Years Of Propaganda: The Good, The Bad and The Ugly:. <http://www.smashingmagazine.com/2010/06/13/100-years-of-propaganda-the-good-the-bad-and-the-ugly/>. (E.T. 10.12.2014)
22. Şan, M. K. ve Hira, İ.(2003) “Sanayi Sonrası Toplum Kuramları”, http://www.elelebizbize.com/ekutuphane/mustafakemalsan/Sanayi_Sonrasi_Toplum%20Kuramlari.pdf (E.T. 09.01.2014).
23. Ulusoy, D. (2014). Plastik Sanatlarda Toplumsal Cinsiyet. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi. Cilt: 16/ Sayı: 2 / ss. 47-73. (E. T. 18.10.2014)
24. Yuval-Davis, N., *Cinsiyet ve Millet* (Çev. A. Bektaş), İletişim Yayınları: İstanbul, 2003.

Görseller

25. Görsel 1. Jules Cheret. <http://www.jules-cheret.org/Poster-advertising-'Olympia',-Boulevard-des-Capucines,-1892.html> (21.09.2014)
26. Görsel 2. A. Mucha. http://en.wikipedia.org/wiki/Alphonse_Mucha#mediaviewer/File:Alfons_Mucha_-_F._Champenois_Imprimeur-%C3%89diteur.jpg (21.09.2014)
27. Görsel 3. Dudley Hardy. http://en.wikipedia.org/wiki/Dudley_Hardy. (21.09.2014)
28. Görsel 4. Eugéne Grasset http://vintage-rama.blogspot.com.tr/2011/06/eugene-grasset_20.html (21.09.2014)
29. Görsel 5. Théophile-Alexandre Steinlen. <http://funmozar.com/artworks-of-theophile-alexandre-steinlen/> (21.09.2014)
30. Görsel 6. Ludwig Hohlwein <http://deargodwhattheheckamidoing.blogspot.com.tr/2011/02/illustrator-research-ludwig-hohlwein.html> (21.09.2014)
31. Görsel 7. İngiliz kadınlarının erkekleri askere gitmeye yönlendiren afiş, E.V. Kealy, 1915 <http://www.bl.uk/collection-items/women-britain-say-go> (21.09.2014)

Afiş Tasarımında Kadın İmgesinin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Yeri

32. Görsel 8. İngiliz kadınlarını fabrikada çalışmaya çağıran afiş.
<http://collections.vam.ac.uk/item/O75918/women-of-britain-come-into-poster-zec-donald/> (21.09.2014)
33. Görsel 9. Amerikan ordusuna çağrı afişi.
34. http://osd.dtic.mil/news/Apr1999/n04071999_9904072.html (21.09.2014)
35. Görsel 10. Amerikan savaş bonolarının satışını desteklemek için tasarlanmış afiş <http://harpsanati.blogspot.com.tr/2012/02/propaganda-posterleri.html> (25.09.2014)
36. Görsel 11,12,13. Alman propaganda afişleri
<http://harpsanati.blogspot.com.tr/2012/02/propaganda-posterleri.html>(25.09.2014)
37. Görsel 14, 15. Sovyetler Birliği II. Dünya Savaşı propaganda afişleri
38. <http://harpsanati.blogspot.com.tr/2012/02/propaganda-posterleri.html>(25.09.2014)
39. Görsel 16. El Lissitzky, 100 Years Of Propaganda: The Good, The Bad and The Ugly/ By Claire Stokoe.
<http://www.smashingmagazine.com/2010/06/13/100-years-of-propaganda-the-good-the-bad-and-the-ugly/>(25.09.2014)
40. Görsel 17. Strakhov-Braslavskij, 100 Years of Propaganda: The Good, The Bad and The Ugly/ By Claire Stokoe.
<http://www.smashingmagazine.com/2010/06/13/100-years-of-propaganda-the-good-the-bad-and-the-ugly/>(25.09.2014)
41. Görsel 18, 19. Gino Boccasile, <http://www.posterclassics.com/boccasile-posters2.html> (25.09.2014)
42. Görsel 20. Capri sigaraları afiş tasarımı 1987.
<https://www.tumblr.com/search/capri+cigarettes> (25.09.2014)
43. Görsel 21. Lavazza. <https://bstrobstro.wordpress.com/2010/10/17/lavazza-coffee-in-style/>
44. Görsel 22. Dolce and Gabbana "rape ad".
<http://theshapeofdiversity.org/page/5/>(25.09.2014)
45. Görsel 23, 24. Temizlik ürünü afişleri/1960.
<http://www.eskireklamlar.com/omo-reklami/>
<http://www.eskireklamlar.com/mintax-reklami/>(25.09.2014)
46. Görsel 25. The Body Shop, "Ruby", 1997.
<http://www.adiosbarbie.com/2011/11/remembering-ruby/>(25.09.2014)

Şirin Benuğur

47. Görsel 26. Guerrilla Girls.

48. <http://www.e-skop.com/skopbulten/pazarlama-ortami-olarak-muze-orsay-muzesinde-ic-camasirli-gerilla-eylem/504>(25.09.2014)

49. Görsel 27,28,29,30,31,32,33,34,35,36. Poster for tomorrow (2014).
<http://www.graphicart-news.com/gender-equality-now-10-fantastic-winning-posters/#.VB9c7SZEjMz> (25.11.2014)

KOLEKSİYONER İÇİN ÇOĞUL ESTETİK YANSIMALAR

Necmi KARKIN
İnönü Üniversitesi
Güzel sanatlar ve Tasarım Fakültesi
nkarkingsf@gmail.com

ÖZET

Koleksiyon, değerli eşya ve özgün sanat eserlerini toplama ve koruma geleneğidir. Tarihsel olarak bakıldığında dinsel, siyasal ve sanatsal amaçlarla toplandığı görülmektedir. Asur, Babil, Hellenistik, Gotik, Maniyerizm, Rönesans ve Modern gibi farklı dönemlerde koleksiyon değeri taşıyan nesnelerin sosyal prestij ve yatırım amacı güdülmeyen korunduğu (İtalya’da Medici ailesi) söylenebilir. 18 ve 19 yüzyıla gelindiğinde koleksiyonerlerin moda değerlerine ve uzmanlaşmış bilimsel koleksiyonerliğe yönelmeleri dikkat çekmektedir. Bu yüzyıllarda doğu kültürüne duyulan ilgi nedeniyle doğu sanatı koleksiyonerliği de yaygınlaştırmıştır.

Modern yüzyıl, kavramlar, nesnelere, enformatik ve sergileme pratiklerinin olgunlaştığı süreç ile başlamıştır. Bu süreç, estetik bir anlam üretmekten çok bilgi ve kavramın ciddiye alınması gerektiğini ve sanat eserinin yatırım aracı olduğunu öngörmüştür. Çağdaş sanatçı Serap Kökten’in çalışmalarındaki yansıyan psikolojik, tarihsel ve kültürel formlara yönelik yansımalar, çeşitli estetik kuramlarına konu olduğu ve estetik değerlerin çağdaş olabildiği inancının korunduğunu göstermektedir. Bir koleksiyoner için kavramsal değil çoğul estetik değerlerin önerisi olan bu çalışmalar, estetik değerlerin (asal)hala neden geçerli olduğunu göstermek adına önemlidir.

Anahtar Kelimeler; Serap Kökten, yansıtma kuramı, Modern yüzyıl, Koleksiyoner

MULTIPLE AESTHETICS REFLECTION FOR COLLECTOR

ABSTRACT

Collection is the tradition of collecting and protecting the valuables and original artwork. Historically, it started with religious, political and artistic purposes. It could be said that the objects having the value of collection were protected without social prestige and investment purposes in different periods such as Assyrian, Babylonian, Hellenistic, Gothic, Mannerism, Renaissance and Modernism (Medici family in Italy). In 18th and 19th centuries, it draws attention that collectors directed to fashion values and specialized scientific collectorship. In these centuries, the collectorship of eastern art was widespread due to the interest in eastern culture.

Modern century started with the process when the practices of concepts, objects, informatics and exhibition got matured. This process foresaw that information and concept should be taken serious and artwork was a way of investment rather than producing an aesthetic meaning. The reflections about the psychological, historical and cultural forms in contemporary artist Serap Kökten show that they are subject matters, and aesthetic values could be contemporary. These studies which are proposal of multiple aesthetic values but not conceptual for a collector are important in the aspect of showing why aesthetic values /prime) are still valid.

Necmi Karkın

Keywords; Serap Kökten, Reflection Theory, Modern century, Collector

GİRİŞ

Türkiye’de çağdaş sanatın gelişim sürecinde müzayede, koleksiyoner, koleksiyon, müze ve galeri şartları olgunlaşmıştır. Gelineen noktada genç sanatçıların sanat pratikleri açısından çok yönelimli çalışma tarzları ve yurt dışı deneyimleri Türk sanatı için de önemli bir gelişmedir. Koleksiyoner ve galeriler tarafından çağdaş genç sanatçıların keşfedilmesi, bu sanatçıların küresel piyasalarda tanınması oldukça anlamlıdır. Bu bakımdan genç sanatçıların eserlerinin sadece piyasa yönünden değerlendirilmesi ve güçlendirilmesi açısından önemlidir.

Günümüz sanatçılarının eserlerine genel olarak bakıldığında modernite ve çağdaş sanatın çoğul ifade gücüyle daha geniş konularda çalıştıklarını söylemek mümkündür. Artık Rönesans ya da empresyonist dönemler gibi belli konulara odaklı değildir. Bu durumun Türk sanatı ve sanatçıları da etkilediği özellikle genç sanatçıların kültürel kimlik konularını işleyerek kendilerini küresel ortamlara taşıdıkları görülmektedir. Kültürel yapıların değişim süreçleriyle birlikte oluşan yeni algı biçimleri ve küresel konulardaki değişimlerin çağdaş sanat üzerinde ciddi etkileri yaşanmaktadır. Estetik beğeninin bilgi ve kavramların yarattığı paradigmanın dışında yeniden gündeme gelmesi ve sanatçıların ilgi duyduğu bir konu olması bunu sağlamaktadır. Çünkü estetik değerleri yansıtan eserlerin beğeni bakımından güçlü olması, eserin kalıcılığı bakımından önemlidir. Bu noktada dikkat çeken bir nokta da sanat eserinin fetişleştirme kaygısıdır. Adorno’ya göre sanatın fetişleşmesi, “Sanatın kullanım değeri, diğer bir deyişle sanatın varlığı tüketicinin gözünde bir fetiş haline gelir; asıl fetiş, yani sanat yapıtlarına toplumsal olarak biçilen ve üstelik düzeyleriyle karıştırılan prestij değerleriyse, sanat yapıtlarının tek kullanım değeri, tüketicinin keyif aldığı tek nitelik haline gelir.”(Adorno, 2009;96)

Çağdaş sanatçı Serap Kökten’in çalışmalarında, çok geniş konularda yansıttığı estetik unsurları görebiliriz. Bu konuların hem güncel imgelerden oluşması hem de referansları ve taşıyıcı değerleri yansıtması bir koleksiyonerin olduğu gibi izleyicilerin de beğeni beklentilerini içermektedir. Sanatçının geniş içerikli konulara yönelmesi, estetik deneyimler ve birikimlerin geldiği noktanın sanatçıda uyandırdığı etkilerin bir sonucudur. Sanatçının çalışmalarını, Psiko-kathartik yaklaşımlar, Yansıtmacı Mimetik yorumlar ve Kültürel sembolik yansımalar olarak ayırmak olanaklıdır.

I. YANSITMACI MİMETİK YORUMLAR

Mimesis bir kavram olarak Platon ve Aristoteles tarafından dile getirilen, doğanın taklidini ifade eden bir düşünce biçimidir ve sanatta temsilin rejimidir. Sanatçı-nesne-imge ilişkisinin yoğunluğu bu temsil rejimi üzerinden sorgulanışıyla bütünleşmiştir. Sanatçının eserlerindeki yer alan yansıtmacı yorumlarda özellikle dünya kültürüne katkıları olan figürler görülmektedir. Bu figürleri (Nietzsche, Herakleitos, İbn-i Sina, Ömer Hayyam, Sokrates, İbn-i Sina, Charles Chaplin) ve onları yansıtan değerlerle birlikte temsil edilmektedir.

Mimetik anlayışın estetik boyutu, temsil etmenin benzerliğe sağladığı olanaklarla bağlantılıdır. Sanatçı'nın, "Sokratesçi İroni", adlı çalışmasında (Bkz.Görsel.1) İroni'nin kökenleri açısından düşünüldüğünde Platon'un ve Sokrates'in, "ironi kavramı"na ilişkin olgu ve durumlarda, iç ve dış arasındaki güzelliğe dayalı ilişki bulunabileceği sonucuna varılabilir. Sokrates'in, "iç" güzelliğiyle çirkin bir "dış görünüş"e denk gelmesi, gerilimli zıtlık ilişkisiyle "ironi" kavramına yönelik başlangıç noktası oluşturur. Böyle bir durumda, ironinin yapısal bir özelliği olan görüntü ile içerik arasındaki çelişki sanatın tüm dönemlerinde estetik yapıyla ilişkili görünmektedir. İroni kavramı tarihi gelişimi yönünden çeşitli ayrışmalara sahip olması ve "tersini söyleme" ya da "yapıyormuş gibi yapma" kavramlarıyla olgunlaşmaktadır. Ve bu durum İroni'nin çeşitlerini gündeme taşımakla birlikte sıradan olmaktan uzaklaştırmaktadır.

İroni'nin eleştirel tavrı, sanatın kullanım aracı halindeki yansımalarını evrenin ve hayatın çelişki gerçekliğine sorumluk yükleyen bir teknik olmuştur. Modern başlangıçta evrene ve insana sorgulayıcı yaklaşan tavrın bir yönüyle estetik niteliğine dikkat çeken ironinin teknik olarak uygulama alanı genişlemiştir. Bazı politik ve sosyal dengesizliğin estetik ve nihilist bir yansımayı geçerli sayan açıklamalar estetik boyutla görselleşmiştir.

Sokratesçi ironiye dahil olan sanatçı, kendine fantastik figürler ve ona ait ironik alanlar yaratmıştır. Bu yüzden Sokratesçi ironi bir sonraki yüzyıla da referans olabilmektedir.

Necmi Karkın

Görsel.1 Serap Kökten, Sokratesçi İroni, 70 x 50, Serigrafi, 2014 (Sanatçının izniyle)

II. PSİKO-KATHARTİK YAKLAŞIMLAR

Sanat ve psikanalitik teoriler arasındaki biçimsel yansıma, duygusal yapı estetiğinin etkilerini açıklamakta önemli unsurdur. İlk başlarda bu etkilerin en çok üzerinde durduğu konu duygusal yansımalar olmuştur. Bu sanatın duyguda gerçekleşen durumları ve ilham süreçlerini değişime uğratarak şiddetin benlik nesnesine dönüştüğünü sembollerle açıklamasıdır. Sanat eserinin çoğu dış görünüş bakımından birçok düşünürün göre sanat aynı zamanda insanın en derin yönünü ortaya çıkarabilen, bilinç ve bilinçdışını birleştiren ve bu nedenle insanı ruhsal olarak tanımlayan bir şeydir. (Erzen, 2011;93)

Koleksiyoner İçin Çoğul Estetik Yansımalar

Katharsis, antik dönemlerde ruhun arındırılması ve ruhsal gerilimleri sona erdirmeye sürecini olgunlaştıran bir kavram olarak kullanılmıştır. Bu kavram Aristoteles'in tragedya kuramında ve psiko-etik literatürün öncelikli konuları arasında yer almıştır. Katharsis, yalnızca psikanalitik ve sanatsal değil politik ve dinsel amaçlı olarak da kullanılmıştır. Sanatın tiyatro, edebiyat ve müzik alanlarında bireyin duygusal boşalmasını daha rahat sağlayabilmesi, katharsis üzerinden yoğunlaşmıştır.

Katharsis olgusu her yüzyılın sanat anlayışına yoğunlaşmış yansımalar içermektedir, Lukacs, Katharsis görüngüsünü yalnızca trajik öge ile sınırlandırılmayacağını göstermeye çalışır. Sanatçılar, kaotik iç dünyalarında oluşan sıkıntı, acı ve tutku gibi duygulardan arınma olarak yansıtmışlardır. Ve bu noktada doğal olarak Katharsis, sanatın kendisinde oluşan sarsıntılarla yaratılan bir sonuç haline gelmiştir.

Duygusal baskının ilham kaynağı haline gelmesiyle duygusal fragmanlar olarak ele alınması estetiksel yaklaşımın göstergesel içeriğin yoğunlaşmayı gerektirmektedir. Sanatçı'nın "Duygu Fragmanları" çalışmasında (Bkz. Görsel.2) duygularını nesnelleştirmiş ve resmin merkezinde yer almış ve kendine etkileşim düzeni oluşturmuştur. Resmin merkezinde buluna sembolik nesne, benlik ve benlik nesnelere ilişkin ilişkilerini göstererek duygu fragmanlarına yönlendirmektedir. Bu yönlendirme etkileşim düzeninin hiyerarşisini anlayabilmek içindir ve yaşadığımız çağın ruhsal travmalarını yansıtmaya olarak ele almayı önermektedir. Duygusal fragmanlara tanınan öncelik ve onu güncel kılan bir örneğin olması çağının yazgısına çağdaş olgularla yanıtlar aramak ve egoların hoşnutsuzluklarını yeniden doğrulama girişimidir. Bu sanatçının *her defasında kendi duygusal modelini yeniden yaratan ve imgesel gerçekleriyle sınamak istediği yaşam tercihidir.*

Görsel.2 Serap Kökten, Duygu Fragmanları, 80 x 60, Mdf  zerine Karışık Teknik, 2009 (Sanatçının izniyle)

III. KÜLTÜREL SEMBOLİK YANSIMALAR

Kültürel yaşamın bir parçası olan semboller toplum tarafından değeri olan varlıkların yansımalarıdır. Bütün kültürlerde yaygın olarak kullanılan semboller kendine yüklenen anlamların sonuçlarıdır. Bu sonuçları sağlayan en g cl  yollardan biri de sanattır. Sanat eseri düşünceden çok duyguda belirir, gerçeğin doğrudan doğruya ifadesinde çok semboldür(Read, 2014;3).

Tavuskuşu, doğu-batı kültürlerinin antik dönemlerden günümüze kadar çeşitli sanatlar için gelen önemli bir motif olmuştur. Ortadoğu ve Helenistik dönemde güzelliğin ve masalların favorisi haline gelmiştir. Mısır, Yunan ve roma mitolojinde nazar kültüründe önemli olmuştur. Romalılar döneminde ölümsüzlük sembolü olarak mozaik ve freskler dekorasyon unsuru olarak tavuskuşu kullanılmıştır. Tavuskuşu İslam kültüründe cennet kuşu olarak değer kazanmış ve İslam sanatlarında özellikle minyatürlerde kullanılmıştır. 16. yüzyılda İznik ini tabaklarında yine 17. yüzyılda Anadolu kasabalarında üretilen

Koleksiyoner İçin Çoğul Estetik Yansımalar

seramiklerde Tavuskuşu çeşitli bitkisel formların yanında seramik ve çinilerin vazgeçilmez konusu haline gelmiştir. Tavuskuşu eski zamanlardan beri zenginlik ve güzelliğin yanı sıra tehlikeli bir gurur sembolü de olmuştur.

Tavuskuşu, Batı görsel kültüründe özellikle 1800'lerde William Morris gibi tasarımcılar tarafından sanayi öncesi zanaata dayalı üretim sisteminin bir dekoratif modeli olarak benimsenmiştir. Bu süreçte diğer kültürlere bir yönelme olarak özellikle Japonya ve İslam dünyasının tasarımlarından esinlenilmiştir. 19. yüzyılın sonlarına gelindiğinde batı sanatında Tavuskuşu, Art Nouveau ve Art Deco dönemde tercih edilen motif olarak dekoratif doğal tasarımlarda kullanılmıştır.

Tavuskuşu motifinin büyük kültürlerde estetik açıdan sembolik değerler taşıdığı görülmektedir. Sanatçının "Tavuskuşu" yorumunda (Bkz. Görsel.3) gözlenen sembolik yansımalar, kültürel taşıyıcılığı üstlendiğini göstermektedir. Burada tavuskuşu yorumu dekoratif bir tarzdan çok anlam derinliği olan bir soyutlama biçimindedir. Sanatçı doğada hiç değişmeden hala mevcut olan estetik biçimleri izleyicinin estetik beğenisine yönlendirmektedir.

Görsel.3 Serap Kökten Tavuskuşu, 95x60 cm, Tuval Üzerine karışık Teknik (Sanatçının izniyle)

SONUÇ

Koleksiyon, özgün sanat eserlerini toplama ve koruma biçimleridir. Bu toplama ve koruma biçimini tüm ülkelerde görmek olanaklıdır. Türkiye’de çağdaş sanatın gelişim sürecinde müzayede, koleksiyoner, koleksiyon, müze şartları olgunlaşmıştır. Geline noktada genç sanatçıların sanat pratikleri açısından çok yönelimli çalışma tarzlarının koleksiyoner tarafından desteklenmesi ve korunması Türk sanatı için de önemli bir gelişmedir. Çağdaş sanatçı Serap Kökten’in çalışmalarındaki Psiko-kathartik yaklaşımlar, Yansıtmacı Mimetik yorumlar ve Kültürel sembolik yansımaların estetik kuramlarına konu olduğunu ve estetik değerlerin çağdaş olabildiği inancının korunduğunu göstermektedir. Estetik beğenin bilgi ve kavramların yarattığı paradigmanın dışında yeniden gündeme gelmesi ve sanatçıların ilgi duyduğu bir konu olması bunu sağlamaktadır. Serap Kökten gibi sanatçıların geniş içerikli sanat konularına yönelmesi, “Küratörlerin şekillendirdiği sanatsal zemin yerini, piyasaların hüküm sürdüğü kavramsallıktan ziyade geleneksel sanat anlayışının güzellik temelli estetik değerine önem veren bir zemine bırakabilir (Erden, 2012; 145) Güzellik değerlerinin öne çıktığı süreçte bu konuların hem güncel imgelerden oluşması hem de referansları ve taşıyıcı değerleri yansıtması bir koleksiyonerin olduğu gibi izleyicilerin de beğeni beklentilerini içermektedir.

KAYNAKÇA

1. ADORNO, T. W., Kültür Endüstrisi Kültür Yönetimi, (Çev. Elçin Gen), Nihat Ülner, Mustafa Tüzel, İletişim/sanathayat dizisi: İstanbul, 2009.
2. ERDEN, O., Çağdaş Sanat Hakkında Bilmeniz Gereken Her Şey, Tempo Yayınları: İstanbul, 2012.
3. ERZEN, J. N., Coğul Estetik, Metis Yayınları: İstanbul, 2011.
4. READ, H., Sanatın Anlamı, (Çev. Nuşin Asgari), Hayalperest Yayınevi: İstanbul, 2014.

LOVE AS A WAY OUT IN PHILIP RIDLEY'S *THE FASTEST CLOCK IN THE UNIVERSE*

Mustafa ŞAHİNER

İnönü Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi
Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü
sahinermustafa@gmail.com

Nurten ÇELİK

İnönü Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi
Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü
nurten.celik@inonu.edu.tr

ABSTRACT

Known as one of the prominent figures of in-yer-face theatre, Philip Ridley makes use of violence in his plays not just to entertain the audience and the readers but to offer a moral point. Ridley in his plays generally reflects his bleak vision of modern world in which violence and depravity become dominant in human lives. Although Ridley's plays are known for their sickening violence and nauseating sex scenes, they, with few exceptions, radiate a sense of hope, love and redemption. Ridley's *The Fastest Clock in the Universe* is a good example in which Ridley offers a corrupted and barren modern world from a social perspective. In this specific play, anxieties of modern men who lose their humanity in a dehumanized society are revealed. Although violent actions towards animals and human body are in the forefront in the play, the idea that love can remain stable no matter what happens is highlighted through the Captain character, who never gives up loving.

Key Words: Philip Ridley, Modern World, In-Yer-Face Theatre, *the Fastest Clock in the Universe*, Violence

Mustafa Şahiner ve Nurten Çelik

**PHILIP RIDLEY'İN “THE FASTEST CLOCK IN THE UNIVERSE” ADLI
OYUNUNDA BİR ÇIKIŞ YOLU OLARAK SEVGİ**

ÖZET

Yüze vurumcu tiyatronun önde gelen isimlerinden olan Philip Ridley, oyunlarında şiddet unsurunu izleyici ve okuyucuları eğlendirmek için değil ahlaki ders sunmak için kullanır. Ridley oyunlarında genellikle şiddet ve ahlaksızlığın insan hayatında baskın olduğu karamsar dünya anlayışını yansıtmaktadır. Ridley'in oyunları iğrenç şiddet ve mide bulandırıcı seks sahneleri ile bilinmelerine rağmen, umut, sevgi ve kurtulma duygusunu yansıtırlar. *The Fastest Clock in the Universe* adlı oyun Ridley'in sosyal bakış açısıyla bozulmuş ve kısır bir modern dünya sunduğu iyi bir örnektir. Bu oyunda, canavarlaştırılan bir toplumda insanlığını kaybeden modern insanın kaygıları gözler önüne serilmiştir. Oyunda hayvanlara ve insana karşı şiddet eylemleri ön planda olmasına rağmen, ne olursa olsun sevginin değişmez kalabileceği fikri, asla sevmekten vazgeçmeyen Kaptan karakteri ile vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Philip Ridley, Modern Dünya, Yüze Vurumcu Tiyatro, *the Fastest Clock in the Universe*, Şiddet

**LOVE AS A WAY OUT IN PHILIP RIDLEY'S *THE FASTEST CLOCK IN THE
UNIVERSE***

In the mid-nineties, the British stage witnessed an outburst of provocative plays which flabbergasted the audience and the reviewers with their sickening sex scenes and extreme violence coupled with blatant and vulgar language. In the 1990s, British theatre changed the way it was going when Sarah Kane's infamous *Blasted* (1995) took its premiere at the Royal Court Theatre, a well-known theatre house for new writing. Her play was subsequently succeeded by Jez Butterworth's *Mojo* (1995) and *Shopping and Fucking* (1996) by Mark Ravenhill. If *Blasted* heralded the advent of a kind of vanguardist theatre, Ravenhill's *Shopping and Fucking* proved that in-yer-face theatre made its way into the British stage (Sierz, 2001: 122). In time, some playwrights such as Martin

McDonagh, Philip Ridley, Anthony Neilson, Judy Upton and Nick Grosso were associated with this kind of theatre. Though Sarah Kane was considered the precursor of in-your-face theatre with her controversial play *Blasted*, it was Philip Ridley who changed the course of the theatre and started “a gut-wrenching style of in-your face theatre that electrified audiences” before the Royal Court Theatre presented Sarah Kane and Mark Ravenhill’s plays (Sierz, 2009). His first play *The Pitchfork Disney*, which was put on the stage on 2 January 1991, was “one of the first plays to signal the new direction for new writing” (Dromgoole, 2002: 241). Even though Philip Ridley was not appreciated in the literary circles and his plays could not find their places at the Royal Court Theatre, he was regarded as one of the leading figures in the history of British theatre on the grounds that his debut play *The Pitchfork Disney* “introduced a new sensibility” into the British stage (Sierz, 2012: 89). In lieu of politics, naturalism, journalism and issues, the play palpably reflects “character, imagination, wit, sexuality, skin and the soul” (Dromgoole, 2002: 241). Through its nauseating actions such as cockroach-eating, breaking fingers and more significantly, harassing verbal images, *The Pitchfork Disney* triggered controversy and was a slap in the face of the audience. As Dromgoole points out, it “rolled them [audiences] around a little, jollied them along, tickled their tummy and then fairly savagely, fucked them up the arse” (240).

Known as “the savage prophet”, Philip Ridley established his reputation as one of the most outstanding playwrights with his very provocative and in-your face plays (Eyre, 2014). Besides being a prolific playwright, Ridley is also a poet, novelist, photographer, screenwriter, children’s author, film director and a painter. Mostly because of the diversity of his specialties, Aleks Sierz calls Ridley as “our theatre’s polymath genius” and considers him as the best British playwright of the last twenty years (2009). Ridley’s plays included *The Pitchfork Disney* (1991), *The Fastest Clock in the Universe* (1992), *Ghost from a Perfect Place* (1994), *Vincent River* (2000), *Mercury Fur* (2005), *Leaves of Glass* (2007) and *Piranha Heights* (2008); his films *The Krays* (1990), *The Reflecting Skin* (1990), *The Passion of Darkly Noon* (1995), *Heartless* (2009). With his novels *Crocodilia* (1988) and *In the Eyes of Mr Fury* (1989), he gained fame in the literary circles. He also wrote children’s books such as *Mercedes Ice* (1989) and *Dakota of the White Flats*

Mustafa Şahiner ve Nurten Çelik

(1990).

Born in the East End of London, Ridley is “a home bird who can’t escape his East End roots” since his birthplace provided the setting for his plays including *The Pitchfork Disney*, *The Fastest Clock in the Universe*, *Ghost from a Perfect Place*, *Mercury Fur*, *Vincent River*, *Piranha Heights* and *Leaves of Glass* (Clarke, 2010). Stricken with asthma, Ridley could not continue his education and had to leave school, secluding himself into a small place to spend his days drawing, writing and reading, which turned him into a prolific person. By the age of ten, he desired to become a painter but surprisingly changed his mind to study fine arts at St. Martin’s School of Art where he took a great opportunity to take role in an experimental theatre group and started making films. This time coincided with the appearance of Brit Pack of young artists including Damien Hirst and Sarah Lucas who were notorious for their blending excessive violence and beauty in their works. As the visual is successfully intertwined with linguistic devices in his plays, Philip Ridley is known as a Sensation artist, “working in a linguistic medium” (Eyre, 2014). Some of the images used in his plays are reminiscent of those in Damien Hirst’s works, notably his celebrated work *For the Love of God* (Rebellato, 2011: 425–6). Considering his repertoire of animals including the crocodiles, insects, snakes, butterflies, birds and the violence and shock that permeate into almost all his plays, it would be accurate to claim that his first hand experience in visual arts does leave an indelible impact upon his theatrical skills. Ridley comes up with his own images just like Sensation artists:

A lot of the stuff they [Sensation artists] are dealing with I’m dealing with. Birds, insects, crocodiles, dinosaurs, dolphins - there’s a menagerie that keeps coming back in my work. I don’t plan it that way. Work is a lot like dreaming; it’s whatever the unconscious throws up. I love it when you write furiously at night and then the next morning you go back and read it and it’s like ‘Oh, my God, that’s bloody good, I don’t realise I’d done that.’ (qtd. in Eyre, 2014)

Being admired as “a great visionary” with vividly and visually depicted scenes in his plays, Ridley is also regarded as “a fab storyteller” since the stories are sources for his

Love As A Way Out In Philip Ridley's *The Fastest Clock In The Universe*

plays (Sierz, 2009). Even though stories are generally told by characters on stage rather than being acted, they have a profound influence on those who watch and read it. Ridley sees storytelling as a means of fully perceiving the world which is at sixes and sevens and disordered and how people survive in the topsy-turvy conditions. Describing the world entirely intricate, Ridley expounds:

Telling stories and making images is how I make sense of the world, which is a very confusing place for me. Relationships are very confusing, sex is incredibly confusing. Perhaps I'm not meeting the right people. I open the window and demons fly in. I think what I do in my work[s] is try to make demons feel welcome. (qtd. in Eyre, 2014)

Ridley exploits storytelling and vivid images in order to draw the readers and the audience into the inferno where one can find nothing but "the flying demons". In most of his plays, what Ridley offers the audience is a sinister world in which violence and sexual desires take upper hand in the lives of people; that is, a contaminated, out-of-order monopoly of violence. This kind of world can be traced in almost all his plays such as *The Fastest Clock in the Universe*, *The Pitchfork Disney*, *Vincent River* and *Mercury Fur*. In his debut play, *The Pitchfork Disney*, the only survivors of war - at least they think that they are - a brother and a sister, Presley and Haley try to create a relatively secure world for themselves with the avoidance from the outside threats. Their small but safe world is utterly destroyed with the arrival of two unknown men, Pitchfork Cavalier and Cosmo who eats cockroaches. In *The Fastest Clock in the Universe*, Cougar, who is fixated on aging and his sexual appetite, is giving a party in which he will prey Foxtrot, a sixteen-year-old boy in order to satisfy his sexual desires. His vicious plan is ruined when Foxtrot turns up for the party with his pregnant girlfriend, Sherbert. Their love affair takes the wind out of his sails and Cougar perpetrates violence on Sherbert, culminating in her miscarriage. In *Mercury Fur*, the two brothers are organizing an unusual party where a young boy is tortured with a meat hook by the sadistic and wealthy clients in order to fulfill their dark wishes. The dark settings of his plays are in line with the hellish world which is dominated by violence and moral decay. *The Pitchfork Disney* takes place in

Mustafa Şahiner ve Nurten Çelik

“[a] dimly lit room in the East End of London” (2012: 9); *The Fastest Clock in the Universe* is set in a “dilapidated room above an abandoned factory in the East End of London” (2012: 105); a derelict flat in a deserted area turns into a slaughter house in *Mercury Fur* (2009: 79). Taken all together, these well-designed but highly gloomy settings revive “a profound vision of social calamity” (Rebellato, 2011: 429). In Ridley’s case, theatre becomes a place where he shows the agility of his mind and delivers his chaotic vision of world:

Philip uses theatre as a vehicle for the imagination. His rooms are claustrophobic crucibles, in which the modern age disgorges its hideous imagery. His settings are the launching pads for visions that are apocalyptic, perversely sexual, scarily Freudian and chillingly banal. These are children’s nightmares writ large. (Dromgoole, 2002: 241).

In his plays, Ridley generally presents the depraved state of man who lost the core of his life in a violent and morally corrupted world, however, from where violence and moral depravity drag the characters into despair and hopelessness, a feeling of love and hope comes out. Thus, while his plays are shocking and tantalizing, they, with few exceptions, radiate a sense of hope and love and suggest a possibility of redemption though not directly. Thrusted into violent actions is the bond of love and dependence between characters that underlines moral values that they have lost. As Sierz points out, “[n]early politically correct, all of Ridley’s plays used shock, but with a reason. ‘The violence towards animals, for example, is just a device, often used in fine art, to question mortality in a godless world’ (2001: 47). That is the point where Ridley tries to get in his shocking play *The Fastest Clock in the Universe*. In this fantastic play, driven by his irrepressible sexual desires, Cougar who is obsessed with aging inflicts violence on Sherbert, his victim’s girlfriend to pursue his animalistic wishes. As the events lead to turmoil, the intimacy of Cougar and Captain’s relationship is indicated precisely through the story which is made up by the Captain himself.

Set in a tumble-down room above a desolate factory with the stuffed birds and antique devices, *The Fastest Clock in the Universe* takes the readers and the audience into

Love As A Way Out In Philip Ridley's *The Fastest Clock In The Universe*

the fantastic world of Cougar and Captain. The play revolves around Cougar, who always celebrates his nineteenth birthday every year so as to carry out his wildest wishes, and his boon companion Captain who makes great efforts to support Cougar in every way. It is evident from the very beginning of the play that unwilling to face the reality of aging, Cougar, in order to deceive his victim to serve his malicious intentions, pretends that he is nineteen and depends on sun lamps and dye to camouflage his real age. Anxious about even small lines in his face, Cougar has a fits whenever his real age is mentioned. Cheetaah Bee, an old next door neighbour, helps Cougar to calm down by emphasizing that she is at the end and he is at the beginning (136). The fundamental reason why he is preoccupied with his aging is not clearly explained. His desire to stay young is “partly a wilful denial of reality, partly a psychological fixation” on the most real time of his life in which he had ejaculation with the television aerials (Sierz, 2012: 102). Unable to forget the first experience, Cougar tries to receive the same sexual pleasure; that’s why he organizes nineteenth birthday parties in which innocent young boys fall prey to his trap. In this respect, it can be said that *The Fastest Clock in the Universe* is “both a social study of narcissism and a mythic account of the fear of nature and of its whispers of mortality” (102).

When the curtain rises for the first act, Cougar is seen anxious about the forthcoming party while Captain is doing his best to help Cougar prepare for the celebration by setting a perfect table for the party and writing fake cards to deceive Foxtrot into believing that Cougar is a beloved and popular guy. As is seen clearly, everything is done in the way Cougar wants. Although all the arrangements for the party are made by Captain, he gets neither thanks nor any appreciation from Cougar. While Captain is looking for grey in Cougar’s hair, Cougar teases him about his baldness and offends Captain. Captain patiently takes everything to his heart and when Cougar decides to leave, Captain pleads him to stay. In their relationship, Captain is a slave who obeys what his master orders him to do without questioning him. No information about what kind of relationship they have or about whether they are sexually united are given. However, it is apparent that “Cougar is a paedophile with quasi-genocidal streak, and the Captain, his somewhat willing accomplice” (Urban, 2007: 336). Captain emotionally depends on Cougar even though Cougar pays no attention to Captain’s feelings. In contrast to Captain, blinded by his

sexual longing and his desire for youth, Cougar is self-indulgent, self-centered and pitiless. He actually believes that “[l]ife’s too short to have feelings for people” (123). What Cougar only cares about is the satisfaction of his sexual appetite at all costs. Although Captain is tolerant of Cougar’s animalistic sides, he can not deny Cougar’s real nature:

Captain Your selfishness is awesome. You don’t put yourself out for anyone. You’re nothing but a fiend who expects everything - (111)

It seems that Captain has a kind of hatred towards Cougar but his feeling of love for him surpasses that hatred. The relationship status between Captain and Cougar haunts the mind of the reader and the audience. In the play, whether Captain and Cougar have sexual intercourse or not is not explicit but it is certain that Captain is emotionally attached to Cougar irrespective of his ill-treatment of him. Captain assumes a humble attitude in face of Cougar’s caprices and overreaction against the trivial matters. Unlike Captain, Cougar is so heartless a character that he never shows mercy to those around him. The death of an innocent bird, for example, does not evoke any sense of compassion inside his heart. The only thing he cares about is to saturate his insatiable appetite for sex. The fact that Cougar seeks after his voracious sexual drive can not be considered strange considering the society he lives in. Cougar, who struggles to survive in a modern world which witnessed moral collapse, spread of violent actions and disappearance of human feelings, loses his humanity and uses every means at his disposal in order to carry out his wildest wishes. That is to say, the characteristics of his period, in one way or not, are reflected in his personality.

Cougar’s chase for his pastime is a sixteen year old boy, Foxtrot, whom Cougar, in pursuit of his inappeasable impulse, tricks him into his slaughter house. Sexually attracted by Foxtrot, Cougar stalks him to the hospital every time but he does not get too close to him. In an attempt to lure him into a turbulent chamber, Cougar has formulated a story of a dying wife who stays at the same hospital at the same time and dies on the same day with Foxtrot’s brother. With this make-believe story, Cougar approaches his prey and their sorrow for their loss unites them. Cougar tries to alleviate Foxtrot’s pain by taking the place of his brother; that is, Cougar commiserates with Foxtrot. Foxtrot sees Cougar

as his own brother and imitates him by making his hair in a quiff. Cunning and dishonest, Cougar uses Foxtrot's sadness for his advantage. Upon hearing his fake story, Captain shows his anger towards Cougar, emphasizing that what he has done is fiendish and evil as he exploits an innocent young boy's woe in order to make his dark wishes come true. Explaining Cougar's dark nature, he becomes crossed with him:

Captain I know you're not exactly the milk of human kindness, but not even you can be so cruel... To play with the boy's feelings like that. To manipulate him so callously. (132)

Captain emphasizes that he no longer wants to be a part of his misdoings; however, he has a strong affection for Cougar and this sense of love causes him to turn a blind eye to Cougar's misconduct, pomposity and self-centeredness. When Foxtrot appears on the stage, Captain gives him a warm welcome and has an intimate conversation with him about how he met Cougar and what happened to Foxtrot's brother. The moment Foxtrot gives voice to the bad fate that befalls on his brother, Captain, impressed emotionally by his tragic story, develops a conscience and says that he will not let the wolf devour the lamb. Nevertheless, he can not stand against Cougar even when he does not approve the way he has held, on the grounds that he adores him. Cougar's desire is hammered by Sherbert, Foxtrot's pregnant fiancée, who unmasks the true character of Cougar. Surprisingly enough, Sherbert gives all her love to Foxtrot as soon as she loses her first lover, Foxtrot's brother. Sherbert's relationship with Foxtrot, which is based on some larks and the word "babe", is rather complicated as it is not explicit whether love or their pain unites them and that Sherbert bears Foxtrot's or his brother's child. With appearance of Sherbert, Cougar, who realizes that he will not get easily what he wants, is depressed and just sits dormant, not showing any reaction to what is happening around him.

From the moment Sherbert appears on the stage, she poses a serious threat to Cougar on the grounds that she can see through someone and manipulates Cougar into unravelling his secrets. In one scene where Sherbert thinks that Captain flirts with her, she, aware of Cougar's urge to sexually abuse Foxtrot, explains that if anybody attempts to do the same thing to Foxtrot, she will do everything to protect him and "rip out their fucking heart with [her] bare hands before they had a chance to pluck one single hair

from [his] head” (159). Feeling disturbed by her intimidating manner, Cougar starts to play with the knife threateningly. In order to get the party mood, Sherbert turns to her bag which includes some surprises for the party comers. Sherbert takes some whip hats, giving one to each. But these hats do not help her to light the atmosphere in the party house neither do they put Cougar into party mood. Desperately, Sherbert takes out some masks to put on and gives them to everyone. Cougar does not move to put on mask and Sherbert herself puts the mask on Cougar’s face. In an attempt to uncover what he has hidden, Sherbert teases him with her insinuating utterance:

Sherbert We’ll all wear masks. Our faces will be hidden. Who knows what we’re thinking? Or what we might do? My, anything could happen. Anything at all. (171)

It seems that Sherbert’s meaningful words reveal not only the situation of Cougar, who veils his real intentions under his smooth skin but also that of the modern man who has to live with a mask, forgetting moral and social values in a modern world in which violence and brutality control his life. Cougar, feeling under threat by what Sherbert implies, keeps silent and continues playing with the knife. Cougar’s feeling of harassment increases when he is offered as a birthday present a clock which reminds him of his real age. Realizing that Cougar’s irritation is getting more and more intense, Captain takes the clock suddenly and puts it on the mantelpiece. Then he remembers a story related to a clock, which he himself made up for someone who did not care for his feelings of love. Considering Cougar’s wilful neglect for Captain’s warm emotions and his self-commitment, it can be deduced from this story that he has invented the story for Cougar. While Captain is telling the story, Cougar pretends to sleep and snores very loudly in order not to listen to what Captain is telling. The story revolves around a Prince who is praised to the skies because of his beauty by everyone wherever he goes. Although the Prince is content with the adorations of other people, he does not show any compassion towards them and finds their situations funny. One day, the Prince comes across a Wizard and tells how much widely he is admired but it does not mean anything to him. The Wizard, who can see through him, says that the Prince can be the most beautiful thing in the world and yet, the cruelest one who has no feelings of compassion and love. In order to

inflict punishment on him, the Wizard takes from him what is appreciated about him the most; that is, his beauty, casts a spell on him to change his face into the face of a vulture. Deprived of his beautiful face, the Prince groans and pleads with the Wizard to turn him into his normal state but to no avail. The Wizard says that only when the Prince finds the fastest clock in the universe will the spell be reversed. Desperate and hopeless, the Prince looks everywhere for the fastest clock without knowing what it was and how big it was. He asks everyone he meets but they run away as soon as they see his vulture face. One day, the Prince is looking for food and bumps into a little girl. He asks her help to find food and, the girl accepts to help as she is blind. The Prince tells the little girl that he is looking for the fastest clock and has no idea about where to find it, the girl is eager to give a hand to the Prince to search in every nook and cranny. One day, while they are walking through the forest, the Prince falls into a trap and the little girl runs through the forest until she finds someone to help. At last, she finds a man cutting down a tree and asks him to come to the Prince's rescue. Once the man sees the vulture face of the Prince, he screams and tries to kill him with his axe. As he raises his axe high in the air, the girl prevents him from giving physical harm to the Prince. This time, the man directs his axe to the little girl as he thinks she deserves to die since she protects such a terrible creature. The moment the man raises the axe to strike the girl, the Prince moves forward to keep her safe from harm, shouting "I won't let you hurt one hair on her head" (179). Thereupon, the Prince regains his normal appearance, his beak and feathers disappear. He turns into the most beautiful thing in the universe and he and the girl live happily together for the rest of their lives (175-179). Meanwhile, while Captain is relating this story, Cougar, who gets a chance to seduce Foxtrot as Sherbert is completely captivated by the story, shows Foxtrot some pornographic magazines and they take a look at the photos together. Turned on by the erotic photos, Foxtrot approaches Cougar who puts his hands on his leg and masturbates him. With the sound of Foxtrot's moaning, Captain and Sherbert jump to their feet and impede Cougar from his evil intentions. Surprisingly, the acquiescing and yea-sayer Foxtrot opposes Sherbert for the first time, saying:

Ooo, the mighty Sherbert has spoken! Perhaps I'm fed up with all your fucking opinions. You thought of that? Eh? Perhaps

I'm not ready for all your fucking boring traditional things and if you don't like it you can just fuck off. (180)

Pretending to feel a great pain on her stomach, Sherbert achieves to keep the attention of Foxtrot who becomes apprehensive about the child. Sherbert, who wins a victory over Cougar again, wants to tell a story herself. One day, while Sherbert was going to the hospital to pay a visit to Foxtrot's brother, she saw Foxtrot leaving the hospital with a man "wearing a leather jacket, white T-shirt, blue jeans and boots and with his jet-black hair - styled in a quiff" (185). Foxtrot made a mention of this man who was named Cougar and told her that Cougar had a dying wife, Savannah, who received a treatment at the same time with his brother and his brother and Savannah died on the same day. This coincidence establishes a tie between them - in their union, each becomes relief for the other. Sherbert wanted to meet Cougar but he refused it as meeting any girl reminded him of his wife on her deathbed. Behind Foxtrot's back, Sherbert made a visit to Savannah in order to meet her and Savannah told her many things. Among all gossips, the most important one is Cougar's real age. Sherbert, who knew Cougar's tricks from the start, confesses that she can guess his real age. Despite Captain's warnings, Sherbert says that Cougar is celebrating his thirtieth birthday. Just as she picks out hats and masks from her bag, she unearthes Cougar's secrets one by one. Becoming in Cougar's life both a great force and a menace coming from outside, "Sherbet stomps all over Cougar's lifestyle, and ultimately proves herself to be the ultimate moral voice of truth in Cougar's world of deceit and decay" (Reffold 2013). Tension arises in the play when Cougar, with the knife in his hands, attacks Sherbert, who takes out a gun from her bag. Cougar, who has gone mad when his real age is uttered, assaults Sherbert while Captain and Foxtrot are trying to separate them. All the characters on the stage are seen fighting each other:

Sherbert *is striking at both Cougar and Captain.*

Cougar *is howling and trying to stab Sherbert with his knife.*

Foxtrot *begins to punch Cougar. Much kicking, hitting and clawing.*

Furniture gets knocked over, the tablecloth is pulled to the

Love As A Way Out In Philip Ridley's *The Fastest Clock In The Universe*

floor.

Sherbert and Cougar are disarmed.

Cougar picks **Sherbert** up and slams her down on the table.

Cougar punches **Sherbert** repeatedly in the stomach.

Sherbert fights back, screams and kicks.

Cougar continues punching.

Sherbert bleeds profusely between legs.

The blood goes everywhere. (188-9)

The fight, which is accompanied by the changing mood of lights and the sounds of birds, culminates in Sherbert's miscarriage. This brutal act is "the price female body must pay for attempting to castrate the narcissistic and nostalgic man" (Urban, 2007: 335). Cougar's punching Sherbert's stomach is, in the metaphorical sense, a sign of his desire to destroy the future which causes his aging (335). Foxtrot and Captain help Sherbert and carry her to the house of Cheetah Bee. Cougar, remorseless and uncaring about what he has done to Sherbert, is only worried about his appearance; he goes to the mirror, combs his hair and puts his glasses on. The fact that Cougar becomes uneasy about his appearance instead of Sherbert and her baby is enough to understand how merciless he is. When Captain comes back to the room, he finds Cougar eating his birthday cake recklessly. Captain watches Cougar, who continues eating his cake without paying heed to what has happened, and sees the gun on the floor and takes it. When Captain says that the ambulance came to take Sherbert to the hospital and Sherbert and Foxtrot are crying, Cougar does not react. The moment Captain reminds him that the baby is dead, his reaction is the same. Captain aims the gun at Cougar and pulls the trigger but Cougar remains indifferent. At this moment, Cheetah Bee enters and when she sees Captain holding the gun, they glance at each other; Captain lowers the gun and Cheetah Bee takes the gun from his hand and puts it into the pocket of her coat. Captain can not fire the gun as he is carried away by his feelings of love.

Strikingly enough, the violence inflicted on human body is reinforced by the vio-

lence perpetrated on animals. Cheetah Bee tells how her husband commits violence on animals in order to make use of their skin, which makes the audience's blood run cold:

Cheetah One day, I went down to the factory to see how the animals were killed. I saw my husband take an animal from a cage. He held the animal by its back legs, then he swung it hard against the floor. The animal was stunned but it was not killed. Then my husband hung the animal from a metal hook and started to cut the fur from its body. He ripped the skin away as easily as peeling off a rubber glove. The animal struggled and screamed. There was no expression on my husband's face at all.

Cougar has stopped eating the cake and is listening.

Cheetah Then my husband threw the skinned body into a metal container. I heard noises coming from inside the container. Tiny cries. I crept over and looked inside. I saw a mass of skinned bodies. All still alive. All writhing. And... oh, their eyes. Sparkling dark eyes. Like black diamonds in red meat. They were all looking up at me... The cruelty of what I saw that day still chills me. But – oh...

Feels her fur coat.

It is beautiful. (192-3)

The story by Cheetah Bee in which animals are tortured cruelly made the audience's hair stand on the end. It is interesting to note that, upon watching the play, the audience apparently showed their anger not towards the violence on a woman or the miscarriage but towards violence against animals. Even though the newspapers were full of the news of child abuse, the violence against a schoolboy did not cause to lift their eyebrows. As Ridley puts it, “[a]ll that really bothered them was cruelty to animals” (qtd. in Sierz, 2001: 41) The scene in which a mink is being skinned shows that man is so cruel that he can inflict violence on animals and innocent babies for their benefits without blinking their eyes. The fact that violence gains control over the society is not weird when

we consider that modern man is the product of modern society in which people lost their humanity, morality and emotionality. After telling the story, Cheetah Bee exits, closing the door. Captain looks out of the window and takes the dead bird and sits opposite Cougar. He reminds Cougar of the end of his story that the Prince and the little girl lived happily together and years passed. Thus, the fastest clock in the universe turned out to be love. Given the context of the story, the Prince in some way represents Cougar. Just like the Prince, Cougar, who is proud of his beautiful skin, does not care for the feelings of others. Though Cougar does not take punishment for his pride, he knows for sure that the fastest clock in the universe is love. The fact that Captain can not punish Cougar for the crime he has committed reverberates the idea that "love is timeless and blind" and that love can be kept stable (Urban, 2007: 335). Through the character Captain, then, Ridley in this play highlights the view that individuals attain love and preach it among themselves no matter what direction the modern world takes to.

To sum up, *The Fastest Clock in the Universe* is one of Ridley's best play in which Ridley underlines the importance of love. Love can be found even in the destructive world in which men are deprived of human feelings. Ridley, in his specific play, presents the violence perpetrated on both animals and humanbeings together in an attempt to draw attention to the fact that violence has become pervasive in the modern society and modern man is cruel. By juxtaposing violent actions and feelings of love, Ridley reiterates that humanbeings, living in a dehumanized world, can lose their morality and humanity, and yet, they preserve the ability to keep feelings of love unchanging under any circumstances once they realize that the fastest clock in the universe is love. Thus, love seems to be the only way out for humanity to preserve hope for the future in a corrupt world.

WORKS CITED

1. Clarke, L. (2010). "Familiar undercurrents of hatred." *Sunday Times*. p.6-7.
2. Dromgoole, D., *The Full Room: An A-Z of Contemporary Playwriting*, Methuen Pub. Ltd.: Great Britain, 2002.
3. Eyre, H. (28 Oct 2007). "Philip Ridley: The Savage Prophet." 25.11.2014 Ret. from

Mustafa Şahiner ve Nurten Çelik

<http://www.independent.co.uk/arts-entertainment/films/features/philip-ridley-the-savage-prophet-395320.html>.

4. Urban, K. (2007). "Ghosts From An Imperfect Place: Philip Ridley's Nostalgia." *Modern Drama*. Vol. 57, Issue Num. 3. Toronto: University of Toronto Press.
5. Rebellato, D., "Philip Ridley." *The Methuen Drama Guide to Contemporary British Playwrights*. Eds. Martin Middeke, Peter Paul Schnierer and Aleks Sierz, Methuen Drama: Great Britain. 2011.
6. Reffold, M. (14 Nov 2013). "Welcome to the Abattoir: *The Fastest Clock in the Universe* at Old Red Lion Theatre." Ret. from <http://www.litro.co.uk/2013/11/welcome-to-the-abattoir-the-fastest-clock-in-the-universe-at-the-old-red-lion-theatre/> (Erişim Tarihi: 25.11.2014)
7. Ridley, P. (2012). *Plays 1: The Pitchfork Disney, The Fastest Clock In The Universe, Ghost From A Perfect Place*. Great Britain: Bloomsbury Methuen Drama.
8. Ridley, P., *Plays 2: Vincent River, Mercury Fur, Leaves of Glass, Piranha Heights*. Methuen Drama: Great Britain, 2009.
9. Sierz, A., *In-Yer-Face Theatre: British Drama Today*, Faber and Faber Ltd: London, 2001.
10. Sierz, A., (2009). "Philip Ridley: our theatre's polymath genius." 6 Oct 2013. Ret. From <http://archive.is/nGCWj>
11. Sierz, A., *Modern British Playwriting: The 1990s, Voices, Documents, New Interpretations*, Methuen Drama: London, 2012.

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ KURULUŞ SÜRECİNİN YEREL BASIN HABERLERİ VE KAYNAK KİŞİLER YOLUYLA ARAŞTIRILMASI¹

Nezir KIZILKAYA

İnönü Üniversitesi, 44280, Malatya/Türkiye

nezir.kizilkaya@inonu.edu.tr

ÖZET

İnönü Üniversitesi'nin kurulmasına yönelik çalışmalar her ne kadar 1974 yılında başlayarak 1975 yılında sonuçlanmışsa da, Malatya'da bir üniversite ya da yüksekokul kurulması için çalışmalar 1950'li yıllarda başlamıştır. Genellikle gazetelerin ve gazetecilerin dile getirdiği bu talep kent kamuoyundan da destek görmüş ve nihayet hedefine ulaşmıştır. Bu çalışmada Malatya'da yayınlanan yerel gazeteler incelenmiş, üniversite ve yüksekokul kurulması ile ilgili haber ve gazete makaleleri tespit edilerek İnönü Üniversitesi'nin ayrıntılı bir kuruluş tarihi ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Malatya, İnönü Üniversitesi, Yerel Basın, Gazete Haberleri.

THE INVESTIGATION OF THE BUILDING PERIOD OF INONU UNIVERSITY BY THE VIA NEWSPAPER NEWS AND WITNESS PEOPLE

ABSTRACT

Although they started in 1974 and resulting in 1975, the studies of the building of İnönü University go back to 1950s. Especially it was a wish of the newspaper and journalist, later it has supported by the public opinion and finally, the goal has been achieved. In this study, the regional journals in Malatya have been scanned and the news about the construction of the İnönü University has been listed in detail.

Key words: Malatya, Inonu University, Regional Journal, The news of the journal.

1.GİRİŞ

¹Bu çalışma, yürütücülüğünü Prof. Dr. Celal Çakan'ın yaptığı, İnönü Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenen, 2014/30 numaralı güdümlü proje olanakları ile yapılmıştır.

Nezir Kızılkaya

Gazeteler yayımlandıkları döneme ışık tutan önemli kaynaklardır. Günlük olarak yayınlanmalarından dolayı dönemin tüm siyasal ve toplumsal olaylarına ilk kaynak olma özelliğini taşırlar. Asli görevi haber üretmek ve toplumu bilgilendirmek olan gazeteler, okuyucularını yönlendirmedeki rolü vasıtası ile de belirli konularda toplumun organize olmasını sağlayarak güçlü bir kamuoyu oluşturulmasında öncü olabilirler. Özellikle de günümüzde yaygın olan internet ve diğer görsel medya organlarının yer almadığı dönemlerde gazetelerin toplum üzerindeki etkisinin oldukça fazla olduğu söylenebilir.

Gazeteler yayımlandıkları döneme ait zengin öğrenme ortamları sağlarlar. Özellikle de yorum içermeyen günlük haberler, olaylar ile ilgili ayrıntıların yer aldığı, geçerli ve güvenilir birer kaynak ve belge olma özelliğini taşırlar. Ancak; Gazetelerin işlevi sadece okuyucularına günlük haber ve yorum iletmek değildir. Gazeteler yarın için “Dünün yazılı tarihi” olma özelliğini taşırlar. Bu bağlamda yayımlandıkları günden itibaren birer tarih belgesi haline gelirler ve yayımlandıkları döneme dair geçerli, güvenilir birer kaynak olurlar. Moorefield’e göre gazeteler, bütün disiplinler için kullanılacak bir kaynaktır (Moorefield, 2003:58-60). Yahşi ise gazeteleri gerçeği temel alan bilgi edinmeyi sağlayan birer eğitim aracı ve tarihi olduğu anda yansıtan ve olabildiğince nesnel aktaran birer kaynak olarak tanımlamış ve gerçek dünyayı insanların önüne getiren güncel, eğitimsel, çok yönlü ve dinamik birer öğrenme aracı özelliğini taşıdığını belirtmiştir (Yahşi, 2011:37-52). Yazıcı, gazetelerin işlevleri ile ilgili olarak şu tespiti yapmaktadır. Gazetelerin yayımlandıkları dönem ve bölge açısından, birer ayna görevini üstlenmiş oldukları bilinmektedir. Gerçekten de süreli yayın organları, geçmiş günümüze yer yer düzenli arşiv belgeleri benzerinde aktarabilirler. Bu nedenle de tarihin kaynakları arasında yer alırlar. Bu durum bizim yakın tarihimiz açısından özellikle de geçerlidir. Çünkü bizde gazetenin çıkışı, diğer bir kısım fonksiyonlarıyla birlikte, özellikle tarihe belge bırakmakla ilgilidir (Yazıcı, 2004:131-165).

Malatya’da bir üniversite kurulması için 1950’li yılların başlarından itibaren özellikle yerel gazeteler tarafından büyük bir çaba gösterilmiş, daha sonra üniversite kurulması talebini gerçekleştirmek için kurulan dernekler konuyu sürekli gündemde tutmuşlar ve her türlü girişimi yapmışlardır. Bu çalışmalar yasalaşma sürecinden sonra yapılaşma, kampus kuruluşu, büyüme ve gelişme dönemleri için de yapılmıştır. Yerel basın oldukça ısrarlı haberleri ile bu sürecin takipçisi olmuş, yapılan haber, araştırma ve yorumlar ile sürece katkı sağlamış ve konu ile ilgili her gelişmeyi okuyucusuna duyurmaya gayret etmiştir. Söz konusu dönem içerisinde yayınlanan yerel gazetelerde yer alan haber ve yorumlar da artık günümüzde bir tarihi belge niteliği kazanmış, döneme dair geçerli ve güvenilir birer kaynak haline gelmişlerdir.

Malatya’da yayınlanan yerel gazetelerde yer alan ve konusu yüksek okul ve üniversite kurulması olan haber ve yorumların incelenmesi sonucunda 685 haber tespit edil-

İnönü Üniversitesi Kuruluş Sürecinin Yerel Basın Haberleri ve Kaynak Kişiler Yoluyla Araştırılması

miştir. Tespit edilen bu haberler “Gazete haberleri dizini” başlığı altında numara verilerek sıralanmış ve İnönü Üniversitesi’nin tarihi bölümünde bu sıra numaraları vasıtası ile ilgili haberlerin hangi gazete sayılarında olduğu bilgisi verilmiştir. Ayrıca, “Gazete haberleri dizini” bölümünde yer verilen başlıkları yayımlandıkları şekli ile kullanılmış, imla düzeltilmesi yapılmamıştır.

2. YÖNTEM

Bu çalışma görüşme ve literatür taraması sonucu doküman analizi içeren nitel araştırma yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Görüşme yöntemlerinden “Yarı Yapılandırılmış Görüşme” yöntemi kullanılmıştır.

Malatya’da bir yüksek okulun açılması ile ilgili olarak ilk haber ve yorumların yayımlandığı, taleplerin yazıya döküldüğü 1950’li yıllardan, İnönü Üniversitesi’nin eğitim-öğretim faaliyetlerini kampus içerisinde sürdürmeye başlayarak kuruluşunu tamamladığı 1985 yılına kadar yayınlanan haberlerin kaynakları ciddi ve güvenilir kaynaklardır. Tüm gazetelerde yayınlanan köşe yazıları ve yorumların tamamı yazarının ismi ile yayınlamıştır. Gazete haberlerinin, döneme tanıklık eden kaynak kişiler tarafından verilen bilgiler ile karşılaştırıldığında, haber ve yorumların doğru ve düzenli olarak okuyuculara aktarıldığı anlaşılmaktadır. Malatya’da yayın yapan yerel gazetelerin konu ile ilgili yayın politikalarının paralel olduğu söylenebilir.

3. İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ TARİHİ

Üniversite Ortaçağ sonlarında ortaya çıkmış olan bir öğretim kurumudur. Günümüzdeki üniversitelerin kökenini 12. Yüzyılda Avrupa’da kurulmuş olan üniversiteler oluşturur. Günümüzdeki anlamıyla “üniversite“ sözcüğü 14. Yüzyıldan sonra kullanılmaya başlanmıştır. Bu dönemde üniversiteler “studium generale” yani her türlü bilginin öğretildiği kurumlar olarak adlandırılmışlardır (Dölen, 2009:3). Türkiye’de ise İstanbul Üniversitesi’nin temelini oluşturan ve kuruluşu 21 Temmuz 1846 yılında alınan bir kararla uygulamaya konulan Darülfünun ilk resmi yüksek öğretim kurumudur (Dölen, 2009:45). 31 Mayıs 1933 tarihinde de Darülfünun’dan dönüştürülen İstanbul üniversitesi ile Türkiye Cumhuriyeti ilk üniversitesine kavuşmuş, daha sonra Ankara Üniversitesi (1946), Karadeniz Teknik Üniversitesi (1955), Ege Üniversitesi (1955), Orta Doğu Teknik üniversitesi (1957) ve Atatürk Üniversitesi (1958) de kurularak Üniversite sayısı 7’ye yükselmiştir (Akyüz, 2001:326-328). Açılan bu üniversitelerden sadece Atatürk Üniversitesi’nin ülkenin doğusunda olması, doğu ve güneydoğuda başka bir üniversitenin bulun-

Nezir Kızılkaya

mayışı, coğrafi olarak bir dengesizlik oluşturmuştur. Bu durumun giderilmesi için 1950'lerin başında "Doğu Üniversitesi" olarak tanımlanan bir üniversitenin Elazığ ya da Van'da kurulması gündeme gelmiş, sonraları Malatya da aday şehirler içinde yer almışsa da bu proje gerçekleştirilememiştir.¹ İşte bu "Doğu Üniversitesi" projesi 1960'lı yılların başından itibaren Malatya kamuoyu tarafından tekrar gündeme getirilmiş, ülkenin doğusunda bir üniversite kurulması gerekliliği vurgulanmış ve bu üniversitenin de mevcut şartlar değerlendirildiğinde Malatya'da açılması gerektiği, gerekçeleri ile ortaya konulmuştur.^{2,3}

Malatya'da bir yüksek okul kurulması çabaları sürerken 1961 yılı ortalarında Almanya ve Türkiye arasında yapılan bir protokol uyarınca, her türlü desteğin Almanya tarafından verileceği bir Yüksek Teknik Okulun Malatya, Elazığ ve Erzincan illerinden birinde kurulması planlanır. Bu üç şehir de yüksek okula talip olunca bilimsel bir kurul oluşturularak yapılan incelemenin sonunda söz konusu yüksek okulun Malatya'ya kurulması uygun bulunur. Hatta yer tespiti bile yapılarak yüksek okulun Malatya Şeker Fabrikası karşısındaki araziye kurulması için hazırlıklara başlanır. Yüksek teknik okulun hangi şehre kurulacağı ile ilgili tartışmalar bitmiş, Malatya bir yüksek okula kavuşmanın sevincini yaşarken Milli Eğitim Bakanı Ahmet Tahtakılıç son aşamada kararını okulun Elazığ'a kurulması yönünde verir. Yüksek teknik okulun Malatya'da kurulmasından vazgeçilmesi üzerine, 27 Mayıs askeri müdahalesi şartlarında bile şehirde gösteriler yapılır. Malatyalıların olağanüstü direnişi karşısında kayıtsız kalamayan dönemin Devlet Başkanı Cemal Gürsel'in şartlar müsait olduğu sürece yüksek okulun mutlaka Malatya'da olacağını açıklaması şehirde bayram havası estirirse de Elazığ lobisinin ısrarlı çalışmaları sonucu ibre tekrar Elazığ yönüne döner ve nihai karar yüksek teknik okulun Elazığ'da kurulması yönünde verilir. Malatya bu karara karşı çok direnmesine ve her türlü girişimi yapmasına rağmen Milli Eğitim Bakanı'nın kararı değişmez ve yüksek teknik okul Elazığ'a açılır.^{4,5,6,7,8,9,10} 1966 yılı Mart ayında dönemin Malatya Valisi tarafından gelecekte Malatya'da kurulacak olan bir üniversitenin ilk nüvesi olmak üzere Ziraat Fakültesi ile Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulu kurulması yönünde hazırlanan rapor Milli Eğitim Bakanlığı'na sunulur.¹³ 1970 yılında ise Akçadağ ilçesinde bulunan Sultansuyu Harası içerisinde bir Veteriner Fakültesi kurulması çabaları sonuçsuz kalır.³² 1971 yılında Veteriner Yüksek Okulu olarak planlanan ve inşaatına başlanan okul lise düzeyinde eğitim verir.³² 1976 yılında Yeşilyurt'ta 15 bin metrekairelik yeri de temin edilen Yüksek İslam Enstitüsü (İlahiyat Fakültesi) de açılmayınca Malatya'da bir yüksek okul açılması olumsuzluklar ile dolu bir süreç haline gelir.²⁶⁹

1960'lı yılların başından itibaren Malatya kamuoyu tarafından gündeme getirilen Malatya'ya bir yüksek okul açılması için yürütülen çalışmalar, basın yolu ile yapılan haber ve yorumlardan öteye gidememiş, bu konudaki ilk ciddi adım 1967 yılında kurulan "Malatya'ya Üniversite Kurma ve Yaşatma Derneği" nin kurulması ile atılmış-

İnönü Üniversitesi Kuruluş Sürecinin Yerel Basın Haberleri ve Kaynak Kişiler Yoluyla Araştırılması

tır.^{13,14,15,16,17,18,19} Derneğin kurulduğu günlerde kamuoyunda üniversite konusunda bir canlanma görünse de 1974 yılına İsmet İnönü'nün ölümünden sonra kurulan "İnönü Üniversitesi Yaptırma ve Yaşatma Derneği" faaliyetlerine başlayana kadar uzun süren bir sessizlik hâkim olur. Bu kez konuya daha ciddi yaklaşmış, kurulacak olan üniversitenin adı bile konulmuştur.^{46,47,49,51} Dernek yöneticileri sık sık toplantılar yaparak konuyu gündemde tutuyor, Vali, Belediye Başkanı, Milletvekili ve Senatörlere konu ile ilgilenmeleri hususunda kamuoyu baskısı oluşturmaya çalışıyordu.⁵⁴ Şehirde yayınlanan bütün yerel gazeteler hemen her gün sayfalarında "Üniversite yaptırma derneğine üye olunuz" ilanları yayınlarken, hem üniversite konusunu sürekli gündemde tutuyor hem de halkın doğrudan katkı yapması için çağrıda bulunuyorlardı. Bu arada İnönü Üniversitesi Yaptırma ve Yaşatma Derneği yöneticilerinin öncülüğü ile şehirdeki sivil toplum oluşumları tüm parlamentelere, devlet adamlarına ve üst düzey bürokratlara mektuplar yazarak Malatya'ya İnönü Üniversitesi açılmasını talep ediyorlardı. Bu yoğun çalışmalar sonrası Milli Eğitim Bakanı başkanlığında toplanan Yüksek Öğretim Kurulu Antalya'da Akdeniz Üniversitesi, Van'da Doğu Üniversitesi ve Malatya'da İnönü Üniversitesi kurulması konularını görüşmüş, Antalya ve Van'da kurulacak üniversiteleri uygun bulmayarak sadece İnönü Üniversitesi kurulmasına onay vermiştir.¹³⁰ Yüksek Öğretim Kurulu'nun bu kararı Malatya'da sevinçle karşılanmış ve 3 süren şenlikler ile kutlanmıştır.^{132,133} Yüksek Öğretim Kurulu'nun onay vermesi ile Millet Meclisi'nde 210 imzalı bir teklif hazırlanmış, daha sonra da hükümet tasarısı haline dönüştürülerek Elazığ'da Fırat Üniversitesi, Samsun'da 19 Mayıs Üniversitesi, Bursa'da Uludağ Üniversitesi, Konya'da Selçuk Üniversitesi ve Malatya'da İnönü Üniversitesi'nden oluşan 5 üniversitenin kuruluşu ile ilgili tasarı Millet Meclisi başkanlığına sunulmuştur.^{145,147} 28 Ocak 1975 de Millet Meclisinde, 25 Mart 1975'de de Cumhuriyet Senatosu'nda görüşülerek kabul edilen 1872 sayılı İnönü Üniversitesi yasası 3 Nisan 1975 de Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.^{159,160,161,172,173} Tüm bu süreç incelendiğinde Malatya'da İnönü Üniversitesi kurulması fikrinin ilk ortaya çıkışı ile başlayan ve yasanın yayınlanması ile son bulan kuruluş ve yasalaşma çalışmalarının merkezinde "Malatya'da İnönü Üniversitesi Yaptırma ve Yaşatma Derneği"nin bulunduğu kolaylıkla anlaşılmaktadır. Malatya'da bir üniversite kurulması için öncü olan bu dernek, gönüllü olarak tüm mesailerini bu amaç peşinde harcayan insanların ve yerel basın kuruluşlarının özverili çalışmaları sonucunda hedefe ulaşmış ve şehre bir üniversite kazandırmıştır.

Bünyesinde Temel Bilimler Fakültesi ve Eğitim Fakültesi'nden oluşan iki fakülte barındıran İnönü Üniversitesi için artık kuruluş aşaması bitmiş, yapılanma süreci başlamıştır. Ancak daha önce şehirde hiçbir yüksek öğretim kuruluşunun bulunmaması, yani altyapı eksikliği bu sürecin oldukça zor geçeceğini düşündürüyordu. Yasanın yürürlüğe girmesi ile İzmir'de toplanan Üniversitelerarası Kurul, İnönü Üniversitesi kurucu rektörünü atama görevini, sonradan adı Dicle Üniversitesi olarak değişen Diyarbakır Ziya Gö-

Nezir Kızılkaya

kalp Üniversitesi'ne verir.¹⁹³ Ancak, henüz kendi sorunlarını bile çözememiş, genç bir üniversite olan Ziya Gökalp Üniversitesi, aradan geçen zaman içerisinde kurucu rektör atamasını gerçekleştiremeyince, bu kez görev daha gelişmiş bir üniversiteye, Ankara Üniversitesi'ne verilir.^{207,208} Ankara Üniversitesi de 1975 Haziran ayının son günlerinde İnönü Üniversitesi Kurucu Rektörü olarak Fen Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Süreyya Aybar'ı görevlendirir.²²²

Kurucu Rektör'ün atanması ile İnönü Üniversitesi'nin eğitim-öğretime başlayabilmesi için geçici bina arayışı ve kampus alanı tespiti çalışmaları başlar.²³⁶ Bu arada mevcut iki fakülteye dekan ataması çalışmaları da sürmekte, ancak sonuç alınmamaktadır. Tüm bu çalışmalar için gayret gösteren Kurucu Rektör Aybar'a en büyük destek yine Malatya'ya İnönü Üniversitesi Yaptırma ve Yaşatma Derneği yöneticilerinden gelmektedir. Ankara- Malatya arasında mekik dokuyan Aybar ve Dernek yöneticileri sonunda, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'na bağlı Karakavak semtinde bulunan Hayvan Sağlığı Memurları Okulu binasının 1976 yılı sonlarında İnönü Üniversitesi'ne tahsis edilmesini başarırlar.^{283,285,301,304,305} Aynı tarihlerde kampus için yer tespiti çalışmaları da tamamlanır ve Elazığ yolu üzerindeki şimdiki kampus alanının kamulaştırılmasına karar verilir.³⁰⁷ Hayvan Sağlığı Memurları Okulu binasının tahsis edilmesi ile beraber Temel Bilimler Fakültesi'nin eğitim-öğretime başlayabilmesi için çalışmalara hız verilir. 1977 yılı başlarında alınacak öğrenciler için duyurular yapılır ve Matematik Bölümü için 40, Fizik ve Kimya Bölümleri için 30'ar olmak üzere toplam 100 öğrenci alınacağı açıklanır.^{344,346,349} 476 aday öğrencinin ön kayıt için başvurusu ile başlayan kayıt süreci sonunda hak kazanan ilk öğrencilerin kesin kaydı yapılır.³⁵⁵ İnönü Üniversitesi 28 Şubat 1977 Pazartesi günü Başbakan Süleyman Demirel ve çok sayıda bakanın da katıldığı bir törenle eğitime başlar.^{362,364,365} Üniversitedeki ilk ders Orta Doğu Teknik Üniversitesi öğretim üyesi ve üniversiteye adını veren İsmet İnönü'nün oğlu Prof. Dr. Erdal İnönü tarafından verilir.^{363,366} Uzun yıllar boyunca şehirde bir yüksek öğrenim kurumu açılması için verilen yoğun çabalar sonucunda eğitime başlayan İnönü Üniversitesi Temel Bilimler Fakültesi'nin yanında, ilerleyen yıllarda her ikisi de İnönü Üniversitesi'ne bağlanacak olan Malatya Meslek Yüksek Okulu ile Adana İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'ne bağlı olarak açılan Malatya İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi de aynı yıl içerisinde eğitim öğretim faaliyetlerine başlar.^{310,395} Bundan sonra hem Eğitim Fakültesi'nin açılabilmesi, hem de öğretim elamanı temini için çalışmalar sürdürülürken, diğer yandan da kampus inşaatına başlanarak bir an evvel bitirilmesi hedeflenmektedir. Bu amaçla 1978 yılında proje, 1979 yılında inşaat için yapılan ihale ile daha önce Bursa Uludağ Üniversitesi kampus inşaatını yapan bir inşaat şirketi kampusun ilk binalarını oluşturan Fen-Edebiyat Fakültesi derslik ve laboratuvarları, konukevi ve lojmanların yapım işini üstlenir.^{405,463}

1981 yılı geldiğinde mevcut durum hiç de iç açıcı değildir. Üniversitenin kuruluşundan itibaren 6 yıl geçmiş, mevcut iki fakültesinden biri olan Eğitim Fakültesi henüz

İnönü Üniversitesi Kuruluş Sürecinin Yerel Basın Haberleri ve Kaynak Kişiler Yoluyla Araştırılması

eğitim-öğretim faaliyetine başlayamamış, Temel Bilimler Fakültesi ise kadrolu tek öğretim üyesi olmadan ilk mezunlarını vermeye hazırlanmaktadır.^{492,493} Bu arada İnönü Üniversitesi için son derece olumsuz bir sürecin de başladığı bu tarihte, İnönü Üniversitesi'nin kapatılarak fiilen açık bulunan tek fakültesinin Elazığ Fırat Üniversitesi'ne bağlanması ve İstanbul'da İnönü Üniversitesi ismi ile yeni bir üniversite kurulması gündeme gelir.⁵⁴⁵ Ulusal ve yerel basında yer bulan haberlere göre Milli Eğitim Bakanlığı bu konudaki çalışmasını tamamlamış, ilgili kanun tasarısını da hazırlamıştır.⁵⁵⁷ Bu hazırlığın duyulması ile yerel basın ve diğer kuruluşlar ilgili bakanlıklar ve resmi kurumlar nezdinde bu teşebbüsün derhal sona erdirilmesi için girişimlerde bulunurlar. Birkaç ay süren bu süreç sonunda Malatya İnönü Üniversitesi'nin kapatılarak İstanbul'da İnönü Üniversitesi adıyla bir üniversite kurulması tasarısı iptal edilir. Yaşanan bu gelişmelerin ardından, sıkıntılı süreç atlatılmış, İnönü Üniversitesi'nin geleceği ile ilgili yaşanan en büyük problem de çözülmüştür.^{560,561,562,563,565,566,570,571,573,578,580,581} Bir yandan kampus inşaatı ilerlerken 1983 yılında Eğitim Fakültesi, 1984 yılında da İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ilk öğrencileri ile eğitim öğretim faaliyetlerine başlamışlardır.^{653,673} 1984-1985 dönemi eğitim-öğretim döneminde de İnönü Üniversitesi kampuse taşınmış, artık kuruluş aşamasını tamamlamış, 3 Fakültesi, 2 Enstitüsü ve 1 Yüksek Okulu ile gelişme dönemine doğru ilk adımlarını atmıştır.^{673,674,675}

4. SONUÇ

Yapılan haberler ve yorum içeren köşe yazıları ile gerek şehirde bir yüksek öğretim kurumunun açılması, gerekse İnönü Üniversitesi yasalaştıktan sonra bir an önce yapılanarak eğitim-öğretim faaliyetine başlayabilmesi yönünde konuyu sürekli gündemde tutmuşlardır. Oldukça zor ve sıkıntılı bir kuruluş süreci geçiren İnönü Üniversitesi, günümüzde eğitim, araştırma, sağlık, spor, eğlence ve tabiat alanları ile bir yaşam merkezi olmuş, bulunduğu bölge ve Türkiye'de önemli bir eğitim kompleksi haline gelmiştir. Kamu kaynakları ile bugünkü fiziksel haline ulaşan kampusun, bu gelişmişlik düzeyine bu işe gönül vermiş insanların çabaları ve özverili çalışmaları neticesinde ulaştığı söylenebilir. Şehirde yüksek öğrenim hizmetinin başlatılması için Malatyalıların örgütlenerek, bu yönde gayret sarf etmeleri, maddi ve manevi katkıları İnönü Üniversitesi yöneticileri için de iyi bir motivasyon kaynağı olmuş ve başarılı çalışmaları daima desteklenmiştir.

Nezir Kızılkaya

DİPNOTLAR (GAZETE HABERLERİ DİZİNİ)

1. 17.02.1953 “Doğu Üniversitesi” (Gayret Gazetesi)
2. 11.01.1961 “Malatya’ya üniversite kurulmasını gerektiren sebepler.” (Yeni Malatya Gazetesi)
3. 14.01.1961 “Doğu Anadolu’yu kalkındırmak için Malatya’ya üniversite kurmak şarttır. (Yeni Malatya Gazetesi)
4. 08.07.1961 Yüksek Teknik Okulun Maarif Bakanlığınca bir olupbittiye getirilerek Elazığ’a devredilişi hemşehriler arasında haklı infial uyandırdı. (İnkılâp Gazetesi)
5. 10.07.1961 Haksız olupbittiyi yutmayacağız. Ahmet Tahtakılıç (Milli Eğitim Bakanı) çekilmelidir. (İnkılâp Gazetesi)
6. 11.07.1961 Malatya’ya kararlaştırılan Yüksek Teknik Okulun mesnetsiz bir kararla Milli Eğitim Bakanlığınca Elazığ’a devredilişini protesto için “ Miting Yapılması” isteniyor. (İnkılâp Gazetesi)
7. 12.07.1961 Haksızlık Hükümet ve Cumhurbaşkanlığına duyuruldu. Haksızlık karşılığında partili, partisiz ve bağımsız hemşehriler birlik ve beraberlikte yürüyeceğiz. (İnkılâp Gazetesi)
8. 13.07.1961 Malatya milletvekilleri Milli Eğitim Bakanı hakkında Meclis soruşturması isteyecek. Malatya ve Ankara’da miting yapılacak. (İnkılâp Gazetesi)
9. 22.07.1961 Hemşehriler arasında Yüksek Teknik Okul ile ilgili heyecan devam etmektedir. Yüksek Teknik Okul hakkı olan il’e yapılacaktır. Bu il: Zümrüt Malatya’dır. (İnkılâp Gazetesi)
10. 31.07.1961 Yüksek teknik Okul Elazığ’a veriliyor. (İnkılâp Gazetesi)
11. 04.12.1961 “Malatya Üniversitesi için sesimizi yükseltelim.” (Gayret Gazetesi)
12. 23.03.1966 Vali Ali Rıza Aydos yaptığı basın toplantısında Ankara temasları hakkında izahat verdi. Yüksek Tekniker Okulu, Ziraat Fakültesi, Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulu Milli eğitim Bakanlığından yapılan istekler arasında yer alıyor. (Gayret Gazetesi)
13. 01.02.1967 1960’dan buyana süregelmekte olan üniversite kurma hazırlıklarının ferdi çaptan kurtarılıp dernek eliyle yürütülmesi kararlaştırıldı. Üniversite kurulması için “Malatya Üniversite Kurma ve Yaşatma Derneği” faaliyete geçti. (Halk Postası Gazetesi)
14. 01.02.1967 1960’dan buyana süregelmekte olan üniversite kurma hazırlıklarının ferdi çaptan kurtarılıp dernek eliyle yürütülmesi kararlaştırıldı. Üniversite kurulma-

İnönü Üniversitesi Kuruluş Sürecinin Yerel Basın Haberleri ve
Kaynak Kişiler Yoluyla Araştırılması

- sı için “Malatya Üniversite Kurma ve Yaşatma Derneği” faaliyete geçti. (Güneş Gazetesi)
15. 02.02.1967 Yıllardan beri her Malatyalının arzuladığı konu ele alındı. Malatya’ya üniversite kurulması için bir dernek kuruldu. (Yeni Haber Gazetesi)
 16. 19.07.1967 100 bin nüfusu aşan şehrimizde yüksek öğretim okullarının açılmasında milli zaruret vardır. Şehrimizde bir yüksek okula duyulan ihtiyaç sonsuzdur. Malatya’nın bu yüksek okula kavuşabilmesi için bütün siyasi partilerin bir kampanya açmaları gerekmektedir. (Güneş Gazetesi)
 17. 25.12.1967 Malatya’ya üniversite kurulması için dernek kuruldu. Derneğin verimli çalışmalar yapacağı beklenmektedir. (Sebat Gazetesi)
 18. 25.12.1967 “Üniversite Davamız.” (Sebat Gazetesi)
 19. 25.12.1967 Malatya’ya Üniversite Kurma ve Yaşatma Derneği Ana tüzüğü (Sebat Gazetesi)
 20. 26.04.1969 Malatya Üniversitesi Kurma ve Yaşatma Derneği olağan kongresi yarın yapılacak. Yeni seçimlerin yapılacağı kongreye bütün Malatyalılar davet edildi. (Halk Postası Gazetesi)
 21. 28.05.1969 “Malatya Üniversitesi” (Gayret Gazetesi)
 22. 28.05.1969 “Malatya Üniversitesi” (Halk Postası Gazetesi)
 23. 13.06.1969 “Malatya’ya üniversite kurulması için çalışmalar devam ediyor. (Gayret Gazetesi)
 24. 16.06.1969 Malatya’ya üniversite kurulması için çalışmalar devam ediyor. Üniversite Yaptırma Derneği’ne üye kaydını arttırmak için çalışılıyor. Malatyalılar üniversite davasına sahip çıkmalıdırlar. (Halk Postası Gazetesi)
 25. 25.09.1970 Malatya’da üniversite kurulması için Milletvekili Kaftan bir ön toplantı yapacak. (Güneş Gazetesi)
 26. 09.10.1970 “Bahar Havası” (Birlik Gazetesi)
 27. 09.10.1970 Milletvekilleri basın toplantısında en çok üniversite sorunu üzerinde durmuşlardır. (Gayret Gazetesi)
 28. 09.10.1970 Basın toplantısı yapan milletvekillerimiz “Hava Meydanı” ve “Üniversite” konuları hakkında bilgi verdi. (Güneş Gazetesi)
 29. 19.11.1970 Malatya’ya yüksek okul kurulması için çalışmalar vali başkanlığında devam ediyor. (Güneş Gazetesi)

Nezir Kızılkaya

30. 08.12.1970 Yüksek okul için çalışmalar devam ediyor. Vali başkanlığında vilayet makamında yapılan toplantıda iki komite kuruldu. (Güneş Gazetesi)
31. 08.12.1970 Malatya'ya bir yüksek okul yapılması ile ilgili çalışmalar hızlandırıldı. (Birlik Gazetesi)
32. 31.12.1970 2.Ordu'nun Et ve Balık Kombinasi, Veteriner Fakültesinin akıbetine duçar olmaması istenmekte. (Güneş Gazetesi)
33. 28.08.1971 Bu yıl tedrisata açılacağı söylenen Malatya Veteriner Yüksek Okulu inşaatı eylül ayı sonunda tamamlanıyor. (Birlik Gazetesi)
34. 04.12.1971 "Malatya Üniversitesi için sesimizi yükseltelim."
35. 31.12.1971 Yedi Eğitim Enstitüsünden biri ilimizde öğretim yapamaz mı? (Yeni Haber Gazetesi)
36. 19.06.1972 Malatya'da Eğitim Enstitüsü kurulması için müracaatlar yapıldı. (Yeni Haber Gazetesi)
37. 03.08.1972 "Malatya'ya üniversite kurulması niçin gecikiyor." (Gayret Gazetesi)
38. 10.01.1973 "Malatya'da Üniversite" (Ufuk Gazetesi)
39. 07.06.1973 "Milletvekillerimize açık mektup" (Güneş Gazetesi)
40. 08.01.1974 Malatya'ya İnönü Üniversitesi kurulması için çalışılıyor. Cumhurbaşkanı ile Milli Eğitim Bakanı'na telgraflar yağıyor. (Gayret Gazetesi)
41. 14.01.1974 Malatya'ya üniversite kurulması için çalışmalar yoğunlaştı. (Gayret Gazetesi)
42. 14.01.1974 "Malatya ve Üniversite" (Gayret Gazetesi)
43. 14.01.1974 Malatya'ya Üniversite kurmak amacı ile bir toplantı yapıldı. (Güneş Gazetesi)
44. 15.01.1974 Malatya'ya üniversite kurmak amacı ile bir toplantı yapıldı. (Ufuk Gazetesi)
45. 16.01.1974 Malatya'ya Üniversite kurmak amacı ile ikinci toplantı yapıldı. (Güneş Gazetesi)
46. 16.01.1974 Malatya'da İnönü Üniversitesi kurulması için bir komite kuruldu. Turan Emeksiz Lisesi'nde bu mevzuda büyük bir toplantı düzenlendi. (Malatyanın Sesi Gazetesi)
47. 16.01.1974 Turan Emeksiz Lisesi'nde üniversite ile ilgili bir toplantı yapılıyor. Vali başkanlığındaki toplantıya şehrin ileri gelenleri davet edildi. (Ufuk Gazetesi)

İnönü Üniversitesi Kuruluş Sürecinin Yerel Basın Haberleri ve
Kaynak Kişiler Yoluyla Araştırılması

48. 16.01.1974 “İnönü Üniversitesi” (Ufuk Gazetesi)
49. 17.01.1974 Malatya İnönü Üniversitesi kurmak amacı ile ikinci toplantı yapıldı. (Ufuk Gazetesi)
50. 17.01.1974 Malatya halkı üniversite istiyor. (Gayret Gazetesi)
51. 18.01.1974 İnönü Üniversitesi Kurdurma Derneği kurucu üyeler toplantısı yapıldı. (Gayret Gazetesi)
52. 18.01.1974 İnönü Üniversitesini Kurma Derneği kurucu üyeler toplantısı yapıldı. (Güneş Gazetesi)
53. 18.01.1974 Mevhibe İnönü üniversite yaptırma derneğine üye oldu. (Ufuk Gazetesi)
54. 19.01.1974 İnönü Üniversitesi konusunda yarın halk toplantısı yapılacak. (Gayret Gazetesi)
55. 19.01.1974 “İnönü Üniversitesi” (Gayret Gazetesi)
56. 21.01.1974 İnönü Üniversitesi’nin Malatya’da kurulması için 210 imzalı kanun teklifi Meclis Başkanlığı’na verildi. (Gayret Gazetesi)
57. 21.01.1974 “Üniversite konusunda ilk müjde” (Gayret Gazetesi)
58. 22.01.1974 İnönü Üniversitesi konusunda halk toplantısı yapıldı. “ Üniversite kurulmuştur, ama şimdilik gönüllerde, fiziki olarak da kurulacaktır.” (Gayret Gazetesi)
59. 23.01.1974 Malatyalıların rüyası gerçekleşiyor. İnönü Üniversitesi’nin kurulması için hazırlanan kanun teklifine 212 parlamenter imza koydu. (Halk Postası Gazetesi)
60. 23.01.1974 Üniversite konusunda önceki gün bir toplantı daha yapıldı. (Ufuk Gazetesi)
61. 24.01.1974 Malatya’ya İnönü Üniversitesi açılması hakkında Meclis Başkanlığı’na bir kanun teklifi verildi. (Güneş Gazetesi)
62. 24.01.1974 “İnönü Üniversitesi Üzerine” (Gayret Gazetesi)
63. 24.01.1974 Üniversite konusu İl Genel Meclis toplantısında görüşüldü. (Ufuk Gazetesi)
64. 25.01.1974 İnönü Üniversitesi açılması hakkında kanun teklifi verildi. (Ufuk Gazetesi)
65. 25.01.1974 “Yok başka izah tarzı, Üniversite kurulacak.” (Gayret Gazetesi)

Nezir Kızılkaya

66. 25.01.1974 İl Genel Meclisinde üniversite konusu görüşüldü. (Gayret Gazetesi)
67. 26.01.1974 Kurulmasına çalışılan İnönü Üniversitesi'ne ilk yardım 200 bin lira ile Şirolular Koll Şirketinden. (Güneş Gazetesi)
68. 29.01.1974 İnönü Üniversitesinin kuruluşu için Şirolular Koll. Şti. 200 bin lira bağışlıyor. (Gayret Gazetesi)
69. 29.01.1974 Malatya Senatörü üniversite kanun teklifi hakkında açıklama yaptı. (Gayret Gazetesi)
70. 30.01.1974 Malatya'ya İnönü Üniversitesi yapılması için Ankara'da dernek kuruyor. (Halk Postası Gazetesi)
71. 01.02.1974 Malatya'ya Üniversite Kurma ve Yaşatma Derneği Tüzüğü. (Gayret Gazetesi)
72. 02.02.1974 İnönü Üniversitesini Kurma Derneği üye kaydına dernek binasında başladı. Üniversitenin kuruluşuna ait Malatya'daki çalışmalar yeni dernek binasından yürütülecek. (Gayret Gazetesi)
73. 06.02.1974 Bir aile İnönü Üniversitesi için 29 bin metrekarelik arsasını bağışladı. (Gayret Gazetesi)
74. 07.02.1974 Üniversite için Melekbaba'da bedava arsa veriliyor. (Güneş Gazetesi)
75. 08.02.1974 Erdal İnönü: Malatya'ya üniversitenin kurulması için üzerime düşeni yapacağım. (Gayret Gazetesi)
76. 08.02.1974 Üniversite için Melekbaba'da bedava arsa veriliyor. (Ufuk Gazetesi)
77. 13.02.1974 Atatürk Üniversitesi öğretim üyeleri açıklama yaptı: "İnönü Üniversitesinin kurulmasında her türlü yardıma hazırız." (Güneş Gazetesi)
78. 14.02.1974 Erzurum Atatürk Üniversitesinde görevli hemşehrilerimizden bir grup Belediye Başkanı'na Malatya'da kurulacak üniversite için sevinçlerini bildirdiler. (Malatyanın Sesi Gazetesi)
79. 14.02.1974 Atatürk Üniversitesi öğretim üyeleri açıklama yaptı: İnönü Üniversitesi'nin kurulmasında her türlü yardıma hazırız. (Ufuk Gazetesi)
80. 21.02.1974 İnönü Üniversitesi için 50 bin m² 'lik yer bağışlandı. (Gayret Gazetesi)
81. 22.02.1974 İnönü Üniversitesi Yaptırma Derneği muhtarlara çağrı yaptı. (Gayret Gazetesi)
82. 23.02.1974 Malatya'ya Üniversite Kurma Derneği muhtarlara çağrıda bulundu. (Güneş Gazetesi)

İnönü Üniversitesi Kuruluş Sürecinin Yerel Basın Haberleri ve
Kaynak Kişiler Yoluyla Araştırılması

83. 25.02.1974 Malatya’da Üniversite Kurma Derneği muhtarlara çağrıda bulundu. (Ufuk Gazetesi)
84. 25.02.1974 “İnönü Üniversitesi” (Halk Postası Gazetesi)
85. 26.02.1974 Üniversite Yaptırma Derneği için bağış kampanyası açıldı. (Halk Postası Gazetesi)
86. 26.02.1974 “İnönü Üniversitesi” (Malatyanın Sesi Gazetesi)
87. 26.02.1974 İnönü Üniversitesi Derneği bağış kampanyası açtı. (Gayret Gazetesi)
88. 28.02.1974 Üniversite Derneği bu akşam toplanıyor. (Halk Postası Gazetesi)
89. 04.03.1974 Tarım Bakanı Üniversite Yaptırma Derneğine bir mektup gönderdi: Malatya’mızın her türlü meselesinde, hele üniversite konusunda teşebbüsten uzak kalmayacağım. (Gayret Gazetesi)
90. 04.03.1974 Tarım Bakanı İnönü Üniversitesi için ilgisiz kalmayacağımı bildirdi. (Halk Postası Gazetesi)
91. 09.03.1974 İnönü Üniversitesi Derneği 31 Martta kongre yapıyor. Üniversite Yaptırma Derneği’ne bağışlar devam ediyor. (Ufuk Gazetesi)
92. 09.03.1974 İnönü Üniversitesi Kurma Derneği 1 ay içerisinde kongreye gidecek. Denetleme ve danışma organları kurulacak. (Gayret Gazetesi)
93. 12.03.1974 İnönü Üniversitesi’nin Hükümet teklifi olmasına çalışılıyor. (Gayret Gazetesi)
94. 12.03.1974 Ankara’dan dönen Belediye Başkanımızın basın toplantısında İnönü Üniversitesi konusu hakkında bakanlardan aldığı vaatler çevrede büyük bir sevinçle karşılandı. (Malatyanın Sesi Gazetesi)
95. 14.03.1974 “Üniversite İstiyoruz.” (Gayret Gazetesi)
96. 22.03.1974 İnönü Üniversitesi’nin kurulması için Erzurum’daki öğretim görevlileri çalışmalarına hız verdi. Bir görevli Malatya’ya geldi. (Gayret Gazetesi)
97. 22.03.1974 İnönü Üniversitesi ile ilgili yapılan çalışmalar yetersiz. (Ufuk Gazetesi)
98. 23.03.1974 İnönü Üniversitesi Kurma Derneği’nin kongresi 7 Nisanda yapılacak. (Ufuk Gazetesi)
99. 24.03.1974 İnönü Üniversitesi Kurma Derneğinin kongresi 7 Nisan tarihinde yapılacak. (Gayret Gazetesi)

Nezir Kızılkaya

100. 29.03.1974 Başbakan Üniversite konusunda Belediye Başkanı'na bir yazı gönderdi: İnönü Üniversitesi'nin öncelikli kurulmasına çalışıyoruz. "Milli Eğitim Bakanı ve YÖK'e öneride bulunacak. (Gayret Gazetesi)
101. 01.04.1974 "Üniversite davamız sevindirici bir düzeye ulaştı." (Gayret Gazetesi)
102. 02.04.1974 "Üniversite Derneği genel kurula giderken." (Gayret Gazetesi)
103. 05.04.1974 Üniversite Kurma Derneğinin kongresi pazar günü yapılacak. (Gayret Gazetesi)
104. 05.04.1974 İnönü Üniversitesi Kurma Derneğinin kongresi pazar günü saat 14.00 de yapılacak. (Ufuk Gazetesi)
105. 06.04.1974 Üniversite kurma derneğinin kongresi pazar günü yapılacak (Halk Postası Gazetesi)
106. 09.04.1974 Çoğunluk sağlanamadı. İlk kongre ertelendi (Gayret Gazetesi)
107. 12.04.1974 İnönü Üniversitesi Kurma Derneği'nin kongresi ertelendi. (Ufuk Gazetesi)
108. 13.04.1974 Malatya'ya Üniversite Kurma Derneği toplantısı yarın yapılacak. (Güneş Gazetesi)
109. 13.04.1974 Malatya'ya Üniversite Kurma Derneği toplantısı yarın. (Gayret Gazetesi)
110. 16.04.1974 YÖK Karar Verdi: İnönü Üniversitesi Kuruluyor. (Gayret Gazetesi)
111. 16.04.1974 Malatya'ya Üniversite Kurma Derneği ilk genel kurul toplantısı yapıldı. (Gayret Gazetesi)
112. 16.04.1974 "Okuyucu Köşesi; İnönü Üniversitesi." (Gayret Gazetesi)
113. 18.04.1974 Üniversite Derneği yeni yönetim kurulu görev bölümü yaptı. Abacı tekrar başkan. (Gayret Gazetesi)
114. 18.04.1974 İnönü Üniversitesi Kurma Derneği yönetim kurulu görev bölümü yaptı. (Ufuk Gazetesi)
115. 22.04.1974 İnönü Üniversitesi için bir heyet önümüzdeki ay Ankara'ya gidecek. (Gayret Gazetesi)
116. 25.04.1974 Sendika yetkilileri İnönü Üniversitesi Derneği yöneticileri ile toplantı yapacak. (Gayret Gazetesi)
117. 27.04.1974 Üniversite Derneğinde sendika yöneticileri ile bir toplantı yapıldı. (Gayret Gazetesi)

İnönü Üniversitesi Kuruluş Sürecinin Yerel Basın Haberleri ve
Kaynak Kişiler Yoluyla Araştırılması

118. 29.04.1974 Malatya'nın Kalbi 15 Mayıs'ta Ankara'da atacak. İnönü Üniversitesi ile ilgili kesin kararı YÖK verecek. (Gayret Gazetesi)
119. 04.05.1974 Milli Eğitim Bakanı: İnönü Üniversitesi konusu YÖK planlama Komisyonunda. (Gayret Gazetesi)
120. 06.05.1974 Milli Eğitim Bakanı Belediye Başkanı'na üniversite konusunda bilgi verdi. (Güneş Gazetesi)
121. 06.05.1974 Üniversite ile ilgili Belediye Başkanı'nın yazısına Milli Eğitim Bakanı cevap verdi. (Ufuk Gazetesi)
122. 06.05.1974 "Malatya ve İnönü Üniversitesi" (Ufuk Gazetesi)
123. 07.05.1974 "Malatya ve İnönü Üniversitesi" (Ufuk Gazetesi)
124. 08.05.1974 "Malatya ve İnönü Üniversitesi" (Ufuk Gazetesi)
125. 10.05.1974 Sendikalar Konseyi toplanarak prensip kararı aldı. İnönü Üniversitesi kurulduğu takdirde Malatya'daki 16 bin işçi birer yevmiyelerini bağışlayacaklar. (Gayret Gazetesi)
126. 15.05.1974 Eğitim Enstitüsü kuruluyor. (Gayret Gazetesi)
127. 17.05.1974 İnönü Üniversitesi ile ilgili karar bugün YÖK'te verilecek. (Gayret Gazetesi)
128. 17.05.1974 "Malatya tarihi kararı bekliyor. (Gayret Gazetesi)
129. 18.05.1974 "Hayallerimiz gerçekleşti. İnönü Üniversitesi kuruluyor" (Görüş Gazetesi)
130. 20.05.1974 YÖK Karar verdi. İnönü Üniversitesi kuruluyor. Malatya'da büyük bayram var. (Gayret Gazetesi)
131. 21.05.1974 İnönü Üniversitesi'nin Malatya'da kurulması gerçekleşiyor. Çalışmalar olumlu yolda ilerliyor. (Ufuk Gazetesi)
132. 22.05.1974 İnönü Üniversitesi'nin kuruluş kararı 3 gün süren şenliklerle kutlandı. (Gayret Gazetesi)
133. 22.05.1974 YÖK'ün kararı büyük sevinç yarattı. İnönü Üniversitesi ile ilgili gösteri yürüyüşü muhteşemdi. (Güneş Gazetesi)
134. 22.05.1974 Malatya'ya Eğitim Enstitüsü kuruluyor. (Güneş Gazetesi)
135. 23.05.1974 İnönü Üniversitesi için çekilen telgrafların sayısı bine yaklaştı. (Gayret Gazetesi)

Nezir Kızılkaya

136. 01.06.1974 Başbakan: İnönü üniversitesinin uyanık Malatya halkına layık olması için hükümet görevini yapacak. (Gayret Gazetesi)
137. 01.06.1974 “Başbakan Bülent Ecevit: Kurulacak üniversitenin, bilime büyük değer veren büyük insan İnönü’nün aziz hatırasına ve uyanık Malatya halkına layık bir kuruluş olması için hükümetimiz üzerine düşenleri yapmayı şerefli bir ödev bilecektir. (Görüş Gazetesi)
138. 03.06.1974 İnönü Üniversitesi ile ilgili çalışmalar övülüyor. (Güneş Gazetesi)
139. 08.06.1974 İnönü Üniversitesi’nin ilk 2 fakültesi belli oldu. (Gayret Gazetesi)
140. 18.06.1974 İnönü Üniversitesi’nin temeli sonbaharda atılacak
141. 18.06.1974 ODTÜ Rektörü: Malatya’nın üniversiteye kavuşmasını candan istiyorum. (Görüş Gazetesi)
142. 21.06.1974 Üniversite Derneği Yönetim Kurulu toplandı. (Gayret Gazetesi)
143. 22.06.1974 Üniversite Derneği Yönetim Kurulu toplandı. (Güneş Gazetesi)
144. 25.06.1974 İnönü Üniversitesi’nin kuruluş çalışmaları ile ilgili bir halk toplantısı yapılacak. (Gayret Gazetesi)
145. 26.06.1974 İnönü Üniversitesi kurulması komisyonda kabul edildi. (Gayret Gazetesi)
146. 27.06.1974 İnönü Üniversitesi ile ilgili toplantı ertelendi. (Gayret Gazetesi)
147. 28.06.1974 İnönü Üniversitesi’nin kuruluşu Plan-Bütçe Komisyonu’nda da kabul edildi. (Gayret Gazetesi)
148. 10.07.1974 İnönü Üniversitesi’nin kuruluşu ile ilgili kanun tasarısında “Cumhuriyet, Atatürk ve İnönü birbirinden ayrılmaz, İnönü Üniversitesi için uygunluk ise Malatya’da mevcuttur.” deniliyor. (Gayret Gazetesi)
149. 19.07.1974 İnönü Üniversitesi açılması hakkında hazırlanan kanun teklifini imzalayan parlamenterleri açıklıyoruz. (Gayret Gazetesi)
150. 29.07.1974 İnönü Üniversitesi kuruluşu ile ilgili komisyon raporlarının tam metni. (Gayret Gazetesi)
151. 12.09.1974 İnönü Üniversitesi Kanunu mecliste kasımda görüşülecek. (Gayret Gazetesi)
152. 30.09.1974 Hükümet bunalımı üniversite kurulmasını etkilemiyor. Dernek Başkanı: İnönü Üniversitesi mutlaka kurulacaktır. (Gayret Gazetesi)

İnönü Üniversitesi Kuruluş Sürecinin Yerel Basın Haberleri ve
Kaynak Kişiler Yoluyla Araştırılması

153. 08.10.1974 Üniversite kurulması hususundaki çalışmalar durgun hale geldi. (Görüş Gazetesi)
154. 10.10.1974 İnönü Üniversitesi'nin kurulmasıyla ilgili kanun tasarısı mecliste bekliyor.
155. 18.11.1974 Malatya'nın ilk yüksek okulu olan "Mustafa Kemal Eğitim Enstitüsü" yarın açılıyor. (Görüş Gazetesi)
156. 19.11.1974 "Mustafa Kemal Eğitim Enstitüsü" bugün törenle açılıyor. (Görüş Gazetesi)
157. 20.11.1974 Malatya'nın ilk yüksek okulu olan "Mustafa Kemal Eğitim Enstitüsü" törenle açıldı. (Görüş Gazetesi)
158. 01.01.1975 Malatya'da yılın olayı "Üniversite kurulması yolundaki çalışmalardır." (Gayret Gazetesi)
159. 29.01.1975 Malatya'ya İnönü Üniversitesi kurulması, Millet Meclisi Genel Kurulu'nda kabul edildi. (Görüş Gazetesi)
160. 30.01.1975 İnönü Üniversitesi mecliste kabul edildi. Bugün Senatoda kabul edileceğine mutlak gözüyle bakılıyor. (Ufuk Gazetesi)
161. 30.01.1975 İnönü Üniversitesi Mecliste kabul edildi. "İnönü Üniversitesi Malatyalılara hayırlı ve uğurlu olsun." (Gayret Gazetesi)
162. 30.01.1975 İnönü Üniversitesi'nin kurulması ile ilgili tasarının Millet Meclisi'nde kabulü şehrimizde sevinç yarattı. (Görüş Gazetesi)
163. 31.01.1975 İnönü Üniversitesi kanunu senatoya gönderildi. Abacı: Senatoda İnönü Üniversitesi kabul edilip kesinleşecektir. Dedi. (Gayret Gazetesi)
164. 31.01.1975 Üniversite kurulma haberi ilçelerimizde de sevinçle karşılandı. (Görüş Gazetesi)
165. 05.02.1975 Milletvekili Deniz: "Üniversite için çalışmalar bundan sonra daha hızlanmalıdır." Dedi. (Gayret Gazetesi)
166. 05.02.1975 Malatya Milletvekili Hüseyin Deniz'in İnönü Üniversitesi Kanun Tasarısı hakkında Büyük Millet Meclisi'nde grubu adına yaptığı konuşma. (Görüş Gazetesi)
167. 22.02.1975 Üniversite Derneği'nin kongresi gene ertelenecek. (Görüş Gazetesi)
168. 04.03.1975 "Üniversiteye Kavuşurken" (Gayret Gazetesi)

Nezir Kızılkaya

169. 17.03.1975 İnönü Üniversitesi Kanunu yarın Senato’da görüşülecek (Görüş Gazetesi)
170. 19.03.1975 Senato normal toplanamayınca İnönü Üniversitesi Tasarısı görüşülemedi. (Görüş Gazetesi)
171. 22.03.1975 İnönü Üniversitesi Kanun Tasarısı Senato’da 25 Mart’da kesinlikle görüşülecek. (Görüş Gazetesi)
172. 26.03.1975 “Tasarı 25.03.1975 Salı günü saat 19.03’de kanunlaştı.” İnönü Üniversitesi Kanunu Senato’da da kabul edildi. (Görüş Gazetesi)
173. 27.03.1975 İnönü Üniversitesi’nin kanunlaşması Malatya’da sevinç uyandırdı. (Görüş Gazetesi)
174. 27.03.1975 “Malatya’da Durum” Kuruluyor Üniversitemiz. (Görüş Gazetesi)
175. 27.03.1975 Hamdi Özer Malatyalıların sevincini Senatoda dile getirdi. (Görüş Gazetesi)
176. 28.03.1975 Üniversitenin kuruluşu için Malatyalılara asıl görev şimdi düşüyor. (Görüş Gazetesi)
177. 27.03.1975 Üniversite Derneği yöneticileri basın toplantısı yaptı. “Malatya Halkı kurulacak bir Üniversiteye her bakımdan yardımcı olmaya can atmaktadır. Malatya’mız daha birçok eserlere layıktır.” (Görüş Gazetesi)
178. 27.03.1975 İnönü Üniversitesi Senato’da kabul edildi. Abacı “Büyük bir adım daha atıldı. Çalışmalar bundan sonra hızlanacak, dedi.” Kurucu rektör ve kurucu dekan tayini beklenirken kuruluşlar bildirimler yayınlayarak iki fakültenin Malatyalılara hayırlı uğurlu olmasını diliyor. (Gayret Gazetesi)
179. 28.03.1975 İnönü Üniversitesi Kurma ve Yaşatma Derneği’nin basın toplantısı bildirisi. (Ufuk Gazetesi)
180. 28.03.1975 İnönü Üniversitesi Kurma ve Yaşatma Derneği başkanı Abacı yaptığı basın toplantısında “ Halkın el, gönül birliği Malatya’mıza daha çok eserler kazandıracaktır, dedi. (Gayret Gazetesi)
181. 29.03.1975 İnönü Üniversitesine bağlı iki fakültenin süratle kurulması için İnşaat-Muhasebe müdürlükleri kurulacak. “Bütçe ve plan komisyonu üniversite konusunun ivedilikle görüşülmesini istemiş.” (Gayret Gazetesi)
182. 29.03.1975 Üniversite Derneğinin kongresi Nisan ayında yapılacak. (Görüş Gazetesi)
183. 31.03.1975 “Malatya’da Durum” Üniversitenin proje öncesi. (Görüş Gazetesi)

İnönü Üniversitesi Kuruluş Sürecinin Yerel Basın Haberleri ve
Kaynak Kişiler Yoluyla Araştırılması

184. 31.03.1975 Bütçe ve plan komisyonu üniversite konusunun ivedilikle görüşülmesini istemiş. (Gayret Gazetesi)
185. 04.04.1975 “Görüş ve Düşünüş” İnönü Üniversitesi. (Görüş Gazetesi)
186. 05.04.1975 Malatya İnönü Üniversitesinin kurma çalışmaları başladı. Üniversite yasası yürürlüğe girdi. (Gayret Gazetesi)
187. 15.04.1975 İnönü Üniversitesi Kanunu tam metni. (Görüş Gazetesi)
188. 15.04.1975 “İşte Üniversitemiz” (Görüş Gazetesi)
189. 21.04.1975 Üniversitelerarası Kurul İnönü Üniversitesi Rektörünün seçimi için İzmir’de toplandı. (Görüş Gazetesi)
190. 23.04.1975 “Malatya’ya İnönü Üniversitesi Kurma ve Yaşatma Derneği Başkanlığı” Kongre ilanı. (Görüş Gazetesi)
191. 26.04.1975 Üniversite Derneğinin kongresi 4 Mayıs’ta yapılacak. (Görüş Gazetesi)
192. 26.04.1975 İnönü Üniversitesi Kurma ve Yaşatma Derneği kongresi 4 Mayıs’ta yapılacak. (Gayret Gazetesi)
193. 28.04.1975 İnönü Üniversitesi’nin kuruluş hazırlığı görevi Diyarbakır Ziya Gökalp Üniversitesi’ne verildi. (Görüş Gazetesi)
194. 30.04.1975 Üniversite Derneği yöneticileri yarın son toplantılarını yapacaklar. (Görüş Gazetesi)
195. 01.05.1975 “Malatya’da Durum” Derneğin kongresi yaklaşırken İnönü Üniversitesi (Görüş Gazetesi)
196. 02.05.1975 “Malatya’da Durum” Derneğin kongresi yaklaşırken İnönü Üniversitesi (Görüş Gazetesi)
197. 03.05.1975 Üniversite Derneği’nin 3 kez ertelenen kongresi yarın yapılıyor. (Gayret Gazetesi)
198. 03.05.1975 Üniversite Derneğinin kongresi yarın yapılıyor. (Görüş Gazetesi)
199. 06.05.1975 Üniversite Derneği kongresi yapıldı, eski yöneticiler tekrar seçildi. (Görüş Gazetesi)
200. 06.05.1975 Karapınar köylülerinden sonra beş köy daha İnönü Üniversitesi için 30 hektarlık arazilerini bağışlıyorlar. (Gayret Gazetesi)
201. 07.05.1975 Ahmet Aslan: Ölürsem cesedim toprağa değil İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesine verilsin. (Gayret Gazetesi)

Nezir Kızılkaya

202. 08.05.1975 7 Kardeş babadan kalma 217 dönüm araziyi üniversiteye bağışlıyor. (Gayret Gazetesi)
203. 10.05.1975 Üniversite Derneği Yönetim Kurulu görev taksimi yaptı ve başkanlığa Mehmet Kırçuval getirildi. (Gayret Gazetesi)
204. 12.05.1975 Üniversite Derneği başkanlığına Mehmet Kırçuval seçildi. (Görüş Gazetesi)
205. 15.05.1975 Malatya yüksek okulun yararlarını görmeye başladı “Eğitim Enstitüsü öğrencileri Malatya’nın sosyal yapısını çeşitli yönleri ile inceliyor. (Görüş Gazetesi)
206. 16.05.1975 Üniversitenin kuruluşunu beklerken. (Görüş Gazetesi)
207. 17.05.1975 İnönü Üniversitesi’nin kuruculuk görevi Diyarbakır’dan alındı. “Görev daha gelişmiş bir üniversiteye verilecek” (Görüş Gazetesi)
208. 19.05.1975 “Üniversitelerarası kurulun kararı açıklandı” İnönü Üniversitesi’nin kuruluş görevi Ankara Üniversitesi’ne verildi. (Görüş Gazetesi)
209. 20.05.1975 “Malatya’da Durum” İnönü Üniversitesi’nin yeni görüntüsü. (Görüş Gazetesi)
210. 27.05.1975- “Gelişmeler olumlu yönde” İnönü üniversitesinin iki dekanı belli oldu, rektör seçimi Cuma günü. (Görüş Gazetesi)
211. 29.05.1975 Üniversite Derneği bu akşam topluyor. (Görüş Gazetesi)
212. 29.05.1975 Rektör seçimi yarın yapılacak. (Gayret Gazetesi)
213. 30.05.1975 Ankara Üniversitesi senatosu İnönü Üniversitesi rektörü seçimi için topluyor.”Toplantı Ankara’da bugün yapılıyor” (Görüş Gazetesi)
214. 02.06.1975 İnönü Üniversitesi rektör adayları belli oldu. (Gayret Gazetesi)
215. 04.06.1975 Ankara Üniversitesi aday gösteremediği için Üniversitelerarası Kurul İnönü Üniversitesi Rektörünü seçemedi. (Görüş Gazetesi)
216. 06.06.1975 “Malatya’da Durum” Rektör tayini yapılırken İnönü Üniversitesi. (Görüş Gazetesi)
217. 13.06.1975 İnönü Üniversitesi rektör tayini hala yapılamadı. (Görüş Gazetesi)
218. 13.06.1975 İnönü Üniversitesi rektörlük seçimi halen yapılamadı. (Gayret Gazetesi)
219. 25.06.1975 İnönü Üniversitesi rektörlüğü için Prof. Dr. Fatma Barışın adından söz ediliyor. (Görüş Gazetesi)

İnönü Üniversitesi Kuruluş Sürecinin Yerel Basın Haberleri ve
Kaynak Kişiler Yoluyla Araştırılması

220. 25.06.1975 Malatya İnönü Üniversitesi rektör seçimini hükümetin durdurduğu söyleniyor. (Gayret Gazetesi)
221. 28.06.1975 Üniversite kanunu çıktı ama üniversitenin yeri belli olmadı. (Ufuk Gazetesi)
222. 30.06.1975 Üniversitelerarası kurul İnönü Üniversitesi rektörünü atadı: Prof. Dr. Süreyya Aybar.
223. 01.07.1975 Aybar'ın rektör olarak atanmasından sonra, İnönü Üniversitesi kadro kanununun çıkması bekleniyor. (Gayret Gazetesi)
224. 07.07.1975 Hava ikmal merkezinin yerinin üniversiteye devredilmesi isteniyor. (Gayret Gazetesi)
225. 08.07.1975 İnönü Üniversitesi kadro kanunu çıkmadan meclis tatile girdi. Dernek Başkanı Mehmet Kırçival Rektör Aybar ile görüşmek için Ankara'ya gidecek. (Gayret Gazetesi)
226. 12.07.1975 İnönü Üniversitesi rektörü bugün şehrimizde. (Ufuk Gazetesi)
227. 14.07.1975 Rektör Süreyya Aybar dün ilimize geldi (Gayret Gazetesi)
228. 16.07.1975 Rektör Aybar ayrıldı. (Gayret Gazetesi)
229. 20.09.1975 İnönü Üniversitesi kadro kanununun önümüzdeki hafta çıkması bekleniyor. (Gayret Gazetesi)
230. 25.09.1975 İnönü Üniversitesi'nin temeli ne zaman atılacak (Gayret Gazetesi)
231. 30.09.1975 Hava istihkâm ihtiyaçlarında kullanılan eski havaalanı İnönü Üniversitesi'ne terk edilmiyor. (Gayret Gazetesi)
232. 14.10.1975 Ticari ilimlere bağlı olacak yüksek okul için yalnız parasal sorunun kaldığı açıklandı. (Gayret Gazetesi)
233. 16.10.1975 İnönü Üniversitesi'ne doğru bir iki adım daha.(Gayret Gazetesi)
234. 20.10.1975 İnönü Üniversitesi Kurma ve Yaşatma Derneği başkanı Kırçival Ankara'da rektör ve dekanlara yemek vererek son gelişmeleri görüşecek. (Gayret Gazetesi)
235. 28.10.1975 Üniversitenin yer tespiti için kasım ayında bir heyet Malatya'ya gelecek. (Gayret Gazetesi)
236. 31.10.1975 Malatya Üniversitesine 10 bin dönüm arazi aranıyor. Maliye Bakanlığı ve Planlamadan kadro kanunu çıktı. İş Bakanlar Kuruluna kaldı. (Ufuk Gazetesi)

Nezir Kızılkaya

237. 01.12.1975 İnönü Üniversitesi'nin yerini tayin edecek olan heyet 4 Aralık'ta İlimizde gelecek
238. 12.12.1975 Üniversite yer tespit heyeti şehrimizden ayrıldı. (Ufuk Gazetesi)
239. 24.12.1975 İnönü Üniversitesinin yer tespitinin ayın 26'sında açıklanması bekleniyor. (Gayret Gazetesi)
240. 09.01.1976 İlimizde İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi kuruluyor. (Ufuk Gazetesi)
241. 10.01.1976 İnönü Üniversitesi dışında bir yüksek okul açılması için kurulan komisyon çalışmalarına başladı. (Görüş Gazetesi)
242. 14.01.1976 Adana İTİA ya bağlı Malatya'da kurulacak yüksek okul için temaslar devam ediyor. (Görüş Gazetesi)
243. 15.01.1976 Malatya'ya akademi açılması için bugün bir heyet gidiyor. (Görüş Gazetesi)
244. 16.01.1976 İTİA ya bağlı yüksek okul için bir heyet Adana'ya gitti. (Görüş Gazetesi)
245. 17.01.1976 Yüksek okul için Adana'ya giden heyetin bugün dönmesi bekleniyor. (Görüş Gazetesi)
246. 20.01.1976 Adana İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'ne bağlı olarak şehrimizde kurulacak okul gerçekleşiyor. (Ufuk Gazetesi)
247. 20.01.1976 AİTİA Başkan yardımcısı Malatya'da incelemeler yaptı. Adana'ya giden heyet ilgililerden olumlu haberler ile döndü. İmkân sağlanırsa Malatya kısa sürede yüksek okula kavuşacak. (Görüş Gazetesi)
248. 06.02.1976 İnönü Üniversitesi'nin kuruluşu için teklif edilen bütçe Maliye Bakanlığınca kabul edilmedi. (Görüş Gazetesi)
249. 06.02.1976 Adana İTİA'ya bağlı olarak Malatya'da açılacak olan yüksek okul için çalışmalar sürüyor. (Görüş Gazetesi)
250. 14.02.1976 İnönü Üniversitesi Yönetim Kurulu toplandı. "Bütçeye tahsisat konulmaması için haklı bir gerekçe düşünemiyoruz" (Görüş Gazetesi)
251. 16.02.1976 İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'nin bu yıl şehrimizde açılması gerçekleşti. Kütüphane binası okula tahsis edildi. (Ufuk Gazetesi)

İnönü Üniversitesi Kuruluş Sürecinin Yerel Basın Haberleri ve
Kaynak Kişiler Yoluyla Araştırılması

252. 16.02.1976 Orta dereceli okul ve öğrencileri kuruma derneği yetkilileri; İnönü Üniversitesi'ne ödenek ayrılması için Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Milletvekillerinden ilgi beklediklerini açıkladılar. (Ufuk Gazetesi)
253. 16.02.1976 Mart ayında açılmasına çalışılan yüksek okulun bina sorununun halledilmesine çalışılıyor. (Görüş Gazetesi)
254. 19.02.1976 Şehrimizde Yüksek Meslek Okulu açılması için yapılan çalışmalar ilerledi. (Ufuk Gazetesi)
255. 24.02.1976 Koruma Dernekleri Birliği Başkanı Kutan: İnönü Üniversitesi konusundaki isteğin ilgililere duyurulmasını istedi. (Görüş Gazetesi)
256. 27.02.1976 İnönü Üniversitesi Kuruluş Bütçesi. (Görüş Gazetesi)
257. 01.03.1976 İnönü Üniversitesi'nin bu yıl kurulması için gerekli ödeneğin (Maliye Bakanlığınca) verilmesi kabul edildi. (Görüş Gazetesi)
258. 01.03.1976 Malatya okul ve öğrencileri koruma dernekleri başkanı açıkladı; İnönü üniversitesi için bütçeye tahsisat kondu. (Ufuk Gazetesi)
259. 03.03.1976 İnönü Üniversitesi ile ilgili olarak Bütçe-Plan Karma Komisyonu Başkanı gazetemize yazılı bir açıklama gönderdi. (Ufuk Gazetesi)
260. 03.03.1976 Üniversitenin kuruluş ödeneği konusunda Maliye Bakanlığına yetki verildi. (Görüş Gazetesi)
261. 15.03.1976 İnönü Üniversitesi için seçilen arazinin kamulaştırılması çalışmasına başlanacak. (Görüş Gazetesi)
262. 16.03.1976 Adana İTİA Başkanı Prof. Dr. Lavkan: Malatya'da yüksek okulu açmaya hazırız. (Görüş Gazetesi)
263. 10.04.1976 Üniversite Kurma ve Yaşatma Derneği Başkanı Ankara'ya gitti. (Görüş Gazetesi)
264. 13.04.1976 İnönü Üniversitesi kadro kanunu Bütçe Plan Komisyonundan geçti. (Görüş Gazetesi)
265. 15.04.1976 İnönü Üniversitesi kurucu Rektörü Aybar ilk fakülteyi açmak için ilimize geldi. (Görüş Gazetesi)
266. 16.04.1976 Bina bulunursa üniversite açılacak. Maliye Bakanı bir fondan 38 milyon lira ödenek verilmesini kabul etti. "Rektör Aybar, eski Fırat Koleji binasının fakülte için uygun olduğunu söyledi." "Fakültelerden biri 1976-77 ders yılında Malatya'da öğrenime başlayacak." (Görüş Gazetesi)

Nezir Kızılkaya

267. 16.04.1976 Üniversite Kurma ve Yaşatma Derneği Yönetim Kurulu dün akşam toplandı. (Görüş Gazetesi)
268. 08.05.1976 Rektör Aybar üniversiteyi bu sene açma kararında. (Görüş Gazetesi)
269. 26.05.1976 Yüksek İslam Enstitüsünün kurulması için şehrimizde teşebbüse geçildi. Bu amaçla Yeşilyurt'un Gedik semtinde 15 bin metrekarelik yer temin edildi. (Ufuk Gazetesi)
270. 29.06.1976 Akademinin bu yıl açılması gerçekleşmeyecek mi? (Ufuk Gazetesi)
271. 09.07.1976 Rektörlük ve fakülte binaları için kurucu Rektör Prof. Aybar'ın Malatya'ya gelmesi bekleniyor. (Görüş Gazetesi)
272. 20.07.1976 İnönü Üniversitesi Rektörü ve fakültenin dekanının bugün gelmesi bekleniyor. (Görüş Gazetesi)
273. 21.07.1976 İnönü Üniversitesi'nin kesin yer tespiti için Rektör Prof. Dr. Aybar Malatya'ya geldi. (Görüş Gazetesi)
274. 22.07.1976 Rektör Aybar bugün şehrimizden ayrılıyor. (Görüş Gazetesi)
275. 23.07.1976 İnönü Üniversitesi Rektörü Aybar ile Dernek Başkanı Kırçuval bina temini için Ankara'ya gittiler. (Görüş Gazetesi)
276. 23.07.1976 (Misafir Kalemler) İnönü Üniversitesi kuruluş faaliyetleri. (Görüş Gazetesi)
277. 01.09.1976 İnönü Üniversitesi okul sahası bulunduğu an yapımına geçilecek. (Ufuk Gazetesi)
278. 01.10.1976 "20 Yıllık özlemimiz artık gerçekleşsin" İnönü Üniversitesi'nin bu yıl açılmasını istiyoruz. (Görüş Gazetesi)
279. 02.10.1976 "Üniversitenin kuruluş çalışmaları görüşülecek" İnönü Üniversitesi Kurma Derneği Yönetim Kurulu bugün toplanıyor. (Görüş Gazetesi)
280. 05.10.1976 Adana İTİA'ya bağlı yüksek okul kurulması yeniden ele alındı. (Görüş Gazetesi)
281. 07.10.1976 "İnönü Üniversitesi'ne verilecek bina için" Korkut Özal'ın Malatya'ya gelmesi bekleniyor. (Görüş Gazetesi)
282. 09.10.1976 "Yer sorununun halledilmesi ile İnönü Üniversitesi'nin bu yıl açılması kesinlik kazanıyor." Üniversiteye bağlı fakülteler için bakanlığa ait olan bir bina tahsis edecek olan Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanı Hemşerimiz Korkut Özal bugün geliyor. (Görüş Gazetesi)

İnönü Üniversitesi Kuruluş Sürecinin Yerel Basın Haberleri ve
Kaynak Kişiler Yoluyla Araştırılması

283. 11.10.1976 Tarım Bakanı Korkut Özal bina tahsis edince İnönü Üniversitesi'nin bu yıl açılması kesinleşti. "Hayvan Sağlığı Memurları Okulu'nda ilk fakülteler açılabilir." (Görüş Gazetesi)
284. 11.10.1976 İnönü Üniversitesi'nin bu yıl hizmete açılması için geçici bina aranıyor. Tarım Bakanı ve Rektör Aybar Fidanlık Bölge Tarım ve Hayvan Sağlığı Memurları Okullarında incelemeler yaptı. (Ufuk Gazetesi)
285. 12.10.1976 Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanı geçici bina olarak Üniversiteye Hayvan Sağlığı Okulunu verdi. (Ufuk Gazetesi)
286. 12.10.1976 Parasızlıktan İnönü Üniversitesi'nin açılmadığını iddia edenlere Rektör Süreyya Aybar'ın cevabı: Para sıkıntısı diye bir sıkıntı çekmedim. Yeterince paramız vardır. Parayı sarf edecek yer bulamıyorum. (Ufuk Gazetesi)
287. 18.10.1976 Başbakan Demirel: "İnönü Üniversitesi'nin bu yıl temelini atacağız" dedi. (Görüş Gazetesi)
288. 19.10.1976 İlimize Adana İTİA'ne bağlı bir yüksek okul açılması için çalışmalar yapılıyor. (Ufuk Gazetesi)
289. 25.10.1976 "Başbakan Yardımcısı Feyzioğlu başkanlığında toplantı yapıldı" İnönü Üniversitesi'nin kuruluşu için Eğitim Fakültesi'ne öğretim üyesi sıkıntısı çekiliyor. (Görüş Gazetesi)
290. 27.10.1976 Üniversitenin açılması konusu görüşülecek. "İnönü Üniversitesi Kurma ve Yaşatma Derneği Yönetim Kurulu Perşembe günü toplanıyor." (Görüş Gazetesi)
291. 30.10.1976 Üniversite Derneği'nin toplantısında Çarşamba (03.11.1974) gününe kadar gelişmelerin izlenmesi ve sonra girişimlerde bulunulması kararlaştırıldı. (Görüş Gazetesi)
292. 03.11.1976 "Tarım Bakanlığı ancak 2 yıl için verileceğini açıkladı" İnönü Üniversitesi için bina tahsisi resmi yazı ile rektörlüğe bildirildi. (Görüş Gazetesi)
293. 04.11.1976 Üniversite Derneği bu akşam yeniden toplanıyor. (Görüş Gazetesi)
294. 05.11.1976 Akademi açılması için yeniden bir heyet kuruldu. (Görüş Gazetesi)
295. 08.11.1976 Kütüphane binasının akademiye verilmesi için Kültür Bakanı'na telgraflar çekiliyor. (Görüş Gazetesi)
296. 09.11.1976 İlimizden bir heyet İnönü Üniversitesi'ne profesör tayini yaptırabilmek için Ankara'ya gidiyor. (Ufuk Gazetesi)
297. 11.11.1976 İnönü Üniversitesi inşaatının başlatılacağı kampus sahasının seçimi için Rektör Aybar başkanlığında bir heyet ilimize geldi. (Görüş Gazetesi)

Nezir Kızılkaya

298. 12.11.1976 Nihayet idari kadro atandı. Belirlenen İnönü Üniversitesi'nin yeri şimdilik gizli tutuluyor. (Ufuk Gazetesi)
299. 12.11.1976 Fakültelerin bu yıl açılıp açılmaması bu ay içerisinde kesinlik kazanacak. "Başbakan Demirel tarafından temeli atılması beklenen üniversite kampüsü belirlendi, ancak açıklama bir hafta sonra yapılacak." (Görüş Gazetesi)
300. 13.11.1976 Basın toplantısında açıklamalar yapan Eğitim Fakültesi Dekanı, "Malatyalılar müsterih olsun. En kısa zamanda öğrenime başlayacağız" dedi. (Görüş Gazetesi)
301. 15.11.1976 İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğretime başlıyor. Geçici olarak Hayvan Sağlığı Okulunda hizmete girecek. Üniversite arsası için 15 km çapında alan kararlaştırıldı. (Ufuk Gazetesi)
302. 22.11.1976 "Ankara'ya giden Vali Küçüktiryaki şehrimize döndü" AİTİA'ya bağlı Malatya İşletmecilik Okulu için kütüphane binası tahsis edildi. (Görüş Gazetesi)
303. 23.11.1976 İnönü Üniversitesi Kurma ve Yaşatma Derneği Yönetim Kurulu bu akşam toplanıyor (Görüş Gazetesi)
304. 26.11.1976 Hayvan Sağlığı Memurları Okulu dün törenle İnönü Üniversitesi'ne devredildi."Rektör Aybar fakültenin en kısa zamanda öğretime geçeceğini söyledi." (Görüş Gazetesi)
305. 26.11.1976 Hayvan Sağlığı Okulu'nun İnönü Üniversitesi'ne devir teslimi yapıldı. (Ufuk Gazetesi)
306. 01.12.1976 Yüksek Teknik Meslek Okulu önümüzdeki pazartesi öğretime başlıyor. (Ufuk Gazetesi)
307. 06.12.1976 "Elazığ asfaltında yeni ve modern bir yerleşme merkezi doğacak" İnönü Üniversitesi'nin yeri belirlendi. (Görüş Gazetesi)
308. 07.12.1976 İnönü Üniversitesinin öğretime başlaması için hazırlıklar tamamlandı. (Ufuk Gazetesi)
309. 13.12.1976 Ankara'ya giden AP il başkanı Aydın Güçlüten kütüphaneyi resmen bakandan İ.Akademisi için almayı başardı(Ufuk Gazetesi)
310. 14.12.1976 Milli Eğitim Bakanı gelmeyince Meslek Yüksek Okulu törensiz açıldı. "İşletmecilik Y. Okulunun açılması için kütüphaneye yer aranıyor." (Görüş Gazetesi)
311. 14.12.1976 "Panorama" TRT ve İnönü Üniversitesi. (Görüş Gazetesi)

İnönü Üniversitesi Kuruluş Sürecinin Yerel Basın Haberleri ve
Kaynak Kişiler Yoluyla Araştırılması

312. 16.12.1976 TRT'nin haberinden sonra çok sayıda öğrenci kayıt için Malatya'ya geliyor. (Görüş Gazetesi)
313. 16.12.1976 Y.İşletmecilik Okulunun faaliyete geçebilmesi için A. Güçlüten kütüphanenin evlendirme salonuna taşınması için temaslarını sürdürüyor. (Ufuk Gazetesi)
314. 18.12.1976 Güçlüten: İşletmecilik Yüksek Okulu'nun bu yıl açılmasına çaba gösteriyoruz. (Görüş Gazetesi)
315. 18.12.1976 Kırçoval Rektör Aybar ile görüşmek üzere Ankara'ya gidecek. Görüşmelerin sonucunun olumlu olması bekleniyor. (Ufuk Gazetesi)
316. 20.12.1976 Y.İşletmecilik Okulu için kütüphane binasının başka bir yere nakli için genel müdürlükten yetkililerin gelmesi bekleniyor. (Ufuk Gazetesi)
317. 21.12.1976 "Üniversite açacağız diyenler şimdi ne yapıyor." (Ufuk Gazetesi)
318. 22.12.1976 İlimizde yapılacak hizmetler baltalanıyor. Belediye Başkanı: "Üniversite açılıyor., akademiye ne gerek var" dedi. (Ufuk Gazetesi)
319. 22.12.1976 Akademi açılmıyor. Belediye Başkanı: Verecek yerimiz yoktur. (Görüş Gazetesi)
320. 24.12.1976 Belediye Başkanı: Lafla pilav pişmez, önce yüksek okulu açsınlar, sonra bizden yardım beklesinler, ilim düşmanının kim olduğu o zaman anlaşılır. (Görüş Gazetesi)
321. 24.12.1976 Belediye Başkanı. "İnönü Üniversitesi neden açılmıyor" dedi. (Ufuk Gazetesi)
322. 25.12.1976 "Yazıktır bu gençlere" Fakülte ve Akademi'nin bu yıl Malatya'da açılması için "Bütçe, kadro ve yer" olmasına rağmen lise mezunları boş geziyor. (Görüş Gazetesi)
323. 27.12.1976 "İlimizde açılacak yüksek okullar neden çıkmaza girdi" (Ufuk Gazetesi)
324. 28.12.1976 Akademi açılması için bir heyet Ankara'ya gitti. (Görüş Gazetesi)
325. 29.12.1976 İnönü Üniversitesi'nin idari kadroları konusu ele alındı. Genel sekreterlik konusunda dün Ankara'da temaslar yapıldı. "Bütçe 7 Ocak'ta ele alınıyor." (Görüş Gazetesi)
326. 03.01.1977 İnönü Üniversitesi genel sekreterliğine Mustafa Karayığit'in getirilmesi bekleniyor. (Görüş Gazetesi)

Nezir Kızılkaya

327. 03.01.1977 Kùltür bakanı Rıfkı Danışman kùtùphaneyi “kesinlikle” yüksek okula verdi. “Malatyalı heyet bu hafta Adana’ya gidecek. (Görüş Gazetesi)
328. 04.01.1977 Kùtùphane binasının yüksek okula verilmesi konusunda Kùtùphaneler Genel Müdürü dün ilimize geldi. (Görüş Gazetesi)
329. 05.01.1977 Belediye Başkanı beklenen kararı verdi. “Eski müze binası kùtùphane-ye verilince” İş kaldı Akademi’nin açılmasına! (İlgili protokol hazırlandı, Nebiođlu Akademi’nin hemen açılması için bu yola başvurduğunu açıkladı. (Görüş Gazetesi)
330. 06.01.1977 İnönü üniversitesi bütçesinin Millet Meclisi Plan-Bütçe komisyonunda görüşülmesine yarın başlanacak. (Görüş Gazetesi)
331. 07.01.1977 “Adana İTİA yetkilileri ile görüşecekler” Malatya Akademisi’nin kuruluş kararını talep etmek üzere dün bir heyet Adana’ya gitti. (Görüş Gazetesi)
332. 07.01.1977 İnönü Üniversitesi bütçesi bugün görüşülecek. (Görüş Gazetesi)
333. 10.01.1977 “Yüksek okul için Adana’ya giden heyet döndü” İTİA öğretim üyeleri bu hafta ilimize gelecek. (Görüş Gazetesi)
334. 11.01.1977 İnönü Üniversitesi’ne öğretim üyesi aranıyor. (Görüş Gazetesi)
335. 11.01.1977 “Yüksek Okulun açılıp açılmayacağını Adana’dan gelecek heyet belirleyecek.” Adana İTİA yetkililerinin vereceği karar merakla bekleniyor. (Görüş Gazetesi)
336. 12.01.1977 İnönü Üniversitesi Genel Sekreter adayı Karayığit Ankara’ya çağrıldı.
337. 14.01.1977 Akademi Derneği dün bir toplantı yaptı. “Teberrular dün alınmaya başladı.” (Görüş Gazetesi)
338. 17.01.1977 Adana İTİA yöneticilerine gerekli paranın bulunduğu bildirildi. (Görüş Gazetesi)
339. 22.01.1977 Yüksek Okul ile ilgili inceleme yapacak heyet bugün ilimize geliyor. (Görüş Gazetesi)
340. 25.01.1977 Adana İTİA Başkanı ve bir heyet Malatya’da incelemelerinden sonra beklenen açıklamayı yaptı. Malatya İTİA Yüksek Okulu Mart ayında açılıyor. “Gerekli protokol Akademi ve Dernek arasında imzalandı.” (Görüş Gazetesi)
341. 25.01.1977 İnönü Üniversitesi Genel Sekreteri göreve başladı. (Görüş Gazetesi)
342. 26.01.1977 Akademi’nin ön kaydı 1 Şubatta başlayacak. (Görüş Gazetesi)
343. 27.01.1977 Önemli idari kadroları göreve atamaya başlayan Rektör Prof. Aybar Üniversiteyi bu yıl açmaya çalışıyor. (Görüş Gazetesi)

İnönü Üniversitesi Kuruluş Sürecinin Yerel Basın Haberleri ve
Kaynak Kişiler Yoluyla Araştırılması

344. 29.01.1977 “Salı günü başlayacak olan ön kayıt şartları açıklandı.” Malatya Akademisi 330 taban puanla kayıt yapacak. (Görüş Gazetesi)
345. 31.01.1977 “Yine bir tereddüt söz konusu” Üniversitenin durumu kesinleşmediği için çok sayıda öğrenci Akademiye kayıt yaptırmakta tereddüt ediyor. (Görüş Gazetesi)
346. 01.02.1977 “İnönü Üniversitesi Mart’ta açılıyor.” Akademi ve İnönü Üniversitesi Temel Bilimler Fakültesi’nde kayıtlar bugün başlıyor. “Temel Bilimler Fakültesi’nin açılacak olan 3 bölümüne 100 öğrenci alınacak. (Görüş Gazetesi)
347. 02.02.1977 “Kayıtlar süresince ilimizde kalacak” İnönü Üniversitesi Rektörü Prof. Aybar bugün geliyor. (Görüş Gazetesi)
348. 03.02.1977 İnönü Üniversitesi Özlük İşler Müdürü göreve başladı, muhasebe müdürü yetisi Özçelik’e verildi. (Görüş Gazetesi)
349. 04.02.1977 “Rektör Prof. Dr. Aybar Malatya’da” İnönü Üniversitesi’nde taban puan 380’e düştü. (Görüş Gazetesi)
350. 05.02.1977 İnönü Üniversitesi Rektörü Malatya’dan ayrıldı. (Görüş Gazetesi)
351. 07.02.1977 Malatya İnönü Üniversitesi Rektörlüğünden “Taban Puan İlanı” (Görüş Gazetesi)
352. 09.02.1977 Üniversite Kurma ve Yaşatma Derneği Başkanı Kırçival “Rektör Üniversitenin 21 Şubat’ta açılmayacağını kesin söylemiştir” dedi. (Görüş Gazetesi)
353. 11.02.1977 İşletmecilik Okuluna alınacak öğrenciler belirlendi. (Görüş Gazetesi)
354. 12.02.1977 İnönü Üniversitesi Temel Bilimler Fakültesi’ne taban puanı 400’den aşağı olanlar giremeyecek. (Görüş Gazetesi)
355. 14.02.1977 Temel Bilimler Fakültesi’ne kesin kayıt yaptıracak adaylar belli oldu. “476 aday ön kayıt için başvurdu” (Görüş Gazetesi)
356. 14.02.1977 Ticari İlimler Yüksek Okulu kayıtları yarın başlıyor. (Görüş Gazetesi)
357. 14.02.1977 İnönü Üniversitesi Temel Bilimler Fakültesi ön kayıtları sonunda yedek listeye giren adayların isimleri açıklandı. (Görüş Gazetesi)
358. 16.02.1977 Rektör gelmeyince Üniversite Özlük İşleri Müdürü Ankara’ya gitti. (Görüş Gazetesi)
359. 17.02.1977 “Gece ve gündüzcü öğrenciler puan sırasına göre saptanacak.” Ticari İlimler Yüksek Okulu’nda kesin kayıtlar bugün sona eriyor. (Görüş Gazetesi)

Nezir Kızılkaya

360. 22.02.1977 “Velilerle bir toplantı yapıldı” Güçlüten: Akademinin açılışından sonra öğrenime devamı için gerekli olanları velilerden isteyeceğiz. (Görüş Gazetesi)
361. 24.02.1977 İnönü Üniversitesi Temel Bilimler Fakültesi Pazartesi günü açılıyor. (Görüş Gazetesi).
362. 28.02.1977 Başbakan Süleyman Demirel bugün iki Yüksek Okul ve bir de Fakülteyi öğrenime açacak. (Görüş Gazetesi)
363. 28.02.1977 İnönü Üniversitesi Kurucu Rektörü Prof. Dr. Aybar: “İlk dersi Erdal İnönü verecek” dedi. (Görüş Gazetesi)
364. 01.03.1977 Demirel: Bu Üniversite devletin İnönü’ye kadirşinaslık örneğidir. (Görüş Gazetesi)
365. 02.03.1977 Rektör Prof. Dr. Aybar: Kısa sürede üniversite gelişmiş olacak. (Görüş Gazetesi)
366. 02.03.1977 Üniversite’nin açılışına katılan Erdal İnönü Malatya’dan ayrıldı. (Görüş Gazetesi)
367. 03.03.1977 İnönü Üniversitesi’nde öğrencilere bir hafta izin verildi. (Görüş Gazetesi)
368. 07.03.1977 Üniversitenin istimlâk çalışmaları başladı. (Görüş Gazetesi)
369. 07.03.1977 Malatya’nın bir yılda 3 yüksek okula birden kavuşması halkın birlik içinde olmasındandır. (Görüş Gazetesi)
370. 16.03.1977 Eğitim Fakültesi Dekanlığı sorun oldu. (Görüş Gazetesi)
371. 18.03.1977 İnönü Üniversitesi açılırken. “M.Hayrettin Abacı) (Görüş Gazetesi)
372. 18.03.1977 İnönü Üniversitesi Rektörü Aybar şehrimizde. (Görüş Gazetesi)
373. 06.04.1977 Vali başkanlığında İnönü Üniversitesi istimlâk sahasındaki mülk sahipleri ile bugün bir toplantı yapılacak. (Görüş Gazetesi)
374. 11.04.1977 İnönü Üniversitesi Rektörlüğünden “Personel İlanı” (Görüş Gazetesi)
375. 12.04.1977 İnönü Üniversitesi istimlâkine toplam 38,5 milyon lira ödenecek.
376. 17.06.1977 İnönü Üniversitesi asistanları göreve başladı. (Görüş Gazetesi)
377. 21.06.1977 İnönü Üniversitesi ek istimlâki için 17 milyon liralık ödenek Devlet Planlamadan çıktı. (Görüş Gazetesi)
378. 22.06.1977 İnönü Üniversitesi’ne yeni elemanlar alınacak. (Görüş Gazetesi)
379. 23.06.1977 İnönü Üniversitesi Rektörlüğünden “Personel İlanı” (Görüş Gazetesi)

İnönü Üniversitesi Kuruluş Sürecinin Yerel Basın Haberleri ve
Kaynak Kişiler Yoluyla Araştırılması

380. 24.06.1977 İnönü Üniversitesi 1 Eylül'e kadar tatil edildi. (Görüş Gazetesi)
381. 29.06.1977 İnönü Üniversitesi Derneği vakıf'a dönüşüyor. (Görüş Gazetesi)
382. 04.07.1977 Üniversite Derneği Yönetim Kurulu son toplantısını yaptı. (Görüş Gazetesi)
383. 07.07.1977 İnönü Üniversitesi Yapı Dairesi kuruluyor. (Görüş Gazetesi)
384. 09.07.1977 Rektör Prof. Dr. Aybar Avrupa'ya gitti. (Görüş Gazetesi)
385. 09.07.1977 İnönü Üniversitesi Kurma ve Yaşatma Derneği'nin kongresi bugün yapılıyor. (Görüş Gazetesi)
386. 11.07.1977 İnönü Üniversitesi Derneği kongresi yapıldı. (Görüş Gazetesi)
387. 11.07.1977 İnönü Üniversitesi idari kadrolarına alınacak elemanlar için bugün sınav yapılıyor. (Görüş Gazetesi)
388. 13.07.1977 Sınav tekrarlanacak: İnönü Üniversitesine alınacak eleman sınavında 60 puanı kazanan olmadı. (Görüş Gazetesi)
389. 25.07.1977 İnönü Üniversitesine alınacak öğrenci sayısı belli değil. (Görüş Gazetesi)
390. 31.08.1977 İnönü Üniversitesi Temel Bilimler Fakültesi'ne bu yıl 100 öğrenci alınacak. (Görüş Gazetesi)
391. 02.09.1977 İnönü Üniversitesi 2. dönem derslerine dün başlandı. (Görüş Gazetesi)
392. 30.09.1977 Malatya İnönü Üniversitesi rektörlüğünden "Öğrenci İlanı" (Görüş Gazetesi)
393. 01.10.1977 İnönü Üniversitesi 400 taban puanla öğrenci alacak. (Görüş Gazetesi)
394. 28.11.1977 74 milyon TL olarak hazırlanan İnönü Üniversitesi bütçesi yarıya indiriliyor. (Görüş Gazetesi)
395. 08.12.1977 600 öğrencisi var: Malatya İTİYO öğretime başladı. (Görüş Gazetesi)
396. 03.01.1978 Üniversite, akademi ve yüksekokullar arası grup maçlarına katılacak Malatya takımı belirlendi. (Görüş Gazetesi)
397. 12.01.1978 Malatya Üniversitesi ve Yüksek Okullar Basketbol Şampiyonası İTİYO Kazandı. (Görüş Gazetesi)
398. 19.01.1978 İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı maaşını almıyor. (Görüş Gazetesi)

Nezir Kızılkaya

399. 25.01.1978 Temel Bilimler Fakültesi'nin Üç Bölümüne 15'er profesör, doçent öğretim üyesi ve asistan alınacak. (Görüş Gazetesi)
400. 26.01.1978 İnönü Üniversitesi Rektörlüğünden "Öğretim Üyesi İlanı" (Görüş Gazetesi)
401. 07.03.1978 İnönü Üniversitesi'ne 17 Personel Alınacak. (Görüş Gazetesi)
402. 08.03.1978 İnönü Üniversitesi Rektörlüğünden "Personel İlanı" (Görüş Gazetesi)
403. 29.03.1978 İnönü Üniversitesi fizik ve kimya laboratuvarları için çok sayıda malzeme ithal ediliyor. (Görüş Gazetesi)
404. 12.05.1978 Öğretim üyesi temin edilmemesi yüzünden İnönü Üniversitesi süresiz öğretime kapatıldı. (Görüş Gazetesi)
405. 12.05.1978 İnönü Üniversitesi kampus projesi 4.5 milyona ihale edildi. (Görüş Gazetesi)
406. 17.05.1978 Amaç dışı kullanılıyormuş. İTİYO'ya verilen kütüphane binasının boşaltılması istendi. (Görüş Gazetesi)
407. 19.05.1978 İnönü Üniversitesi'nde ikinci sömestri dersleri gelecek yılın başında yapılabilecek. (Görüş Gazetesi)
408. 20.05.1978 İnönü Üniversitesi derslere ancak yılbaşında başlayacak. (Görüş Gazetesi)
409. 30.05.1978 Bayındırlık Müdürü Üniversite Yapı İşleri Daire Başkanı oluyor. (Görüş Gazetesi)
410. 01.06.1978 Süresiz kapatılmıştı: İnönü Üniversitesi 6 Haziran'da açılacak. (Görüş Gazetesi)
411. 06.06.1978 Temel Bilimler Fakültesi bugün açılacak. (Görüş Gazetesi)
412. 07.06.1978 İnönü Üniversitesinde derslere dün başlandı. (Görüş Gazetesi)
413. 20.06.1978 Malatya İTİYO Fidanlık binasına taşınacak. (Görüş Gazetesi)
414. 28.06.1978
415. 10.08.1978 Eğitim Fakültesi'nin kurulması için tek engel dekan bulunamaması. (Görüş Gazetesi)
416. 10.08.1978 Sahipsiz kalan İTİYO İnönü Üniversitesi'ne bağlanmak istiyor. (Görüş Gazetesi)

İnönü Üniversitesi Kuruluş Sürecinin Yerel Basın Haberleri ve
Kaynak Kişiler Yoluyla Araştırılması

417. 14.08.1978 İTİYO sorumluları önce sorumsuzluklarının farkına varmalıdırlar. (Görüş Gazetesi)
418. 09.10.1978 Parlamenterlerimizi bu konuda göreve çağırıyoruz: Yüksekokul öğrencilerinin yurt sorunu bu yıl da çözümlenemedi. (Görüş Gazetesi)
419. 09.10.1978 Prof. Aytaç: Eğitim Fakültesi açılabilir. (Görüş Gazetesi)
420. 11.10.1978 İTİYO konusunda yetkililer kesin açıklama yapmıyor. (Görüş Gazetesi)
421. 20.10.1978 M.İ.T.İ.Y. Okulu sorunu Ankara'da çözümlenecek. (Görüş Gazetesi)
422. 25.10.1978
423. 28.10.1978 Ankara'da Rektörle yapılan temaslar sonuç veremedi: İTİYO sorunu çözümlenemedi. (Görüş Gazetesi)
424. 08.11.1978 İTİYO'nun İnönü Üniversitesi'ne bağlanması halinde öğretim üyesi temini için rektör Aybar Elazığ'da temaslar yaptı. (Görüş Gazetesi)
425. 09.11.1978 İTİYO'ya atanan yeni müdür Malatya'ya geldi. Kotan: İTİYO'da sorunların çözülebilmesi için öncelikle boykotun sona erdirilmesi gerekir. (Görüş Gazetesi)
426. 09.11.1978 Rektör Aybar: İTİYO'nun Üniversiteye bağlanmasını ilke olarak benimsiyoruz. (Görüş Gazetesi)
427. 15.11.1978 İTİYO Müdürü: öğrenci istekleri profesörler kuruluna iletildi ve okulun yasal olarak öğrenime geçmesi için başvuruda bulunuldu. (Görüş Gazetesi)
428. 17.11.1978 Adana'da kayıt yaptıran Malatya İTİYO 1. Sınıf öğrencileri Tarsus'ta okuyacaklar. (Görüş Gazetesi)
429. 22.11.1978 İTİYO'nun İnönü Üniversitesine Bağlanması İsteniyor. (Görüş Gazetesi)
430. 27.11.1978 Prof. Dr. Aybar tasarı ile Üniversitemizin kuruluşu hızlanacak. (Görüş Gazetesi)
431. 01.12.1978 Temel Bilimler Fakültesi'nin açılışı 2 Ocak tarihine ertelendi. (Görüş Gazetesi)
432. 19.12.1978 Malatya İktisadi Ticari İlimler Yüksek Okulu sorununun bu hafta yeni boyutlar kazanması bekleniyor. (Görüş Gazetesi)
433. 25.12.1978 Üniversite Seçme Sınavı Malatya'da da yapılacak. (Görüş Gazetesi)
434. 26.12.1978 Fırat Üniversitesi MİTİYO'nun kendilerine bağlanması için inceleme yaptırıyor. (Görüş Gazetesi)

Nezir Kızılkaya

435. 01.01.1979 Bir Alicengiz oyunu ki... İTİYO boşaltıldı. Okulu açacaklarını bildiren yetkili kenti terk etti. (Görüş Gazetesi)
436. 04.01.1979 "Amacımız okulu kapatmak değil, biran önce açmak. Bunun için Malatyalıların yardımına ihtiyaç var" Diyen İTİYO Müdürü Malatya'ya dönerek okulun açılması için yeni bina aramaya başladı. (Görüş Gazetesi)
437. 11.01.1979 İTİYO Derneği'nin Kongresi Pazar günü yapılacak. (Görüş Gazetesi)
438. 13.01.1979 İTİYO Derneği Genel Kurulu yarın toplanacak. (Görüş Gazetesi)
439. 16.01.1979 İTİYO Derneği Başkanlığına yeniden Kılıçaslan seçildi. (Görüş Gazetesi)
440. 24.01.1979 İTİYO binası için kesin karar Fidanlık" Sınavların Şubat ayında T.Emeksiz Lisesi'nde yapılacağını söyleyen Okul Müdürü Ali Kotan: "Siyasiler okulumuzdan ellerinin tamamen çeksinler" (Görüş Gazetesi)
441. 24.01.1979 İnönü Üniversitesi rektörlük binası bu yıl ihale edilecek. (Görüş Gazetesi)
442. 26.01.1979 İTİYO sınavları Turan Emeksiz Lisesi'nde yapılacak. (Görüş Gazetesi)
443. 27.01.1979 İTİYO öğrencilerinin sınavlarının yapılması teklifini görüşmek üzere AİTİA yönetim kurulu dün toplandı. (Görüş Gazetesi)
444. 29.01.1979 Adana İTİA Profesörler Kurulu Malatya İTİYO için beklenen kararı verdi: Sınavlar yapılabilir. (Görüş Gazetesi)
445. 14.02.1979 İTİYO Sınavları olaysız sürüyor. (Görüş Gazetesi)
446. 20.02.1979 İTİYO'da sınavlar dün sona erdi. (Görüş Gazetesi)
447. 21.02.1979 İnönü Üniversitesi kampüsü ön araştırma raporu hazırlandı. (Görüş Gazetesi)
448. 24.02.1979 İTİYO'nun öğrenime geçmesi için bina sorununun çözümü bekleniyor. (Görüş Gazetesi)
449. 27.02.1979 Kesin bir şey yok ama İTİYO konusunda herkes değişik açıklama yapıyor. (Görüş Gazetesi)
450. 28.02.1979 Üniversitenin 3. kuruluş yıldönümü bugün kutlanıyor. (Görüş Gazetesi)
451. 01.03.1979 Üniversitemizin 3. kuruluş yıldönümü kutlandı. (Görüş Gazetesi)
452. 02.03.1979 İnönü Üniversitesi kampus planlamacısı Y.Müh. Mimar Aygen fiziksel planlamanın biçim ve hedeflerini Görüş'e anlattı. (Görüş Gazetesi)

İnönü Üniversitesi Kuruluş Sürecinin Yerel Basın Haberleri ve
Kaynak Kişiler Yoluyla Araştırılması

453. 05.03.1979 Malatya İnönü Üniversitesi Rektörlüğünden “Akademik Personel İlanı” (Görüş Gazetesi)
454. 06.03.1979 İTİYO için Emeksiz Lisesi veriliyor. (Görüş Gazetesi)
455. 08.03.1979 Üniversite ön planlama araştırma raporuna göre: Malatya’da kurulacak bir Maden Bilimleri Enstitüsü çok yararlı olacaktır. (Görüş Gazetesi)
456. 21.03.1979 Yüksekokullar arası Malatya Futbol Birinciliğini İTİYO kazandı. (Görüş Gazetesi)
457. 22.03.1979 Dünya Ormancılık Günü nedeniyle bugün İnönü Üniversitesi kampusuna törenle fidan dikimi yapılacak. (Görüş Gazetesi)
458. 23.03.1979 Fidanlık’daki bina verilirse İTİYO 26 Mart’da öğrenime başlayacak. (Görüş Gazetesi)
459. 09.04.1979 İTİYO’ya bina sağlanamadığı için 700 öğrenci bir yıl kaybedecek. (Görüş Gazetesi)
460. 30.04.1979 Tarım Bakanlığı İTİYO için Fidanlık binası tahsis edildi. (Görüş Gazetesi)
461. 01.05.1979 Okulun öğrenime açılması için İTİYO yöneticilerinin bu hafta Malatya’ya gelmeleri bekleniyor. (Görüş Gazetesi)
462. 03.05.1979 Adana İTİA yetkilileri Malatya İTİYO’ya bina tahsis kararı üzerine hemen gerekli ön kararları aldılar: İTİYO açılıyor. (Görüş Gazetesi)
463. 04.05.1979 İnönü Üniversitesi’nin 14 milyonluk ilk inşaat ihalesi yapıldı. (Görüş Gazetesi)
464. 10.05.1979 İTİYO sınav tarihleri belirlenerek hazırlıklara başlandı. (Görüş Gazetesi)
465. 14.05.1979 İTİYO sınavları yarın Ticaret Lisesi’nde başlıyor. (Görüş Gazetesi)
466. 24.05.1979 Rektör Prof. Dr. Aybar ağır bir ameliyat geçirdi. (Görüş Gazetesi)
467. 01.06.1979 İTİYO’DA sınavlar sona erdi. (Görüş Gazetesi)
468. 16.06.1979 Üniversite Seçme Sınavı güvenlik içinde yapıldı. (Görüş Gazetesi)
469. 26.06.1979 İnönü Üniversitesi Kampüsü ile Beylerderesi arasındaki yolda trolleybüs seferi başlatılacak. (Görüş Gazetesi)
470. 27.06.1979 Belediyenin trolleybüs seferi girişimi çevrede olumlu karşılanıyor. (Görüş Gazetesi)

Nezir Kızılkaya

471. 05.07.1979 Belediyenin trolleybüs teklifine bakanlık tramvay önerdi. (Görüş Gazetesi)
472. 07.07.1979 Belediye Başkanı Şavata trolleybüs sorunu için haftaya Ankara'ya gidiyor. (Görüş Gazetesi)
473. 16.07.1979 Trolleybüs projesi bakanlıkça ilgi gördü. (Görüş Gazetesi)
474. 30.07.1979 Devlet karar verdi ama bina bulunamıyor: Malatya Yüksek Öğrenim Yurdu İçin çok acele bina aranıyor. (Görüş Gazetesi)
475. 12.09.1979 İTİYO Bu ay içerisinde yeni binasında öğrenime geçecek. (Görüş Gazetesi)
476. 13.09.1979 İTİYO öğrencileri Adana İTİA'ne nakillerini aldrabilecekler. (Görüş Gazetesi)
477. 14.09.1979 Rektör Prof. Dr. Aybar öğretim üyesi temini için Almanya'ya gidiyor. (Görüş Gazetesi)
478. 15.09.1979 Bir zamanlar açılacak bir yüksek okul için Malatyalılar neler vermezdi? Eğitim Fakültesi'ne yer bulunmuyor. (Görüş Gazetesi)
479. 20.09.1979 Rektör Prof. Dr. Aybar Eğitim Fakültesi'nin açılışı için yeni girişimlerde bulunuyor. (Görüş Gazetesi)
480. 04.10.1979 'Yılan Hikâyesine' dönen İTİYO sorunu halen çözümlenemedi. (Görüş Gazetesi)
481. 13.10.1979 Eğitim Fakültesinin Şubat'da açılması bekleniyor. (Görüş Gazetesi)
482. 18.10.1979 Üniversite Genel Sekreteri Yiğit 600 Milyonluk yatırım için Ankara'ya gitti. (Görüş Gazetesi)
483. 18.10.1979 Rektör Prof. Dr. Aybar Almanya'da yeni bir ameliyat geçirecek. (Görüş Gazetesi)
484. 19.10.1979 Malatya halkının kazandırdığı İTİYO'yu siyasiler bitirdi. (Görüş Gazetesi)
485. 26.10.1979 İnönü Üniversitesi'nin 1980 yılı yatırım bütçesi 600 milyon TL teklif edildi. (Görüş Gazetesi)
486. 27.10.1979 İnönü Üniversitesi'ne 10 asistan alınacak. (Görüş Gazetesi)
487. 30.10.1979 Malatya'da Kız Öğrenci Yurdu açılacak. (Görüş Gazetesi)
488. 06.11.1979 Dekan Prof. Dr. Hacısalihoğlu kaza geçirdi. (Görüş Gazetesi)

İnönü Üniversitesi Kuruluş Sürecinin Yerel Basın Haberleri ve
Kaynak Kişiler Yoluyla Araştırılması

489. 17.12.1979 Üniversitelerarası Seçme Sınavı 1980'de Malatya'da yapılacak. (Görüş Gazetesi)
490. 27.12.1979 İTİYO'nun yeniden öğrenime açılması için temaslار yapılıyor. (Görüş Gazetesi)
491. 04.01.1980 İki yıldır tartışılan sorun nihayet çözümlendi. Öğretim üyesi ve yardımcısı bulunmaması nedeniyle Malatya İTİYO kapatıldı. (Görüş Gazetesi)
492. 05.01.1980 İnönü Üniversitesi'nde ne profesör ne de doçent var. (Görüş Gazetesi)
493. 08.01.1980 İnönü Üniversitesi'nin kadro kanunu 4 yıl önce çıktı, halen kadrolu öğretim üyesi bulunamadı. (Görüş Gazetesi)
494. 16.01.1980 AP Heyeti Başbakanla görüştü. Demirel İTİYO'nun açılması için Milli Eğitim Bakanı Fersoy'a talimat verdi. (Görüş Gazetesi)
495. 17.01.1980 Alınan karar henüz açıklanamadı. İTİYO'nun kaderi akademi başkanlarının elinde. (Görüş Gazetesi)
496. 18.01.1980 Profesörsüz doçentsiz üniversite İnönü Üniversitesi. Sorunlar giriş kapısından başlayıp rektörlüğe dek kartopu gibi yuvarlanıyor. Sorunların çokluğu yüzünden herkes şaşkın. (Görüş Gazetesi)
497. 21.01.1980 İTİYO Sorunu Adana Akademisinde tartışılıp karara bağlanacak. (Görüş Gazetesi)
498. 25.01.1980 Akademik Konsey Toplantısında karar alındı. Malatya İTİYO'nun açıldıktan sonra bağımsız akademi olması için yasa tasarısı hazırlanıyor. (Görüş Gazetesi)
499. 06.02.1980 Adana Akademi Başkanı Prof. Dr. Altıntaş: Malatya İTİYO öğrencilerin işletme fakültesine aktarılan kayıtları iptal edildi. (Görüş Gazetesi)
500. 20.02.1980 Vali Enver Hızlan İTİYO'nun Eğitim Enstitüsü binasında öğrenime başlaması için Milli Eğitim Bakanından izin istedi. Vali Hızlan 'Kütüphane binası okul için sakıncalıdır.' Dedi. (Görüş Gazetesi)
501. 23.02.1980 Malatyalı Profesör ve doçentler neredeler? Malatya İTİYO'nun açılması için karar verildi ama öğretim üyesi bulunamıyor. (Görüş Gazetesi)
502. 29.02.1980 Rektör Prof. Aybar 5 aydan beri dün ilimize geldi. (Görüş Gazetesi)
503. 01.03.1980 Üniversite'nin 4. kuruluş yıldönümü kutlandı. (Görüş Gazetesi)
504. 07.01.1980 İTİYO için Eğitim Enstitüsü binası tahsis edildi. (Görüş Gazetesi)
505. 08.03.1980 Bina Tahsisi yapılan İTİYO bu yıl öğrenime açılacak. (Görüş Gazetesi)

Nezir Kızılkaya

506. 18.03.1980 Eğitim Enstitüsü binasının İTİYO'ya devri için resmi yazı geldi. (Görüş Gazetesi)
507. 19.03.1980 İTİYO İçin çeşitli branşlarda öğretim üyesi aranıyor. (Görüş Gazetesi)
508. 22.03.1980 Ticari İlimler Yüksek Okulu'na bu ay sonuna kadar öğretim üyesi bulunabilmesi için bir heyet Ankara'ya gidecek. (Görüş Gazetesi)
509. 26.03.1980 İTİYO'ya öğretim üyesi sağlanabilmesi için bir heyet Ankara'ya gitti. (Görüş Gazetesi)
510. 27.03.1980 İTİYO Müdürü Ali Kotan ilimizde temaslar yapıyor. (Görüş Gazetesi)
511. 08.09.1980 2 yıllık aradan sonra Ticari İlimler Yüksek Okulu yeniden öğrenime başladı. (Görüş Gazetesi)
512. 11.04.1980 İTİYO'ya profesör ve öğretim görevlisi aranıyor. (Görüş Gazetesi)
513. 29.04.1980 İnönü Üniversitesi kuruluşunu tamamlıyor. Eğitim Fakültesi'nin 2 aya kadar açılabilceğini açıklayan Rektör Aybar sürekli Malatya'da kalacak. (Görüş Gazetesi)
514. 02.05.1980 Eğitim Fakültesi'nin açılışı için prensipte anlaşması yapılan dekan ve bina konularının kesinleşmesi Bekleniyor. (Görüş Gazetesi)
515. 16.05.1980 İTİYO'nun İnönü Üniversitesi'ne bağlanması için girişimler başladı. (Görüş Gazetesi)
516. 09.06.1980 Eğitim Fakültesi'nin önümüzdeki ders yılı açılması kesinleşiyor. (Görüş Gazetesi)
517. 10.06.1980 ÖSYM Malatya bürosu Kız Enstitüsü'nde kuruldu. (Görüş Gazetesi)
518. 13.06.1980 İTİYO'ya Adana'da 28 öğrencinin nakilleri yapıldı. (Görüş Gazetesi)
519. 16.06.1980 Birini kazanırken diğerini kaybetme endişesi belirdi. İTİYO Müdürü Kotan: Eğitim Fakültesi'nin önümüzdeki yıl eğitim enstitüsü binasında açılmasından sonra burada öğretim yapmak olanaksız hale gelecektir. (Görüş Gazetesi)
520. 19.06.1980 Yükseköğrenim gören öğrenci sayısı her geçen yıl artan Malatya'da bir yurt artık açılmalıdır. (Görüş Gazetesi)
521. 27.06.1980 İnönü Üniversitesi kampusunda yurt inşaatına arsa devri yapıldıktan sonra başlanacak. (Görüş Gazetesi)
522. 07.07.1980 İTİYO'da yaz dönemi sınavları bugün başlıyor. (Görüş Gazetesi)
523. 16.07.1980 Kampus alt yapısı için 16 milyon ödenek var. Temel Bilimler Fakültesi inşaatı 1982'de tamamlanacak. (Görüş Gazetesi)

İnönü Üniversitesi Kuruluş Sürecinin Yerel Basın Haberleri ve
Kaynak Kişiler Yoluyla Araştırılması

524. 01.09.1980 Bakanlıkların yetkililerinde paylaştığı ortak görüş : “Malatya’da Tıp Fakültesi kurulabilir.” (Görüş Gazetesi)
525. 08.09.1980 Eğitim Fakültesi Dekanı fakültenin kuruluşu için Salı günü ilimize geliyor. (Görüş Gazetesi)
526. 08.09.1980 İktisadi ve Ticari İlimler Yüksek Okulu’na bu yıl öğrenci alınıp alınmayacağı belli değil. (Görüş Gazetesi)
527. 09.09.1980 Eğitim Fakültesinin sorunları için ilimizdeki kuruluş temsilcilerini yarın toplanıyor. (Görüş Gazetesi)
528. 11.09.1980 Eğitim Fakültesi Dekanı ilimize geldi. (Görüş Gazetesi)
529. 12.09.1980 İnönü Üniversitesinin bugünü ve geleceği tartışıldı. Eğitim Fakültesi Dekanı “Malatya’ya hizmet etmek bizim için şereftir.” (Görüş Gazetesi)
530. 18.09.1980 Eğitim Fakültesi için en son karar: Fidanlıktaki bina tahsis edilirse fakülte açılacaktır. (Görüş Gazetesi)
531. 03.11.1980 Açılış töreni sonunda yapılacak. Temel Bilimler Fakültesi bugün yeni öğrenim yılına başlıyor. (Görüş Gazetesi)
532. 05.11.1980 Temel Bilimler Fakültesi’nin açılış töreni dün yapıldı. Vali Hızlan ‘Devlete karşı özerklik düşünülemez’ Dekan Profesör Cesur “Malatya’yı Türkiye’nin üniversite şehri haline getirmeye çalışacağız.’ (Görüş Gazetesi)
533. 06.11.1980 Temel Bilimler Fakültesi Dekanı Cesur, öğrenci yurtlarının bu yıl açılacağını açıkladı. (Görüş Gazetesi)
534. 12.11.1980 3. ve 4. sınıflarda 450 öğrenci öğrenim görecek. İktisadi ve Ticari İlimler Yüksek Okulu’nda yeni öğretim yılına törenle başlandı. (Görüş Gazetesi)
535. 15.11.1980 İlimiz üniversite ve yüksek okullarında öğretim üyesi açığının kapatılmasına çalışıyor. (Görüş Gazetesi)
536. 20.11.1980 Fakülte ve Yüksek Okulda toplam 36 öğretim görevlisi var. İlimizdeki yüksekokullarda öğretim üyesi sıkıntısının giderilmesine çalışılıyor. (Görüş Gazetesi)
537. 24.11.1980 İTİYO’da öğretim üyeleri belirlendi. (Görüş Gazetesi)
538. 24.11.1980 İnönü Üniversitesi öğrencileri yurt sorununa çözüm bekliyor. Öğrenciler “Eğitim Enstitüsünün bir bölümünü yurt olarak vereceklerini belirten yetkililere sözlerini hatırlatıyoruz.” (Görüş Gazetesi)

Nezir Kızılkaya

539. 11.12.1980 Her yılki sorun yine gündemde. Yeni öğrenci alınmadı, bütçesine para konmadı, öğretim üyesi sıkıntısı giderilemedi. Yöneticiler olumlu ya da olumsuz açıklama yapmıyor. İTİYO kapanma tehlikesi ile karşı karşıya. (Görüş Gazetesi)
540. 15.12.1980 Validen Yüksek Okul öğrencilerine yeni yıl müjdesi: Yurt binası yılbaşında açılıyor. (Görüş Gazetesi)
541. 18.12.1980 İTİYO'nun geleceği için Malatyalılar Akademi Başkanı'ndan gerçekçi ve inandırıcı yanıt bekliyor. (Görüş Gazetesi)
542. 19.12.1980 Ne Rektör ne de vekili Malatya'da yoklar. İnönü Üniversitesi'nin sorunlarının çözümü rektör sorununun çözümüne bağlı. (Görüş Gazetesi)
543. 20.12.1980 Prof. Dr. Acıpayam kurucu dekanlıktan ayrıldı. Eğitim Fakültesi'nin kuruluşu yine sürüncemeye bırakıldı. (Görüş Gazetesi)
544. 22.12.1980 Üniversite ve yüksekokullarda kuşkuyla dolu bir eğitim yılı geçiriliyor. (Görüş Gazetesi)
545. 22.12.1980 Fırat ve İnönü Üniversiteleri birleştirilip tek üniversite haline getirileceği öne sürüldü. (Görüş Gazetesi)
546. 29.12.1980 Derneğe Malatyalıların parasal yardım yapması gerekiyor. İTİYO Müdürü Ali Kotan "Aksi halde ödeneksizlikten okulun açık tutulmasına imkân bulunmamaktadır." Dedi. (Görüş Gazetesi)
547. 30.12.1980 İnönü Üniversitesi kurucu rektörü Prof. Dr. Süreyya Aybar'ı kaybettik. (Görüş Gazetesi)
548. 31.12.1980 Pazar günü ölen İnönü Üniversitesi kurucu rektörü Prof. Dr. Süreyya Aybar dün Ankara'da toprağa verildi. (Görüş Gazetesi)
549. 03.01.1981 Yüksek öğrenim yurdu bu ay hizmete girecek. (Görüş Gazetesi)
550. 05.01.1981 İnönü Üniversitesinin kuruluşunun tamamlayabilmesi için büyük çabalar gösterebilecek bir rektörün acilen atanması isteniyor. (Görüş Gazetesi)
551. 07.01.1981 İnönü Üniversitesi rektörlüğü için Ankara'da kulis başladı. (Görüş Gazetesi)
552. 08.01.1981 Yükseköğrenim yurdunun önümüzdeki hafta açılması bekleniyor. (Görüş Gazetesi)
553. 10.01.1981 İnönü Üniversitesi'ne bütçeden 299 milyon lira hazine yardımı sağlandı. (Görüş Gazetesi)

İnönü Üniversitesi Kuruluş Sürecinin Yerel Basın Haberleri ve
Kaynak Kişiler Yoluyla Araştırılması

554. 10.01.1981 İktisadi ve Ticari İlimler Yüksek Okulu Koruma Derneği'nin genel kurulu bugün yapılıyor. (Görüş Gazetesi)
555. 12.01.1981 İTİYO Koruma Derneğinin genel kurul toplantısı yapıldı. Başkanlığa Koyun getirildi. İktisadi ve Ticari İlimler Yüksek Okulu'nun kamulaştırılması için çalışılması istendi. (Görüş Gazetesi)
556. 13.01.1981 Yüksek öğrenim yurdunun bu hafta açılması bekleniyor. (Görüş Gazetesi)
557. 14.01.1981 Aylar önce tehlikeyi haber vermiştik. Milli Eğitim Bakanlığı'nın hazırladığı yasa tasarısında İnönü Üniversitesi İstanbul'a kaydırılıyor, tek fakülte ise Elazığ'a bağlanıyor. (Görüş Gazetesi)
558. 14.01.1981 "Çanlar Kimin İçin Çalışıyor." (Görüş Gazetesi)
559. 14.01.1981 Temel Bilimler Fakültesi Dekanı Cesur rektör vekili oldu. (Görüş Gazetesi) (Görüş Gazetesi)
560. 15.01.1981 Üniversitenin İstanbul'a kaydırılması ile ilgili tasarının yasalaşmaması için tüm kuruluşlar harekete geçti. Sık sık toplantılar düzenlenip tasarının Bakanlar Kurulu'ndan geçmemesi için çalışmalar yapılacak "İnönü Üniversitesi'nin Atatürk yılında kapatılmak istenmesi üzücüdür." (Görüş Gazetesi)
561. 16.01.1981 Temel Bilimler Fakültesi Dekanı Cesur Ankara'ya gitti. İnönü Üniversitesi'nin kapatılması yolundaki girişimlere tepkiler sürüyor. (Görüş Gazetesi)
562. 17.01.1981 Üniversitenin kapatılması tehlikesine karşı bazı kuruluşlarının telgrafi haricinde çalışma yapılmıyor. (Görüş Gazetesi)
563. 19.01.1981 Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Özkan "Yarım milyar harcanan üniversitenin kapatılması düşünülmemeli". (Görüş Gazetesi)
564. 24.01.1981 Vali Enver Hızlan Açıkladı: Yüksek öğrenim yurdu şubat ayının ilk haftasında açılacak. (Görüş Gazetesi)
565. 28.01.1981 İnönü Üniversitesi'nin kapatılmasına ilişkin ticaret odası telgraflarına ilk cevap Kültür Bakanı'ndan geldi. (Görüş Gazetesi)
566. 30.01.1981 Ankara'da temaslar yapan Rektör Vekili Prof. Cesur döndü. Milli Eğitim Bakanı Hasan Sağlık: İnönü Üniversitesi'nin kapatılması söz konusu değil. (Görüş Gazetesi)
567. 31.01.1981 Temel Bilimler Fakültesi'nde kadrolu öğretim görevlisi yok ama dersler aksatılmıyor. 2 öğretim görevlisi alınıyor. (Görüş Gazetesi)

Nezir Kızılkaya

568. 31.01.1981 İnönü Üniversitesi'ne bağlı ikinci fakülte olarak lisansüstü eğitim fakültesi önerilecek. (Görüş Gazetesi)
569. 31.01.1981 Yüksek öğrenim yurdunun açılması için Ankara'dan gelecek malzemeler bekleniyor. (Görüş Gazetesi)
570. 03.02.1981 Gençlik ve Spor Bakanı ile Ticaret Bakanı İnönü Üniversitesi'nin kapatılmaması için temaslar yaptıklarını bildirdiler. (Görüş Gazetesi)
571. 07.02.1981 Sosyal Güvenlik Bakanı Şide 'İnönü Üniversitesi'nin Malatya'dan kaldırılması konusunda hiçbir çalışma yok" (Görüş Gazetesi)
572. 16.02.1981 Yükseköğrenim yurdu henüz açılmadı. (Görüş Gazetesi)
573. 17.02.1981 Başbakan Yardımcısı Baykara: Üniversitenin başka bir ile kaydırılması söz konusu değil. (Görüş Gazetesi)
574. 27.02.1981 Kız ve erkek öğrenci yurdu geçici olarak açıldı. (Görüş Gazetesi)
575. 27.02.1981 İnönü Üniversitesi ile İTİYO'nun sorunlarına Valilikçe çözüm getirilmesi isteniyor. (Görüş Gazetesi)
576. 06.03.1981 İTİYO 2. yarıyla 9 Mart'ta girecek. Okul Müdürü Kotan "Okulun kamulaştırılması için tüm imkânlar hazır." (Görüş Gazetesi)
577. 11.03.1981 Malatya İTİYO'da bu ders yılı bitmeden 1981-1982 ders yılı için Adana Akademisi olumsuz kararlar veriyor: Okuldaki tasfiye hareketi kapanmaya işarettir." (Görüş Gazetesi)
578. 21.03.1981 İnönü Üniversitesi kaldırılması hazırlığının sürdüğü anlaşıldı. (Görüş Gazetesi)
579. 21.03.1981 İlgilileri uyarıyoruz AİTİ'ya bağlı yüksek okullar fakülte haline getirilirken Malatya İTİYO yok sayılıyor. (Görüş Gazetesi)
580. 26.03.1981 İstanbul'a kaydırılacağı haberi Malatyalıları birleştirdi. Üniversite konusundaki dağınık çalışmaları bir araya getirmek üzere yeniden bir dernek kuruluyor. (Görüş Gazetesi)
581. 01.04.1981 Milli Eğitim Bakanı Sağlam İnönü Üniversitesi konusunda Bayındırlık ve Kültür Bakanlarının yazılarını yanıtladı. Hasan Sağlam, Ticaret ve Sanayi Odası'na gönderdiği yazıda "Telgraflar Çalışma Gruplarına Aktarılmıştır." (Görüş Gazetesi)
582. 03.01.1981 İnönü Üniversitesi Atatürk Ormanı'nın ilk aşaması tamamlandı. Üniversitenin yerleşim alanındaki törende konuşan Rektör vekili Prof. Dr. Cesur 'Burada Türkiye'nin en güzel milli parklarından biri olacaktır' dedi. (Görüş Gazetesi)

İnönü Üniversitesi Kuruluş Sürecinin Yerel Basın Haberleri ve
Kaynak Kişiler Yoluyla Araştırılması

583. 04.04.1981 İTİYO Müdürü Ali Kotan görevinden alındı, yerine Doç. Dr. Zeki Uslu atandı. (Görüş Gazetesi)
584. 07.04.1981 Bu gidişle Malatya'da yüksek okul kalmayacak. Üniversite'nin İstanbul'a kaydırılacağı tehlikesinden sonra sıra yüksek okullara geldi. (Görüş Gazetesi)
585. 16.04.1981 Yeni bütçe yasası İnönü Üniversitesi'nde öğretim üyesi sıkıntısını daha da arttıracak. (Görüş Gazetesi)
586. 28.04.1981 İTİYO ve Meslek Yüksek Okulu İnönü Üniversitesi'ne bağlanıyor. (Görüş Gazetesi)
587. 29.04.1981 İTİYO Müdürü Doç. Dr. Zeki Uslu basın toplantısı yaptı. 'Okulun kurtulması için kalıcı tedbirler planlıyoruz.' (Görüş Gazetesi)
588. 30.04.1981 Malatya kayısına bilim adamlarımız nihayet el attı. İnönü Üniversitesi Rektör Vekili Profesör Cesur kayısların her yılki yanma tehlikesinin önlenmesi için Tarım Bakanı, TÜBİTAK ve Adana Ziraat Fakültesi'ne bilgi verdi Profesör Ali Fuat Cesur 'Kayısında çiçeklenmeyi geciktirecek bilimsel çalışmalar tüm olanaklar kullanılarak yapılacak.' (Görüş Gazetesi)
589. 01.05.1981 Prof. Dr. Cesur 'Malatya kayısına hak ettiği değer kazandırılacaktır' (Görüş Gazetesi)
590. 05.05.1981 Temel Bilimler Fakültesi'nin inşaatlarının 85 milyon liralık bölümü ihale edildi. (Görüş Gazetesi)
591. 05.05.1981 İTİYO ve Meslek Yüksek Okulu spor salonunun hizmete açılması isteniyor. (Görüş Gazetesi)
592. 22.05.1981 Yapılan müracaatlara cevap verilmedi: İki yüksekokula ait olan spor salonu hala açılmadı. (Görüş Gazetesi)
593. 26.06.1981 İl sakatlar dayanışma kurulu İnönü Üniversitesi'nde bir rehberlik ve araştırma merkezi kurulmasını önerdi. (Görüş Gazetesi)
594. 30.06.1981 İnönü Üniversitesi rektörlük seçimi 13 Ekim'e ertelendi. (Görüş Gazetesi)
595. 21.07.1981 İnşaatlara bu yıl 85 milyon harcanacak: Temel Bilimler Fakültesi inşaatlarının yapımına hız verildi. (Görüş Gazetesi)
596. 24.07.1981 İnönü Üniversitesi Rektör Vekili Prof. Dr. A. Fuat Cesur : 'Özal, başka üniversitelere gösterdiği ilgiyi İnönü Üniversitesi'nden esirgiyor' dedi. (Görüş Gazetesi)

Nezir Kızılkaya

597. 05.10.1981 Malatya yüksek öğrenim yurduna kesin kayıtlar başladı. (Görüş Gazetesi)
598. 17.10.1981 İTİYO bu yılda öğrenci almadı. (Görüş Gazetesi)
599. 20.10.1981 Öğretim üyesi yokluğundan İnönü Üniversitesi öğrenime açılmadı. (Görüş Gazetesi)
600. 21.10.1981 Üniversitenin ne zaman açılacağı yetkililer de bilmiyor: İnönü Üniversitesi öğrencileri de ne yapacaklarını şaşırıldılar. (Görüş Gazetesi)
601. 26.10.1981 Malatya İ.T.İ.Y. Okulu önümüzdeki Yıl Kapatılacak. “3 yıldır öğrenci alınmıyor.” (Görüş Gazetesi)
602. 27.10.1981 İnönü Üniversitesi'nin açılması için Rektör Vekili Ankara'da öğretim üyesi bulmaya çalışıyor. (Görüş Gazetesi)
603. 06.11.1981 İnönü Üniversitesi'nde 1981-1982 dönemi öğretime ne zaman geçileceği halen belli değil. (Görüş Gazetesi)
604. 14.11.1981 İnönü Üniversitesi Rektör Vekili Prof. Dr. Cesur Ankara'ya gitti. (Görüş Gazetesi)
605. 14.11.1981 İktisadi ve Ticari İlimler Yüksekokulu'nda derslere pazartesi başlanıyor. (Görüş Gazetesi)
606. 16.11.1981 İTİYO bugün açılıyor. (Görüş Gazetesi)
607. 17.11.1981 İlk dersi Okul Müdürü Doç. Dr. Uslu verdi. İktisadi ve Ticari İlimler Yüksek Okulu'nda yeni ders yılına dün başlandı. (Görüş Gazetesi)
608. 20.11.1981 Temel Bilimler Fakültesi Pazartesi günü öğretim yılına başlıyor. YÖK ile ilgili görüşünü belirtmeyen tek üniversite İnönü Üniversitesi oldu. (Görüş Gazetesi)
609. 23.11.1981 İnönü Üniversitesi bu sabah törenle açılıyor. Fırat Üniversitesi'nden öğretim üyesi bulunduğunu belirten Rektör Vekili Prof. Cesur ‘Önümüzdeki yıl için umutluyuz’ (Görüş Gazetesi)
610. 24.11.1981 İnönü Üniversitesi Temel Bilimler Fakültesi'nde 1981-1982 öğretim yılına dün başlandı. Rektör Vekili Prof. Dr. Cesur : ‘Bu üniversite kurulmuş ve halka mal olmuştur, artık vazgeçilemez.’ (Görüş Gazetesi)
611. 25.11.1981 Atatürk Üniversitesi'nden 9 öğretim görevlisi “Göreve hazırız” dediler. Malatya'da ziraat fakültesi kurulması için olanaklar da uygun. (Görüş Gazetesi)

İnönü Üniversitesi Kuruluş Sürecinin Yerel Basın Haberleri ve
Kaynak Kişiler Yoluyla Araştırılması

612. 18.12.1981 Temel Bilimler Fakültesi'nde Ziraat Bölümü oluşturulacak. YÖK'ün bazı maddeleri ile İnönü Üniversitesi kurulunu tamamladı. (Görüş Gazetesi)
613. 18.12.1981 Adana Akademisi'nin gözden çıkardığı İTİYO'ya sahip çıkılmalı!.. İTİYO'ya öğrenci alınmazsa önümüzdeki yıl İnönü Üniversitesi'ne bağlanması gerçekleşmeyebilir. (Görüş Gazetesi)
614. 02.01.1982 Prof. Dr. Cesur, 'Üniversitenin gelişimi için umutluyum' dedi. İnönü Üniversitesi kampusunun doğal afetlerden korunması için bütçeye 14 milyon lira fazla ödenek kondu. (Görüş Gazetesi)
615. 20.01.1982 İnönü Üniversitesi Rektör Vekili Prof. Cesur 'Bu bağlantıyı YÖK'e götürebilmem için karar alınması zorunlu' dedi. İTİYO'nun İnönü Üniversitesi'ne bağlanabilmesi için Adana Akademisi'nin karar alması gerekiyor. (Görüş Gazetesi)
616. 21.01.1982 Temel Bilimler Fakültesi inşaatı yılsonunda tamamlanarak hizmete girecek. (Görüş Gazetesi)
617. 12.02.1982 İnönü Üniversitesi'ne bağlı ziraat bölümü kurulması için Ankara'da temaslara yapılacak. (Görüş Gazetesi)
618. 15.02.1982 İnönü Üniversitesi ziraat Bölümü için oluşturulan heyet bu hafta Ankara'ya gidiyor. (Görüş Gazetesi)
619. 17.02.1982 Üniversiteye ziraat bölümü açılması için temaslarda bulunmak üzere Rektör Vekili Cesur Ankara'ya gitti. (Görüş Gazetesi)
620. 22.02.1982 Temel Bilimler Fakültesi inşaatı bu yıl tamamlanacak. (Görüş Gazetesi)
621. 26.02.1982 Ankara'daki kitapevinde bulunan Malatya'da ait iki Şer'iyeye Sicil Defteri'ni sonunda İnönü Üniversitesi satın aldı. (Görüş Gazetesi)
622. 27.02.1982 İnönü Üniversitesi'nin 5. kuruluş yıldönümü yarın kutlanıyor. (Görüş Gazetesi)
623. 27.02.1982 İTİYO'nun Sosyal ve Ticari Bilimler Fakültesi adıyla İnönü Üniversitesi'ne bağlanması düşünülüyor. (Görüş Gazetesi)
624. 02.03.1982 İnönü Üniversitesi'nin 5. kuruluş yıldönümü kutlandı. Rektör Vekili Prof. Dr. Cesur 'İlimizdeki yüksek okullar üniversitemize Bağlanacak' (Görüş Gazetesi)
625. 03.03.1982 İnönü Üniversitesi için vakıf kurulması isteniyor. (Görüş Gazetesi)
626. 08.03.1982 İTİYO Koruma Derneği "Son mezunlarını verecek olan okul kapanma tehlikesiyle karşı karşıya" (Görüş Gazetesi)

Nezir Kızılkaya

627. 10.03.1982 Meslek Yüksek Okulu Koruma Derneği 2. Başkanı Yiğitvar : ‘Üniversite vakfının kurulması için il yöneticilerinin önderlik etmelerini bekliyoruz.’ (Görüş Gazetesi)
628. 22.03.1982 Temel Bilimler Fakültesi’nin Adı ‘Fen Fakültesi’ oldu. Eğitim Fakültesi ile Ticari İlimler Yüksek Okulu kaldırıldı. YÖK kararı: 3 fakülte 3 enstitü. (Görüş Gazetesi)
629. 25.03.1982 Üniversite yerleşme alanının alt yapı inşaatları önümüzdeki yıl tamamlanacak. (Görüş Gazetesi)
630. 26.03.1982 İnönü Üniversitesi vakfının kurulması amacıyla bir komite oluşturuldu. (Görüş Gazetesi)
631. 05.04.1982 Ormancılık haftası boyunca okullarda ağaç sevgisi konulu derslere ağırlık verilecek. Ağaç bayramı bugün Üniversite yerleşme alanında törenle kutlanacak. (Görüş Gazetesi)
632. 06.04.1982 Orman haftası ve ağaçlandırma bayramı dün İnönü Üniversitesi kampüsünde törenle kutlandı. (Görüş Gazetesi)
633. 12.04.1982 Üniversite Vakfı 2 aya dek kurulacak. (Görüş Gazetesi)
634. 16.04.1982 İnönü Üniversitesi Geliştirme Vakfı’nın oluşturulması amacıyla geniş bir toplantı yapılması kararlaştırıldı. Vakfın kurulması için 5 milyon lira gerekiyor. (Görüş Gazetesi)
635. 30.04.1982 Dağcılık Ajansı kurulması için girişimlerde bulunuluyor. İnönü Üniversitesi’nden bir grup genç Malatya’da dağcılık faaliyetini başlattı ve ilk olarak Beydağı zirvesine tırmandılar. (Görüş Gazetesi)
636. 02.06.1982 Şimdiye dek en yüksek bağıışı 500 bin lira ile Soykan yaptı. İnönü Üniversitesi vakfının kurulması için çalışmalar sürüyor. (Görüş Gazetesi)
637. 20.07.1982 İktisadi ve Ticari İlimler Yüksek Okulu “İdari Bilimler Fakültesi” adıyla İnönü Üniversitesi’ne bağlanacak. (Görüş Gazetesi)
638. 27.07.1982 İnönü Üniversitesi Rektörlüğüne Prof. Dr. Nihat Nirun Atandı. 1 Ağustos’ta göreve başlaması bekleniyor. (Görüş Gazetesi)
639. 29.07.1982 İnönü Üniversitesi’nin yeni Rektörü Profesör Nirun cumartesi günü Malatya’ya gelecek. (Görüş Gazetesi)
640. 31.07.1982 İnönü Üniversitesi’nin yeni rektörü bugün Malatya’ya gelecek (Görüş Gazetesi)

İnönü Üniversitesi Kuruluş Sürecinin Yerel Basın Haberleri ve
Kaynak Kişiler Yoluyla Araştırılması

641. 03.08.1982 İnönü Üniversitesi'nin yeni rektörü Prof. Dr. Nirun dün göreve başladı. Prof Dr. Nirun "Malatya'yı bölgenin güçlü bir ilim merkezi yapmak istiyorum" dedi. (Görüş Gazetesi)
642. 24.09.1982 Bugün Danışma Meclisi'ne sunulması bekleniyor. İnönü Üniversitesi'nin 1983 bütçesi bir milyar 73 milyon lira olarak belirlendi. (Görüş Gazetesi)
643. 05.10.1982 Eğitim Fakültesi önümüzdeki ders yılında açılabilir. İnönü Üniversitesi bu yıl da tek fakülte ile öğretim yapacak. (Görüş Gazetesi)
644. 20.10.1982 Rektör Prof. Dr Nirun Ankara'dan döndü 'Üniversitede kuruluş aşamasındaki fakülteler daha erken öğretime açılabilir.' (Görüş Gazetesi)
645. 28.10.1982 15 Kasım'da başlayacak 1982-1983 öğretim yılı 30 Temmuz 1983'te sona erecek. İnönü Üniversitesi'nin 1982-1983 yılı akademik takvimi belli oldu. (Görüş Gazetesi)
646. 16.11.1982 Fen-Edebiyat Fakültesi ile Meslek Yüksek Okulu'nda 1982-1983 öğretim yılına dün başlandı. İnönü Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Nirun 'Malatya'daki ilmi potansiyeli yükseltmek istiyoruz' dedi. (Görüş Gazetesi)
647. 14.01.1983 İnönü Üniversitesi kampüsü alt yapı tesisleri için bugüne kadar 144 milyon lira harcadı. (Görüş Gazetesi)
648. 15.01.1983 Malatya üyesi Ayhan Fırat'ın önerisi Danışma Meclisi'nde kabul edildi. İnönü Üniversitesi'ne bağlı olarak ziraat fakültesi kuruluyor. (Görüş Gazetesi)
649. 27.01.1983 İnönü Üniversitesi Vakfı Mütешеbbis Heyeti bu akşam toplanıyor. (Görüş Gazetesi)
650. 29.01.1983 İnönü Üniversitesi Vakfı kurulması amacıyla önceki akşam belediyede bir toplantı düzenlendi Rektör Prof. Dr. Nihat Nirun 'Vakfın kurulmasında Malatyalıların da katkısı olmasını istiyoruz' dedi. (Görüş Gazetesi)
651. 04.05.1983 Devlet Planlama Teşkilatı karşı çıktı. İnönü Üniversitesi'ne bağlı olarak ziraat fakültesi açılması reddedildi. (Görüş Gazetesi)
652. 25.07.1983 Rektör Prof. Dr. Nihat Nirun Malatya'ya gelmek isteyen gönüllü öğretim üyesi sayısının çoğunlukta olduğunu söyledi. "İnönü Üniversitesi Türkiye'nin tek sorunu bulunmayan yüksek öğrenim kurumudur." (Görüş Gazetesi)
653. 25.08.1983 Eğitim Fakültesi bu yıl öğretime açılıyor. İnönü Üniversitesi'nin 2 fakültesi ile Meslek Yüksek Okulu'na bu yıl 513 öğrenci alınacak. (Görüş Gazetesi)
654. 04.10.1983 Tören, seçim yasakları nedeniyle iptal edildi. İnönü Üniversitesi'nde yeni ders yılı dün başladı. (Görüş Gazetesi)

Nezir Kızılkaya

655. 14.10.1983 İnönü Üniversitesi öğretim üyelerinin kıyafetleri belirlendi. (Görüş Gazetesi)
656. 23.12.1983 Rektörlüğe Prof. Dr. Aydın vekâlet ediyor. YÖK üyeliğine atanan İnönü Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Nirun önümüzdeki günlerde Malatya'dan ayrılacak. (Görüş Gazetesi)
657. 07.01.1984 Prof. Dr. Nirun, ayrılışı dolayısıyla veda kokteyli verdi. YÖK'e atanan Prof. Dr. Nirun 'İnönü Üniversitesi yakın bir gelecekte doğunun güzide ilim yuvası olacaktır.' dedi. (Görüş Gazetesi)
658. 09.01.1984 Prof. Dr. Nihat Nirun'la İnönü Üniversitesi konuştuk. (Görüş Gazetesi)
659. 10.01.1984 Prof. Dr. Nihat Nirun'la İnönü Üniversitesi konuştuk. (Görüş Gazetesi)
660. 01.03.1984 Eğitim Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Aytaç, Ankara Üniversitesi'ndeki görevine dönüyor. (Görüş Gazetesi)
661. 02.03.1984 İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin son durumu. (Görüş Gazetesi)
662. 27.03.1984 İnönü Üniversitesi yeni rektörü dün göreve başladı. (Görüş Gazetesi)
663. 28.03.1984 İnönü Üniversitesi Rektörü Sefa Erkün "İnönü Üniversitesi'nin taşıdığı ada layık olarak çalışacağım". (Görüş Gazetesi)
664. 05.04.1984 İnönü Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Erkün, bir basın toplantısı düzenledi. "Malatya yetiştirdiği büyük insanlarla, son derece uygar bir kenttir, hizmete layıktır." (Görüş Gazetesi)
665. 12.04.1984 İnönü Üniversitesi'nde toplam 1158 öğrenci öğretim görüyor. (Görüş Gazetesi)
666. 11.05.1984 'Başbakan Özal üniversitemizin sorunlarıyla ilgileneceğini söyledi.' İnönü Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Erkün, üniversitenin çalışmaları hakkında bilgi verdi. (Görüş Gazetesi)
667. 14.05.1984 İnönü Üniversitesi kampüsüne otobüs işleme için belediyeye müracaat edilecek. (Görüş Gazetesi)
668. 17.05.1984 İnönü Üniversitesi Kampus inşaatları Prof. Sefa Erkün tarafından incelenecek. (Görüş Gazetesi)
669. 29.05.1984 İnşaatların keşif bedeli 35 milyar lira. İnönü Üniversitesi kampüsünün 5. kısım inşaatları 28 Haziranda ihale edilecek. (Görüş Gazetesi)

İnönü Üniversitesi Kuruluş Sürecinin Yerel Basın Haberleri ve
Kaynak Kişiler Yoluyla Araştırılması

670. 03.07.1984 “Kayısı yiyen vücutta kanser, bağırsakta ülser olmaz” İnönü Üniversitesi “Kayısının insan sağlığına olan etkileri” konusunda bir rapor hazırladı. (Görüş Gazetesi)
671. 03.09.1984 Toplam 690 öğrenci alınacak. İnönü Üniversitesi’nde kesin kayıtlar bugün başlıyor. (Görüş Gazetesi)
672. 28.09.1984 Seferler 1 Ekimde başlayacak. İnönü Üniversitesi kampüsüne de belediye otobüsü çalışacak. (Görüş Gazetesi)
673. 01.10.1984 Bu yıl 1783 öğrenci öğretim görecek. İnönü Üniversitesi yeni ders yılına bugün başlıyor. (Görüş Gazetesi)
674. 01.10.1984 “Üniversitemiz yeni ders yılına başlarken” (Yeni Malatya Gazetesi)
675. 02.10.1984 ‘Rehberimiz Atatürk ilkeleridir.’ İnönü Üniversitesi’nde yeni ders yılı dün törenle başladı. (Görüş Gazetesi)
676. 18.10.1984 İnönü Üniversitesi’nin kız öğrenci yurdu 1985’te açılacak. (Görüş Gazetesi)
677. 18.10.1984 Görünüm “İnönü Üniversitesi’ndeki Tatlı ve Manalı Telaş” (Görüş Gazetesi)
678. 27.11.1984 Eğitim Fakültesi’nin düzenlediği özel eğitim konferansları yarın başlıyor. (Görüş Gazetesi)
679. 04.12.1984 854 milyon liraya mal olacak kız ve erkek öğrenci yurtlarının temeli dün atıldı. Fen-Edebiyat Fakültesi bloklarının açılışı yapıldı. “İnönü Üniversitesi Malatya’ya hareket ve bereket sağlayan bir kalkınma manivelası niteliğindedir.” (Görüş Gazetesi)
680. 05.12.1984 İnönü Üniversitesi’nin kuruluşu ve gelişimi. (Görüş Gazetesi)
681. 08.12.1984 Fidan alımlarına başlanacak. İnönü Üniversitesi kampüsünde 600 dönümlük alan fidan dikimine hazırlandı. (Görüş Gazetesi)
682. 21.12.1984 İnönü Üniversitesi kampüsü’nde binaların ısıtılmaması yüzünden öğrenim aksıyor. (Görüş Gazetesi)
683. 25.12.1984 İnönü Üniversitesi, Fransa’nın Orlean Üniversitesi ile kardeş üniversite oldu. (Görüş Gazetesi)
684. 10.12.1985 Üniversitemizden ses geliyor.” (Yeni Malatya Gazetesi)
685. 21.05.1987 “İnönü Üniversitesi’ni derhal geliştirmek için ne yapmalıyız. (Hamle Gazetesi)

Nezir Kızılkaya

5. KAYNAKÇA

a) Araştırma Eserleri

- Akyüz, Y., Türk Eğitim Tarihi, (1.Baskı), Alfa Yayınları: İstanbul, 2001.
- Dölen, E., Türkiye Üniversite Tarihi 1 Osmanlı Döneminde Darülfünun (1863-1922), (1.Baskı), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul, 2009,
- İbrahim Y., (2011) Tarih Öğretiminde Gazete Kullanımının Çok Perspektifliliğe Etkisi, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Gazi Üniversitesi: Ankara
- Moorefield, L. A., What's In A Newspaper?, Teaching Prek-8 2003 (33), 58-60.
- Yazıcı, N., Karesi Gazetesinde Gönen Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi 2004 (33-34), 131-165

b) Gazeteler

- Birlik Gazetesi 09.10.1970 - 28.08.1971
- Gayret Gazetesi 17.02.1953 - 24.12.1975
- Görüş Gazetesi 18.05.1974 - 25.12.1984
- Güneş Gazetesi 01.02.1967 - 22.06.1974
- Halk Postası Gazetesi 01.02.1967 - 06.04.1974
- Hamle Gazetesi 21.05.1987
- İnkılâp Gazetesi 08.07.1961 - 31.07.1961
- Malatyanın Sesi Gazetesi 16.01.1974 - 12.03.1974
- Sebat Gazetesi 25.12.1967
- Ufuk Gazetesi 10.01.1973 - 27.12.1976
- Yeni Haber Gazetesi 02.02.1967 - 19.06.1972
- Yeni Malatya Gazetesi 11.01.1961 - 10.12.1985

c). Kaynak Kişiler

- Celal Yalvaç 01.03.2014-30.09.2014 arasında yapılan 10 görüşme.
- Hayrettin Abacı 01.06.2014-30.09.2014 arasında 4 görüşme.